

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Trendy v akademickom publikovaní: situácia a postoje k open access

Dizertačná práca

Študijný program: Knižničná a informačná veda

Študijný odbor: 3.2.4 Knižničná a informačná veda

Školiace pracovisko: Katedra knižničnej a informačnej vedy

Školiteľ: Prof. PhDr. Jela Steinerová, PhD.

Bratislava, 2014

PhDr. Ladislava Zbiejczuk Suchá

Abstrakt

Dizertačná práca *Trendy v akademickom publikovaní: zmapovanie situácie a postojov ku open access* sa zaoberá problematikou vedeckého publikovania so zameraním na trendy vo vydávaní odborných recenzovaných časopisov. Práca v teoretickej časti zhrnuje vývoj vedeckého publikovania – predovšetkým otvorené publikovanie a s ním spojené zmeny ekonomických modelov vydávania časopisov a zmeny povahy recenzného riadenia. Práca diskutuje i možné teoretické perspektívy pre štúdium digitálneho publikovania a publikačného správania v širšom kontexte informačnej vedy – predovšetkým z oblasti štúdia vedy a technológií (STS), sociálnej informatiky či informačnej ekológie. V praktickej časti práca prináša výsledky dvoch výskumov. Prvý výskum mapuje situáciu na poli vydávania vedeckých časopisov v Českej republike a zhrnuje výsledky dotazníkového skúmania, do ktorého se zapojilo takmer 300 redakcií vedeckých časopisov. Druhý výskum mapuje problematiku z druhej strany – z perspektívy autorov. Analýza oboch výskumov následne ukazuje, že akokoľvek je otvorené publikovanie v Českej republike rozšírené, spôsoby, akým se realizuje, nadväzujú viac na tradičný model publikovania a potenciál otvoreného prístupu zostáva z veľkej časti nevyužitý.

Kľúčové slová: open access, vedecké publikovanie, otvorený prístup, recenzné riadenie, ekonomické modely

Abstract

Doctoral thesis *Trends in scholar publishing: mapping the situation and attitude towards open access* explores the issue of scholar publishing with the focus on the trends in editing and publishing peer-reviewed journals. The thesis sums up the evolution of scholar publishing – especially the new trends of open access and the changes of economical models and the peer-review process in its theoretical part. It includes the discussion of possible theoretical approaches in a broad context of information science – especially in the field of science and technology studies (STS), social informatics or information ecology. In the practical part the thesis brings the results of two researches. The first maps the situation regarding journals publishing in the Czech Republic and is based on results of a survey in which over 300 editors took part. The second approaches the field from a different perspective – from the viewpoint of the authors–scientists. The analysis of both researches comes to the conclusion that even though open access is quite common in the Czech Republic, its usage is firmly rooted in the traditional publishing models and the potential of open access has not been fully used.

Keywords: Open access, scholarly publishing, peer review, economical models.

Abstrakt

Dizertační práce *Trendy v akademickém publikování: zmapování situace a postojů k open access* se zabývá problematikou vědeckého publikování se zaměřením na trendy ve vydávání odborných recenzovaných časopisů. Práce v teoretické části shrnuje vývoj vědeckého publikování – především otevřené publikování a s ním spojené změny ekonomických modelů vydávání časopisů a změny povahy recenzního řízení. Práce diskutuje i možné teoretické perspektivy pro studium digitálního publikování a publikačního chování v širším kontextu informační vědy – především z oblasti studia vědy a technologií (STS), sociální informatiky či informační ekologie. V praktické části přináší práce výsledky dvou výzkumů. První výzkum mapuje situaci na poli vydávání vědeckých časopisů v České republice a shrnuje výsledky dotazníkového šetření, do kterého se zapojilo na 300 redakcí vědeckých časopisů. Druhý výzkum mapuje problematiku z druhé strany – z perspektivy autorů. Analýza obou výzkumů poté ukazuje, že ačkoliv je otevřené publikování v České republice rozšířené, způsoby, jakým se realizuje, navazují spíše na tradiční model publikování a potenciál otevřeného přístupu zůstává z velké části nevyužit.

Klíčová slova: open access, vědecké publikování, otevřený přístup, recenzní řízení, ekonomické modely

Předmluva a poděkování

O problematiku vědeckého publikování jsem se začala hlouběji zajímat v roce 2009, kdy na Kabinetu informačních studií a knihovnictví na Filozofické fakultě MU v Brně vznikala nový oborový časopis. Založení časopisu se zdálo nejprve jako jednoduchý úkol, který v sobě ale ve skutečnosti skrýval nejen technické řešení, hledání ideálního ekonomického modelu, ale také nastavení systému zajišťování kvality a další úkoly. Novým trendům ve vědeckém publikování jsem se věnovala ve své rigorózní práci obhájené na Masarykově univerzitě, dizertační práce předkládaná na Univerzitě Komenského v Bratislavě je jejím pokračováním a prohloubením.

Mé poděkování za to, že tato práce vznikla, patří především všem redaktorkám a redaktorům vědeckých časopisů, kteří se rozhodli participovat na mém výzkumu, ať už formou vyplnění dotazníku nebo mi pomohli s distribucí dotazníku pro autorky a autory. Z nich především všem, kteří rozepsali podrobněji své pohledy na vědecké publikování i do otevřených komentářů či mi je posílali přímo na můj mail.

Velké poděkování patří mé školitelce, prof. Jele Steinerové, za podporu pro dokončení práce i za podněty, které pomohly práci posouvat dále.

Poděkování patří i kolegyním, kolegům, studentkám a studentům z Kabinetu informačních studií a knihovnictví na FF MU za inspirativní prostředí i za respektování času, který jsem potřebovala na sepsání práce.

A v neposlední řadě patří mé velké poděkování za podporu rodině – především Adamovi a Dorce.

Obsah

Úvod.....	8
1 Vědecké publikování a jeho proměny	11
1.1 Vědecká komunikace a vědecké publikování jako sociotechnický systém (základní pojmy a terminologie).....	11
1.2 Stručná historie vědeckého publikování: od tradičních modelů k časopisecké krizi a digitálnímu publikování.....	14
1.3 Iniciativa Open Access: Otevřený přístup k vědeckým publikacím	16
1.3.1 Zlatá cesta: základní charakteristiky časopisů s otevřeným přístupem.....	17
1.3.2 Zelená cesta – autoarchivace	21
1.3.3 Hledání nových cest pro otevřený přístup: případy SCOAP3 a PeerJ	22
1.3.4 Citační výhody otevřeného přístupu	24
1.3.5 Zakotvení otevřeného přístupu ve vědních politikách – příklady z Evropské unie a České republiky.....	25
1.4 Hlavní aktéři a vybrané modely vědeckého publikování	26
1.5 Zajišťování kvality ve vědeckém publikování: recenzní řízení.....	29
1.5.1 Digitální publikování a proměny recenzního řízení: modely otevřeného recenzního řízení	32
1.5.2 Digitální publikování a proměny recenzního řízení: hledání nových metrik pro kvalitu	37
1.6 Stinná stránka otevřeného přístupu: nástup predátorských časopisů	38
1.7 Otevřený přístup nejen k výsledkům: na řadě jsou open data.....	42
2 Výzkumy digitálního publikování	45
2.1 Teoretický rámec: jak zkoumat praktiky, chování, politiky a institucionální prostředí?	45
2.1.1 Inspirace v sociologii: Teorie strukturace, adaptivní teorie strukturace, kritická teorie	46
2.1.2 STS: Science & Technology Studies	46
2.1.3 Žánrová studia komunikace	48
2.1.4 Socioinformatika, sociální aktéři a sociotechnické interakční sítě.....	49
2.1.4 Doménová analýza	50
2.1.5 Informační ekologie.....	50
2.1.6 Hledání teoretického rámce – shrnutí	51

2.2	Přehled vybraných výzkumů publikačního chování vědců s důrazem na otevřené publikování.....	51
2.3	Současná situace zkoumání vědeckého publikování se zaměřením na otevřený přístup v ČR.....	53
3	Metodologie výzkumné práce	59
3.1	Výzkum 1: Zmapování vědeckých časopisů vycházejících v České republice	59
3.1.1	Zmapování vědeckých časopisů vycházejících v České republice: vymezení a cíle výzkumu	59
3.1.2	Zmapování vědeckých časopisů vycházejících v České republice: výzkumný soubor a zkoumané proměnné	60
3.1.3	Zmapování vědeckých časopisů vycházejících v České republice: metody sběru dat	63
3.2	Výzkum 2: Zmapování publikačního chování a postojů vědců k novým formám vědeckého publikování.....	64
3.2.1	Zmapování publikačního chování a postojů vědců k novým formám vědeckého publikování: vymezení a cíle výzkumu	64
3.2.2	Zmapování publikačního chování a postojů vědců k novým formám vědeckého publikování: konstrukce dotazníku, populace a výzkumný vzorek	65
4	Zmapování vědeckých časopisů vycházejících v České republice: výsledky analýzy....	70
4.1	Základní charakteristiky vědeckých časopisů vydávaných v ČR.....	70
4.2	Časopisy podle typu přístupu	74
4.3	Typ přístupu a primární jazyk periodika	79
4.3	Typ přístupu a recenzní řízení	80
4.4	Zdroje financování časopisů	83
4.5	Časopisy a ošetření autorských práv	88
4.6	Výhody a nevýhody otevřeného přístupu podle redaktorů a vydavatelů v ČR	89
4.7	Výhledy do budoucna.....	93
4.8	Shrnutí – vědecké časopisy v ČR s důrazem a otevřený přístup	94
5	Zmapování vědeckých časopisů vycházejících v České republice: výsledky analýzy....	96
5.1	Vnímaná dostupnost vědeckých článků	96
5.2	Znalost časopisů s otevřeným přístupem v daném oboru.....	97
5.3	Vnímaný přínos časopisů s otevřeným přístupem	99
5.4	Publikační chování autorů	100
5.5	Financování a ekonomické modely publikování.....	107
5.6	Autoři jako redaktori a recenzenti	110

5.7	Autoři a zelená cesta open access.....	112
5.8	Postoje k open access	114
5.9	Analýza otevřených komentářů.....	128
5.10	Shrnutí výzkumu	129
6	Diskuze výsledků a závěr.....	131
6.1	Tradiční publikování vs. open access.....	131
6.2	Recenzní řízení a zajišťování kvality	132
6.3	Ekonomické modely a financování časopisů s otevřeným přístupem.....	133
6.3	Model otevřeného publikování: netradiční a nezisková vydavatelství.....	134
	Závěr a doslov	138
	Literatura	140
	Příloha č. 1: Seznam zkoumaných vědeckých časopisů.....	154
	Časopisy zařazené na Seznam recenzovaných neimpaktovaných časopisů.....	154
	Časopisy zařazené ve Web of Science.....	167
	Příloha č. 2: Dotazník pro redakce vědeckých časopisů	169
	Příloha č. 3: Dotazník pro vědeckou komunitu	171

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek

Tabulka 1: Srovnání počtu časopisů (Bláhová 2013)	58
Tabulka 2: Srovnání počtu časopisů celkem (Bláhová 2013)	58
Tabulka 3: Zastoupení jednotlivých typů vědeckých časopisů ve výzkumu	63
Tabulka 4: Zastoupení časopisů v jednotlivých kategoriích oborů	64
Tabulka 5: Zastoupení jednotlivých vědních oborů ve výzkumu	67
Tabulka 6: Složení respondentů podle typu instituce	68
Tabulka 7: Složení respondentů podle typu instituce (porovnání s českými daty ze studie SOAP)	68
Tabulka 8: Délka praxe ve vědě a výzkumu	69
Tabulka 9: Počty organizací a jimi vydávaných časopisů podle typu vydavatele.....	71
Tabulka 10: Organizace a jimi vydávané vědecké časopisy	71
Tabulka 11: Forma přístupu k článkům	72
Tabulka 12: Typy vydavatelů, kteří se zapojili do výzkumu	72
Tabulka 13: Primární obor periodika	73
Tabulka 14: Časopisy dle roku založení	73
Tabulka 15: Časopisy podle typu přístupu	74
Tabulka 16: Typ přístupu podle typu vydavatele	75
Tabulka 17: Typ přístupu podle typu vydavatele	76
Tabulka 18: Režim přístupu k obsahu – impaktované vs. neimpaktované časopisy	78
Tabulka 19: Primární jazyk časopisu.....	79
Tabulka 20: Primární jazyk časopisu a typ přístupu	79
Tabulka 21: Typ článků v časopisu.....	80
Tabulka 22: Typ článků v časopisu dle režimu přístupu	80
Tabulka 23: Časopisy dle typu recenzního řízení.....	81
Tabulka 24: Typ recenzního řízení dle typu přístupu k obsahu.....	82
Tabulka 25: Typ recenzního řízení podle typu vydavatele.....	82
Tabulka 26: Počet recenzentů podle typu přístupu.....	83
Tabulka 27: Zdroje financování časopisů.....	84
Tabulka 28: Využívání licencí Creative Commons	89
Tabulka 29: Vnímané výhody open access	91
Tabulka 30: Vnímaná dostupnost vědeckých článků.....	96
Tabulka 31: Obeznamenost s časopisy s otevřeným přístupem v oboru (srovnání).....	98
Tabulka 32: Vnímaný přínos open access.....	99
Tabulka 33: Vnímaný přínos (srovnání se SOAP).....	100
Tabulka 34: Faktory rozhodující o publikaci článku dle oborů.....	105
Tabulka 35: Faktory rozhodující o publikaci (SOAP 2010)	107
Tabulka 36: Publikoval/a jste v posledních třech letech v časopise, který vyžadoval poplatky za přijetí článku do recenzního řízení či za publikaci?.....	108
Tabulka 37: Výše poplatků za zpracování článku (APC)	108

Tabulka 38: Autoři jako redaktoři a recenzenti.....	110
Tabulka 39: Zkušenosti s OA publikováním s APCs podle oborů.....	111
Tabulka 40: Výše poplatků za zpracování článku podle oborů	112
Tabulka 41: Vkládáte své články, ať už ve formě pre-printu (verze před recenzním řízením) nebo post-printu (verze s kompletním recenzním řízením) do otevřených repozitářů?.....	112
Tabulka 42: Vkládáte své články, ať už ve formě pre-printu (verze před recenzním řízením) nebo post-printu (verze s kompletním recenzním řízením) do otevřených repozitářů? (porovnání dle oborů).....	113
Tabulka 43: Publikování s otevřeným přístupem podlamuje systém recenzního řízení	118
Tabulka 44: Ve chvíli, kdy autoři platí za publikování v časopisech s otevřeným přístupem, zbývá méně peněz na samotný výzkum.	120
Tabulka 45: Otevřený přístup k vědeckým a medicínským článkům je pro veřejnost přínosem.	121
Tabulka 46: Publikování s otevřeným přístupem znevýhodňuje instituce s velkou produkcí publikací tím, že je nutí vydávat velké finanční prostředky na publikace.	122
Tabulka 47: Výzkum financovaný z veřejných prostředků by měl být přístupný ke čtení a využití bez bariér přístupu.	123
Tabulka 48: Publikování s otevřeným přístupem je efektivnější než tradiční formy publikování.....	124
Tabulka 49: Články publikované v režimu otevřeného přístupu se více čtou a citují než ty, které neumožňují otevřený přístup.	125
Tabulka 50: Anonymní recenzní řízení je pro kontrolu kvality vhodnější než řízení otevřené.....	126
Tabulka 51: Míra asociace vedních oborů s mírou souhlasu s nabízenými výroky.....	127

Seznam grafů

Graf 1: Pojmová mapa vědecké komunikace.....	12
Graf 2: Podíl časopisů s otevřeným přístupem podle zemí (zdroj: Abadal 2012, Ulrich's)	18
Graf 3: Procento článků v režimu open access v databázi SCOPUS (zdroj: Archambault et al. 2013)	18
Graf 4: Velikost vydavatelů dle počtu titulů a článků.....	21
Graf 5: Revidovaný UNISIST model autorů Fjordbacka Søndergaard, Andersena, a Hjørlanda	28
Graf 6: Ekonomický model pro otevřené publikování (zdroj: Crow 2009)	29
Graf 7: Publikáční cyklus vydávání tradičního časopisu (Zmud 1997).....	31
Graf 8: Schéma kombinovaného otevřeného recenzního řízení v Atmospheric Chemistry and Physics (Pöschl 2011).	33
Graf 9: Srovnání tradičního publikačního procesu a teoretického modelu	35
Graf 10: Proces sloužící pro posílení kvality elektronických časopisů	36
Graf 11: Model NSAP.....	37

Graf 12: Přehled závěrů článku (Bohannon 2013)	40
Graf 13: Mapa podvodného recenzního řízení (Bohannon 2013)	41
Graf 14: Důvody pro sdílení dat (Borgman 2012)	43
Graf 15: Otevřený přístup k vědeckým publikacím a datům (Guidelines on Open Access to Scientific Publications and Research Data in Horizon 2020)	44
Graf 16: Počet časopisů s otevřeným přístupem 2002-2011	54
Graf 17: Znáte ve svém oboru časopis, který publikuje články s otevřeným přístupem?	55
Graf 18: Počet článků publikovaných v režimu otevřeného přístupu za posledních pět let .	55
Graf 19: Důvody pro nepublikování v časopisech v režimu open access	56
Graf 20: Faktory rozhodující o výběru časopisu pro publikování článku	56
Graf 21: Myslíte si, že otevřený přístup je nebo by mohl být pro váš obor přínosem?	57
Graf 22: Porovnání zastoupení vědních oborů v otazníkovém šetření s českými daty ze studie SOAP	67
Graf 23: Délka praxe ve vědě a výzkumu	69
Graf 24: Vědecké časopisy v ČR podle vydavatele	70
Graf 25: Časopisy dle oborů a druhu přístupu	74
Graf 26: Režim přístupu podle kategorií oboru	76
Graf 27: Režim přístupu podle kategorií oboru	77
Graf 28: Režim přístupu k obsahu – impaktované vs. neimpaktované časopisy	78
Graf 29: Typ recenzního řízení dle typu vydavatele	82
Graf 30: Zdroje financování časopisu	84
Graf 31: Zdroje financování podle typu vydavatele	85
Graf 32: Zdroje financování časopisů dle režimu přístupu	85
Graf 33: Zdroje financování podle typu vydavatele (časopisy s otevřeným přístupem)	86
Graf 34: Zdroje financování podle typu vydavatele (časopisy bez otevřeného přístupu)	86
Graf 35: Zdroje financování u impaktovaných a neimpaktovaných časopisů	87
Graf 36: Forma ošetření autorských práv	88
Graf 37: Vnímané nevýhody open access	93
Graf 38: Vnímaná dostupnost vědeckých článků (srovnání)	96
Graf 39: Obeznamnost s časopisy s otevřeným přístupem v oboru	98
Graf 40: Kolik článků jste v posledních třech letech publikoval/a v recenzovaných časopisech? Z tohoto počtu, kolik článků jste v posledních třech letech publikoval/a v recenzovaných časopisech v režimu otevřeného přístupu (open access - jsou přístupné čtenářům?	101
Graf 41: Kdo rozhoduje o publikaci	102
Graf 42: Kdo rozhoduje o publikaci	103
Graf 43: Faktory rozhodující o publikaci	104
Graf 44: Faktory rozhodující o publikaci článku dle oborů	106
Graf 45: Publikoval/a jste v posledních třech letech v časopise, který vyžadoval poplatky za přijetí článku do recenzního řízení či za publikaci?	108
Graf 46: Zdroje financování poplatků za zpracování článku	109
Graf 47: Jak obtížné bylo získat prostředky na publikování od vaší organizace?	110
Graf 48: Typ nejčastěji uplatňovaného recenzního řízení	111

Graf 49: Vkládáte své články, ať už ve formě pre-printu (verze před recenzním řízením) nebo post-printu (verze s kompletním recenzním řízením) do otevřených repozitářů?.....	113
Graf 50: Míra souhlasu s výroky o otevřeném přístupu.....	115
Graf 51: Míra souhlasu s výroky o otevřeném přístupu (výzkum SOAP 2010).....	116
Graf 52: Výzkumníci/výzkumnice by si měli ponechat práva ke své práci a umožnit ostatním ji využívat.	117
Graf 53: Výzkumníci/výzkumnice by si měli ponechat práva ke své práci a umožnit ostatním ji využívat.....	117
Graf 54: Publikování s otevřeným přístupem podlamuje systém recenzního řízení	118
Graf 55: Publikování s otevřeným přístupem vede ke zvýšení publikace nekvalitního výzkumu.....	119
Graf 56: Ve chvíli, kdy autoři platí za publikování v časopisech s otevřeným přístupem, zbývá méně peněz na samotný výzkum.	120
Graf 57: Otevřený přístup k vědeckým a medicínským článkům je pro veřejnost přínosem.	121
Graf 58: Publikování s otevřeným přístupem znevýhodňuje instituce s velkou produkcí publikací tím, že je nutí vydávat velké finanční prostředky na publikace.	122
Graf 59: Výzkum financovaný z veřejných prostředků by měl být přístupný ke čtení a využití bez bariér přístupu.	123
Graf 60: Publikování s otevřeným přístupem je efektivnější než tradiční formy publikování.	124
Graf 61: Články publikované v režimu otevřeného přístupu se více čtou a citují než ty, které neumožňují otevřený přístup.	125
Graf 62: Anonymní recenzní řízení je pro kontrolu kvality vhodnější než řízení otevřené.	126

Úvod

„How will scholarly publication evolve? The history of other technological innovation suggests the shift to electronic publications will be rapid, but fundamental changes in the scholarly communications will be much slower.“

(Andrew Odlyzsko 1997)

Problematika otevřeného přístupu není v informačních vědách a knihovnictví nijak nové téma – naopak bylo zpracováváno v posledních několika letech z mnoha stran. Otevřenému přístupu se věnuje řada výzkumů a publikací, vede se o něm ale také debata, která přesahuje rámec oboru. V debatě o globálních trendech se ale může ztratit lokální kontext. Tato práce si klade za cíl rozšířit pole debaty o některá data z České republiky.

Práce navazuje na text *Nové modely vědeckého publikování* (Suchá 2011), který se soustředil primárně na zmapování proměn vědeckého publikování s důrazem na proměnu vědeckých časopisů, zachycení aktuálních trendů a nových modelů vědeckého publikování, a který jsem předkládala jako svou rigorózní práci na Masarykově univerzitě. V rámci své rigorózní práce a následně v článku pro konferenci *Informačná ekológia a knižnice* (Suchá 2011a) jsem provedla sekundární zpracování dat z mezinárodního výzkumu otevřeného publikování SOAP (Dallmeier-Tiessen et al 2010, Dallmeier-Tiessen et al 2011) a navrhla prohloubení výzkumu prostřednictvím lokalizace výzkumu SOAP do českého prostředí.

Cílem této dizertační práce je tedy zejména navázat na tento návrh, rozšířit povědomí a znalosti o vědeckém publikování v České republice a o trendech v této oblasti. K tomu bude zapotřebí zejména zmapovat současnou produkci vědeckých časopisů z ČR s důrazem na problematiku otevřeného přístupu, a to jak z pohledu vydavatelů a redakcí vědeckých časopisů, tak z pohledu vědců a vědkyň (tedy autorů a autorek vědeckých článků). Prvním krokem k tomuto cíli bude terminologické vymezení problematiky vědecké komunikace, vědeckého publikování a souvisejících oblastí. Tomuto úkolu bude věnována celá první kapitola.

Ačkoliv jsou vědecká komunikace a vědecké publikování v našem oboru poměrně velkým tématem, výzkumné práce, které se jím zabývají, často postrádají teoretické ukotvení. Proto celá druhá kapitola bude věnována diskuzi nad přístupy, které mohou sloužit jako teoretické rámce pro studium vědeckého publikování.

Cílem této dizertační práce je především získat relevantní data pro podrobnější zmapování situace na poli otevřeného publikování v ČR, tato data podrobně analyzovat a na základě výzkumu porovnat situaci v ČR se situací ve světě. Metodika výzkumu volně navazuje na mezinárodní výzkum Study of Open Access Publishing z let 2010 a 2011, ale přizpůsobuje se českým podmínkám. Metodologii výzkumu podrobněji popíše třetí kapitola této práce.

Dvě hlavní výzkumné otázky v souladu s výzkumy SOAP reflektují, že na problematiku lze pohlížet jak ze strany vydavatelů a editorů vědeckých časopisů (tedy zkoumat ekonomické modely financování, podoby recenzního řízení atd.), tak ze strany autorů vědeckých výstupů (tady především sledovat postoje vědců a vědkyň k problematice open access: vnímané přínosy a negativa, důvěru autorů, vnímanou kvalitu výstupů publikovaných v režimu open access atd.). V rámci práce tedy budou realizovány výzkumy dva – jeden zaměřený na editory a vydavatele vědeckých časopisů, druhý na autory, kteří v časopisech publikují.

Pozornost bude přitom věnována především třem okruhům:

1. Jak se v praxi v České republice prosazují nové formy publikování, především digitální publikování a otevřený přístup?
2. Jak otevřený přístup ovlivňuje způsoby zajišťování kvality obsahu vědeckých výstupů?
3. Jaké nové ekonomické modely s sebou přináší nové formy vědeckého publikování, především otevřený přístup?

Pro zodpovězení těchto otázek budou realizovány dva výzkumy. První výzkum, kterému bude věnována čtvrtá kapitola práce, se zaměří na zmapování trhu s vědeckými časopisy a problematiky vědeckého publikování z pohledu redaktorů a editorů.

Výzkumnými otázkami v případě prvního výzkumu budou:

Jaká je situace v České republice v oblasti vědeckého publikování se zaměřením na problematiku otevřeného přístupu?

- Jaké jsou základní charakteristiky vědeckých časopisů, které vycházejí v ČR?
- Jaký je poměr vědeckých časopisů vydávaných v rámci otevřeného přístupu vzhledem k celkové produkci vědeckých časopisů v ČR?
- Jaké finanční modely tyto časopisy využívají?
- Jaký druh recenzního řízení je v časopisech uplatňován?
- Jaké jsou vnímané výhody a nevýhody otevřeného publikování?

- Jaké jsou případné překážky přechodu na model otevřeného publikování?
- Jak se základní charakteristiky, ekonomické modely a způsoby recenzního řízení liší v rámci jednotlivých oborů a podle druhu vydavatele?

Cílem druhého výzkumu, jehož výsledky budou popsány v kapitole páté, bude zmapovat situaci z pohledu autorů a autorek vědeckých článků. Výzkumnými otázkami v případě druhého výzkumu budou:

Jaké jsou v českém prostředí chování a postoje vědců k publikování v režimu otevřeného přístupu?

- Jaké je publikační chování vědců a vědkyň v ČR?
- V jaké míře vědci a vědkyně publikují otevřenou cestou?
- Jaká kritéria hrají roli při rozhodování o tom, kde publikovat?
- Panuje zde důvěra k open access časopisům?
- Jsou open access časopisy vnímány jako přínos pro vědu?
- Je otevřený přístup vnímán jako přínos pro širší komunitu konzumentů vědeckých textů?
- Jak je vnímán vztah otevřeného přístupu a kvality vědeckých časopisů?
- Je recenzní řízení vnímáno odlišně u časopisů s otevřeným přístupem než u tradičních časopisů?
- Liší se tyto postoje dle vědního oboru?

Realizované výzkumy pomohou popsat a pochopit současnou situaci v oblasti akademického publikování v České republice. Zopakováním a převzetím již využitých metodik SOAP bude navíc umožněno i mezinárodní srovnání. Zhodnocení obou výzkumů přinese šestá kapitola, která bude zároveň diskutovat výsledky obou výzkumů mezi sebou a s ohledem na obsah teoretické části. Na základě zjištěných poznatků z teoretické i výzkumné části bude také navržen model vědeckého publikování.

1 Vědecké publikování a jeho proměny

"At present we (the faculty) generate knowledge, then give it away to the publisher, then buy it back for ourselves at what have become prohibitive prices" (Battin 1984)

1.1 Vědecká komunikace a vědecké publikování jako sociotechnický systém (základní pojmy a terminologie)

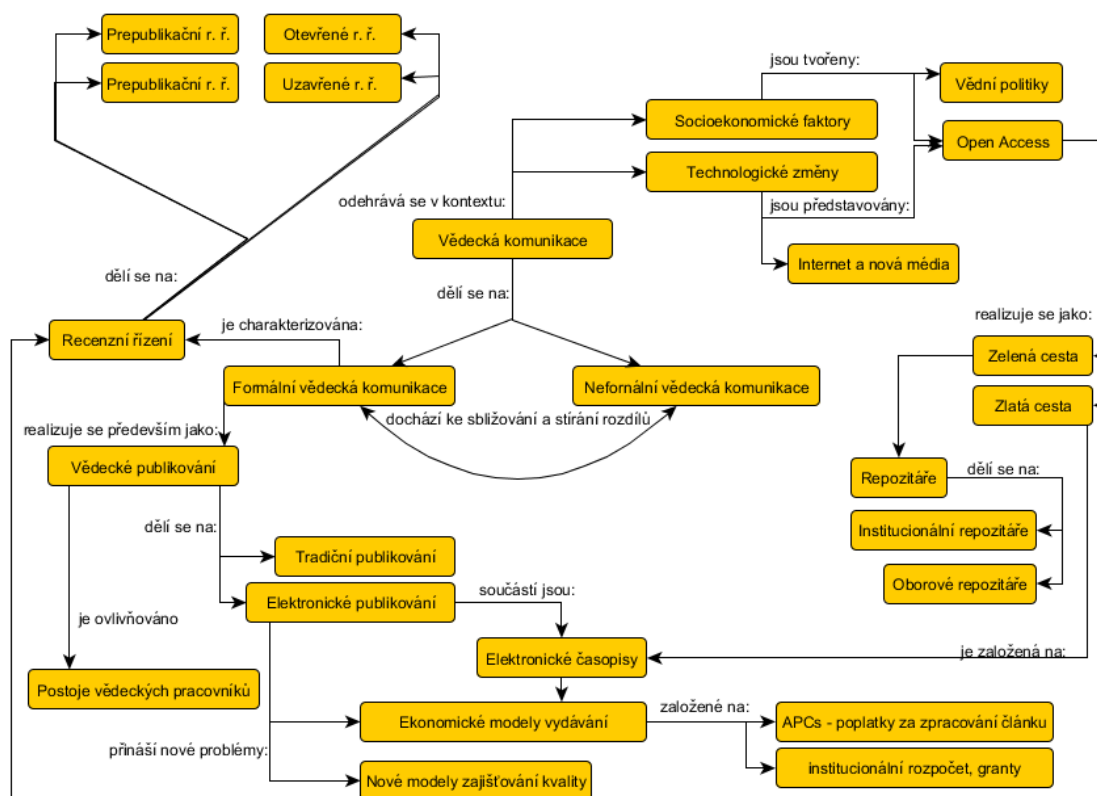
Vědecká komunikace může být definována v užším nebo širším slova smyslu. Široce pojatá definice vědecké komunikace zahrnuje jakoukoliv formu komunikace mezi vědci (Mukherjee 2010). Borgman poskytuje vyčerpávající definici širšího pojetí vědecké komunikace, když říká, že se jedná o „*způsoby, jakými vědci a vědkyně v jakémkoliv oboru (tj. v přírodních vědách, sociálních a humanitních vědách a v technologických oborech) používají a šíří informace prostřednictvím formálních i neformálních kanálů. Studium vědecké komunikace se zabývá růstem vědeckých informací, vztahy mezi výzkumnými oblastmi a obory, informačními potřebami a vztahy mezi formálními a neformálními metodami komunikace*“ (Borgman 2000).

Podstata vědecké komunikace však není pouze v komunikaci samotné: jejími dalšími funkcemi je legitimizace, šíření, ochrana a správa vědeckých znalostí (Borgman 2007).

Současná vědecká komunikace je přitom charakteristická rozostřováním hranic mezi formální a neformální komunikací (Ball 2011, Morrison 2009). Přesto když hovoříme o vědecké komunikaci, máme na mysli především vědeckou komunikaci formální – tedy proces publikování vědeckých výsledků (Isaac 2009). V zahraniční literatuře je v této souvislosti poměrně rozšířený pojem **scholarly publishing** či **academic publishing**. Tyto pojmy překládám jako „vědecké publikování“, protože toto spojení dobře vystihuje užší pojetí vědecké komunikace v této práci – klade důraz na problémy současných proměn ekonomických modelů publikování, publikačního a editorského procesu a další.

Pokud tedy využívám pojem **vědecké publikování**, myslím tím zveřejňování výsledků vědy a výzkumu, a to jak tradiční formou (především prostřednictvím recenzovaných vědeckých časopisů, sborníků nebo knih), tak prostřednictvím nově se objevujících kanálů (souvisejících s trendy otevřeného přístupu a využitím nových médií). Hlavní důraz však v této práci bude kladen na nejrozšířenější formu vědeckého publikování, tedy na publikování formou recenzovaných článků v recenzovaných vědeckých časopisech.

Strukturu vědecké komunikace a vztah mezi důležitými koncepty a pojmy z této oblasti ilustruje pojmová mapa vědecké komunikace:

Graf 1: Pojmová mapa vědecké komunikace

V centru pojmové mapy je koncept vědecké komunikace, který byl definován výše. Na podobu vědecké komunikace působí řada faktorů, přičemž na nejobecnější rovině si tyto faktory můžeme rozdělit na **faktory socioekonomické** a **technologické**. Obě dvě skupiny přitom procházejí významnými změnami.

Změny socioekonomické se zrcadlí v označení dnešní společnosti jako společnosti znalostní či společnosti vědění (Drucker 1993, Veselý 2004), jejímž charakteristickým rysem je zejména růst významu znalostí, vědy a inovací. Na produkci vědy se dnes nepodílí jen tradiční instituce – univerzity a výzkumná centra, ale také komerční firmy, neziskové subjekty. Tyto instituce vytvářejí sítě, ve kterých se propojují týmy v krátkodobé spolupráci – vědění je produkováno na mnoha různých místech velkou skupinou lidí (Gibbons 1994). V kontextu znalostní společnosti jsou zdůrazňovány především vztahy mezi třemi aktéry: akademickou sférou, průmyslem a státní správou (Etzkowitz 2008). A mění se i samotná akademická sféra – tato změna je charakteristická důrazem na kapitalizaci znalostí, propojením s podnikatelským sektorem a státní správou a zvyšující se vnitřní flexibilitou (Zelený 2006). To působí pochopitelně i na akademické publikování –

narůstá tlak na produkci a mění se přístup k posuzování kvality vědeckých výsledků a tyto nové požadavky se promítají i do vědních politik na národních i nadnárodní úrovni (například v politikách Evropské unie). Právě společenské a politické změny budou podle mnohých ovlivňovat budoucí podobu vědeckého publikování nejvíce (Borgman 2007).

Na straně technologických změn je nejvýraznější změnou je samozřejmě nástup internetu a nových médií, které řeší řadu problémů tradiční produkce – snižují cenu, řeší prostorová omezení, snižují čas potřebný na publikační proces, zvyšují interaktivitu a potenciálně i dostupnost děl. Společné znaky, které přináší nové technologie a nová média, jsou především možnosti kolaborace, šíření znalostí v reálném čase, dynamická aktualizace obsahu a další (Shearer 2010). Do oblasti vědeckého publikování vstupují blogy, mikrology, technologie pro kolaborativní psaní, záložkovací systémy, sociální sítě a podcasting (Whithwoth a Friedman 2009, Gruzd a Staves 2011, Mortensen a Walker 2002, Ward et al 2011, Walker 2006, Luzón 2006, Lawley 2004, Reinhardt et al 2009, Letierce et al 2010, Sakastrová 2010, Izhikevich 2006, Hoffman 2008, Heilesen 2010, Ware 2009, Boyd 2006, Fry 2006, Lackes, Frank a Sieperman 2009, Bradley 2011, Trtíková 2012). Motivace pro využívání těchto nových nástrojů je popisována především v termínech potřeby komunikace a diskuze s kolegy, možnosti rychle zveřejnit závěry své práce (Bonetta 2007). Nová média však nepředstavují jen výzvu tradičním způsobům publikování, ale přináší řadu nových problémů a otázek, především v oblasti zajišťování kvality, citací a odkazování na předchozí literaturu (Gray et al 2008).

Problematiku elektronického publikování tedy nelze nahlížet pouze z pohledu technologického, či naopak z pohledu socioekonomického. Digitální publikování je **sociotechnický systém**, který propojuje vědeckou činnost s institucionálními, politickými, technickými a ekonomickými podmínkami a infrastrukturou (Borgman 2007, Kling & Covi 1995).

Socioekonomické změny i technologické faktory se propojují i v požadavcích hnutí **Open Access**, které akcentuje dostupnost vědeckých publikací pro čtenáře online a zdarma. Open access, neboli otevřený přístup, se zdál zpočátku velkým příslibem vědeckého publikování, velmi brzy se však ukázalo, že přináší řadu nových problémů a nutnost hledání nových a udržitelných modelů vědeckého publikování – ať už se udržitelnost bude týkat ekonomické stránky publikování, či zajišťování kvality publikovaných vědeckých výstupů. Problematice otevřeného přístupu bude v této práci věnována kapitola 1.3.

1.2 Stručná historie vědeckého publikování: od tradičních modelů k časopisecké krizi a digitálnímu publikování

Formální vědecká komunikace má své kořeny hluboko v historii – zápisky z výzkumů a vědecká díla najdeme již v antickém Řecku ve 3. století př.n.l. (Mason 2007). Počátek tradiční vědecké komunikace v moderním smyslu se ale obvykle datuje rokem 1665, kdy vyšly první vědecké recenzované časopisy – *Journal de Sçavans* a *Philosophical Transactions of the Royal Society of London* (Wells 1999). První časopisy vydávaly zejména odborné společnosti a neziskové organizace, náklady přitom hradily z členských poplatků nebo čtenářských poplatků (Walker 1998). Technologie, které umožnily další vývoj vědeckých časopisů, byly především tisk a poštovní distribuce, časopisy se díky nim postupně staly efektivním systémem sdílení poznatků umožňující odkazovat i na předchozí objevy (Schaffner 1994, Solomon 2013).

Spolu se zvyšující se specializací a diverzifikací akademického výzkumu i se zlevněním tisku na papír v 19. století dochází ke značnému nárůstu počtu vědeckých časopisů. Na konci 19. století se také začínají objevovat první úspěšní komerční nakladatelé (například Elsevier Scientific Publishing bylo založeno v roce 1884), masový nástup vědeckých časopisů přišel ale až po druhé světové válce a přinesl s sebou radikální proměnu vědeckého publikování. V USA padesátých a šedesátých let se publikování stalo významným indikátorem vědeckého úspěchu (tzv. princip „publish or perish“). Odborné společnosti a jejich vydavatelství nestačila čelit nárůstu poptávky po publikacích, proto byla přijata vládní opatření, která přispívala odborným společnostem na vydávání vědeckých časopisů. Jejich počet se tak na počátku 60. let významně zvýšil. Ve stejné době byla založena i řada komerčních firem, které se specializovaly na vydávání časopisů v etablovaných, ale i nových vědeckých disciplínách, a brzy se staly vedoucími subjekty na trhu s vědeckými časopisy. Publikování ve vědeckých časopisech se rychle stalo vysoce konkurenční aktivitou – poptávka po umístění článku (zejména ve vysoce impaktovaných) časopisech začala významně převyšovat nabídku (Mason 2007).

Princip „publish or perish“ se stal také jedním z určujících faktorů pro charakter vědeckých časopisů ve 20. století. Vědecký časopis „se stal médiem pro vyjadřování priorit, kontrolu kvality a archivaci vědecké práce, ... nikoliv médiem pro rychlou komunikaci vědeckých výsledků“ (Benninon 1994).

Tradiční ekonomický model vědeckých časopisů byl založen na financování chodu časopisu ze strany odběratelů. Zatímco do 80. let byli odběrateli častěji jednotlivci, v 80. letech nastává zlom a zákazníky vydavatelů se stávají především akademické

knihovny (Cox 1998). I to vedlo ke zvyšování ceny časopisů (spolu s tím, jak knihovny přebíraly roli objednatelů časopisů, se přirozeně snížil celkový počet odběratelů).

Nárůst počtu vědeckých článků i časopisů vyvrcholil v posledních dekadách 20. století tzv. časopiseckou krizí (někteří autoři používají termín „krize vědecké komunikace“). Na jejím počátku bylo zdražování časopisů, jejichž objem narůstal, a zároveň nárůst celkového počtu časopisů, které by měly odebírat vědecké a akademické knihovny. Nárůstu cen navíc neodpovídaly rozpočty akademických knihoven. Zdražování vědeckých časopisů bylo zároveň mnohem rychlejší než růst cen v jiných oblastech dle spotřebitelského koše (Walker 1998). Zvyšování cen bylo zapříčiněno několika faktory. Kromě nárůstu objemů časopisů co do počtu čísel i článků (Cox 1998) byl nárůst dán i v určitém smyslu monopolním postavením vydavatelů, kteří si mohli dovolit zvyšovat cenu předplatného. Komercializace vědeckého publikování přitom v druhé polovině 20. století stále rostla (zejména v přírodních vědách) a ceny časopisů vydávaných v komerčních vydavatelstvích byly vyšší než těch, které vydávaly neziskové a odborné společnosti (Atkinson 2000). Zatímco tedy výdaje knihoven na časopisy narůstaly, počet titulů, které si knihovny mohly dovolit, klesal.

Současně tradiční formy publikování čelí i kritice z dalších stran - především roste kritika dlouhých publikačních lhůt spojených s recenzním řízením, dále kritika zvyšující se míry specializace a diferenciací časopisů – omezení publika na jeden úzký a specifický obor, snížené schopnosti publikace neortodoxních a inovativních textů, omezené přístupnosti, formátu a nedostatečné interaktivity (Hovav 2006). Řadu z problémů tradičních modelů publikování měl podle mnohých autorů vyřešit nástup elektronického publikování. To snižuje cenu publikací o položku tisku, není tak časově náročné, mizí při něm prostorová omezení, zvyšuje se dostupnost a interaktivita (ibid). Nástup digitálního publikování se zároveň ale stává i jednou z příčin konce symbiózy mezi vydavateli a knihovnami (Solomon 2013).

První experimenty s digitálními časopisy lze vysledovat do roku 1982. V roce 1991 už Asociace výzkumných knihoven v USA ve svém Adresáři elektronických časopisů, newsletterů a akademických diskuzních fór eviduje 30 elektronických vědeckých časopisů, o tři roky později v roce 1994 již 440 časopisů (Parang & Sanders 1994).

Nástupu elektronické distribuce se velmi rychle přizpůsobily i velké vydavatelské domy, které investovaly nemalé prostředky do vybudování distribučních platforem a začaly přebírat roli knihoven jak na poli distribuce, tak na poli uchovávání obsahu

(Solomon 2013). Zároveň se v druhé polovině devadesátých let objevuje myšlenka volného přístupu k vědeckým článkům, jednou z nejvýznamnějších iniciativ byl návrh na e-Biomed (Varmus 1999).

1.3 Iniciativa Open Access: Otevřený přístup k vědeckým publikacím

Open Access bývá definován jako „způsob vědecké komunikace, alternativa k tradičnímu šíření vědeckých poznatků prostřednictvím vědeckých časopisů. Principem je neomezený online přístup k vědeckým informacím, který zajišťuje auto-archivace článků v otevřených repozitářích nebo publikování v otevřených časopisech“ (Open Access v ČR) či jako „přístup k odborným publikacím volně na internetu dovolující uživatelům texty stahovat, tisknout a dále používat s tím, že uvedou informace o původu článku a autorských právech“ (Budapešťská iniciativa). Jako výhody otevřeného přístupu se obvykle uvádí zrychlení výměny vědeckých informací, rozšíření dostupnosti a zvýšení viditelnosti vědeckých informací, zvýšení čtenářské základny a informačního dopadu (Burešová 2008). Open Access však není pouze technologické řešení, proto se v souvislosti s otevřeným přístupem hovoří také o hnutí (Suber 2013).

Budapešťská iniciativa dále zpřesňuje definici OA následovně:

„Termínem otevřený přístup k dané literatuře máme na mysli její volnou dostupnost na internetu, která umožní každému uživateli číst, stahovat, kopírovat, šířit, tisknout, vyhledávat nebo odkazovat na plný text těchto prací, procházet a indexovat je nebo je užívat jakýmkoliv jiným zákonným způsobem bez finančních, právních nebo technických bariér jiných než těch, které jsou spojené s přístupem na internet jako takovým. Autoři by měli mít kontrolu nad nedotknutelností svých děl a právo být dostatečně uznáni a správně citováni, což by mělo být zároveň jediné omezení v šíření a distribuci“
(překlad převzat z Kocábová 2011).

Historii Open Access lze vysledovat až do šedesátých let minulého století (Kocábová 2011, Burešová 2008), první větší kroky na tomto poli však spadají až do let osmdesátých (National Security Decision Directive 189 : National Policy On The Transfer Of Scientific, Technical And Engineering Information). Prvním časopisem s otevřeným přístupem, který zároveň podléhal tradičnímu recenznímu řízení, byl časopis *Psychology*, který začal vycházet v roce 1989. V devadesátých letech šíření ideje otevřeného přístupu pokračuje a je spuštěn jeden z nejvýznamnějších archivů

s otevřeným přístupem – arXiv. V roce 1999 potom dochází k založení Iniciativy otevřených archivů. Klíčovými iniciativami Open Access se staly Budapeštská iniciativa (2002), Prohlášení z Bethesdy (2003) a Berlínská deklarace otevřeného přístupu ke znalostem v přírodních a humanitních vědách (2003).

Otevřeného přístupu lze ve vztahu k vědeckým časopisům dosáhnout několika cestami, z nichž hlavní se označují jako tzv. zlatá a zelená cesta.

Zlatou cestou k otevřenému přístupu se rozumí vydávání textů v časopisech s otevřeným přístupem. Vydavatelé open access časopisů zpřístupňují buď celý obsah, nebo část časopisu, online bez omezení a zároveň většinou nepožadují od autorů autorská práva (to ovšem neznamená, že nepožadují originalitu práce). Open access časopisy většinou přebírají model klasického recenzního řízení a mohou využívat řadu ekonomických modelů fungování.

Zelená cesta k otevřenému přístupu spočívá v autoarchivaci – tedy uložení textu článku (případně jeho preprintu nebo postprintu) v digitálním repozitáři. Autoarchivací autoři poskytují neomezený přístup ke své vědecké práci a tím zvyšují potenciální okruh čtenářů a zvyšují možnost jejího většího informačního dopadu (impaktu) ve vědecké komunitě a společnosti. Někdy se rozlišuje ještě tzv. světle zelená cesta, která umožňuje autorům archivovat preprinty, ale zakazuje postprintovou archivaci. Další způsoby, které se nadají zařadit ani do jedné výše zmíněné cesty, se označují jako šedá cesta (Burešová 2010)

1.3.1 Zlatá cesta: základní charakteristiky časopisů s otevřeným přístupem

Ačkoliv jsou časopisy s otevřeným přístupem na vzestupu a jejich počet neustále roste, stále tvoří pouze menší část „trhu“ s recenzovanými výsledky. V roce 2009 tvořily příspěvky v režimu otevřeného přístupu cca 8 % všech recenzovaných článků (Solomon 2013), v roce 2011 autoři ve studii SOAP konstatovali, že většinu trhu stále tvoří tradiční velké vydavatelské domy.

Databáze DOAJ v současnosti indexuje 9741 časopisů v režimu open access¹. Podíl časopisů s otevřeným přístupem na celkovém objemu produkce vědeckých časopisů je kolem 12–13 % (Abadal 2012). Podíl se však velmi liší v rámci jednotlivých zemí.

Stát	Časopisů celkem	Open access	%	Recenzovaných časopisů	Open access	%
------	-----------------	-------------	---	------------------------	-------------	---

¹ Stav k 17. 5. 2014. Zdroj: <http://doaj.org/>.

Brazílie	1735	1024	59.02	568	374	65.85
Rumunsko	782	387	49.49	408	175	42.89
Turecko	778	295	37.92	391	184	47.06
Španělsko	2280	600	26.32	559	191	34.17
Indie	3187	655	20.55	2102	489	23.26
Kanada	1811	341	18.83	1241	255	20.55
Itálie	2844	274	9.63	1667	195	11.7
USA	25050	1927	7.69	18057	1549	8.58
Německo	4805	331	6.89	2626	223	8.48
Velká Británie	13759	595	4.32	11263	476	4.23

Graf 2: Podíl časopisů s otevřeným přístupem podle zemí (zdroj: Abadal 2012, Ulrich's)

Podle údajů z let 2010 a 2011 se každý rok objevuje cca 200–300 nových časopisů v režimu otevřeného přístupu (vrchol byl v letech 2007) (Dallmaier-Tiessen et al 2010). Velmi rychlý nárůst potvrzuje i zpráva Evropské komise (Archambault et al. 2013):

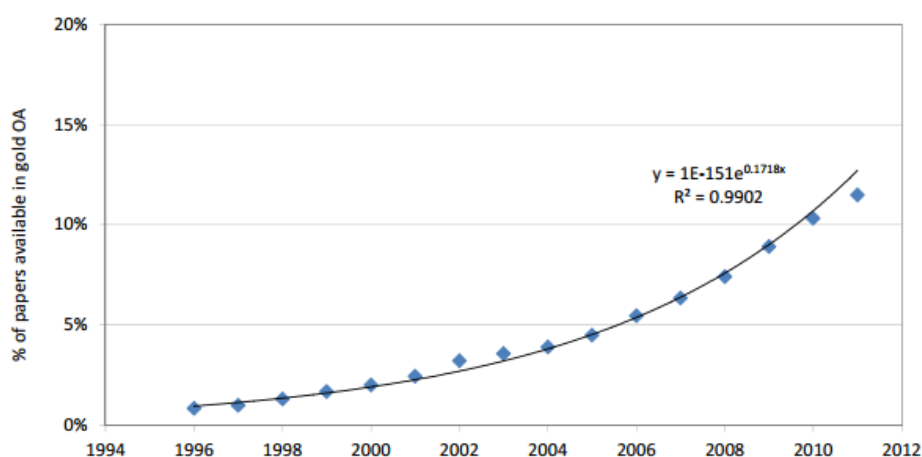

Figure 2 Number of papers from gold journals in Scopus, 1996-2011
Source: Computed by Science-Metrix using DOAJ, PubMedCentral, Scopus.

Graf 3: Procento článků v režimu open access v databázi SCOPUS (zdroj: Archambault et al. 2013)

Časopisy s otevřeným přístupem nemusí vždy povolovat otevřený přístup k celému obsahu. Bailey rozlišuje tři základní typy vydavatelů open access časopisů.

1) „Praví“ open access vydavatelé

Některá vydavatelství (jako např. BioMed Central v roce 2000) vznikla přímo za účelem vydávání open access časopisů. Tito vydavatelé obvykle umožňují autorům ponechat si autorská práva k textům a pro obsah časopisu využívají licence Creative Commons. Tito vydavatelé využívají rozličné ekonomické modely pro financování.

Na konci 90. let bylo zřejmé, že otevřený přístup má budoucnost, ale také, že největší výzvou bude najít udržitelný model jeho financování (Solomon 2013). BioMed Central v roce 2000 poprvé představil model, ve kterém jsou hlavním zdrojem financování poplatky ze strany autora článku (APCs, čili „article processing charges“, tedy poplatky za zpracování článku či recenzní poplatky). Björk a Solomon (2012) ve své studii, která porovnávala časopisy a články v časopisech s otevřeným přístupem s časopisy a články v časopisech financovaných na bázi předplatného (autoři porovnávali data z databází DOAJ, WoS a SCOPUS), konstatují, že počet APC článků roste rychleji než počet článků s jiným modelem financování v rámci otevřeného přístupu. Zároveň jsou APC články citovanější než jiné články s jinými modely otevřeného přístupu i než články v časopisech financovaných na bázi předplatného (ibid). Alternativou k APC jsou poplatky za vydání článku.

2) Konvenční vydavatelé a hybridní časopisy

Tento typ označuje tradiční vydavatele (a nakladatele) tištěných vědeckých časopisů, kteří začali experimentovat s různými způsoby poskytování otevřeného přístupu, například poskytují své obsahy jak v tištěné, tak digitální, volně přístupné formě – tyto časopisy se obvykle označují jako hybridní open access časopisy.

Ekonomický model publikování u hybridních časopisů je založený na principu, kdy si autoři za možnost publikace v režimu open access sami platí. Model financování ze strany autorů je obvyklý zejména v přírodních vědách, ve kterých zároveň jako vydavatelé působí velké komerční vydavatelské domy (Dallmeier-Tiessen et al 2010).

V hybridních časopisech jsou některé články poskytované s otevřeným přístupem, některé mohou zůstat v placeném režimu (Moskovkin 2008). Toto schéma bylo využito poprvé v roce 1998 časopisem *Florida Journal of Entomology*, později na něj přešla i řada velkých vydavatelů, např. Springer, Elsevier (ScienceDirect) nebo John Wiley and Sons. Rozšířenou možností se to stalo ale především až s programem „Open choice“ vydavatelství Springer v roce 2004.

Tkačíková upozorňuje na paradox, který vzniká u hybridních časopisů: „instituce pak platí vlastně dvakrát, jednak za otevřený přístup, jednak za předplatné k danému časopisu. Někteří nakladatelé však umožňují snížit předplatné v závislosti na rozsahu otevřeně přístupných článků“ (Tkačíková 2010).

Další seznamy otevřených a hybridních časopisů a další informace sdružuje např. *The Directory of Open Access & Hybrid Journals*² nebo projekt *SHERPA/RoMEO: Publishers with Paid Options for Open Access*³.

3) Netradiční vydavatelé a neziskové časopisy

V osmdesátých a v devadesátých letech (v našich podmínkách později) vznikla řada neziskových časopisů, které využívaly existující infrastruktury akademických pracovišť a práci dobrovolníků (*EJournal*, *PostModern Culture*). Tyto časopisy mají typicky liberálnější přístup k otázkám copyrightu, který vždy ponechávají autorovi, často využívají redakční systémy postavené na open source technologiích (Open Journal Systems⁴, případně Drupal, Joomla, Wordpress). Shearer (2010) mezi nové netradiční formy vydávání vědeckých časopisů zahrnuje například využívání služeb akademických knihoven, využívání hostingu a publikačních služeb jiných institucí (především komerčních), využívání univerzitních publikačních center či zcela nové formy publikování využívající nová média.

Situaci na poli publikování časopisů s otevřeným přístupem komplexně zkoumala studie SOAP (Dallmaier-Tiessen et al 2010). Výzkum měl tři fáze – popis nabídky publikačních řešení s otevřeným přístupem (Dallmeier&Tiesen 2010), popis poptávky po publikování s otevřeným přístupem ze strany vědců formou mezinárodního dotazníkového šetření a porovnání zjištěné nabídky a poptávky. Autorům se prostřednictvím výzkumu podařilo zmapovat poměrně důkladně celý trh časopisů s otevřeným přístupem. Jedním z hlavních zjištění bylo, že počet vydavatelů a titulů není distribuován rovnoměrně - pět největších vydavatelů (BioMed Central, Bentha Open, Hindawi, Internet Scientific Publications, Medknow Publications a další) vydávalo celkem pětinu (v absolutních číslech 536) všech časopisů. Největší vydavatelé jsou typicky komerční vydavatelské domy s hybridními modely publikování a vydávají tituly z oblasti STM (Science, Technology, Medicine).

² Dostupné online z: <http://www.doaj.org/doi?func=forAuthors&uiLanguage=en>.

³ Dostupné online z: <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/PaidOA.html>.

⁴ Dostupné online z: <http://pkp.sfu.ca/ojs>. Open Journal Systems je open source systém pro vytváření online časopisů s otevřeným přístupem a je bezpochyby nejrozšířenějším specializovaným softwarem pro online vědecké časopisy.

Journals/Publisher	Publishers	Total journals	Total articles/year
1	1,621 90 %	1,621 57 %	63,887 55 %
2 to 9	171 9 %	491 17 %	25,442 22 %
10 to 49	12 1 %	190 7 %	12,623 11 %
≥ 50	5 <1 %	536 19 %	14,931 13 %
Total	1,809	2,838	116,883

Graf 4: Velikost vydavatelů dle počtu titulů a článků

Naopak časopisy, které volí cestu institucionálního či jiného sponzorství a nepožadují poplatky ani po čtenáři, ani po autorovi, se často potýkají s problémy spojenými s financováním technického zázemí redakce a vydávání časopisu i editorskou prací - akademická vydavatelství postrádají investiční kapitál a nejsou tak schopná investovat do technologií do té míry, kterou by vyžadovaly nové formy publikování (Cox 1998 Whitey 2011).

1.3.2 Zelená cesta - autoarchivace

Kromě publikování v časopisu s otevřeným přístupem mají autoři ještě možnost umístit svůj článek online v digitálním repozitáři, případně zveřejnit jej na svých webových stránkách, či na stránkách mateřské instituce. V posledních letech roste počet časopisů, které autoarchivaci umožňují, řada z nich však uplatňuje několikaměsíční embargo (tj. článek může být zveřejněn až s časovým odstupem), Björk et al (2010) odhadují, že počet výstupů, ke kterým se lze dostat přes repozitáře, pokrývá cca 12 % veškeré produkce, která prochází recenzním řízením, tj. o 50 % více, než je zveřejněno zlatou cestou.

Digitální repozitáře jsou „elektronické archivy provozované vědeckými a výzkumnými institucemi či odbornými komunitami (univerzity, výzkumné ústavy), které slouží pro archivování a otevřené zpřístupňování intelektuálních výsledků práce jejich členů (vědeckých a akademických materiálů) široké veřejnosti z celého světa“ (Open Access). Otevřené repozitáře poskytují otevřený přístup ke svému obsahu (pokud neexistují zákonná omezení, která je pochopitelně nutné respektovat) a také by měly poskytovat otevřený přístup ke svým metadatům pro účely jejich sklizení (Tkačiková 2010). Významnými výhodami repozitářů jsou zejména automatizace procesů, archivace a přístup k jinak nepřístupným datům, možnost zachování kontroly nad autorskými právy, zvýšení viditelnosti na webu či příležitost pro knihovny posílit své postavení v rámci vědecké instituce (Steinerová 2012).

Otevřené repozitáře bývají nejčastěji budovány jako institucionální nebo oborové. Institucionální repozitáře jsou zřizovány typicky institucemi terciálního vzdělávání. Pro vybudování otevřených repozitářů jsou k dispozici i open source zdroje (např. DSpace⁵, EPrints⁶, Fedora Commons⁷ atd.). Univerzity v řadě zemí ukládají autorům uložení publikací do repozitářů jako povinnost (tzv. open access mandate deposit), což zajišťuje dramatickou změnu v přístupu autorů k auto-archivaci jejich článků do repozitářů (Tkačíková 2010).

Oborově zaměřené repozitáře jsou většinou spravovány významnou vědeckou institucí a slouží konkrétní komunitě v rámci jednoho vědního oboru. Jedním z prvních podobných repozitářů je ArXiv.com, který umožňuje otevřený přístup k textům z oblasti fyziky, matematiky, vědy o počítačích, kvantitativní biologie, financí a statistiky, dalším známým příkladem je například PubMed Central.

Řada služeb využívá různých protokolů (typicky OAI-PMH, RSS kanály), aby sklízela obsah repozitářů na jednom místě a tím zvyšovala viditelnost online publikací. Pravděpodobně nejznámější takovou službou je *Google Scholar*⁸, dále *OAISTER*⁹, *Open DOAR Search*¹⁰.

Kombinací zlaté a zelené cesty jsou potom časopisy, které zveřejňují svůj obsah s časovým odstupem, typicky 6–12 měsíců od vydání (velmi často tak fungují časopisy odborných vědeckých společností). Podle studie, kterou publikovali Björk, Roos a Lauri (2009) bylo takto zveřejněno v roce 2006 celkem 3,5 % vědecké literatury.

1.3.3 Hledání nových cest pro otevřený přístup: případy SCOAP3 a PeerJ

Kromě zlaté a zelené cesty otevřeného přístupu se objevuje i snaha hledat nové modely pro zpřístupňování vědeckých výstupů. Aktuálním příkladem modelu kombinujícího zlatou a zelenou cestu k open access jsou konsorcia. Konsorcium SCOAP3 (Sponsoring Consortium for Open Access Publishing in Particle Physics), otevřený oborový repozitář vznikající při Evropské organizaci pro jaderný výzkum (CERN). Model SCOAP3 je založen na přesměrování finančních prostředků

⁵ Dostupné online z: <http://dspace.mit.edu/>

⁶ Dostupné online z: <http://www.eprints.org>

⁷ Dostupné online z: <http://www.fedora-commons.org>

⁸ Dostupné online z: <http://scholar.google.com>

⁹ Dostupné online z: <http://www.oaister.org>

¹⁰ Dostupné online z: <http://www.opendoar.com>

sloužících k úhradě předplatného do společného rozpočtu. Tyto prostředky se poté použijí jak na úhradu APCs, tak na snížení předplatného či úplný přechod na open access. Jedná se tak spíše o formu sponzorování vydávání časopisu.

Slibnou a inovativní (Solomon 2013) platformou odkazující se na inspiraci databází PLoS (jeden ze zakladatelů právě v PLoS dříve působil) a jinými projekty s otevřeným přístupem je projekt PeerJ spuštěný teprve na konci roku 2012. Ekonomický model PeerJ je založen na poplatcích ze strany autora, nikoliv však na poplatcích za procesování článku, ale na jednorázovém poplatku, na jehož základě mohou autoři odevzdávat celoživotně rukopisy k recenznímu řízení v časopisu. Tyto poplatky jsou navíc poměrně nízké oproti klasickým poplatkům za přijetí článku v renomovaných open access časopisech (v současnosti 99\$, 199\$ a 299\$). PeerJ nicméně klade vysoký důraz na kvalitu recenzního řízení – redakční rada čítá 700 vědců, editorská rada 20 osob, z nichž pět jsou nositelé Nobelovy ceny. Tvůrci projektu tak otevírají pole pro publikaci nejen autorům, kteří mají za sebou štědrú institucionální podporu či granty na publikování, ale i studentům a začínajícím vědcům. Podobný vývoj předpokládal Gould, který využil pro situaci na trhu s open access časopisy Andersenovy teorie dlouhého chvostu (Gould 2009).

Obecná vodítka pro nově vznikající ekonomické modely otevřeného publikování představuje výčet Asociace akademických univerzitních vydavatelů v dokumentu *Sustaining Scholarly Publishing: New Business Models for University Presses*. Podle tohoto dokumentu by měl být každý nový model vědeckého publikování být především založen na znalosti daného ekosystému a závislostech a partnerstvích mezi propojenými subjekty akademické komunity (univerzitami, fakultami, knihovnami, vydavatelstvími, odbornými společnostmi, vládními agenturami, nadacemi a dalšími). Model by měl zahrnovat všechny možné typy obsahu i nově se objevující formy vědecké komunikace (nejen texty typu knih a článků, ale například multimediální projekty nebo data). U řešení pro jeden typ obsahu je zde požadavek na kompatibilitu, či interoperabilitu, s ostatními modely. Model by měl být schopen existovat společně s jinými ekonomickými modely, měl by se zaměřit na specifický cíl a cílovou skupinu, ale nebude efektivní, pokud bude zaměřený pouze na sponzory, čtenáře nebo uživatele. Model by měl umožňovat další investice (generované interně nebo z dlouhodobých závazků), aby byl umožněn jeho technologický rozvoj a budoucí revize. Efektivita ekonomického modelu by měla být měřitelná (a je tedy potřeba vytvořit nové způsoby měření efektivity, například evaluace dopadu šíření znalostí nebo význam rychlého využití konkrétních zdrojů) (Withey et al 2011).

1.3.4 Citační výhody otevřeného přístupu

Články a časopisy s otevřeným přístupem se stávají čím dál samozřejmější součástí vědecké komunikace. V roce 2004 bylo reportováno v databázi JCR 239 OA časopisů, v roce 2005 295, v roce 2008 385 (Gerritsma 2011). Řada studií (Lawrence 2001, Mueller et al 2006, Craig et al 2007) dokládá, že články umístěné v režimu open access mají vyšší míru citací, než články v časopisech bez otevřeného přístupu. Pro tento fenomén se vžila zkratka OACE (Open Access Citation Effect).

Studie citovanosti časopisů s otevřeným přístupem se však ve svých závěrech často liší, navíc nelze spolehlivě odlišit dopad zlaté a zelené cesty k otevřenému přístupu, výjimkou je například Eysenbachova studie (2006), která dokladuje, že zlatá cesta podporuje citovanost článků ještě výrazněji než ukládání článků do repozitářů.

Při studiu citačních výhod OA časopisů je nutné neztratit ze zřetele, že citovanost je multidimenzionální fenomén (Kurtz et al 2005, Craig 2007). Kurtz (2005) nabízí tři postuláty jako vysvětlení fenoménu OACE: OA postulat, neboli předpoklad otevřeného přístupu (vychází z jednoduchého přesvědčení, že články, které jsou snadněji nalezitelné, jsou více citovány), EA (early access) postulat, neboli předpoklad raného přístupu (články mají více času nasbírat citace, než ostatní články, protože jsou často k dispozici již ve fázi rukopisu) a konečně SB (self-selection bias) postulat, neboli předpoklad autoselekce (autoři publikují prostřednictvím článků s open access především své zásadnější objevy a výsledky práce). Ukazuje se také, že v režimu open access jako první publikovali akademici na seniorních pozicích, s bohatou předchozí publikační minulostí, navíc průměrný počet citací v člancích u těchto autorů byl také vyšší (Craig 2007). Svou roli hrají také rozdíly mezi jednotlivými výzkumnými oblastmi. Průměrný počet citací článku ovlivňuje především prestiž autora, reputace, předchozí citační historie, množství vyprodukovaných publikací, země původu, zdroje financování výzkumu a další faktory, stejné nebo podobné charakteristiky, které byly popsány již v kontextu publikování v tradičních časopisech (Garfield 1979). Je tedy třeba nejen zkoumat, jak jsou citované které články, ale také to, jaké charakteristiky odlišují autory a autorky, kteří pro publikaci volí cestu open access.

Davis (2011) ve své rozsáhlé studii dokládá, že otevřený přístup k vědeckým článkům skutečně zvyšuje míru čtenosti (měřenou počtem stažení) a oslovuje širší publikum (měřeno počtem unikátních adres), ale nepotvrzuje pozitivní efekt otevřeného přístupu na citovanost v prvních třech letech po publikaci. Vyzdvihuje ale přínos open access pro pasivní konzumenty textů: „těmi, kdo skutečně těží z open access, nejsou příslušníci úzké výzkumné komunity, která vždy měla výsadní

přístup k vědecké literatuře, ale spíše komunity praxe, které se spíše než z příspěvovatelů skládají z konzumentů korpusu textů. Tyto komunity zahrnují studenty, vyučující, lékaře, pacienty, státní správu, zaměstnance vývojových složek komerčních firem (...).“ Podobný dopad může mít otevřený přístup i na vědecké komunity mimo západní region (Giglia 2010, Miguel et al 2011).

Odborná diskuze kolem citovanosti open access článků bude pravděpodobně ještě pokračovat, v současnosti se ale zdá, že se většina autorů a autorek přiklání k tvrzení, že pokud OACE skutečně hraje roli (a nedá se vysvětlit jinými faktory), tato role nebude zdaleka tak velká, jako se zdálo z prvních odborných článků na toto téma (Doty 2013, McCabe a Snyder 2011). Například kvalitativní výzkum, který provedli Ollé a Borrego, dokládá, že roli při posuzování kvality zdrojů v elektronickém prostředí hrají především charakteristiky spojené s osobou autora: jeho jméno, institucionální zázemí, prestiž, dále informace z abstraktu, titul a rychlé čtení závěrů (Ollé a Borrego 2010).

Chybí také stále výzkumy, které by se zabývaly nejen otázkami kvantity – „Kolikrát jsou články v režimu open access citovanější než články v časopisech s předplatným?“, ale také otázkami kvality – „Kdo cituje články v režimu open access? Liší se charakteristiky těchto autorů od charakteristik autorů, kteří OA články necitují? Zvyšuje otevřený přístup citovanost článků od autorů z jiných institucí, jiných zemí, jiných disciplín?“. Tyto a další otázky zůstávají dnes stále velkou měrou nezodpovězeny.

1.3.5 Zakotvení otevřeného přístupu ve vědních politikách – příklady z Evropské unie a České republiky

Vývoj a budoucnost otevřeného přístupu „bude zřejmě záležet také na míře státní regulace nebo podpory v této oblasti, neboť může být stanovena povinnost zveřejňovat výsledky státem financovaného výzkumu ve volně dostupných zdrojích.“ (Burešová 2008).

Na evropské úrovni ale vzniká několik iniciativ, které jsou podporovány především Evropskou komisí a Evropskou radou pro výzkum. Na zelenou cestu k otevřenému přístupu byl orientován zejména pilotní projekt otevřeného přístupu k recenzovaným vědeckým článkům (Open access pilot in FP7). V roce 2010 byla dále představena iniciativa OpenAIRE (Open Access Infrastructure for Research in Europe, <http://www.openaire.eu/>) financovaná ze 7. rámcového programu. Jejím cílem bylo poskytnout „elektronickou infrastrukturu a podpůrné mechanismy pro

identifikaci, ukládání, zpřístupnění a sledování výsledků vědeckých projektů financovaných ze 7. RP a ERC“ (Tkačiková 2010).

Aktuálním projektem britské vlády je plán na zpřístupnění vědeckých výsledků všem daňovým poplatníkům od roku 2014 (Finch 2012). Britský model jde primárně zlatou cestou a počítá s publikováním vědeckých výsledků v otevřených a hybridních časopisech.

Oproti tomu Evropská komise počítá i v programu Horizon 2020, který nahradil 7. rámcový program, s otevřeným přístupem k vědeckým výsledkům, přičemž ale preferuje cestu otevřených repozitářů (Bláhová 2013). Stanovisko Evropské komise shrnuje také Doporučení Komise ze dne 17. července 2012 o přístupu k vědeckým informacím a jejich uchování (2012/417/EU). Na doporučení reagovala na úrovni České republiky i Rada pro výzkum, vývoj a inovace dokumentem *Otevřený přístup (Open Access) k publikovaným výsledkům výzkumu financovaného z veřejných zdrojů v ČR*. V něm formuluje doporučení pro vládu, výzkumné organizace i poskytovatele podpory výzkumu v ČR:

1. Doporučení místopředsedovi vlády pro Vědu, výzkum a inovace a ministerstvu školství, aby byly podniknuty kroky k přijetí národní strategie otevřeného přístupu v souladu s doporučením Evropské komise.
2. Doporučení výzkumným organizacím podporovat budování repozitářů s otevřeným přístupem a technologických infrastruktur pro přístup, uchování a šíření vědeckých publikací a výzkumných dat na národní i mezinárodní úrovni a podporovat využívání těchto repozitářů vědeckými pracovníky, a dále zabývat se problematikou ukládání a zpřístupňování výzkumných dat;
3. Doporučení poskytovatelům podpory v oblasti výzkumu a vývoje v Česku ukládá podporovat politiku OA na základě ustanovení Evropské komise a požadovat zajištění otevřeného přístupu k výsledkům vědy a výzkumu financovaných z veřejných prostředků.

1.4 Hlavní aktéři a vybrané modely vědeckého publikování

Tradiční model vědeckého publikování je založen na edičním procesu, ve kterém figurují čtyři hlavní aktéři: vlastník časopisu (či sponzorské organizace), editor/redakce, recenzent a autor článku (více např. White Paper on Promoting Integrity in Scientific Journal, 2012 Update). Charakteristickým prvkem vědecké komunikace je poté zajišťování kvality recenzním řízením.

Editor/redakce

Editor časopisu definuje zaměření časopisu, nastavuje efektivní systém recenzního řízení, poskytuje vodítka pro autory i recenzenty, zajišťuje komunikace mezi autory, redakcí a dalšími subjekty, nastavuje autorská práva, rozhoduje o citačních zvyklostech, vyhodnocuje dopad časopisu atd.

Autor

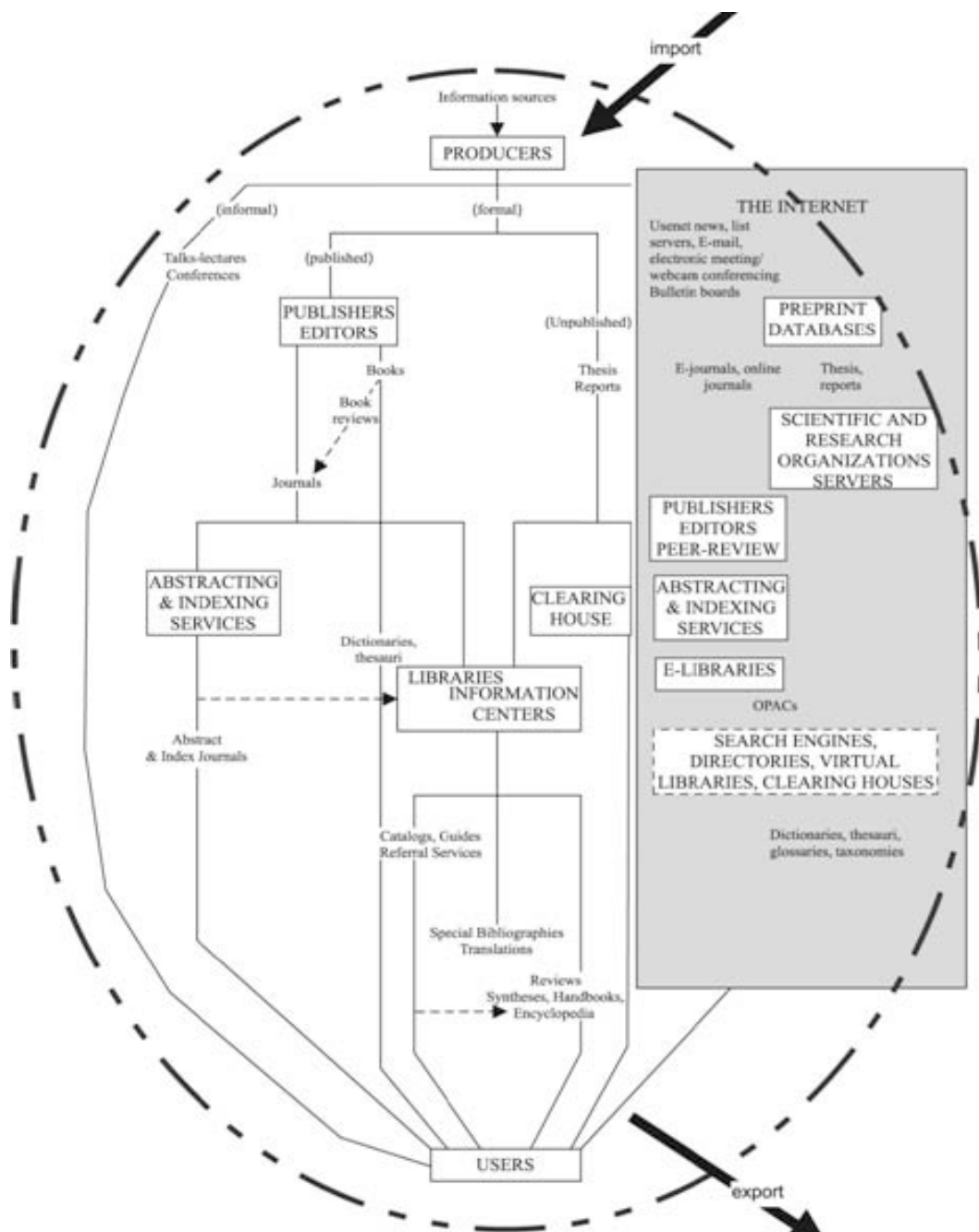
Vědecké časopisy vyžadují zpravidla publikování originálních, původních výsledků vědy a výzkumu, proto je autorství v tomto kontextu primárně spojeno s důvěrou a vědeckou etikou. Autor je nositelem primární zodpovědnosti za dílo, má zodpovědnost za původnost odevzdaného textu, za závěry, které v textu vyvodil, a za naplnění autorských práv vzhledem k využitým dílům.

Recenzent

Recenzent poskytuje odbornou, kritickou, nezávislou a konstruktivní zpětnou vazbu na text autora. Primární úlohou recenzenta je kontrola, zda je obsah jasný, originální, pro čtenáře časopisu zajímavý, vědecky přesný. Recenzent by se měl v rámci recenzního řízení zejména vyvarovat osobních poznámek a kritice založené na vztahu s autorem – článek by měl hodnotit především objektivně a nezaujatě, v rámci etických pravidel recenzního řízení daného časopisu. V recenzním řízení je obvykle vyžadováno, aby recenzent nebyl v konfliktu zájmů – obvykle musí být vybírán z instituce, která není ve vztahu ani k autorovi příspěvku, ani k redakci.

Vydavatel / vlastník časopisu / sponzorská organizace

Tento aktér rozhoduje především o otázkách publikačních plánů, výběru autorů, nastavení autorských práv, má na starosti kontrolu procesů včetně kontroly střetu zájmů. K roli vydavatele se váže řada etických otázek, jako například zajištění objektivního recenzního řízení, vyvarování se střetu ekonomických zájmů a možného tlaku na autory. Výše zmínění aktéři samozřejmě nejsou jedinými aktéry vědeckého publikování - to se odehrává v mnohem složitějším kontextu. Širší kontext produkce vědeckých výsledků a prostředí, ve kterém se odehrává, popsali Fjordback Søndergaard; Andersen & Hjørland v modelu UNISIST (Søndergaard et al 2003). Pro účely této práce nebude pozornost věnována všem aktérům a fázím procesu, přesto je užitečné si model představit, aby bylo patrné, v jakém kontextu se vědecké publikování odehrává:

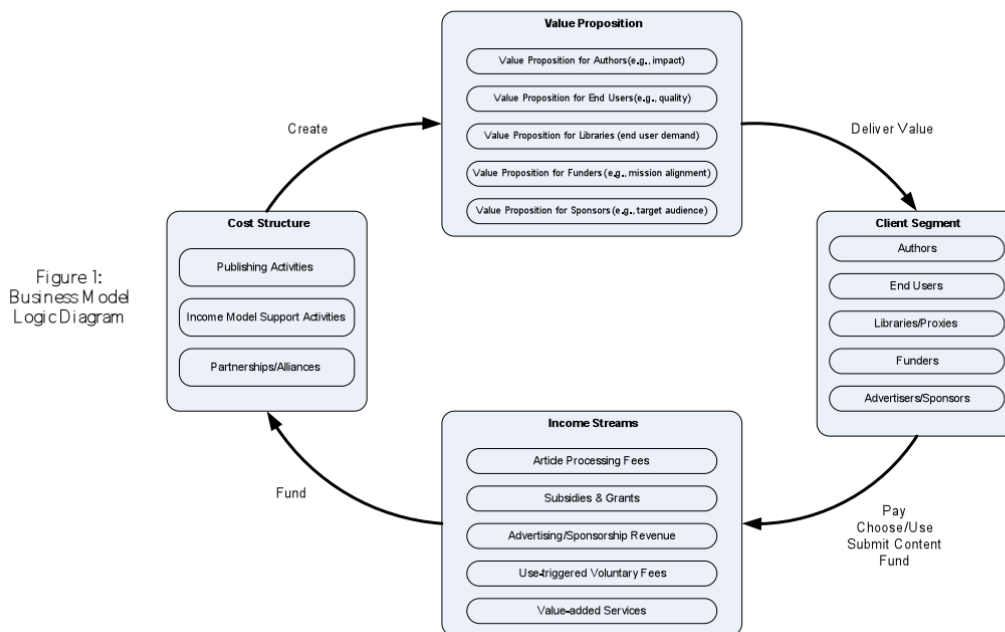
Graf 5: Revidovaný UNISIST model autorů Fjordbacka S øndergaard, Andersena, a Hjørlanda

Model si všímá celého procesu produkce vědeckých výsledků počínaje autory a konče uživateli vědeckého výzkumu a reflektuje, že velká část procesu se děje v online prostředí. Revidovaný UNISIST¹¹ model je do značné míry platný i dnes, je však potřeba brát v potaz socioekonomické i technologické změny ovlivňující vědecké publikování v posledních letech.

¹¹ Tento model je první revizí původního modelu z roku 1971 a zohledňuje podle autorů jak rozdíly mezi vědními doménami, tak změny, které přinesl do vědecké komunikace internet.

Zatímco revidovaný UNISIST model je modelem tradičního pohledu na vědecké publikování, v literatuře se čím dál častěji setkáváme i s modely zaměřenými na ekonomickou stránku vědeckého publikování. Příkladem podobného modelu je například model, který představuje Scholarly Publishing & Academic Resources Coalition (Crow 2009). Model se soustředí na čtyři okruhy:

- uživatelské (zákaznické) segmenty, kterými mohou být autoři, koncoví uživatelé, knihovny, zakladatelé ale i instituce financující chod časopisu,
- hodnota pro uživatele (může být pro každého jiná – pro autory to může být impact factor, pro koncové čtenáře kvalita, pro knihovny poptávka ze strany akademiků atd.),
- příjmové zdroje (APCs, grantová podpora, inzerce, dobrovolné příspěvky a služby s přidanou hodnotou),
- struktura výdajů (publikační aktivity, podpůrné aktivity atd.)

Graf 6: Ekonomický model pro otevřené publikování (zdroj: Crow 2009)

1.5 Zajišťování kvality ve vědeckém publikování: recenzní řízení

Základním mechanismem, kterým by se mělo dosahovat kvality publikovaných prací, je ve vědeckém publikování recenzní řízení. **Recenzní řízení** je definováno jako evaluace výzkumných závěrů vědeckého textu po stránkách kompetence, důležitosti a originality. Kvalita procesu recenzního řízení hlavní vliv na vnímanou

reputaci časopisu v rámci vědecké komunity, jeho kvalitu a impakt faktor (White Paper 2012).

Recenzní řízení přispívá také k produkci znalostí v komunitách – kolem časopisů vznikají znalostní komunity, recenzní řízení je procesem, který kolem časopisu mimo jiné ustavuje komunitu autorů, editorů, recenzentů, čtenářů (White Paper 2009).

První náznaky recenzního řízení můžeme najít už u časopisu *Philosophical Transactions of the Royal Society*. První časopis, který začal používat recenzní řízení v dnes známé podobě, byl časopis *Medical Essays and Observations* (1731). Recenzní řízení se však plně institucionalizovalo až ve 20. století.

Recenzní řízení by mělo probíhat za účasti minimálně dvou recenzentů, některé časopisy mají recenzenty hned od počátku procesu tři (White Paper 2012). Vyšší počet recenzentů bývá obvykle vyžadován jen například u obsahů, které čerpají z více vědních disciplín. V tradičních vědeckých časopisech bývá nejčastěji uplatňován systém oboustranně maskovaného (slepého) recenzního řízení (tzv. double blind peer-review). V tomto modelu není známa identita autora recenzentům, ani identita recenzentů autorovi. Toto řešení je akademickou obcí stále vnímáno jako nejefektivnější (Ware 2008). Variantou tohoto modelu je jednostranně maskované recenzní řízení, kdy je anonymita zajištěna jen u osob recenzentů. Ti naopak identitu autora znají.

Některé časopisy upřednostňují model neplaceného recenzního řízení (recenzenti nedostávají odměnu), předpokládá se, že služba je poskytována oboustranně zdarma v rámci vědecké komunity (Borgman hovoří v této souvislosti o ekonomice směny darů - "gift exchange culture" - Borgman 2007), jiné časopisy recenzní posudky honorují. V případě neplaceného recenzního řízení časopisy zpravidla uveřejňují poděkování a jména recenzentů.

Recenzní řízení se skládá z těchto kroků:

1. odevzdání článku (po této fázi může editor článek rovnou odmítnout, nehodí-li se do časopisu, či do konkrétního čísla – takto je údajně odmítáno cca 10 % všech nabízených článků ve vědeckých časopisech) (Benos 2007),
2. recenze (obvykle má recenzent tři možnosti: schválit článek bez úprav, schválit článek s úpravami, či nedoporučit článek k vydání),
3. revize článku na základě recenze
4. přijetí
5. editace autorské kopie

6. proof reading (jazykové a stylistické korektury)
7. tisk
8. distribuce.

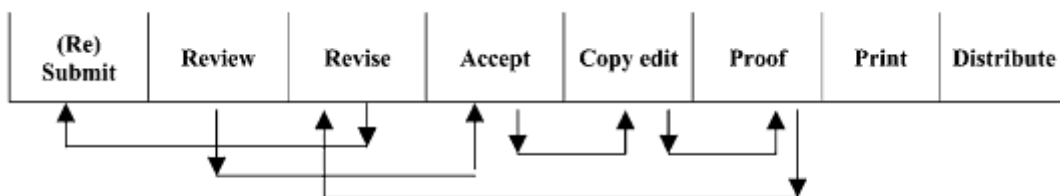

FIG. 2. The publication cycle.

Graf 7: Publikační cyklus vydávání tradičního časopisu (Zmud 1997)

Změřit výhody recenzního řízení se pokoušel např. Weller (1996). Jeho výzkum ukázal, že po ukončeném recenzním řízení cítí 37 % autorů změnu kvality obsahu k lepšímu a 18 % autorů má pocit, že se zpřesnily závěry studií. Různé studie dokládají, že více než 80 % vědců je přesvědčeno o tom, že recenzní řízení pomáhá zlepšovat vědeckou komunikaci (Ware 2008, Rowlands & Nicholas 2005) a 93 % vědců potvrzuje nutnost jeho zachování (Ware 2008). Z mnoha průzkumů se zdá, že ztráta přidané hodnoty vyplývající z recenzního řízení by byla obrovská – a zejména v oblasti medicíny a klinické péče dokonce i tragická (Benos et al. 2007). Proces tradičního recenzního řízení však bývá stále častěji podroben kritice z mnoha stran (ibid) a existuje shoda o tom, že chybí potřebné důkazy k prokázání potřeby tradičních recenzních postupů: „i přes široce rozšířené využívání a finanční náročnost recenzních řízení, existuje jen málo empirických důkazů, které by doložily, že recenzní řízení je skutečně zárukou kvality biomedicínského výzkumu“ (Jefferson et al 2000).

Recenzní řízení v tradičním modelu vědecké publikace je tedy i častým terčem kritiky. Hlavním důvodem přitom bývá zaujatost recenzentů (Lloyd 1990, Budden 1998, Armstrong 2010), podvody v recenzním řízení (Sokal 1997, Baez 1996, Šipr 2005, Davis 2009) a časová náročnost (Garvey & Griffith 1972, Zmud 1997).

1.5.1 Digitální publikování a proměny recenzního řízení: modely otevřeného recenzního řízení

Digitální publikování a otevřený přístup nevylučuje tradiční recenzní proces, umožňuje ale navíc interaktivnější a transparentnější formu recenzování a diskuze, která bude otevřená širší vědecké komunitě i veřejnosti (Pöschl 2011).

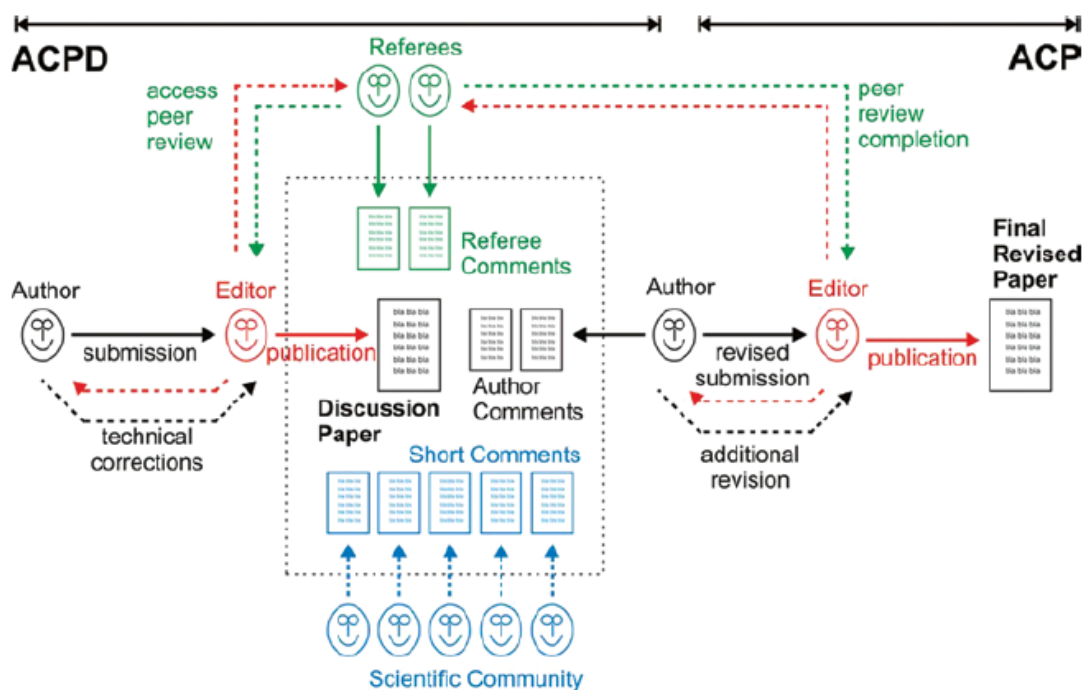
Součástí vývoje směrem k otevřenému přístupu je tedy i otevírání recenzního řízení. Nelze však mluvit ani o jednotné definici, ani o jednotné formě otevřeného recenzního řízení, které nabývá v praxi mnoha podob. Jako otevřené se označuje jak recenzní řízení, které není anonymní (autor i recenzent navzájem znají svá jména), tak zcela otevřené recenzní řízení, kdy jsou identity všech zúčastněných autorů dostupné i veřejnosti.

Ford (2013) vyjmenovává pět znaků otevřeného recenzního řízení: signované recenze, veřejné recenze, recenzní proces mediovaný editorem, transparentní recenze a recenzování založené na crowd-sourcingu. Zároveň jsou možné tři varianty otevřeného recenzního řízení: pre-publikační recenze, synchronní a post-publikační recenzování.

První otevřené recenzní řízení bylo zahájeno již v roce 1996 časopisem *Journal of Interactive Media in Education* – jména recenzentům byla známá a autoři měli možnost na posudky reagovat (Sumner & Buckingham 1996). O rok později přijal model otevřeného recenzního řízení i další nově vzniklý časopis: *Electronic Transactions on Artificial Intelligence* – recenzní řízení v tomto časopise bylo koncipováno jako dvoukolové – v prvním, otevřeném, kole byl článek vystaven online k veřejnému připomínkování po dobu tří měsíců, v druhém kole následovalo klasické anonymní recenzní řízení (Rothwell & Martyn 2000).

Prepublikační otevřené recenzní řízení začalo být uplatňováno na konci devadesátých let i velkými nakladatelskými domy, např. BioMedCentral přijal model otevřeného recenzního řízení v roce 1999. Kromě odhalení jmen autora a recenzenta navzájem začal zveřejňovat recenzní posudky se jmény recenzentů a vůbec celou historii edičního procesu článku – datum přijetí článku k recenzi, podepsané recenze i reakce autorů na tyto recenze, vše bylo ovšem zveřejněno najednou až v okamžiku publikace článku (Jones 2007).

Inovativní formu pre-publikačního, otevřeného a vysoce interaktivního recenzního řízení přijal v roce 2001 časopis *Atmospheric Chemistry and Physics*. Na články uplatňuje několikakolové řízení:

Graf 8: Schéma kombinovaného otevřeného recenzního řízení v *Atmospheric Chemistry and Physics* (Pöschl 2011).

Po rychlém čtení příchozích textů ze strany editorů jsou texty zaslané do redakce *Atmospheric Chemistry and Physics* bezprostředně publikovány v diskuzním fóru časopisu. Po dobu osmi týdnů mohou být komentovány ze strany široké veřejnosti. V těchto osmi týdnech vznikají také recenzní posudky, které jsou spolu s autorovými odpověďmi na veřejnou debatu publikovány také v diskuzním fóru. Recenzenti mají na výběr, zda svá jména zveřejní, nebo zůstanou v anonymitě, komentáře od ostatních zúčastněných jsou v debatě automaticky zveřejňovány s podpisem. Ve druhé fázi dochází k zapracování připomínek a následnému zveřejnění v recenzované části časopisu. U každého článku se objeví link na diskuzi, která byla k článku vedena před finální publikací. Tento postup podle redakce zvyšuje celkovou úroveň publikovaného výsledku, zaručuje více komentářů a větší zapojení odborné veřejnosti do připomínkování článku, archivace a veřejný přístup ke všem diskuzím a komentářům navíc zajišťují dokumentaci všech případných nedostatků a na druhou stranu také veřejné uznání kvalitních příspěvků a odrazují od vkládání nevhodných komentářů (Kocábová 2011).

Že otevřené recenzní řízení není obecně přijímáno a že se nestalo ihned normou, však dokazuje experiment časopisu *Nature*, který zavedl model otevřeného recenzního řízení v roce 2006 v pokusném režimu. Experiment trval devět měsíců a během něj byli autoři, kteří zasílali nové příspěvky do časopisu vyzváni, zda se jej nechtějí zúčastnit. Pro ty, kteří souhlasili, probíhalo současně recenzní řízení

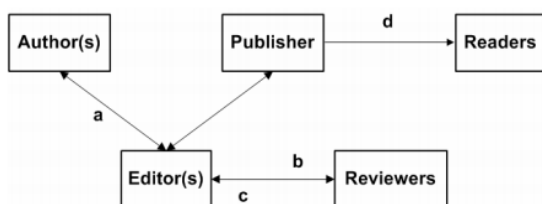
v otevřené formě i klasickou cestou. Během experimentu však pouze 5 % autorů zaslaných příspěvků souhlasilo s modelem otevřeného peer-review a pouze zhruba polovina článků zařazená do otevřeného recenzního řízení získala veřejné komentáře (38 článků obdrželo celkem 92 komentářů, zatímco 33 zůstalo zcela bez komentářů). Pokus zvýšil návštěvnost webu, ale nezaručil recenzní posudky ke všem článkům a byl vyhodnocen jako neúspěšný.

Postpublikační otevřené recenzní řízení předpokládá zapojení širší komunity recenzentů po zveřejnění článku. *British Medical Journal* například zveřejňuje tzv. „rapid responses“ – tedy online zasílané komentáře editorům časopisu k jednotlivým článkům, PubMed využívá k post-publikačním komentářům platformu PubMed Commons. Časopis *Philica* se v roce 2006 rozhodl zveřejňovat recenze formou komentářů pod publikovaným příspěvkem. Recenzenti (kteří mohou zůstat stále anonymní) tak nemají možnost ovlivnit obsah článku, ale jejich příspěvky mohou ovlivnit čtenáře při vytváření názoru na daný problém. Podobný systém přijal později i časopis *Biology Direct*, s tím rozdílem, že recenzenti jsou vždy veřejně známí a autoři mohou svůj článek přepracovat na základě jejich komentářů.

Některé nové modely recenzního řízení kombinují model pre-publikačního a post-publikačního otevřeného recenzního řízení, případně kombinují modely otevřeného a anonymního recenzního řízení (Gleicher 2013). Řada řešení byla představena i na rovině teoretických modelů. Whitworth a Friedman (2009) představili socio-technologickou vizi podoby budoucího akademického publikování zahrnující čtenářské komentáře, které např. mohou poopravovat faktické chyby, reputační systémy založené na hlasování, filtrování obsahu (view filters), které umožňuje automaticky či nastavením individuálně skrýt určitý obsah (např. anonymní komentáře), vyhledávání podobných obsahů – v tomto případě článků, myšlenek, sociální záložkování, sociální sítě, které by umožnily akademikům propojení jak na osobní úrovni, tak na úrovni svých prací, verzování, které zároveň umožňuje vytvářet nové verze díla a uchovávat starší.

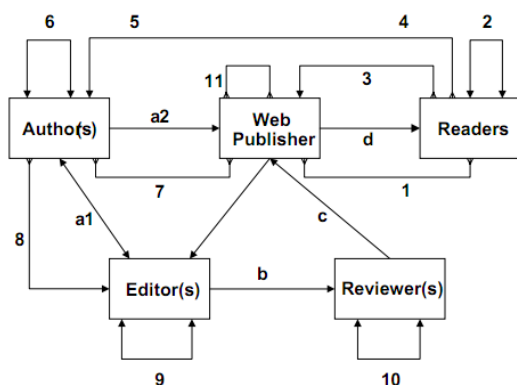
Tradiční toky ve vědeckém publikování:

- a. autor nabídne článek redakci,
- b. která kontaktuje recenzenty,
- c. ti odevzdají své recenze zpět redakci – ta na jejich základě buď požádá autora o přepracování, nebo předá článek k publikování,
- d. vydavatel vydá článek v časopisu, čtenář je pouhým příjemcem informací.

Nový model a toky informací:

1. prostřednictvím reputačního systému,
2. IS zveřejňuje biografie, fotografie, osobní kontakty,
3. čtenáři mohou oponovat např. komentáře určené redakci,
4. mezi čtenáři a autorem jako komentáře,
5. interakce mimo hlavní text,
6. komunita autorů,
7. citační statistiky,
8. autor může hodnotit práci recenzentů,
9. v rámci redakce (komunita redaktorů/editorů),
10. mezi recenzenty
11. mezi dokumenty formou hypertextových odkazů.

Graf 9: Srovnání tradičního publikačního procesu a teoretického modelu

Podobný model nabízí i Elbeck a Mandernach, kteří kladou důraz nejen na zapojení širší komunity praxe, ale zejména na zvyšování kvality článků:

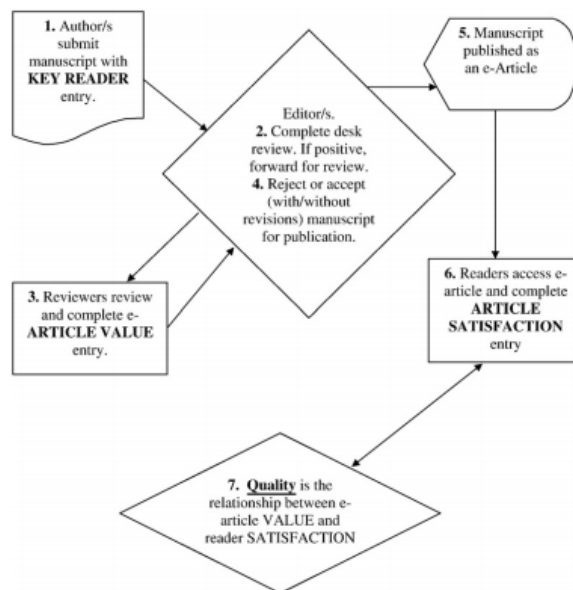

Fig. 1. Process to strengthen open access e-article quality enhancement.

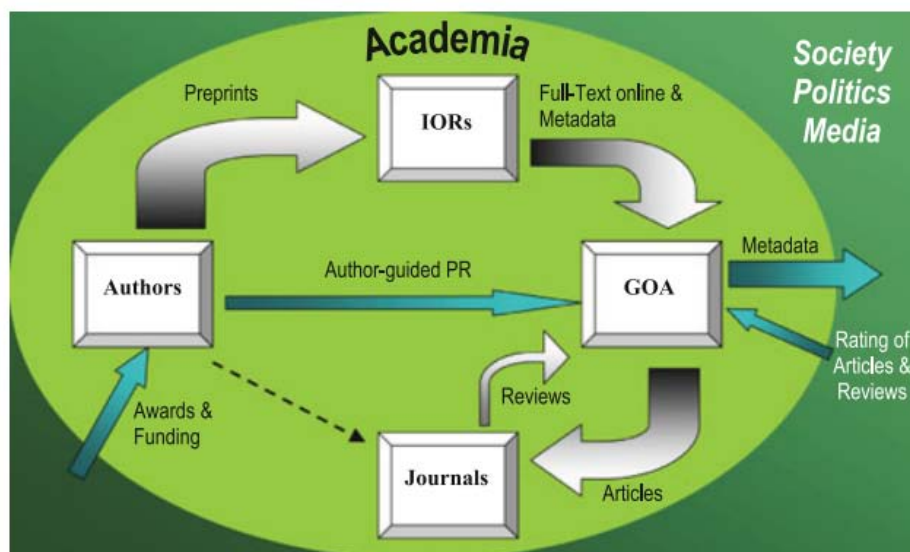
Graf 10: Proces sloužící pro posílení kvality elektronických časopisů

Elbeck a Mandernach kladou důraz na zapojení širšího množství aktérů. Jejich model tradiční recenzní řízení zachovává, rozšiřuje jej ale o další aktéry a jejich přínos k celkové kvalitě příspěvku. Největší rozdíl je opět v zapojení čtenáře jako součásti recenzního procesu. Toto zapojení poté mění i samotnou definici kvality, která není dána nijak externě, ale je redefinována jako vztah mezi hodnotou elektronického článku a uspokojením čtenáře. Aby toto bylo možné, každý článek specifikuje i cílovou skupinu, pro kterou je obsah příspěvku určen, pro čtenáře důležité zejména dvě klíčové vlastnosti článku: jeho relevance a kvalita. Čtenáři jsou spíše často pasivnějšími konzumenty informací, autoři zde navrhují, aby čtenáři měli k dispozici tagovací škálu (revers satisfaction score), na které by texty mohli ohodnotit, přičemž výsledky tohoto hodnocení by byly dostupné i dalším budoucím čtenářům. Kromě klasických recenzí by tedy na kvalitu článku ukazovalo i uživatelské hodnocení článku (Elbeck & Mandernach 2008).

Jedna z poněkud netradičnejších cest hledání nových způsobů pro recenzní řízení je outsourcing recenzního řízení mimo redakce – takový pokus představuje neziskový projekt LIBRE¹². LIBRE je pokusem o přenesení zodpovědnosti za recenzní řízení na autora a vědeckou komunitu. Je založený na postupu, kdy autor vloží článek do sdílené databáze, vyzve recenzenty k přečtení a reakci na článek, poté článek na základě získaných recenzí upraví a zašle (spolu s recenzemi) do jím vybraného časopisu. Projekt je v beta fázi a v současné době hledá spolupracující

¹² Dostupný na adrese <http://www.lib-res.org/>.

časopisy. Myšlenku autory řízeného recenzního řízení rozpracovává dále model NSAP – Natural Selection of Academic Papers (Perakakis et al 2010).

Graf 11: Model NSAP (Zdroj: Perakakis et al 2010)

Tři výše zmíněné modely představují spíše teoretické cvičení, přesto se některé prvky a část nástrojů dnes skutečně ve vědeckém publikování uplatňuje.

Spolu s otevřením recenzního řízení se na jednu stranu mluví o podpoře akademické komunity, na straně druhé je ale zpochybňována kvalita vyplývající z toho, že je prolomena exkluzivita recenzního řízení. Objevují se například otázky, zda mohou být recenzenti vzeší z procesu crowdsourcingu stejně kvalitními recenzenty jako recenzenti oslovení editory a redakcemi (Ford 2013).

1.5.2 Digitální publikování a proměny recenzního řízení: hledání nových metrik pro kvalitu

Spolu s měřením dopadů článků publikovaných v režimu open access se navíc objevuje otázka, nakolik jsou současné metody měření kvality, tedy především Journal Impact Factor (JIF) spolehlivými a vhodnými i pro publikace s otevřeným přístupem. Kritika míří k tomu, že JIF je příliš zakotven v jedné vědní disciplíně a trvá na tradičních klasifikačních modelech, ve kterých je kvalita definována bez ohledu na cílového uživatele (Elbeck a Mandernach 2008). Kritizovány jsou i samotné časopisy s nejvyšším impakt faktorem za přílišné soustředění se na předplatné a udržení si vysoké citovanosti, spíše než na kvalitu vědeckého výzkumu – „Průměrné skóre časopisu řekne velmi málo o kvalitě jednotlivých vědeckých výstupů. Citace navíc vždy zárukou kvality. Výzkum může být citovaný,

protože se jedná o kvalitní vědu – nebo protože je atraktivní, provokativní nebo špatný“ (Schekman 2013)¹³.

Dalším problémem jsou lhůty, které Thompson Reuters uplatňuje na zařazení časopisu do Journal Citation Reports. Časopis musí splnit poměrně přísná kritéria a je Institutem pro vědecké informace sledován dva roky, než je do databáze zařazen, pro nové časopisy impakt faktor není k dispozici. Nové open access časopisy tak nemohou vyhovět poptávce po umístování článků do časopisů s JIF.

Debata o měření kvality a významu open access výsledků souvisí i s širší otázkou sbližování formální a neformální vědecké komunikace (Borgman 2013). Zatímco u formální komunikace se stále jako metriky kvality uplatňují ukazatele jako je impakt faktor a H-index, neformální komunikaci takto formálně měřit nelze a hledají se jiné metriky – počty stažení, tweetů, retweetů, získaných grantů, citací, blogpostů, zmínek při vystoupeních na konferencích (v prezentacích) atd...

Harnad v souvislosti s otevřeným přístupem volá po hlubším zkoumání a ustanovení tzv. open access scientometrie, která by pokryla složitější pole, na kterém se konstruuje kvalita vědeckých výstupů (nejen počty citací, ale také počty stažení, počty odkazů, citací v knihách, metriky zohledňující endogamii/exogamii, tagy, komentáře, semiometrické ukazatele a další (Harnad 2008). Pro měření kvality vědeckých výstupů byla také navržena řada nových nástrojů, např. web impact factor, usage impact faktor a další (Ostrowska 2009), ale žádný z nich se zatím nedočkal uvedení do širší praxe.

1.6 Stinná stránka otevřeného přístupu: nástup predátorských časopisů

S nástupem modelu APCs, tedy uplatňování poplatků za přijetí do recenzního řízení, dochází i k proměně vztahů mezi jednotlivými aktéry v publikačním procesu. Zatímco donedávna byli tím, kdo celý proces financují, především čtenáři (případně zprostředkovatelé, tedy knihovny), nyní se do pozice platícího klienta dostávají samotní autoři vědeckých článků. Zároveň systémy hodnocení vědy a výzkumu často nutí výzkumníky a výzkumnice publikovat ve vědeckých časopisech zařazených v odborných databázích, ideálně časopisech s impakt faktorem a v časopisech s otevřeným přístupem.

¹³ Na praktiky tzv. "luxusních vědeckých časopisů" upozorňují například kauzy petice The Cost of Knowledge (<http://thecostofknowledge.com>) či deklarace DORA (<http://am.ascb.org/dora>).

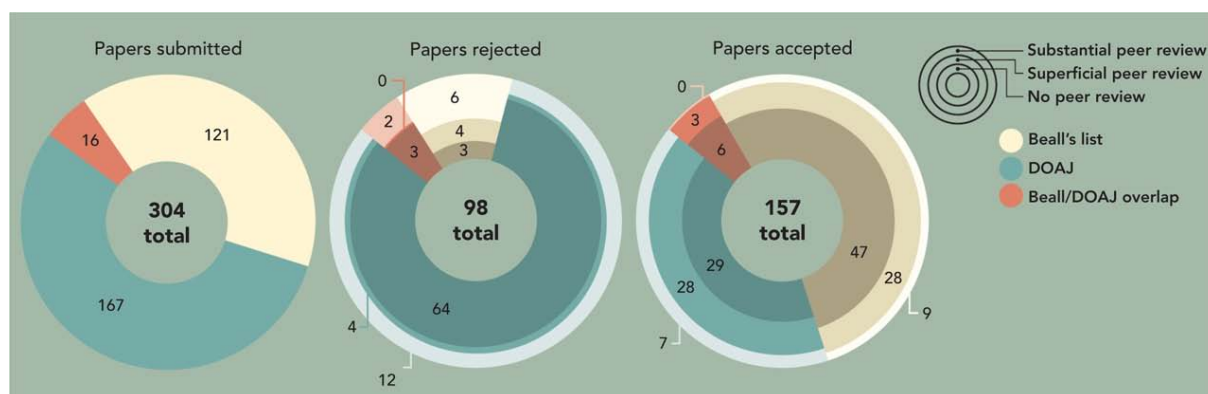
V posledních letech se tak stále výrazněji prosazuje fenomén tzv. predátorských časopisů a predátorských vydavatelství. Termín „predatory publishers“ poprvé použil Jeffrey Beall v roce 2010, kdy poprvé na svém blogu zveřejnil seznam 20 vydavatelů, o kterých věděl, že rozesílají autorům spam s nabídkou publikace odborného článku, a u kterých bylo důvodné podezření, že jejich hlavním motivem je pouze profit z autorských poplatků. Později Beall svůj seznam rozšířil a i nadále jej aktualizuje. Definoval také soubor kritérií pro posouzení, zda se jedná o vydavatele predátora. Mezi charakteristické znaky patří například tyto body:

- vlastník časopisu a editor jsou jedna a tatáž osoba, případně není známo, kdo je editorem časopisu,
- časopis neinformuje o redakční radě, případně není u editora a členů redakční rady uvedena institucionální příslušnost,
- editor a redakční rada postrádají akademickou kvalifikaci, nikdy v časopise sami nepublikovali,
- dva a více časopisů od jednoho vydavatele mají stejné redakční rady, vydavatel vydává velké portfolio titulů (i stovky),
- členové redakční rady jsou u časopisů uvedeni bez svého souhlasu, nebo aniž by o svém zapojení věděli,
- absentující politika digitální ochrany a archivace,
- obchodní model je postavený pouze na APCs,
- vydavatel lživě uvádí indexaci obsahu časopisu v odborných databázích,
- vydavatel rozesílá nevyžádané emaily s nabídkou publikování v časopise,
- v některých případech dochází k publikování obsahu jiných časopisů bez předchozího souhlasu původního vydavatele či autora díla,
- publikované výsledky nejsou výsledky kvalitního vědeckého výzkumu, jedná se například o eseje či o pseudo-vědu,
- neprobíhá klasická editorská činnost (oprava gramatických, stylistických či typografických chyb),
- na stránce s kontakty je uvedený pouze formulář, nikoliv plná adresa a informace o vydavateli (část časopisů se snaží vzbudit dojem, že je vydávána v anglofonních zemích, přičemž jejich vydavatel sídlí v zemi v Africe či Asii),
- oblast působnosti časopisu bývá velmi široká (například *Journal of Education*, *American Research Journal*), aby nalákala co nejvíce přispěvatelů,
- vydavatel nemá ISBN, DOI, nebo je uvádí nesprávně,
- vydavatel slibuje zrychlené recenzní řízení,
- vydavatelé se také často odkazují na naplňování mise hnutí open access (Beall 2012).

Predátorští vydavatelé a časopisy představují hrozbu pro vědu hned z několika důvodů. Tyto časopisy akceptují k publikaci za poplatek téměř jakýkoliv zasláný článek (Millard 2013). Nebezpečí je tu podle Bealla dáno kumulativní povahou vědy, která staví na předchozích výsledcích. Články publikované a veřejně dostupné v predátorských časopisech tedy mohou kdykoliv sloužit jako zdroj pro další výzkumy, přičemž není jasné, zda a jakým způsobem prošly recenzním řízením či zda neobsahují nepravdivé informace (Beall 2013). Millard (2013) v této souvislosti poukazuje na to, že v kontextu podobných podvodů mají stále databáze typu ISI/Web of Science nezastupitelné místo. Například databáze DOAJ si klade za cíl být seznamem časopisů s otevřeným přístupem, které také uplatňují kvalitní recenzní řízení, ale nemá zdroje ani možnosti pro pečlivou kontrolu průběhu recenzního řízení. Garantem kvality se nově snaží být také Asociace open access vědeckých vydavatelů (Open Access Scholarly Publishers Association).

To, že predátorské časopisy a vůbec nízká kvalita recenzního řízení jsou skutečně rozsáhlý problém dnešního průmyslu akademického publikování, dokázal John Bohannon v článku *Who's Afraid of Peer Review?*, který vyšel v říjnu 2013 v časopisu Science (Bohannon 2013). Bohannon s pomocí programovacího jazyka python sestrojil článek, který zaslal na adresu 304 vydavatelů časopisů s otevřeným přístupem: 167 z nich bylo uvedeno v DOAJ, 121 na Beallově seznamu, 16 z nich bylo uvedeno v obou časopisech. K článku byla vygenerována data, která ale nepotvrzovala závěry vyvozené v článku.

Podvržený článek akceptovalo k publikaci celkem 157 časopisů, 98 jej zamítlo. V 60 procentech se vyjádření časopisů (ať už o přijetí či nepřijetí článku) zakládala na nepodepsaných recenzích.

Graf 12: Přehled závěrů článku (Bohannon 2013)

U časopisů z Beallova seznamu byl poměr vydavatelů, kteří článek přijali k otištění, významně vyšší – dosahoval 82 %. Z časopisů v databázi DOAJ přijalo článek 45 %

(po publikaci těchto výsledků se tvůrci databáze rozhodli změnit kritéria pro zařazení časopisu do DOAJ). Součástí Bohannonovy analýzy byla také mapa, která poukázala na to, že velká část vydavatelů OA časopisů uplatňujících APCs, sídlí v Indii – celkem to bylo 64 vydavatelů, z nichž 90 % rukopis přijalo. Co do počtu vydavatelů byly na druhém místě Spojené státy americké, tam byl však poměr přijatých a nepřijatých článků opačný (26 z 29 vydavatelů články zamítlo).

Graf 13: Mapa podvodného recenzního řízení (Bohannon 2013)

Celá kauza podvrženého článku však neukazuje jen na podvody u predátorských časopisů, ale na slabiny recenzního řízení vůbec. Článek prošel recenzním řízením i u časopisů velkých vydavatelů, kterými jsou například Elsevier, Sage, Wolters Kluwer a některé univerzity (naopak článek nepřijali „native“ OA vydavatelé jako jsou PLoS, BioMed Central či Hindawi). Bohannonův článek byl kritizován za to, že vrhá špatné světlo na celou myšlenku otevřeného přístupu místo toho, aby se soustředil na kvalitu recenzního řízení (Eisen 2013), za největší nedostatek práce je označován především fakt, že Bohannon nezařadil do analýzy kontrolní skupinu časopisů, které jsou vydávány tradiční cestou předplatného, přínos článku je ale zejména ve zmapování problematiky nekvalitního recenzního řízení (na podobné praktiky již dříve upozorňovali jiní autoři, např. Davis 2009) v globálním měřítku. Případy podvodů v recenzním řízení, stejně jako oblíbenost otevřených repozitářů typu Arxiv.org, kde jsou umístěny nerecenzované práce, na druhou stranu tedy zpochybňují samotnou podstatu a hodnotu recenzního řízení.

1.7 Otevřený přístup nejen k výsledkům: na řadě jsou open data

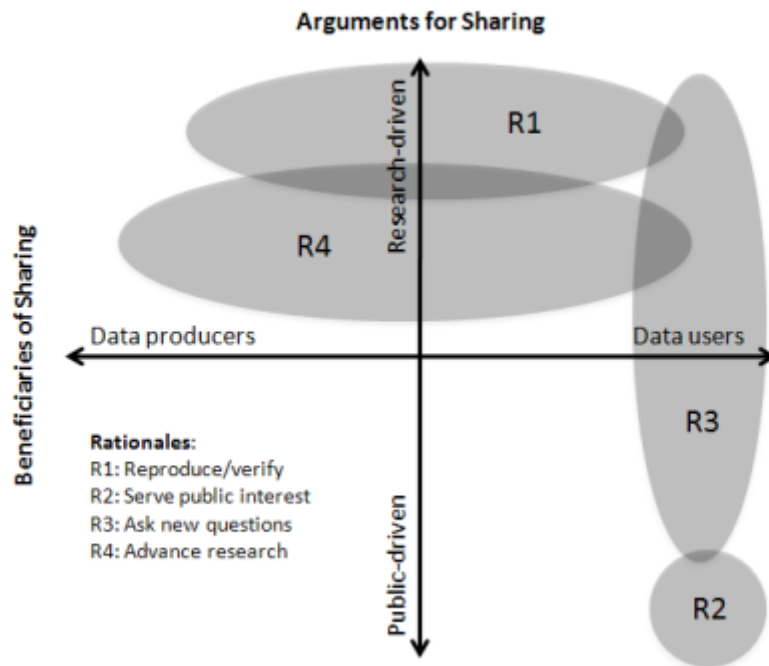
Spolu s požadavkem na otevřený přístup k výsledkům vědy a výzkumu se objevují i požadavky na zpřístupnění dat z vědeckých výzkumů – tzv. *open data*. V širším kontextu můžeme mluvit o tzv. open science.

Open science, nebo otevřená věda, je ve skutečnosti množství iniciativ, které se zabývají kumulativní vědeckou produkcí, včetně norem, které podporují zveřejňování a šíření znalostí (Mukherjee & Stern 2008). Konvenční publikace poskytují obvykle výsledky, ale neumožňují jednoduchý přístup k datům samotným. Van De Sompel a Lagoze (2013) navíc poznamenávají, že celý systém vědecké publikace je zastaralý a neumožňuje efektivně pracovat s většími objemy vědeckých textů, které nejsou strojově čitelné.

Díky technologiím můžeme dnes vyhodnocovat velké objemy dat. Boulton et al. (2011) uvádí čtyři hlavní důvody a benefity jejich sdílení:

1. obrovské datasety se stávají pro mnoho vědců stále důležitějším zdrojem poznání. Zároveň je dnes možné sdílet je doslova jedním klikem myši.
2. existuje veřejný zájem na sdílení dat, protože takové sdílení usnadňuje další vědeckou práci.
3. většina výzkumu je dnes financována z veřejných zdrojů a vědci by tedy měli dávat své výsledky zpět k dispozici veřejnosti.
4. data by měla být k dispozici každému, kdo chce testovat výsledky vědy (Boulton et al 2011).

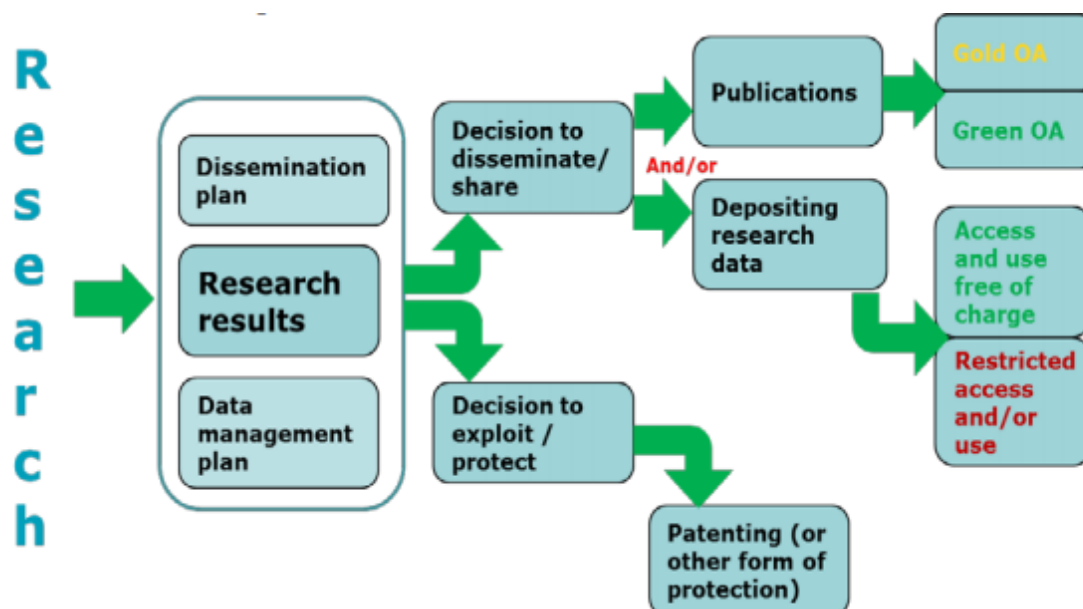
Podobný výčet nabízí i Christine L. Borgman (2013). Důvody sdílení dat vidí za prvé v možnosti reprodukovat a verifikovat výzkum, za druhé v možnosti zveřejnit výsledky výzkumu veřejnosti, za třetí v potenciálu pro sekundární analýzu a za čtvrté obecně v podpoře pokroku výzkumu a inovací.

Graf 14: Důvody pro sdílení dat (Borgman 2012)

Pro výzkumníky může sdílení dat skrývat ještě jednu výhodu, a tou je – stejně jako v případě open access – zvýšení citovanosti (Piwowar, Day & Frisdma 2007, Piwowar & Chapman 2008). Jako výzvu budoucích let vidí Borgman především vyřešení otázek, která data mají být sdílena, kým, s kým, za jakých podmínek, proč a jaké to bude mít důsledky (Borgman 2013).

O problematice otevřených dat se hovoří již několik let na mezinárodní i národních úrovních. V roce 2006 vyšlo doporučení OECD, které nabádalo státy přijmout politiky otevřeného přístupu k datům v případě veřejně dotovaného výzkumu. Na úrovni EU se princip open data začíná uplatňovat právě nyní v rámci pilotního projektu Open Research Data v programu Horizon 2020.

Graf 15: Otevřený přístup k vědeckým publikacím a datům (Guidelines on Open Access to Scientific Publications and Research Data in Horizon 2020)

Problematika otevřených dat je velmi široká a na rozdíl od otevřeného přístupu k výsledkům a publikacím není ještě zdaleka běžnou součástí vědy a vědních politik. V mnoha oborech však již běží úspěšné projekty pro sdílení a zpřístupňování vědeckých dat, řada velkých časopisů vydala doporučení pro sdílení a nakládání s výzkumnými daty (Hanson et al 2011). Klíčovou otázkou jsou nyní právní úpravy na úrovni jednotlivých států, které by umožnily sdílení dat, ale i hlubší vědecká spolupráce v této oblasti. Mukherjee a Stern (2008) poznamenávají, že klíčovým předpokladem je ochota vědců využívat předchozí výsledky výzkumu, ale zejména ochota poskytovat svá data ve formátech a podobě, která bude vhodná k dalšímu zpracování.

V rámci této práce nebude problematika otevřených dat zpracována podrobněji, můžeme však říci, že je to významný směr, kterým se nyní ubírají snahy o otevřený přístup.

2 Výzkumy digitálního publikování

The “Jekyll and Hyde” nature of academics as authors and academics as readers emerged in many of their responses but no more strongly than when comparing authors’ responses to the statements: “High journal prices make it difficult to access the literature” and “As an author, I deliberately publish in journals that are affordable to readers”.

(Rowlands & Nicholas 2005)

2.1 Teoretický rámec: jak zkoumat praktiky, chování, politiky a institucionální prostředí?

Výzkum proměn vědeckého publikování je komplexním úkolem, který zahrnuje výzkum řady témat a mnoho pohledů. V první kapitole jsme si ilustrovali komplexnost konceptu vědecké komunikace a především digitálního vědeckého publikování. Digitální publikování je tedy nutné pojímat jako sociotechnický fenomén nebo systém (Borgman 2007, Kling & Covi 1996). Současná literatura a výzkumy s tematikou vědeckého publikování se málokdy opírají o pevný teoretický rámec - na rozdíl od propracovaných teorií informačního chování a vyhledávání či bibliometrických zákonů, v oblasti publikačního chování a postojů teoretické ukotvení často chybí.

Wouters (2004) identifikuje čtyři způsoby, jak studovat digitální vědu:

1. analýza e-vědy jako sociálního hnutí,
2. analýzy a hodnocení technologií (poskytující encyklopedické přehledy dosavadního vývoje),
3. případové studie vědních praktik (zasazující globální trend do lokálních kontextů),
4. studie sítí a propojení (na jedné straně kvalitativní přístupy v podobě virtuální etnografie vědců, na druhé straně kvantitativní analýzy včetně bibliometrických přístupů).

Výzkumy informačních systémů by se neměly soustředit jen na technologické či sociální systémy, ani na obě dvě strany zvlášť - naopak se soustředí na fenomény, které se objevují při interakci těchto stran (Lee 2001). Optika, kterou lze sociotechnické systémy zkoumat, by neměla být ani sociálně deterministická (tedy

vidět využívání technologií jako důsledek vědomého rozhodování jedinců a institucionálních potřeb a politik), ani technologicky deterministická, tedy neměla by naopak vidět lidské chování jako důsledek využívání technologií (Sawyer 2013).

Takový přístup můžeme najít především v teoriích z oblasti sociologie, sociální informatiky a STS – Science & Technology Studies (Borgman 2007, Sawyer 2013) a dále v přístupu informační ekologie (Damodaradn & Olphert 2006). V následujících kapitolách budou tyto přístupy krátce představeny.

2.1.1 Inspirace v sociologii: Teorie strukturace, adaptivní teorie strukturace, kritická teorie

Inspirací a východiskem pro studium sociotechnických systémů může být Giddensova teorie strukturace (Giddens 1986). Giddens odmítá zkoumat fenomény jako jevy ovlivněné buď atomními jedinci nebo sociálními strukturami. Sociální fenomény se naopak konstituují v dualitě, vzájemném působení jedinců a sociálních struktur. Na Giddensovu teorii strukturace v mnohém navázali autoři věnující se studiu technologických změn (Orlikowski 2000), DeSanctis and Poole (1994) ji doplnili o pohled na to, jakým způsobem se do procesu strukturace zapojují technologie a dopracovali ji do podoby teorie adaptivní strukturace (Adaptive Structuration Theory, AST), která vysvětluje, jak se struktury vtělují do technologií a naopak jak interakce lidí s technologiemi ovlivňuje sociální struktury. Orlikowski (2000) rozvedla koncept technologie v praxi projevující se v interakcích lidí s technologiemi.

Bohatým teoretickým zdrojem pro zkoumání sociotechnických systémů je i kritická teorie, která se opírá především o práce Michela Foucaulta a Jürgena Habermase. Kritická teorie soustředí pozornost především na otázky svobody, moci a sociální kontroly spojené s využíváním technologií.

2.1.2 STS: Science & Technology Studies

Vědci působící v oblasti Science & Technology Studies se zaměřují především na vztah sociálních, politických a kulturních struktur, vědeckého výzkumu a technologických inovací (Sawyer 2013), upozorňují na mezery v oblasti sociologického zkoumání technologií (Latour 2005, Latour 2002) a soustředí pozornost ne na dopady technologií, ale na způsoby, jakým se technologie konstruují

ve fázích výzkumu, vývoje a inovace a jak se v nich odrážejí strukturální a politické okolnosti.

V rámci STS se uplatňují tři hlavní směry, jakými lze výzkum vědy a technologií vést: jsou jimi sociální konstrukce technologií (SCOT - social construction of technology), sociální tvarování technologií (SST - social shaping of technology) a teorie sítí aktérů (ANT - actor-network theory).

Sociální konstrukce technologie je založena na čtyřech předpokladech (Pinch & Bijker 1987). Za prvé vidí design technologií jako otevřený proces, který je závislý na sociálních okolnostech (podle zastánců tohoto přístupu jsou dokonce i reportovaná pozorování ve fyzice výsledkem negociací ze strany výzkumníků, nejen objektivními výsledky empirických pozorování). Tento princip se označuje jako interpretativní flexibilita. Za druhé kladou důraz na roli sociální skupiny, jejíž členové sdílejí stejný souhrn významů připisovaných určitému artefaktu (tzv. koncept relevantní sociální skupiny). Vývoj technologií je procesem, do kterého se zapojuje řada skupin, které navzájem musí vyjednávat interpretace i návrh a podobu technologie. Třetím principem je uzavření a stabilizace, vyplývající z vyjednávání mezi skupinami a označující moment shody, kdy přichází rozhodnutí o návrhu technologie. Čtvrtým principem je širší kontext představující sociokulturní a politické prostředí vývoje technologií. Bijker později přidal ještě pátý princip, kterým je technologický rámec (Klein & Kleinman 2002).

Přístup sociální konstrukce technologie byl kritizován za přílišné soustředění se na proces návrhu, oproti samotnému používání technologie. Oproti tomu přístup SST, sociální tvarování technologií, je soustředěn na vývoj technologií jako na nekončící a neustálý proces, ve kterém se technologie stávají předmětem rekonfigurací.

Oba přístupy byly kritizovány za silný vliv sociálního konstruktivismu, který převážil jejich pohled na stranu sociálního determinismu. Vyhnout se oběma pólům - technologickému i sociálnímu determinismu - se naopak snaží teorie sítí aktérů (ANT - actor-network theory), která je postavena na požadavku nulového analytického rozdílu v posuzování sociálního a technologického.

Nejvýznamnějším představitelem ANT je Bruno Latour. Latour problematizuje vědu zcela jiným způsobem - základním Latourovým imperativem je zkoumat vědu ve chvílích, kdy 'se dělá', tedy ve chvílích kontroverzí, nikoliv tehdy, jsou-li vědecká fakta již hotovými poznatky (Latour 1987). Právě pozorování vědy v akci Latourovi odhaluje, že věda není a nemůže být pouhým zrcadlem 'objektivní' přírody, popisem vůči člověku a společnosti vnějších faktů, které poznávající odhaluje. Přírodu,

člověka, společnost, racionalitu, objektivitu, pravdivá fakta, to vše Latour odsouvá mimo zorné pole vědních studií jako něco, co je až důsledkem dělání vědy a usazování těchto kontroverzí.

Latour ukazuje, že 'dělání vědy' bylo vždy (nikoliv až v posledních desetiletích) velmi složitým, komplexním a síťovým procesem. V knize *Science in Action* pečlivě vysvětluje, že věci (a tedy vědecká fakta) neдрží pohromadě, protože jsou pravdivé, ale právě „jakmile věci drží pohromadě, stávají se pravdivými“. Do procesu konstrukce vědeckých faktů přitom zahrnuje kromě přírody postupně i rétoriku (respektive pravidla a fungování vědeckého publikování), laboratorní práci (sestavující se ze zřetězování odborných článků, textů, grafů, tabulek, map, nástrojů a dalších mobilizovaných věcí na podporu argumentů), i společenský a institucionální kontext (například zdroje financování věd). „Dělání vědy“ je tedy vlastně neustálým soužitím dvou procesů: purifikace a hybridizace. Purifikací rozumí „například zakládání speciálních výzkumných institucí a časopisů, ustavení specifických pravidel vědeckého bádání, učebnice či expertízy představující „holá fakta“, novinové články o geniálních jednotlivcích či představa vědy a politiky jako oddělených sfér“. Hybridizace poté představuje „všechny ty procesy a diskursy, prostřednictvím nichž výzkumníci zajišťují podporu pro svoji práci ze strany dalších aktérů, protože bádání se odvíjí od schopností mobilizovat nejen „přírodu“ či v případě sociálních věd „společnost“ jako předměty studia, ale také finanční zdroje, kolegy či politické a ekonomické zájmy“ (Stöckelová & Linková 2006).

Věda se v Latourově pojetí stává složitým procesem budování sítí, ve kterých se mobilizují rozliční aktéři a délka a hustota těchto sítí a jejich navázání na další síť (kvalita laboratoře) určuje míru pravdivosti vědeckých faktů. Zároveň se ale zpochybňují hranice toho, co se popisuje a ukazuje jako přírodní, a toho, co se zdá být čistě sociální. Věda tedy nikdy nestojí sama o sobě, v procesu vytváření vědy, znalostí a objevů se vždy mísí vědecké, sociální, ekonomické, politické. Tento pohled pak dokazuje neudržitelnost idealistického pojetí vědy, která jakoby fungovala nezávisle na kontextu dění.

2.1.3 Žánrová studia komunikace

Další přístup aplikovatelný na sociotechnické systémy, představují žánrová studia komunikace v organizaci (Zimmerman 1994). Yates a Orlikowski (1992) definují žánr jako "typizovaný komunikativní akt vyvolaný v kontextu určité situace". Stejně komunikační médium (například mail) může nést zprávu za použití mnoha různých

žánrů. Žánrová studia se poté soustředí na žánry dokumentů a interakce s organizacích a systémech. Mohou poskytovat užitečný pohled na produkci dokumentů a jejich využívání – jak žánry organizují texty, znalosti i lidi v kontextu konkrétních aktivit (Andersen 2008). Aplikací žánrových studií na vědeckou komunikaci se do hloubky zabýval například Andersen (2004).

2.1.4 Socioinformatika, sociální aktéři a sociotechnické interakční sítě

Sociální informatika je perspektivou v pohledu na informační systémy a technologie jako na postupné krystalizace zájmů, aktivit, struktur a artefaktů, které jsou konstruovány v čase jako odpověď na místní a institucionální podmínky (Sawyer 2005, Davenport 2008). Sociální informatika spojuje počítačovou vědu, informační vědu, informační systémy a sociální vědy a představuje opozici vůči inženýrskému principu, protože do výkladového rámce zahrnuje důraz na sociální vrstvu tvorby a využívání technologií informačních systémů (například se soustředí na nezamýšlené a paradoxní důsledky využívání technologií, zvýhodňování určitých skupin prostřednictvím využívání ICT, morální a etické důsledky využívání ICT a také na širší společenský kontext (Sawyer 2013).

Optikou sociální informatiky se na problematiku elektronických časopisů ve vědecké komunikaci dívají i Kling a Covi (1996), kteří vidí vědeckou komunikaci jako sociotechnický systém, který propojuje autory a čtenáře. Kling (1992) také představil teoretický koncept sociotechnické interakční sítě (STIN), který je podle některých autorů také vhodným nástrojem pro uchopení problematiky elektronického vědeckého publikování. Klingův konceptuální rámec se soustředí na identifikaci, organizaci a komparativní analýzu vzorců sociální interakce, systémového vývoje a konfigurací komponent, které tvoří informační systém (Meyer 2006). Kling ve svém přístupu staví jak na sociální konstrukci technologií, tak na teorii sítí-aktérů a zdůrazňuje, že informační a komunikační technologie neexistují v sociální či technologické izolaci. Naopak podle Klinga sociálně a technologie nejsou analyticky oddělitelné, návrh technologií ovlivňuje chování, účastníci systému vstupují do několikanásobných překrývajících se sociálních vztahů. Soustředí-li se Kling přímo na vědecké publikování, pojímá jej jako komunikační praktiky, u kterých jsou rozhodující tři roviny: publicita, přístup a důvěra. Na těchto rovinách poté může porovnávat jednotlivé typy publikování (Kling & McKim 1999).

Koncept sociotechnické informační sítě byl v minulosti využit například pro studium témat na vědeckých komunikačních fórech (Kling et al 2003), zkoumání

demokratizace vědeckého publikování (Meyer & Kling 2002), online komunit (Barab, Schatz & Schecker 2004) či digitálních knihoven (Joung & Rosenbaum 2004). Podle Meyera je společným rysem těchto studií, že se snaží vysvětlit komplexitu, spíše než zjednodušit pochopení – proto práce často obsahují řadu vizualizací, diagramů a grafických reprezentací (Meyer 2006).

2.1.4 Doménová analýza

Nelze pochybovat, že nové způsoby vědeckého publikování mění zásadně celé informační prostředí ve vědě. Proto, abychom skutečně porozuměli změnám v jejich komplexitě, je tedy nutné zkoumat publikační chování vždy v kontextu. Především je potřebné rozšiřovat naše vědění o tom, jaké modely publikačního a informačního chování se v současnosti uplatňují jak mezi samotnými vědci, tak v kontextu širších komunit praxe. Talja a Maula (2003) také zdůrazňují, že informační chování vědců je zapotřebí zkoumat vždy doménově-specificky, v kontextu vědní disciplíny – informační chování se liší jak šíří a rozptylem relevantních dokumentů, se kterými vědci pracují, tak kritérii relevance či orientací na žánr – knihy nebo články (Talja & Maula 2003). Talja, Vakkari a další tento koncept zpřesňují a hovoří již o výzkumných kulturách – například v souvislosti s využíváním elektronických zdrojů (Talja et al 2004).

2.1.5 Informační ekologie

Vhodným modelem pro uchopení složitých sociotechnických systémů může být i informační ekologie, která se zabývá hledáním smysluplných vztahů mezi člověkem a informačním prostředím (Steinerová 2011, Steinerová 2011a). Informační prostředí přitom zahrnuje jak lidi, tak informační zdroje a podpůrné technologie.

Pojem informační ekologie použil poprvé v roce 1989 Capurro (Lorenz 2011). Přístup staví na biologické metafoře ekologie komplexní dynamiky, rozmanitosti druhů a nik pro jejich vývoj (Nardi & O'Day 1999). Podle Damoradan a Olphert (2006) sdílí tento přístup s Klingovou STIN soustředění na lidské aktivity, kterým slouží technologie, spíše než na technologie samotné, a dále na závislosti uvnitř systému. Lorenz (2011) v návaznosti na Nardi & O'Day vyzdvihuje potřebu pochopení role lidí v dané informační ekologii – je třeba zjistit, jaké zauímají lidé postoje k technologiím, co a jak běžně dělají.

Steinerová (2012) uvádí, že „z pohledu informační ekologie je zajímavé zaměřit se především na názory vybraných aktérů, na hodnoty (hodnoty jsou úzce spojené s kulturou univerzit jako organizací) a hodnotový systém“, ve zkoumání akademického informačního prostředí klade důraz i na nástroje (informační systémy, akademické knihovny...) a komunitu (informační potřeby, informační chování...).

2.1.6 Hledání teoretického rámce – shrnutí

Způsobů, jakými lze v informačních studiích a knihovnictví teoreticky uchopit a ukotvit studia publikačního chování, se nabízí celá řada. V této práci byly vybrány přístupy, které mají některé společné rysy: dívají se na digitální publikování jako na sociotechnický systém, snaží se vyhnout deterministickému pohledu, soustředí se na systém a interakce a mají potenciál vnímat problematiku vědecké komunikace jako komplexní problém. To se odráží i ve způsobech jejich aplikace na výzkum vědecké komunikace, která je charakteristická kombinací různých metod zkoumání.

Prozkoumat silné a slabší stránky jednotlivých přístupů pro studium vědecké publikace není v možnostech této práce, pro budoucí studium problematiky digitálního publikování by to však bylo velmi užitečné.

2.2 Přehled vybraných výzkumů publikačního chování vědců s důrazem na otevřené publikování

Od počátku digitálního publikování a prosazování otevřeného přístupu jsou sledovány postoje vědecké komunity k této myšlence – zapojení vědců a vědkyň do publikování v režimu open access je totiž založeno mimo jiné na míře ztotožnění se s myšlenkami otevřeného přístupu (Xia 2010). Řada studií vznikla již v devadesátých letech (Budd & Connaway 1997), od roku 2000 výzkumy velmi rychle přibývají.

Jednou z prvních skutečně reprezentativních studií digitálního publikování na globální úrovni byla studie *Open access journal publishing: the views of the world's most senior authors* výzkumného týmu CIBER (Huntington & Rowlands 2005), stejní autoři se zabývali problematikou digitálního publikování a postojů vědců i v dalších výzkumech (Nicholas et al 2012). V roce 2010 byl realizován další globální výzkum postojů vědců k problematice otevřeného přístupu *Study of Open Access Publishing - SOAP Survey* (Dallmeier-Tiessen et al 2010).

Huntington a Rowlands (2005) ve svém výzkumu zdůraznili tato zjištění:

- Vědci se obecně při rozhodování o publikaci nezajímají o problematiku copyrightu a o možnost umístit pre-print či post-print do repozitářů.
- Recenzní řízení je stále vnímáno jako záruka kvality vědeckého publikování.
- Někteří vědci se cítí zahlceni velkým množstvím dostupné literatury.
- Při srovnání reakcí na výroky "Vysoké ceny časopisů ztěžují přístup k vědecké literatuře" a "Jako autor publikuji především v časopisech, které jsou přístupné čtenáři" se projevuje dvojznačnost rolí vědců jako producentů a konzumentů textů.
- Seniorní vědci se domnívají, že míra stažení článku může být lepším měřítkem užitečnosti výzkumu než míra citací.
- Klesá vnímaná důležitost knihoven v procesu vyhledávání informací.
- Stoupá povědomí o problematice otevřeného přístupu a zároveň klesá podíl vědců, kteří o problematice nevědí.
- Autoři věří, že díky open access vzroste dostupnost literatury, ale nevěří v současný nárůst kvality. Většina autorů dokonce spatřuje v otevřeném přístupu hrozbu pro vědecké publikování jako takové.
- Vědci nepreferují poplatky ani ze strany čtenářů, ani ze strany autorů. Naopak preferovanou možností je financování publikování ze strany poskytovatelů podpory, národních agentur či komerčních sponzorů.
- Velmi malé povědomí panuje v oblasti institucionálních repozitářů.
- Nadšenci pro otevřený přístup – tedy vědci, kteří se dívají extrémně pozitivně na výhody spojené s open access, tvořili asi 8 % zkoumaného vzorku a jednalo se spíše o mladší vědce, typicky z Asie, Afriky a východní Evropy.

Podle některých průzkumů technologie využívají ve vyšší míře vědci z oblasti přírodních věd, než věd sociálních a humanitních. Gruzd a Staves dále upozorňují, že tzv. early adopters jsou především lidé na seniorních výzkumných pozicích, kteří mají již vybudovanou silnou reputaci ve svém oboru prostřednictvím tradičního publikování, včetně široké sociální sítě. „Tyto pozice jim zaručují bezpečnější experimentování s novými publikačními metodami, informačními zdroji a nástroji pro kolaboraci. Vědci na nižších pozicích jsou více závislí na tradičním publikování, např. formou časopisů nebo monografií“ (Gruzd & Staves 2011), ke stejným závěrům dochází i další studie (Harley et al 2013).

Xia (2010) analyzoval výsledky desítek publikovaných studií a konstatuje, že většina výzkumů se shoduje v nárůstu povědomí vědců a vědkyň o otevřeném přístupu, stejně jako v reportovaném nárůstu plánového publikování v režimu open access.

Dodává ale, že studie většinou již nevěnují pozornost tomu, zda byla tato vyjádření přeměněna ve skutečné publikování v režimu open access. Xia také představuje dva hlavní důvody, proč vědečtí pracovníci a pracovnice publikují v režimu open access: za prvé je to snaha dostat výsledky své práce mezi co nejširší publikum a za druhé je to snaha urychlit celý proces publikování. Naopak jako důvody pro nepublikování byly ve výzkumech nejčastěji udávány neznalost modelu otevřeného přístupu a také nižší vnímaná kvalita open access časopisů (Xia 2010).

Klíčovým faktorem, který rozhoduje o tom, zda v časopisu publikovat či ne, se ukazuje důvěra v časopisy vydávané v režimu open access. Podle studie *Trust and authority in scholarly communications in the light of the digital transition: setting the scene for a major study* (Nicholas et al. 2013) panuje důvěra v časopisy s otevřeným přístupem je mezi vědci jen tehdy, věří-li jejich recenznímu řízení.

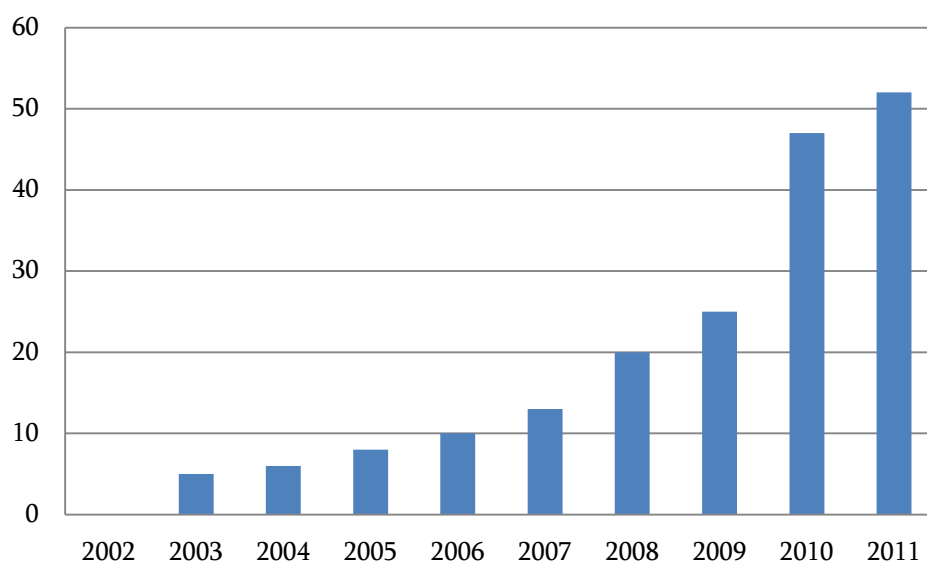
Řada výzkumů se zaměřila na faktory, které rozhodují o tom, kde vědci publikují své výstupy a také na otázku, jakou váhu přisuzují vědci tomu, zda publikované výsledky budou zveřejněny v režimu otevřeného přístupu. Výsledky studií se často liší - některé udávají jako hlavní faktor pro rozhodování kvalitu a rychlost recenzního řízení (Mabe & Muligan 2011), impakt faktor a čtenost časopisu kolegy z oboru (Housewright et al 2013), celkovou kvalitu časopisu (Research Information Network 2009). Výzkumy také dokazují, že platformy založené na principech webu 2.0 nemají v tomto ohledu mezi vědci úspěch, neboť nejsou považovány za vykazovatelné vědecké výstupy (Research Information Network 2010). V neposlední řadě je také klíčové zjištění, že ačkoliv v otevřeném přístupu vědci spatřují spíše výhodu pro obor či pro vědu (Dallmeier-Tiessen et al 2011), samotný fakt, zda je časopis dostupný v režimu open access hraje při rozhodování o publikaci minimální roli (Davis 2011). Další výzkumy také ukazují, že rozhodování o tom, kde vědci budou publikovat svou práci, je silně ovlivněno institucionální politikou a tlakem na publikování v mezinárodních časopisech s vysokým impakt faktorem časopisu (Research Information Network 2014).

2.3 Současná situace zkoumání vědeckého publikování se zaměřením na otevřený přístup v ČR

V České republice funguje poměrně silná komunita promotérů a sympatizantů principů open access (www.openaccess.cz). Problematice otevřeného přístupu v ČR se věnuje řada autorů (Rygelová 2013, Rygelová 2013a, Bartošek 2009, Bartošek, Brandejs a Černá 2011, Tkačíková 2010), absentují však původní výzkumy.

Zajímavý zdroj dat pro Českou republiku o postojích vědců a vědkyň k problematice open access představuje databáze výzkumu Study of Open Access Publishing (projekt SOAP). Autorům projektu se podařilo sesbírat dotazník od 279 respondentů z České republiky (převážně vědců z široké palety institucí).

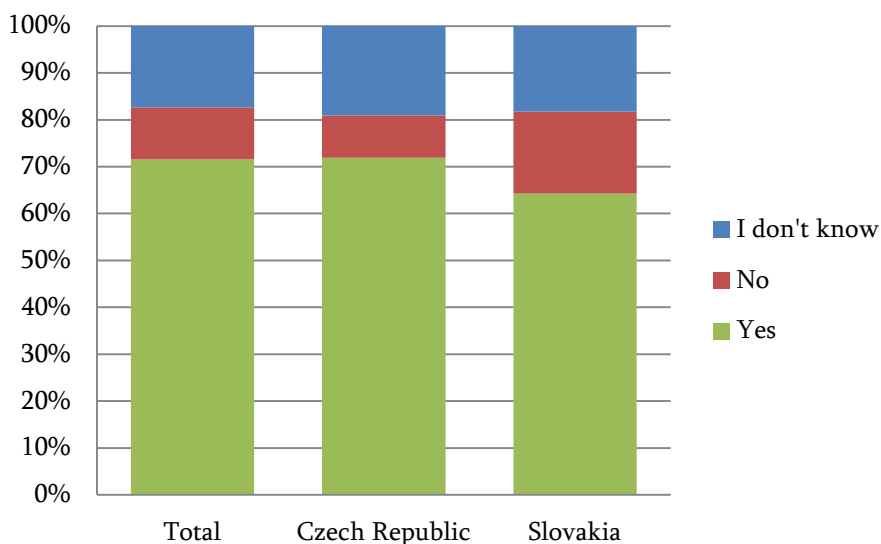
Na studii SOAP, která byla představena v kapitole 1.3.1 navázala rigorózní práce *Nové modely akademického publikování* (Suchá 2011) a příspěvek *Časopisy s otevřeným přístupem v České republice a na Slovensku: zmapování situace* (Suchá 2011a), ve kterém byla sekundárně zpracována data z původní studie SOAP.

Graf 16: Počet časopisů s otevřeným přístupem 2002-2011

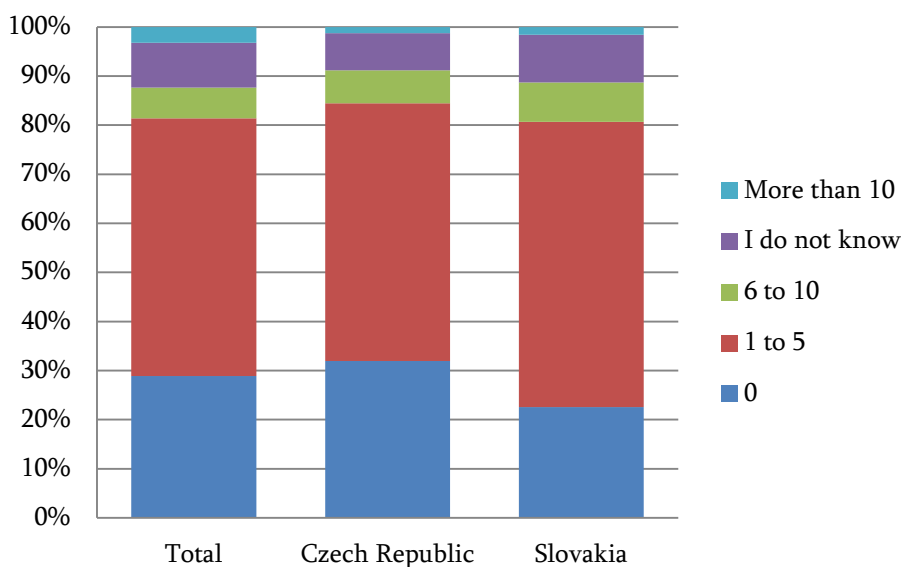
V roce 2011 bylo v databázi DOAJ, která může sloužit jako určité vodítko pro zmapování otevřeného publikování v ČR, evidováno 59 časopisů s otevřeným přístupem. Nejvíce zastoupeny časopisy z oblasti ekonomie a zemědělství (po čtyřech titulech) a dále medicíny a politické vědy (shodně tři tituly). Ostatní obory byly zastoupeny dvěma nebo jedním titulem.

Analýza ukázala, že povědomí o existenci časopisů s otevřeným přístupem v oboru mělo v České republice zhruba 70 % respondentů a situace se tak příliš nelišila od celkového průměru zjištěného studií.

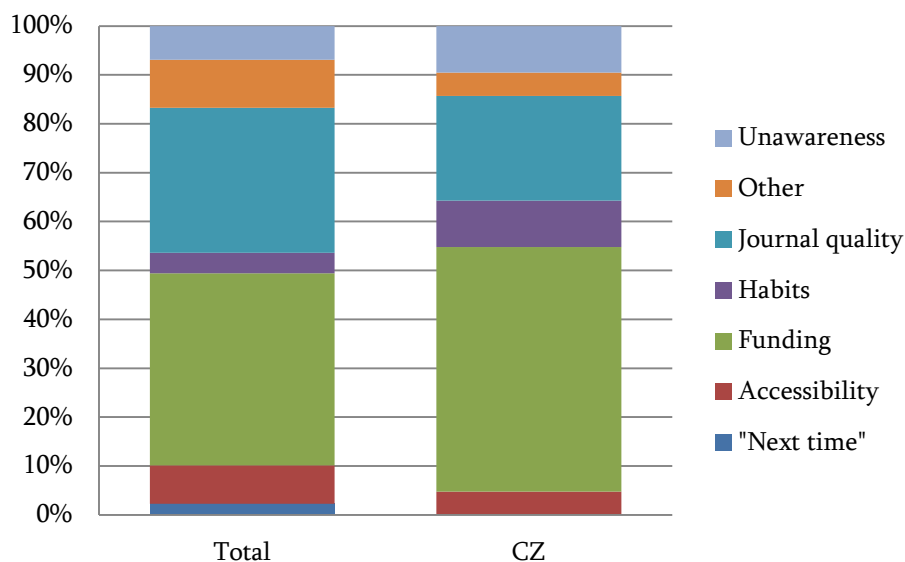
Graf 17: Znáte ve svém oboru časopis, který publikuje články s otevřeným přístupem?

Od celosvětového průměru se nelišil ani celkový počet článků publikovaných v režimu otevřeného přístupu za posledních pět let - nejčastější odpovědí bylo rozmezí 1-5 článků.

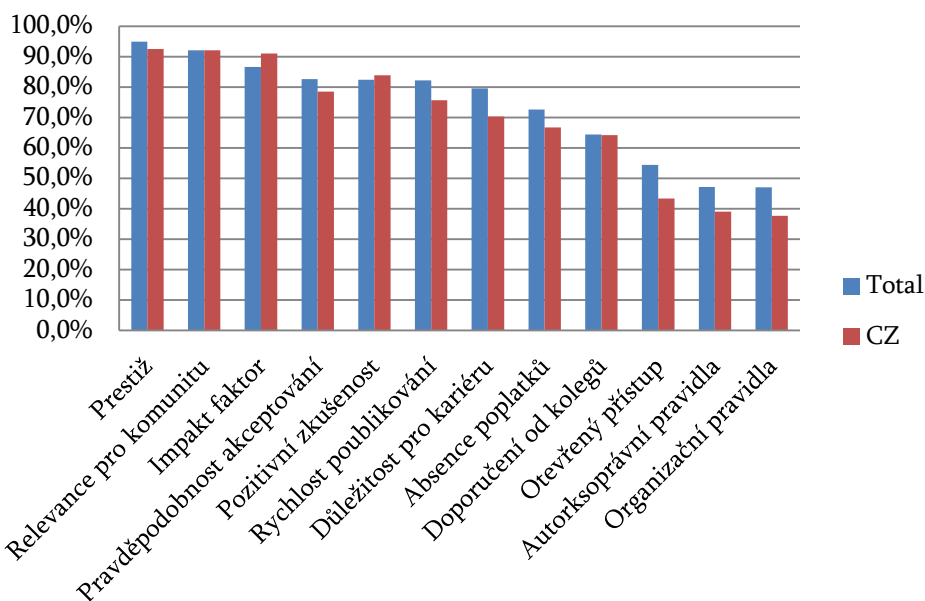
Graf 18: Počet článků publikovaných v režimu otevřeného přístupu za posledních pět let

Pokud vědci nepublikovali v režimu open access, důvodem bylo většinou financování a vnímaná kvalita časopisu (39 procent). Jako hlavní důvody nepublikování se objevovaly i v případě České republiky financování a nízká vnímaná kvalita časopisu.

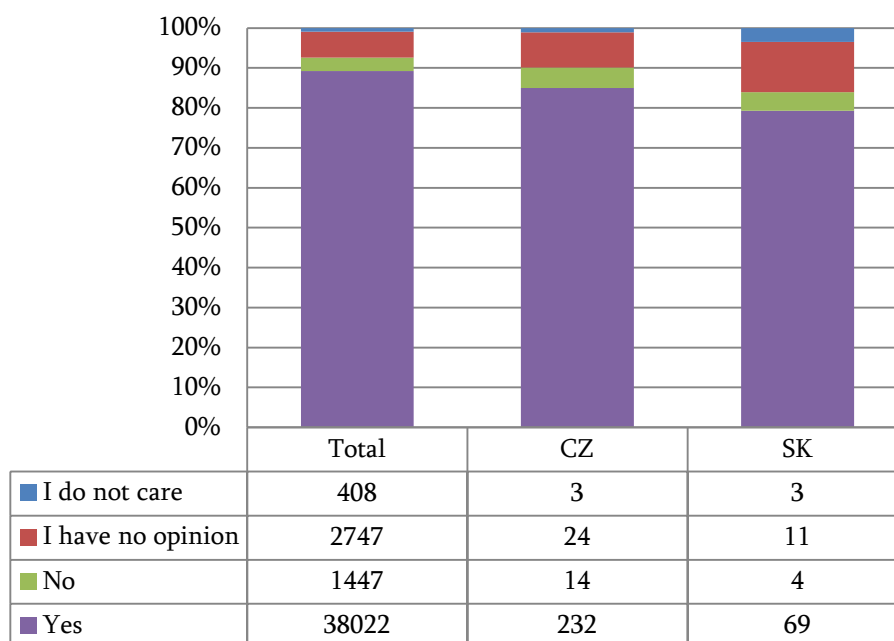
Graf 19: Důvody pro nepublikování v časopisech v režimu open access

Data pro Českou republiku nevykazovala významné rozdíly ani v případě zjišťování motivů pro publikování, potvrdila se i relativně nízká důležitost otevřeného přístupu pro rozhodování o publikaci výsledků.

Graf 20: Faktory rozhodující o výběru časopisu pro publikování článku

Sekundární analýza ale například nepotvrdila vyšší míru nadšení pro myšlenky open access, kterou v zemích východní Evropy popsali Huntington a Rowlands (2005)

Graf 21: Myslíte si, že otevřený přístup je nebo by mohl být pro váš obor přínosem?

Při hodnocení dat ze SOAP Survey je zapotřebí mít na paměti specifika studie. Vzhledem ke způsobu distribuce dotazníků, která byla postavena na spolupráci s velkými vydavatelskými domy – především SAGE, Springer, BioMed Central a Thompson Reuters, byli respondenti především vědeckí pracovníci z oblasti přírodních věd (biologie 55 responzí, sociální vědy 38 responzí, chemie 36 responzí, matematika 32 responzí, technika 28 responzí, lékařské vědy 21 responzí, fyzika 20 responzí atd.). Studie tedy nadreprezentovala vědecké pracovníky z oblasti přírodních věd a naopak podreprezentovala vědecké pracovníky z oblasti humanitních a sociálních věd.

Jeden z mála původních českých výzkumů na téma časopisů v režimu open access publikovala Bláhová (2013). Vychází v něm z dat z databází JCR a DOAJ. Výzkum sledoval zveřejnění článků českých odborných časopisů z vybraných vědních oborů formou otevřeného přístupu a míru zveřejnění článků zahraničních odborných časopisů z vybraných vědních oborů formou otevřeného přístupu za rok 2012 a tyto údaje autorka dále porovnávala. Bláhová našla v databázi JCR 10 titulů s otevřeným přístupem pro společenské vědy a 24 titulů s otevřeným přístupem pro vědy přírodní, v databázi DOAJ poté 24 titulů pro vědy společenské a 42 titulů pro přírodní vědy (z toho 1 v oblasti společenských věd a 12 titulů z oblasti přírodních věd zároveň s IF).

2012	v JCR zveřejněno titulů s impakt faktorem	v DOAJ zveřejněno celkem titulů	v DOAJ zveřejněno titulů s impakt faktorem
Společenské vědy	10	24	1
Přírodní vědy	34	42	12
Celkem	44	66	13

Tabulka 1: Srovnání počtu časopisů (Bláhová 2013)

Tyto počty porovnává s počtem nalezených časopisů s otevřeným přístupem v databázích celkem.

2012	v JCR zveřejněno titulů s impakt faktorem	v DOAJ zveřejněno celkem titulů	v DOAJ zveřejněno titulů s impakt faktorem
Společenské vědy	1154	2692	28
Přírodní vědy	1634	3101	111
Celkem	2797	5795	139

Tabulka 2: Srovnání počtu časopisů celkem (Bláhová 2013)

Srovnáním dochází k závěru, že „(s)ituace na poli českého publikování otevřenou formou není tedy tak kritická. Obezřetnější je však přístup vydavatelů impaktovaných periodik.“ (Bláhová 2013).

Shrneme-li situaci na poli výzkumů publikování a trendů v českém kontextu, můžeme říci, že existuje řada zdrojů dat, se kterými lze pracovat – databáze Web of Science, databáze DOAJ, data z výzkumu SOAP. Jedná se vždy o globální data, která ale nemohou popsat lokální situaci se všemi jejími specifiky. Proto je součástí této práce i praktický a původní výzkum českých vědeckých časopisů a producentů jejich obsahů.

3 Metodologie výzkumné práce

Výzkumná část dizertační práce má dvě části:

- zmapování situace v České republice: shrnutí a analýza dostupných dat formou sekundární analýzy dostupných dat a zmapování vydávaných vědeckých časopisů z hlediska vybraných kritérií, především otevřeného přístupu, ekonomických modelů a zajišťování kvality (dotazníkový průzkum mezi vydavateli a editory),
- zpracování výzkumu mezi vědci z hlediska změn ve vědecké komunikaci v souvislosti s identifikovanými trendy (dotazníkový výzkum mezi vědci).

Obě výzkumné fáze vychází ideově z již realizovaného výzkumu SOAP: Survey of Open Access Publishing, který se snažil globálně zmapovat situaci ve vědeckém publikování v režimu otevřeného přístupu. Projekt SOAP (Study of Open Access Publishing) sledoval a porovnával nabídku a poptávku po publikování s otevřeným přístupem v recenzovaných časopisech. Výzkum měl tři fáze:

- popis nabídky publikačních řešení s otevřeným přístupem (Dallmeier&Tiesen 2010),
- popis poptávky po publikování s otevřeným přístupem ze strany vědců formou mezinárodního dotazníkového šetření,
- porovnání zjištěné nabídky a poptávky (Dallmeier&Tiesen 2011).

Stejně jako v případě SOAP Survey bude využita kombinace různých metod a sledování budou různí aktéři publikačního procesu – především samotní vědci jako producenti i uživatelé vědeckých článků, ale také vydavatelé vědeckých časopisů.

3.1 Výzkum 1: Zmapování vědeckých časopisů vycházejících v České republice

3.1.1 Zmapování vědeckých časopisů vycházejících v České republice: vymezení a cíle výzkumu

První fází výzkumu bude zmapování trhu s vědeckými časopisy v České republice. Hlavní výzkumnou otázkou je:

Jaká je situace v České republice v oblasti vědeckého publikování se zaměřením na problematiku trendů, digitálního publikování a otevřeného přístupu?

Odvozenými výzkumnými otázkami jsou především:

- Jaké jsou základní charakteristiky vědeckých časopisů, které vycházejí v ČR?
- Jaký je poměr vědeckých časopisů vydávaných v rámci otevřeného přístupu vzhledem k celkové produkci vědeckých časopisů v ČR?
- Jaké finanční modely tyto časopisy využívají?
- Jaký druh recenzního řízení je v časopisech uplatňován?
- Jaké jsou vnímané výhody a nevýhody otevřeného publikování?
- Jaké jsou případné překážky přechodu na model otevřeného publikování?
- Jak se základní charakteristiky, ekonomické modely a způsoby recenzního řízení liší v rámci jednotlivých oborů a podle druhu vydavatele?

Tyto otázky implikují potřebu rozsáhlého kvantitativního popisu nabídky vědeckých časopisů v ČR. V současnosti neexistuje v ČR jeden soubor dat, ze kterého by se dalo při odpovědi na tuto otázku vycházet. Například studie SOAP, na kterou tento výzkum navazuje, ve fázi zmapování situace na poli vydávání vědeckých časopisů vycházela především z rejstříků Web of Science a z databáze DOAJ. V době konání tohoto průzkumu bylo v ČR vydáváno pouze 44 impaktovaných časopisů a pouze 80 časopisů indexovaných v Directory of Open Access Journals. Oproti tomu Seznam recenzovaných neimpaktovaných časopisů vydávaných v České republice obsahoval v době konání výzkumu 568 záznamů o vědeckých časopisech. Výzkumy, které vycházejí z těchto mezinárodních databází, tedy nutně opomíjí značnou část vědecké časopisecké produkce. Pro podrobný popis na lokální úrovni tedy bylo třeba respektovat specifika české produkce a realizovat samostatný výzkum zahrnující vydavatele vědeckých časopisů v ČR, které nemusí být indexovány velkými mezinárodními databázemi.

3.1.2 Zmapování vědeckých časopisů vycházejících v České republice: výzkumný soubor a zkoumané proměnné

Vědeckými časopisy jsou v kontextu tohoto výzkumu myšleny především časopisy, které splňují jednu ze čtyř předem definovaných podmínek:

- časopisy, které mají impakt faktor,

- časopisy, které jsou zařazeny na Seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik vycházejících v České republice¹⁴,
- časopisy, které jsou zařazeny do databáze Scopus,
- časopisy, které jsou zařazeny do databáze ERIH.

Toto omezení vyplývá z Metodiky hodnocení výsledků výzkumných organizací a hodnocení výsledků ukončených programů (verze 2013).

Základní soubor, o kterém budeme zjišťovat informace, tedy tvoří celkem 612 vědeckých časopisů vydávaných v České republice:

- 568 časopisů zařazených na Seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice (seznam obsahuje často také časopisy, které jsou zároveň zařazeny do databází Scopus a ERIH),
- 44 časopisů s impakt faktorem (35 zařazených v JCR Science Edition 2010, 9 zařazených v JCR Social Science Edition 2010).

Na rozdíl od podobných zahraničních výzkumů i výzkumu SOAP nebyla jako základ výzkumu vybrána databáze DOAJ. Do vzorku tedy nebyly zařazeny časopisy, které jsou vydávány v režimu open access, jsou uveřejněné v databázi DOAJ, ale zároveň nejsou v rejstříku JCR či na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných časopisů. Důvodem pro nezařazení časopisů z DOAJ do výzkumu, je metodika vykazování výsledků vědy a výzkumu v ČR. V době sběru dat byly podle aktuálně platné metodiky totiž jako výsledky vědy a výzkumu hodnoceny pouze články zařazené na Seznam recenzovaných neimpaktovaných časopisů Rady vlády pro výzkum, vývoj a inovaci, články vycházející v časopisech zařazených do databází SCOPUS a ERIH (tyto časopisy jsou ve většině případů zároveň uvedené i v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných časopisů) a časopisy zařazené v rejstříku JCR.

Seznam zkoumaných časopisů je součástí dizertační práce jako Příloha č. 1: Seznam zkoumaných vědeckých časopisů.

O časopisech byly získávány následující údaje (indikátory):

- ISSN (automaticky exportováno z databáze),
- název (automaticky exportováno z databáze),
- vydavatel (automaticky exportováno z databáze),

¹⁴ Výzkum vychází z verze Seznamu z 29. 6. 2010 a z jeho aktualizace v roce 2013. K 31. 1. 2014 vyšel nový Seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR, který obsahuje množství změn.

- primární obor dle číselníku oborů CEP & CEZ & RIV (automaticky exportováno z databáze),
- sekundární obor dle číselníku oborů CEP & CEZ & RIV (automaticky exportováno z databáze),
- zařazení do databáze JCR / Seznam recenzovaných neimpaktovaných časopisů,
- režim přístupu (uzavřený vs. otevřený přístup, sbírána dodatečně formou dotazníku),
- počet článků / číslo (uzavřený vs. otevřený přístup, sbírána dodatečně formou dotazníku),
- jazyk časopisu (uzavřený vs. otevřený přístup, sbírána dodatečně formou dotazníku),
- zdroj financování (uzavřený vs. otevřený přístup, sbírána dodatečně formou dotazníku),
 - zdrojem financování mohou být:
 - poplatky za přijetí článku do recenzního řízení,
 - poplatky za uveřejnění článku,
 - sponzorství,
 - inzerce,
 - předplatné tištěné verze,
 - členské poplatky,
 - další zdroje¹⁵.
- model recenzního řízení (uzavřený vs. otevřený přístup, sbírána dodatečně formou dotazníku),
 - otevřené/uzavřené recenzní řízení
 - placené/neplacené recenzní řízení,
 - počet recenzentů,
- copyright a ošetření autorského práva (uzavřený vs. otevřený přístup, sbírána dodatečně formou dotazníku),
 - autorské právo může být ošetřeno formou:
 - copyrightu (držitelem práv je vydavatel),
 - copyrightu (držitelem práv je autor),
 - Creative Commons,
 - jiným způsobem.

¹⁵ Typologie zdrojů je převzata z Dallmeier-Tiessen 2010.

3.1.3 Zmapování vědeckých časopisů vycházejících v České republice: metody sběru dat

Pro sběr dat o časopisech byly využity dvě metody:

1. **Sekundární analýza:** sesbírání informací z webu konkrétních časopisů. Touto cestou bylo zjišťováno, zda jsou časopisy publikovány v režimu open access (případně v jakém formátu) a kontaktní údaje pro oslovení formou dotazníku. V tomto ohledu se tedy jednalo spíše o průzkum, který měl sloužit pro další realizaci výzkumu.

V tomto případě byla data sbírána ručně z webových stránek časopisů. Podle názvu časopisu uvedeného v databázi Web of Science nebo na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných časopisů byly dohledány webové stránky časopisu a z nich byla získána požadovaná data. Data byla následně zpracována v Excelu.

2. **Dotazníková metoda:** Pro potřeby výzkumu bylo realizováno dotazníkové šetření. Využity byly adresy uvedené jako kontaktní na stránkách časopisů.

Dotazník byl distribuován na 612 e-mailových adres 3. prosince 2013, 6. ledna 2014 byl rozeslán mail s připomínkou na kontakty, které nezareagovaly na první výzvu. Sběr dat byl uzavřen 20. ledna 2014. Dotazník je součástí dizertační práce jako Příloha č. 2: Dotazník pro redakce vědeckých časopisů.

Prostřednictvím online dotazníku se podařilo sesbírat 327 odpovědí, jedna odpověď přišla poštou jako vytištěný a rukou vyplněný dotazník, celkový počet responzí byl tedy 328. Z tohoto počtu bylo vyřazeno 21 neúplně vyplněných dotazníků a 6 duplicít – finální dataset pro analýzu tedy tvořilo celkem **301 odpovědí**, z toho 24 impaktovaných časopisů a 277 časopisů neimpaktovaných.

	Celkem časopisů vydávaných v ČR (stav k 11/2013)	Celkem ve vzorku	Zastoupení
Časopisy zařazené na Seznam neimpaktovaných recenzovaných časopisů	568	277	49,12 %
Impaktované časopisy	44	24	54,55 %
Celkem	612	301	49,18 %

Tabulka 3: Zastoupení jednotlivých typů vědeckých časopisů ve výzkumu

Data byla sbírána prostřednictvím online aplikace SurveyMonkey a následně exportována ve formátu .sav. Zpracování dat probíhalo v programu SPSS (grafy a tabulky byly ale opět poté pro publikaci upraveny v Excelu).

Vzorek poměrně úspěšně reprezentuje jednotlivé kategorie vědních oborů (kolem 50 %), kromě kategorií s minimálním počtem časopisů (kde je odchylka z důvodů nižších počtů větší).

<i>Zastoupení jednotlivých kategorií oborů</i>	<i>Počet časopisů v Seznamu</i>	<i>Počet časopisů ve vzorku</i>	<i>Poměrné zastoupení</i>
Humanitní a společenské vědy	293	148	50,51 %
Matematika a fyzika	19	11	57,89 %
Chemie	5	5	100,00 %
Vědy o zemi	30	17	56,67 %
Biologie	39	17	43,59 %
Medicína	88	29	32,95 %
Zemědělství	34	18	52,94 %
Informatika	4	2	50,00 %
Stavebnictví, strojírenství, energetika	50	27	54,00 %
Bezpečnost	6	5	83,33 %
Celkem	568	277	49,12 %

Tabulka 4: Zastoupení časopisů v jednotlivých kategoriích oborů

3.2 Výzkum 2: Zmapování publikačního chování a postojů vědců k novým formám vědeckého publikování

3.2.1 Zmapování publikačního chování a postojů vědců k novým formám vědeckého publikování: vymezení a cíle výzkumu

Druhá část výzkumu se zaměří přímo na vědce a na jejich postoje k otevřenému přístupu a novým formám vědeckého publikování. I tento výzkum ideově a metodologicky vychází ze studie SOAP, bude však rozšířen o další navazující otázky a sledované proměnné.

Základem výzkumu tedy bude zopakování studie SOAP pro lokální prostředí v českém jazyce, s přehlednutím k lokální situaci a s úpravou otázek s nízkou validitou¹⁶. Mírné úpravy by zachovaly možnost porovnávat výsledky studií s původními závěry SOAP a zároveň by zpřesnily a rozšířily datový soubor vypovídající o situaci v ČR.

Dotazníkový průzkum mezi vědci se bude snažit zodpovědět tyto základní výzkumné otázky:

¹⁶ Na problematické oblasti studie SOAP upozornil např. Davis (2011) – původní studie obsahovala například dvouhlavňovou otázku (ot. 9 - „Do you think your research field benefits, or would benefit from journals that publish Open Access articles?“).

Jaké je publikační chování vědců?

Jaké jsou postoje vědců k novým formám vědeckého publikování?

Lze stanovit několik dimenzí postojů vědců k novým formám vědeckého publikování s ohledem na open access a zajišťování kvality. Výzkumnou otázku můžeme rozložit na dílčí výzkumné otázky:

- Jaké je publikační chování vědců a vědkyň v ČR?
- V jaké míře vědci a vědkyně publikují otevřenou cestou?
- Jaká kritéria hrají roli při rozhodování o tom, kde publikovat?
- Panuje zde důvěra k open access časopisům?
- Jsou open access časopisy vnímány jako přínos pro vědu?
- Je otevřený přístup vnímán jako přínos pro širší komunitu konzumentů vědeckých textů?
- Jak je vnímán vztah otevřeného přístupu a kvality vědeckých časopisů?
- Je recenzní řízení vnímáno odlišně u časopisů s otevřeným přístupem než u tradičních časopisů?
- Liší se tyto postoje dle vědního oboru?

Dalším výzkumným cílem je navíc zjištěné závěry porovnat s předchozími studiemi, především s výsledky studie SOAP z roku 2011.

3.2.2 Zmapování publikačního chování a postojů vědců k novým formám vědeckého publikování: konstrukce dotazníku, populace a výzkumný vzorek

Druhá část výzkumu se zaměří přímo na vědce a vědkyně a na jejich postoje k otevřenému přístupu. V České republice pracuje v oblasti vědy a technologií téměř 1,3 milionu obyvatel, přičemž více než 0,5 milionu jsou vědečtí a odborní duševní pracovníci (ČSÚ 2010). V kontextu dizertační práce bude stěžejní zejména oslovení akademických pracovníků a pracovníků veřejných vědeckých institucí. Ti tvoří užší skupinu vědeckých a odborných duševních pracovníků a budou představovat hlavní skupinu oslovených respondentů. Podle mezinárodního auditu výzkumu, vývoje a inovací byl v České republice počet vědeckých či výzkumných pracovníků 69 162 fyzických osob, respektive 47 729 přepočtených úvazků (Moravcová 2009).

Výzkum probíhal formou on-line dotazování (CAWI – Computer Aided Web Interviewing), dotazník byl vystaven na stránce www.vyzkumpublikovani.cz, na

kteřé byly zároveň zveřejněny i další informace o výzkumu. Pro sběr dat byla použita služba SurveyMonkey, stejně jako v případě studie SOAP.

Online výzkumy vědeckých pracovníků s sebou nesou ale mnohá metodologická úskalí. Metodologickým otázkám online dotazování akademických pracovníků se věnoval Ryšavý (2011). Ten zmiňuje, že při výzkumu akademických pracovníků lze v principu využít dvě cesty oslovení respondentů, přičemž tradičnější je cesta spolupráce s vedením vysokých škol, které mohou poskytnout kontakty na jednotlivé akademiky. Pozitivem je vysoká míra pokrytí. Nepodaří-li se však spolupráci při oslovení respondentů vyjednat, hrozí výpadek celých vysokých škol či fakult. Druhou cestou je přímé oslovení respondentů – vytvoření vlastní databáze je ale časově a obvykle také finančně náročnější, v našem případě ale především nebylo realizovatelné jak vzhledem k vysokému počtu vědeckých pracovníků ve výzkumu vývoji v ČR, tak vzhledem k přístupnosti jejich kontaktních údajů.

Výsledný způsob distribuce dotazníků se tedy – podobně jako v případě studie SOAP – opíral o spolupráci s vydavateli časopisů. V tomto případě však šlo o lokální vydavatele z České republiky, jejichž časopisecké tituly byly zařazeny do první fáze výzkumu. Na tyto vydavatele byla zaslána prosba o spolupráci s další distribucí dotazníku na autory a autorky.

Kostra dotazníku pro výzkum postojů vědců k problematice open access vycházela ze studie SOAP, zohlednila však její kritiku i další výzkumné otázky. Oproti původní verzi dotazníku tedy došlo k několika úpravám, především k přidání otázek na zkušenosti s různými formami recenzního řízení, se zpoplatňováním publikací¹⁷ (viz. Příloha č. 3: Dotazník pro vědecké pracovníky).

Samotný sběr dat probíhal v období od 31. 3. do 15. 4. 2014. Podařilo se sesbírat celkem 230 responzí, z toho však bylo pouze 196 relevantních – tedy od pracovníků

¹⁷ Konkrétně byla upravena otázka č. 9 v původním dotazníku, která byla v původním znění dvouhlavňová. Byla vynechána ot. 11 (původní číslování). V otázkách č. 12 a 22 (původní číslování) byl přidán vždy jeden výrok, který doplňuje zkoumanou problematiku. Byla přidána poslední otevřená otázka poskytující respondentům možnost vyjádřit se k celému výzkumu. V otázce na znalost OA časopisů v oboru byla zjemněna škála (původně pouze možnosti “ano”, “ne”, “nevím”, nyní možnosti “ano, je jich většina”, “ano, je jich menšina”, “ne”, “nevím”). V otázkách na publikované články v posledních letech byl počet let snížen z pěti na tři (vzhledem k obtížnosti zapamatovat si údaje za posledních pět let). Otázka na obvyklý poplatek byla nahrazena otázkou na nejvyšší a obvyklý poplatek za publikování v open access časopisu. V otázce na obtížnost financování APC poplatků byla zjemněna škála odpovědí. Dále byla upravena dramaturgie dotazníku, kdy identifikační otázky na respondenty byly zařazeny na konec dotazníku (původně byly na jeho začátku).

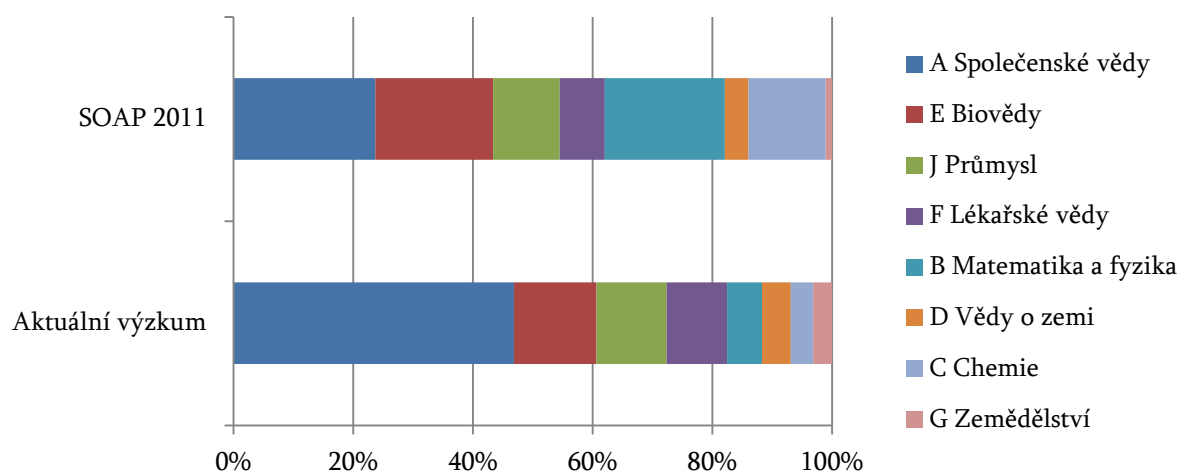
a pracovníků zapojených do výzkumu a vývoje. Z tohoto počtu však dotazník skutečně dokončilo 161.

Oproti původnímu výzkumu SOAP bylo složení respondentů dle vědních oborů poměrně odlišné – většinu odpovídajících tvořili vědci a vědkyně ze společenských věd (45,8 %), dále z oblasti biověd (13,5 %), průmyslu (11,5 %), lékařských věd (9,9 %).

Hlavní výzkumný obor	Absolutní četnost	Relativní četnost
A Společenské vědy	88	45,8%
E Biovědy	26	13,5%
J Průmysl	22	11,5%
F Lékařské vědy	19	9,9%
B Fyzika a matematika	11	5,7%
D Vědy o zemi	9	4,7%
C Chemie	7	3,6%
G Zemědělství	6	3,1%
I Informatika	2	1,0%
K Bezpečnost a obrana	2	1,0%

Tabulka 5: Zastoupení jednotlivých vědních oborů ve výzkumu

Rozdíl oproti studii SOAP ilustruje graf, ve kterém je vidět především větší podíl společenských věd a naopak nižší zastoupení přírodních věd, především matematiky, fyziky a chemie.

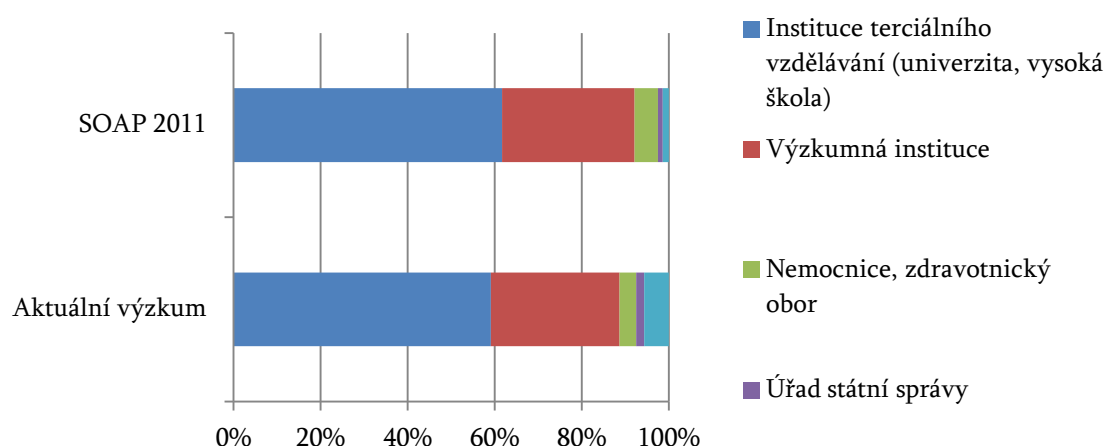
Graf 22: Porovnání zastoupení vědních oborů v otazníkovém šetření s českými daty ze studie SOAP

Respondenti výzkumu pocházeli většinou z akademických pracovišť a vysokých škol obecně (92 případů, tj. 57,9 procent), dále z veřejných výzkumných institucí (20,1 %), jiných výzkumných organizací (9,4 %), v pouze okrajově z nemocnic (6 případů, tj. 3,8 %) a dalších organizací.

Typ instituce	Absolutní četnost	Relativní četnost
Instituce terciálního vzdělávání (univerzita, vysoká škola)	92	57,9%
Veřejná výzkumná instituce	32	20,1%
Jiná výzkumná organizace	15	9,4%
Nemocnice, zdravotnický obor	6	3,8%
Úřad státní správy	3	1,9%
Průmysl, komerční firma	3	1,9%
Jiné (prosím upřesněte)	8	5,0%

Tabulka 6: Složení respondentů podle typu instituce

Z hlediska instituce je složení respondentů velmi podobné jako v případě studie SOAP, jak ukazuje následující graf:

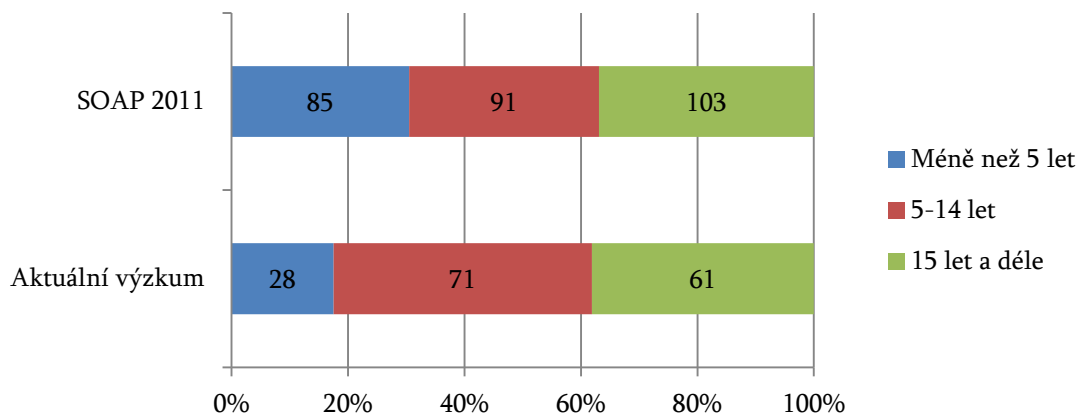
Tabulka 7: Složení respondentů podle typu instituce (porovnání s českými daty ze studie SOAP)

Z hlediska délky praxe se dá říci, že se podařilo sestavit poměrně pestrý vzorek skládající se jak z nováčků ve vědě a výzkumu, tak ze seniorních pracovníků. Zastoupení respondentů ve vzorku z hlediska této proměnné ukazuje tabulka č. 7, graf č. 18 opět shrnuje rozdíly mezi výsledky aktuální studie a studie SOAP. Z grafu je patrné, že respondenti obou výzkumů se liší především ve skupinách vědců s praxí do 15 let, kdy předchází výzkum SOAP více oslovil mladší vědce.

Délka praxe ve vědě a výzkumu	Absolutní četnost	Relativní četnost
méně než 5 let	28	17,5%
5-9 let	36	22,5%
10-14 let	35	21,9%
15-19 let	17	10,6%

20-24 let	13	8,1%
25 let nebo déle	31	19,4%

Tabulka 8: Délka praxe ve vědě a výzkumu

Graf 23: Délka praxe ve vědě a výzkumu

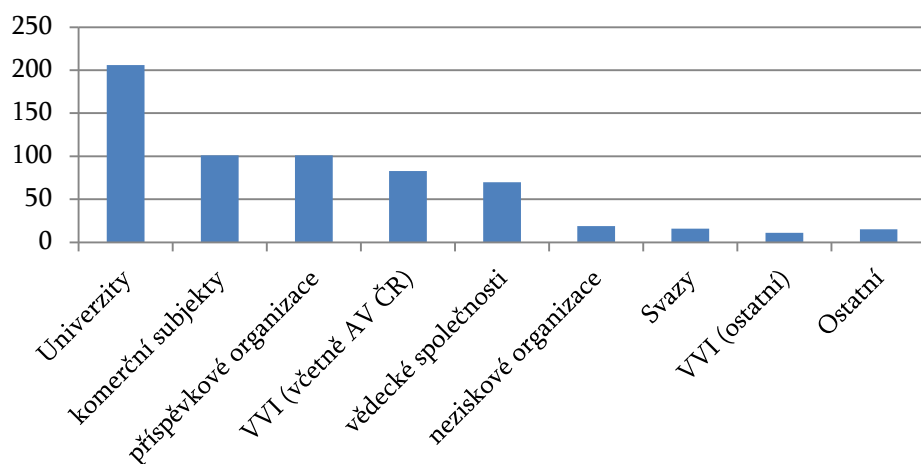
Přestože výzkumný vzorek 167 respondentů je poměrně nízký pro reprezentativní výzkum vědců a vědkyň v ČR, z hlediska zkoumaných charakteristik zastupuje poměrně dobře širokou paletu vědců z různých oborů a v různých fázích vědecké kariéry. S částí výzkumného vzorku se bude pracovat i nadále – v chystaném kvalitativním pokračování výzkumu na podzim 2014.

4 Zmapování vědeckých časopisů vycházejících v České republice: výsledky analýzy

4.1 Základní charakteristiky vědeckých časopisů vydávaných v ČR

První fáze výzkumu si všímala obecně charakteristik vědeckých časopisů vycházejících v ČR. Zdrojem dat zde byly databáze Web of Science a Seznam recenzovaných neimpaktovaných časopisů vydávaných v ČR.

Jednou ze zkoumaných charakteristik bylo, jaké subjekty v ČR vědecké časopisy vydávají. 612 zkoumaných časopisů vydává v ČR celkem 254 subjektů. Vydavatele lze zařadit do několika skupin podle účelu a statutu organizace – největšími vydavateli v ČR jsou univerzity, následují komerční vydavatelství, příspěvkové organizace, Akademie věd ČR a další veřejné vědecké instituce a neziskové organizace včetně vědeckých společností.

Graf 24: Vědecké časopisy v ČR podle vydavatele

Univerzity¹⁸, jako největší producenti vědeckých časopisů v České republice, vydávají celkem 206 časopiseckých titulů, počty vydávaných časopisů se však v rámci jednotlivých univerzit velmi liší.

¹⁸ V ČR je registrováno celkem 78 vysokých škol, z toho 26 veřejných vysokých škol, 2 státní vysoké školy, 3 soukromé vysoké školy univerzitního typu a 37 soukromých škol neuniverzitního typu. Vědecké časopisy však vydává pouze 26 z nich.

Typ vydavatele	Počet subjektů	Počet časopisů	Procenta z počtu časopisů
Univerzity	26	206	33,7 %
Komerční subjekty	57	101	16,5 %
Příspěvkové organizace	55	101	16,5 %
VVI (včetně AV ČR)	41	83	13,6 %
Vědecké společnosti	31	70	11,5 %
Neziskové organizace	19	19	3,1 %
Svazy	15	16	2,6 %
Ministerstva	3	8	1,3 %
Jednotlivci	5	5	0,8 %
Církev	1	1	0,2 %
Zdravotnická zařízení	1	1	0,2 %
Celkem	254	611	100,0 %

Tabulka 9: Počty organizací a jimi vydávaných časopisů podle typu vydavatele

Největším producentem výsledků vědy a vývoje v ČR je Akademie věd ČR (72 titulů), následována Univerzitou Karlovou (43 titulů) a Masarykovou univerzitou (40 titulů). Zajímavé je, že ačkoliv komerční vydavatelé byli celkově na druhém místě v počtu vydávaných časopisů, v celkovém přehledu je největší domácí komerční vydavatelství až sedmé s celkově deseti vydávanými tituly, nemůžeme tedy říci, že by na českém trhu existovaly mezi domácími vydavateli komerční subjekty, které by ovládaly trh, jako to v globálním měřítku popisuje Dallmeier&Tiesen (2010).

Název subjektu	Počet vydávaných časopisů
Akademie věd ČR	72
Univerzita Karlova v Praze	43
Masarykova univerzita	40
Česká lékařská společnost J.E.Purkyně	24
Univerzita Palackého v Olomouci	20
Národní muzeum	12
Solen, s.r.o.	10
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	8
Profi Press, s.r.o.	8
Tigis spol. s.r.o.	8
Vysoká škola ekonomická v Praze	8

Tabulka 10: Organizace a jimi vydávané vědecké časopisy

České vědecké časopisy jsou v poměrně značné míře publikovány v režimu open access – cestu otevřeného publikování volí celkem 59,1 % časopisů. Poměrně příznivý poměr souvisí pravděpodobně s tím, že vydavateli časopisů jsou nejčastěji instituce placené z veřejných zdrojů – veřejné výzkumné instituce a univerzity.

Forma přístupu k vědeckým časopisům	Počet časopisů	Relativní četnost

	celkem	
Open access ano	355	59,1 %
z toho zveřejňováno formou pdf	275	
z toho zveřejňováno formou html	71	
z toho zveřejňováno jinou formou	9	
Open access ne	256	41,9 %
Celkem	611	100

Tabulka 11: Forma přístupu k článkům

Předchozí data popisovala všechny české časopisy zařazené buď do Web of Science nebo na Seznam recenzovaných neimpaktovaných časopisů. Ve vzorku časopisů, jejichž redakce vyplnily dotazník, jsou zastoupeny všechny typy vydavatelů ve velmi podobném poměru:

Typ vydavatele	Četnost	Relativní četnost
Univerzity	100	34,0 %
veřejná výzkumná instituce	57	19,4 %
komerční subjekty	46	15,6 %
vědecké společnosti / neziskové organizace	40	13,6 %
příspěvkové organizace	37	12,6 %
ostatní	14	4,8 %
Celkem	294	100,0 %

Tabulka 12: Typy vydavatelů, kteří se zapojili do výzkumu

Nejčastěji vychází vědecké časopisy čtyřikrát ročně. 26 časopisů vychází pouze 1x ročně, naopak časopis s nejvyšší frekvencí vydávání je vydáván obvykle 13x ročně (časopis Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů VŠE, časopis vychází nejméně 10x ročně). Průměrný počet vydaných čísel za rok je 3,93 (medián a modus jsou 4).

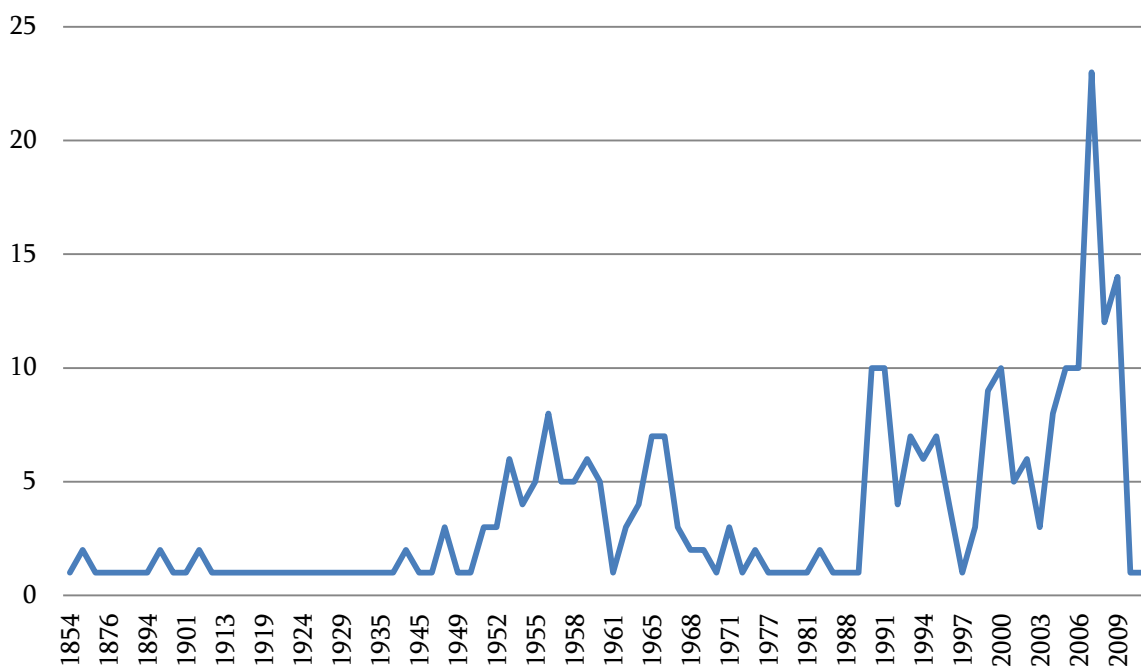
Pro kategorizaci dle oborů byla využita Klasifikace oborů CEP & CEZ & RIV. Primární obor byl identifikován u 279 časopisů, z nich více než polovina spadá do kategorie Společenské vědy (AA-AQ) – 148 (tedy 53 % časopisů ve vzorku). Druhou a třetí nejčastěji zastoupenou kategorií byly Lékařské vědy (29, tedy 9,6 % časopisů) a Průmysl (27, tedy 9 % časopisů). Pro kontrolu zastoupení jednotlivých vědních kategorií uvádím ještě počty časopisů v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných časopisů a počty časopisů v jednotlivých kategoriích ve vzorku. Z tabulky je patrné, že všechny kategorie jsou zastoupeny poměrně rovnoměrně (kolem 50 %), kromě kategorií s minimálním počtem časopisů (kde je odchylka z důvodů nižších počtů větší).

Obor	Četnost	Validní relativní četnost

Společenské vědy	148	53,0 %
Fyzika a matematika	11	3,9 %
Chemie	5	1,8 %
Vědy o zemi	17	6,1 %
Bio vědy	17	6,1 %
Lékařské vědy	29	10,4 %
Zemědělství	18	6,5 %
Informatika	2	0,7 %
Průmysl	27	9,7 %
Vojenství	5	1,8 %
Celkem	279	100,0 %

Tabulka 13: Primární obor periodika

Pro zmapování situace byl zjišťován i stáří časopisů. Nejstarším časopisem ve vzorku byl časopis Památky archeologické vydávaný Archeologickým ústavem AV ČR, v.v.i., který byl založen v roce 1854 (recenzovaný je od roku 1946). Naopak nejmladší časopis ve vzorku byl časopis MASO International (České a slovenské odborné nakladatelství s.r.o.), který je vydávaný od roku 2011. Průměrný rok založení časopisu byl ve vzorku rok 1977, mediánem byl ale už rok 1991, což svědčí o stále rostoucím počtu nově vznikajících časopisů (nejčastěji udávaný rok založení byl ve vzorku 2007).

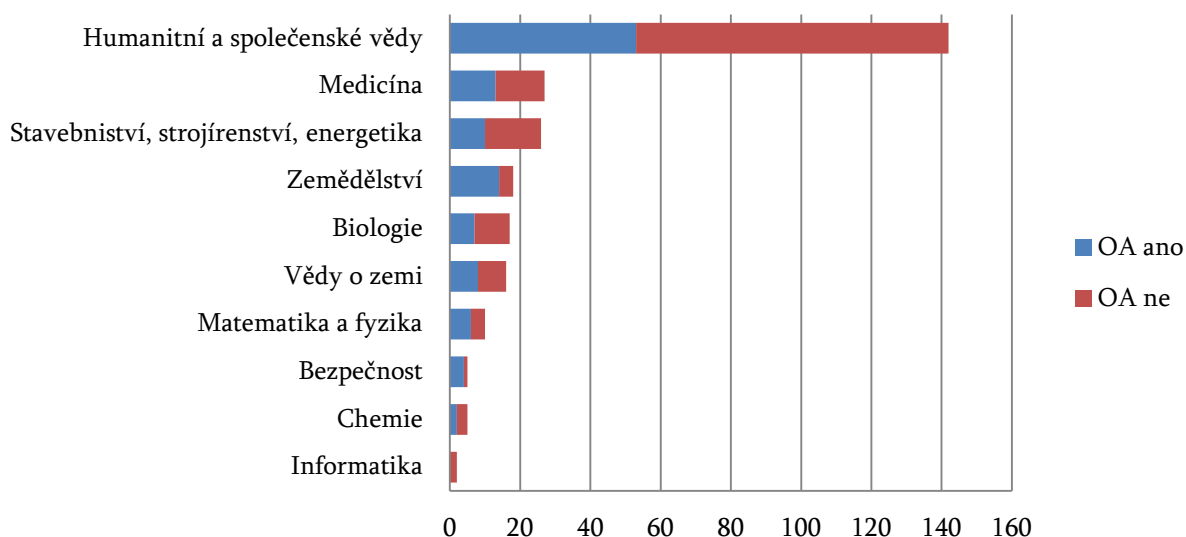
Tabulka 14: Časopisy dle roku založení

4.2 Časopisy podle typu přístupu

Na otázku, zda časopis vychází v režimu otevřeného přístupu, bylo získáno 290 responzí. Z toho 126, tedy 42 % uvedlo, že kompletně celý časopis je zveřejněn v režimu otevřeného přístupu, 9 % časopisů je částečně zpřístupněno v režimu open access (pouze jednotlivé články). 47 % časopisů ve vzorku nevychází v režimu open access, z toho 25 % není vůbec zveřejněno online.

	Četnost	Relativní četnost	Validní četnost
ano, všechny články jsou zveřejněny v režimu otevřeného přístupu	126	41,9 %	43,4 %
některé články jsou zveřejněny v režimu otevřeného	28	9,3 %	9,7 %
ne, časopis je přístupný online, ale ne v režimu open a	61	20,3 %	21,0 %
ne, časopis není přístupný online	75	24,9 %	25,9 %
Celkem	290	96,3 %	100,0 %

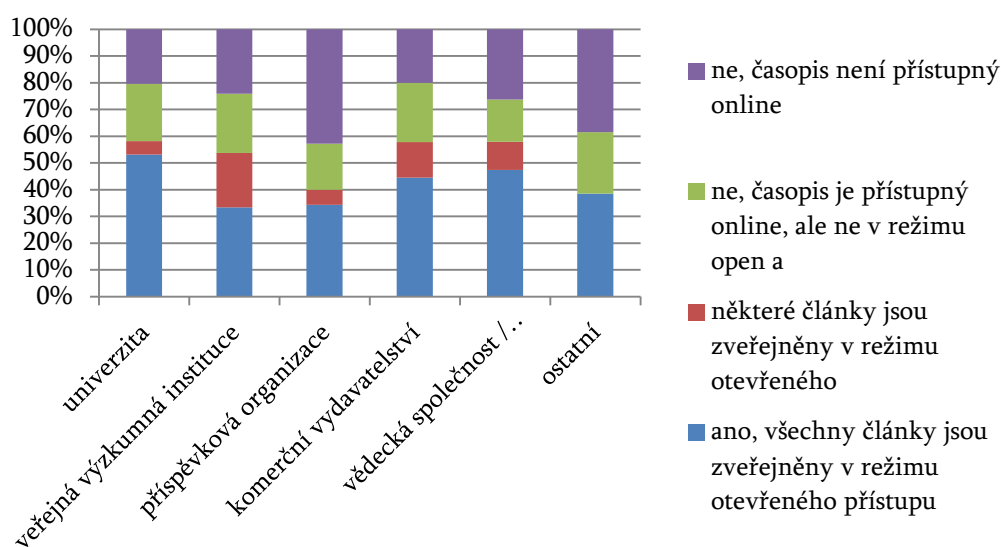
Tabulka 15: Časopisy podle typu přístupu

Graf 25: Časopisy dle oborů a druhu přístupu

Pokud jsou časopisy zveřejňovány v režimu open access, nejčastěji se tak děje od roku 2007 (medián = 2007, modus = 2007, průměr = 2006, směrodatná odchylka 5,321). Zajímavé srovnání nám poskytnou také výsledky dotazníku, seskupíme-li obory do obecnějších kategorií – na sociální a humanitní vědy, přírodní vědy, technické vědy a bezpečnost.

Podíváme-li se na typ přístupu podle vydavatele, zjistíme, že u všech typů vydavatelů se poměr časopisů publikovaných s otevřeným a uzavřeným přístupem pohybuje mezi 40 a 60 procenty (dohromady celkový i částečný přístup v režimu OA).

Tabulka 16: Typ přístupu podle typu vydavatele

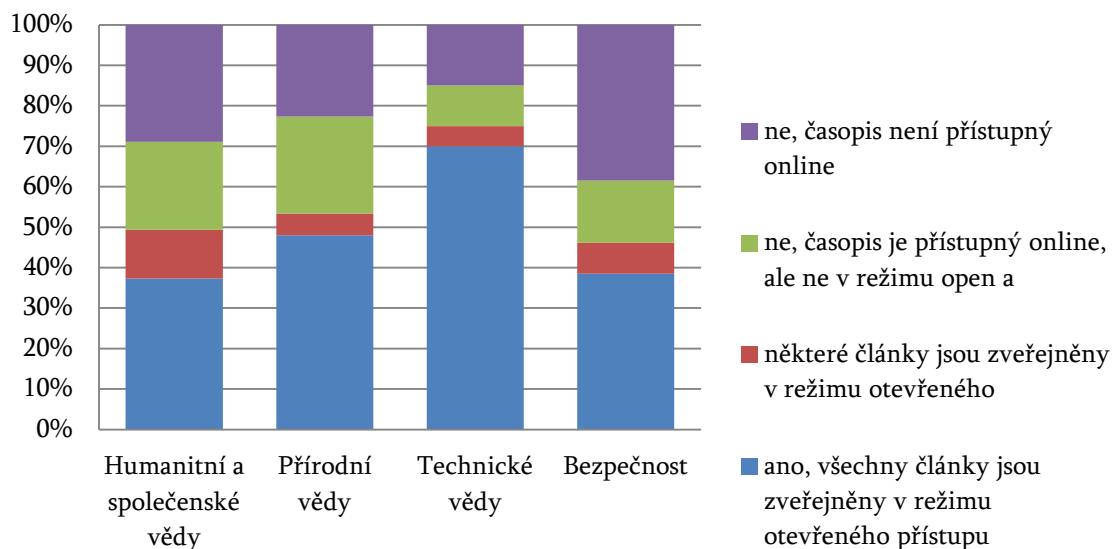
		ano, všechny články jsou zveřejněny v režimu otevřeného přístupu	některé články jsou zveřejněny v režimu otevřeného přístupu	ne, časopis je přístupný online, ale ne v režimu open access	ne, časopis není přístupný online
univerzita	Četnost	52	5	21	20
	Rel. četnost	53,1*	5,1*	21,4%	20,4%
veřejná výzkumná instituce	Četnost	18	11	12	13
	Rel. četnost	33,3%	20,4*	22,2%	24,1%
příspěvková organizace	Četnost	12	2	6	15
	Rel. četnost	34,3%	5,7%	17,1%	42,9*
komerční vydavatelství	Četnost	20	6	10	9
	Rel. četnost	44,4%	13,3%	22,2%	20,0%
vědecká	Četnost	18	4	6	10

společnost / nezisková organizace	Rel. četnost	47,4%	10,5%	15,8%	26,3%
ostatní	Četnost	5	0	3	5
	Rel. četnost	38,5%	0,0%	23,1%	38,5%

Tabulka 17: Typ přístupu podle typu vydavatele¹⁹

Statisticky významné jsou zejména následující rozdíly: univerzity ve vyšší míře vydávají časopisy, které jsou plně dostupné v režimu open access (a naopak málo časopisy, které jsou v režimu otevřeného přístupu pouze částečně), naopak příspěvkové organizace (v našem vzorku především archivy, muzea, knihovny) častěji vydávají tištěné časopisy. Veřejné výzkumné instituce častěji než ostatní subjekty volí cestu částečného otevřeného přístupu.

Poměr časopisů přístupných v režimu open access podle oborů ukazuje následující graf a tabulka, ze kterých vyplývá, že poměrově nejvíce časopisů s otevřeným přístupem vychází v technických oborech, naopak nejméně v oborech humanitních a společenských.

Graf 26: Režim přístupu podle kategorií oboru

¹⁹ Hvězdička (*) značí adjustované reziduály > 2.

		ano, všechny články jsou zveřejněn y OA	některé články jsou zveřejněn y OA	ne, časopis je přístupn ý online, ale ne OA	ne, časopis není přístupn ý online	Celkem
Humanitní a společenské vědy	Abs. četnost	53	17	31	41	142
	Řádková procenta	37,30%*	12,00%	21,80%	28,90%	100 %
Přírodní vědy	Abs. četnost	36	4	18	17	75
	Řádková procenta	48,00%	5,30%	24,00%	22,70%	100 %
Technika	Abs. četnost	14	1	2	3	20
	Řádková procenta	70,00%*	5,00%	10,00%	15,00%	100 %
Vojenství	Abs. četnost	10	2	4	10	26
	Řádková procenta	38,50%	7,70%	15,40%	38,50%	100 %
Celkem	Abs. četnost	113	24	55	71	263
	Řádková procenta	43,00%	9,10%	20,90%	27,00%	100 %

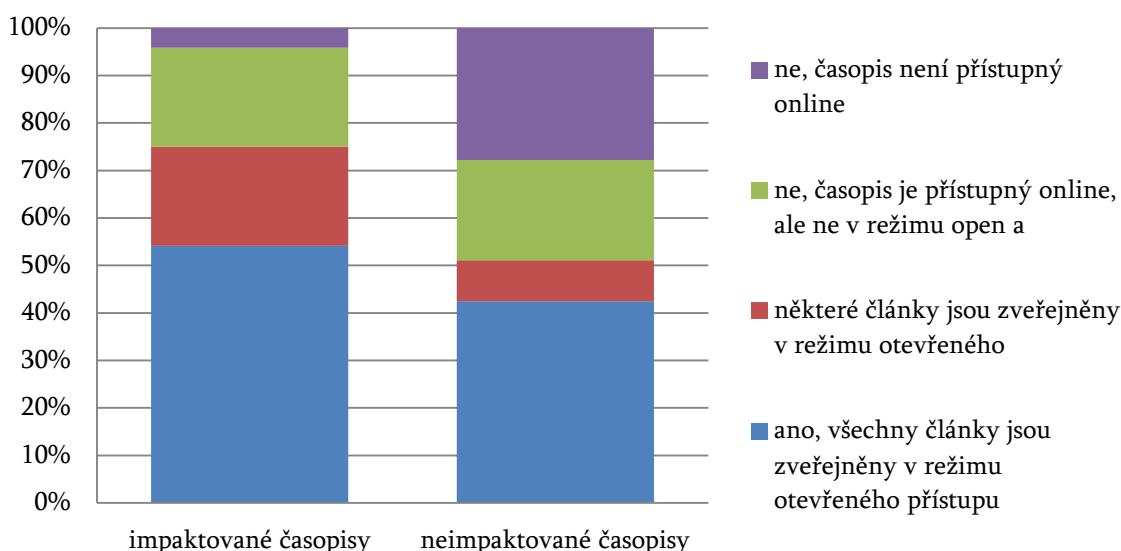
Graf 27: Režim přístupu podle kategorií oborů²⁰

V grafu jsou patrné rozdíly v poměru open access časopisů mezi jednotlivými kategoriemi oborů. Pro kontrolu, jak jsou tyto rozdíly statisticky významné, byly spočítány adjustované reziduály hodnot. V kategorii plného otevřeného přístupu si tedy můžeme být s 95% pravděpodobností jisti, že rozdíl mezi empirickou a očekávanou četností je statisticky významný u společenských a humanitních oborů a u technických oborů²¹.

Podobně zajímavý je pohled na to, jak se liší režim zveřejnění článků u impaktovaných a neimpaktovaných časopisů.

²⁰ Hvězdička (*) značí adjustovaný reziduál > 2.

²¹ Hodnota chí kvadrátu pro testování statistické významnosti je 12,849 a jeho významnost je 0,170.

Graf 28: Režim přístupu k obsahu – impaktované vs. neimpaktované časopisy

		ano, všechny články jsou zveřejněny v režimu otevřeného přístupu	některé články jsou zveřejněny v režimu otevřeného	ne, časopis je přístupný online, ale ne v režimu open a	ne, časopis není přístupný online	Celkem
Impaktované časopisy	Četnost	13	5	5	1	24
	Relativní četnost	54,2%	20,8%	20,8%	4,2%*	100,0%
Neimpaktované časopisy	Četnost	113	23	56	74	266
	Relativní četnost	42,5%	8,6%	21,1%	27,8%*	100,0%
Celkem	Absolutní četnost	126	28	61	75	290
	Řádková procenta	43,4%	9,7%	21,0%	25,9%	100,0%

Tabulka 18: Režim přístupu k obsahu – impaktované vs. neimpaktované časopisy²²

Na první pohled je patrný rozdíl v přístupu k článkům u impaktovaných a neimpaktovaných časopisů, a to jak v kategorii plného přístupu, tak v kategorii „časopis není přístupný online“ (u impaktovaných časopisů se tato odpověď vyskytla pouze jednou). Pro vyhodnocení statistické významnosti rozdíly byly opět dopočítány adjustované reziduály, které ale potvrzují statisticky významný rozdíl pouze u kategorie „časopis není přístupný online“²³.

²² Hvězdička (*) značí adjustovaný reziduál > 2.

²³ Hodnota chí kvadrátu pro testování statistické významnosti je 8,841 a jeho významnost je 0,031.

4.3 Typ přístupu a primární jazyk periodika

U převážné většiny časopisů byla jako primární jazyk uvedena čeština. V praxi však časopisy kombinují často český, slovenský a anglický jazyk (čeština byla za další jazyk označena v 60 případech, slovenština v 129 případech, angličtina v 138 případech).

Primární jazyk časopisu	
Čeština	199
Angličtina	86
Jiné	15

Tabulka 19: Primární jazyk časopisu

Pro srovnání situace u časopisů publikovaných v režimu otevřeného přístupu byla vytvořena kontingenční tabulka porovnávající primární jazyk periodika u OA časopisů a u časopisů, které jsou přístupné pouze v režimu uzavřeného přístupu.

		OA ano	OA ne	Celkem
Čeština	Četnost	92	98	190
	Rel. četnost	60,1 %*	72,1 %*	65,7%
Slovenština	Četnost	1	0	1
	Rel. četnost	,7%	0,0%	,3%
Angličtina	Četnost	55	31	86
	Rel. četnost	35,9 %*	22,8 %*	29,8%
Francouzština	Četnost	1	0	1
	Rel. četnost	,7%	0,0%	,3%
Němčina	Četnost	1	1	2
	Rel. četnost	,7%	,7%	,7%
Ruština	Četnost	1	1	2
	Rel. četnost	,7%	,7%	,7%
Jiné jazyky	Četnost	2	5	7
	Rel. Četnost	1,3%	3,7%	2,4%
Celkem	Celkem	153	136	289
	Sloupcová procenta celkem	100,0%	100,0%	100,0%

Tabulka 20: Primární jazyk časopisu a typ přístupu²⁴

Z tabulky je patrný rozdíl – časopisy publikované v režimu otevřeného přístupu jsou ve větší míře publikovány v angličtině (35,9 % u OA časopisů, 22,8 % u časopisů s uzavřeným přístupem). Komplementární rozdíl je patrný u češtiny jako uvedeného primárního jazyka (60,1 % u OA časopisů, 72,1 procent u časopisů s uzavřeným

²⁴ Hvězdička (*) značí adjustovaný reziduál > 2.

přístupem). Kontrola adjustovaných reziduálů naznačuje, že v obou případech je rozdíl i statisticky významný.

4.3 Typ přístupu a recenzní řízení

Jedním z hlavních cílů výzkumu bylo zjistit, jak časopisy zajišťují kvalitu článků a zda se způsoby zajišťování kvality liší u časopisů s otevřeným přístupem.

Více než polovina časopisů (55 %) ve vzorku obsahuje pouze recenzované články. 45 % časopisů obsahuje recenzované i nerecenzované články (do této kategorie byly po analýze zařazeny i odpovědi z kategorie „jiné“, které vždy zpřesňovaly možnost kombinace recenzovaných a nerecenzovaných textů).

Typ článků v časopisu	Četnost	Relativní četnost
Pouze recenzované	162	55,3 %
Recenzované i nerecenzované	114	38,9 %
Jiná odpověď	17	5,8 %
Celkem	293	100 %

Tabulka 21: Typ článků v časopisu

Situace se opět mírně liší u časopisů s otevřeným přístupem a u časopisů publikovaných v režimu přístupu uzavřeného.

Druh příspěvků		OA ano	OA ne	Celkem
recenzované i nerecenzované příspěvky	Četnost	52	60	112
	Relativní četnost	34,0%	44,1%	38,8%
pouze recenzované příspěvky	Četnost	95	66	161
	Relativní četnost	62,1%	48,5%	55,7%
jiná odpověď	Četnost	6	10	16
	Relativní četnost	3,9%	7,4%	5,5%
Celkem	Celkem	153	136	289
	Relativní četnost – celkem	100,0%	100,0%	100,0%

Tabulka 22: Typ článků v časopisu dle režimu přístupu

Z tabulky vidíme statisticky významný rozdíl – zatímco časopisy publikované v režimu open access obsahují pouze recenzované příspěvky v 62,1 % případech, u ostatních časopisů je podíl nižší. Časopisy s uzavřeným přístupem tedy obsahují více příspěvků, které neprocházejí recenzemi.

Téměř tři čtvrtiny českých vědeckých časopisů aplikují model tajného recenzního řízení (223 odpovědí, 74,1 %). Otevřené řízení, kdy svou totožnost znají autoři i recenzenti navzájem, aplikuje 31 časopisů ze vzorku (tj. 10,3 %).

Typ recenzního řízení	Četnost	Relativní četnost
Tajné recenzní řízení	223	74,1 %
Otevřené recenzní řízení	31	10,3 %
Jiná odpověď	38	13 %
Celkem	293	100 %

Tabulka 23: Časopisy dle typu recenzního řízení

Kromě toho se uplatňují i různé modely často respektující individuální přání autorů a recenzentů či kombinují prvky tajného a otevřeného recenzního řízení (celkem 38 případů, tedy 13 %):

Kombinace prvků tajného a otevřeného recenzního řízení, tzv. polootevřené recenzní řízení je obvykle založena na principu, kdy recenzent zná autora, ale autor nezná recenzenta (opačný přístup, kdy recenzent autora nezná, ale naopak ano, byl identifikován jen v jednom případě). Někteří vydavatelé uplatňují i modely recenzního řízení založené na domluvě s autory a recenzenty. Ačkoliv je uzavřenost recenzního řízení vnímána jako záruka kvality, respondenti se několikrát shodli, že recenzenti často volí i možnost nezůstat v anonymitě a souhlasí se zveřejněním svého jména autorovi. V některých případech vydavatelé uváděli, že preferují otevřené recenze, ale respektují přání recenzentů zůstat v anonymitě („*Recenzní řízení je otevřené autorům pouze se souhlasem recenzentů; asi třetina recenzentů vyžaduje tajné řízení.*“). V otevřených odpovědích se objevily i názory, že „*anonymní recenze podporují neetické chování recenzentů.*“

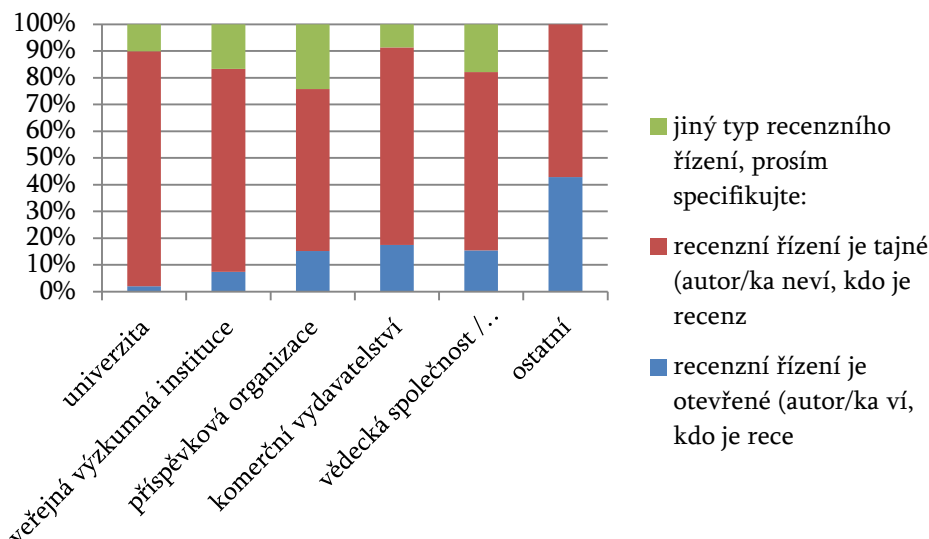
Situace se u časopisů příliš neliší podle typu přístupu k obsahu. Jak u open access časopisů, tak u časopisů s uzavřeným přístupem je nejčastější variantou tajné recenzní řízení – v obou případech téměř shodně ve třech čtvrtinách případů (respektive 76,3 % a 75,7 %).

Typ recenzního řízení		OA ano	OA ne	Celkem
recenzní řízení je tajné	Četnost	116	103	219
	Relativní četnost	76,3%	75,7%	76,0%
recenzní řízení je otevřené	Četnost	12	19	31
	Relativní četnost	7,9%	14,0%	10,8%
jiný typ recenzního řízení	Četnost	24	14	38
	Relativní četnost	15,8%	10,3%	13,2%
Celkem	Četnost	152	136	288
	Relativní četnost	100,0%	100,0%	100,0%

	– celkem			
--	----------	--	--	--

Tabulka 24: Typ recenzního řízení dle typu přístupu k obsahu

Rozdíly ale naopak lze vysledovat dle typu vydavatele: otevřené recenzní řízení častěji uplatňují příspěvkové organizace, komerční vydavatelství a vědecké společnosti, naopak univerzity prakticky vždy dodržují recenzní řízení anonymní:

Graf 29: Typ recenzního řízení dle typu vydavatele

		recenzní řízení je tajné (autor/ka neví, kdo je recenz)	recenzní řízení je otevřené (autor/ka ví, kdo je rece)	jiný typ recenzního řízení, prosím specifikujte:
univerzita	Četnost	87	2	10
	Rel. četnost	87,9%*	2,0%*	10,1%
veřejná výzkumná instituce	Četnost	41	4	9
	Rel. četnost	75,9%	7,4%	16,7%
příspěvková organizace	Četnost	20	5	8
	Rel. četnost	60,6%*	15,2%	24,2%*
komerční vydavatelství	Četnost	34	8	4
	Rel. četnost	73,9%	17,4%	8,7%
vědecká společnost / nezisková organizace	Četnost	26	6	7
	Rel. četnost	66,7%	15,4%	17,9%
ostatní	Četnost	8	6	0
	Rel. četnost	57,1%	42,9%*	0,0%

Tabulka 25: Typ recenzního řízení podle typu vydavatele²⁵

²⁵ Hvězdička (*) značí adjustované reziduály > 2.

Dotazník zjišťoval i obvyklý počet recenzentů jednoho článku. Z dotazníku vyplynulo, že obvyklé řešení počítá se dvěma recenzenty (236 odpovědí, 80,8 %), v menší míře se uplatňuje recenzní řízení pouze s jedním recenzentem (27 odpovědí, 9,2 %). Průměrné skóre u odpovědí bylo 1,79, medián je 2.

Není výjimkou, že počet recenzentů se různí u jednotlivých článků (21 případů, 7,2 %), v tomto případě bylo udáváno až pět recenzentů („*Minimálně dva recenzenti, podle situace ale někdy i více, až pět*“). Obvykle udávaný počet recenzentů je 1–3. Různý počet recenzentů se v odpovědích objevoval také jako řešení neshody mezi recenzenty („*V případě rozdílných stanovisek obou recenzentů žádáme o posudek třetí*“). V některých případech může být recenze také využita jako obsah čísla časopisu („*Jeden článek hodnotí 2 recenzenti, pokud zveřejníme recenzi ve formě článku, jedná se vždy o třetí recenzní posudek*“). Stejně jako v předchozím případě se situace příliš neliší u časopisů podle typu přístupu.

Počet recenzentů		OA ano	OA ne	Celkem
jeden recenzent/ka	Četnost	10	17	27
	Relativní četnost	6,6%	12,5%	9,4%
dva recenzenti/ky	Četnost	125	108	233
	Relativní četnost	82,2%	79,4%	80,9%
	Četnost	5	2	7
tři recenzenti/ky	Relativní četnost	3,3%	1,5%	2,4%
	Četnost	1	0	1
více recenzentů/ek	Relativní četnost	,7%	0,0%	,3%
	Četnost	11	9	20
jiná odpověď, prosím upřesněte:	Relativní četnost	7,2%	6,6%	6,9%
Celkem	Četnost	152	136	288
	Relativní četnost	100,0%	100,0%	100,0%

Tabulka 26: Počet recenzentů podle typu přístupu

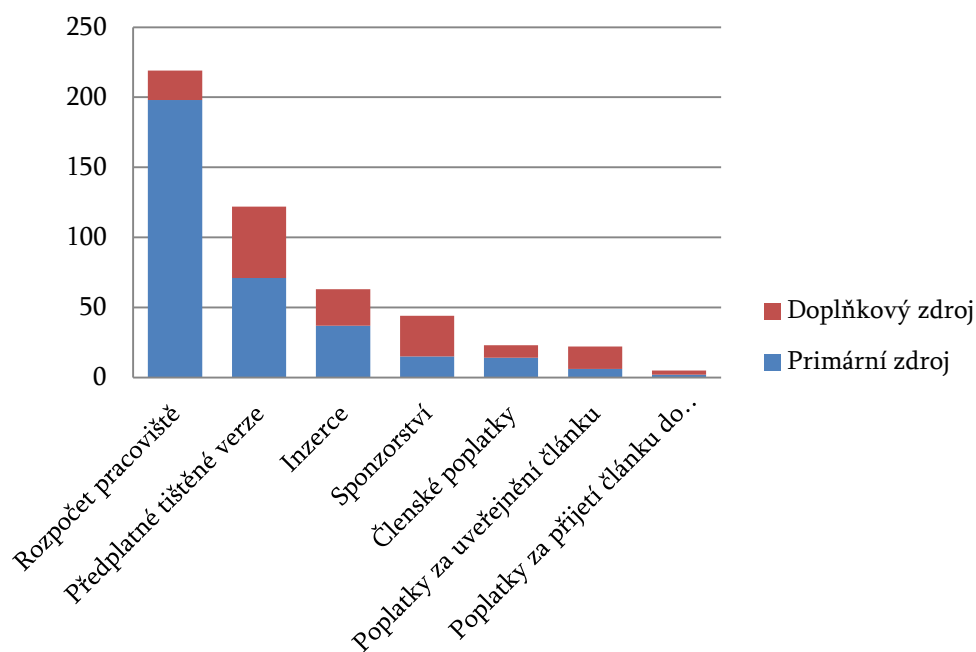
4.4 Zdroje financování časopisů

Dotazník na vydavatele zjišťoval i to, jaké jsou nejčastější zdroje financování chodu časopisů. Nejčastější odpovědí přitom bylo financování přímo z rozpočtu pracoviště (198 respondentů jej označilo za primární zdroj, 21 za doplňkový), dále prodej tištěné verze (primární zdroj pro 71 časopisů ve vzorku, doplňkový zdroj pro 51 časopisů), následovala inzerce (primární zdroj pro 37 časopisů ve vzorku, doplňkový pro 26). Naopak velice málo jsou v České republice využívané modely založené na poplatcích na straně autorů (poplatky za uveřejnění článku byly označeny za

primární zdroj v 6 případech, za doplňkový v 16 případech, poplatky za přijetí do recenzního řízení byly označeny za primární zdroj dvakrát, za doplňkový třikrát.

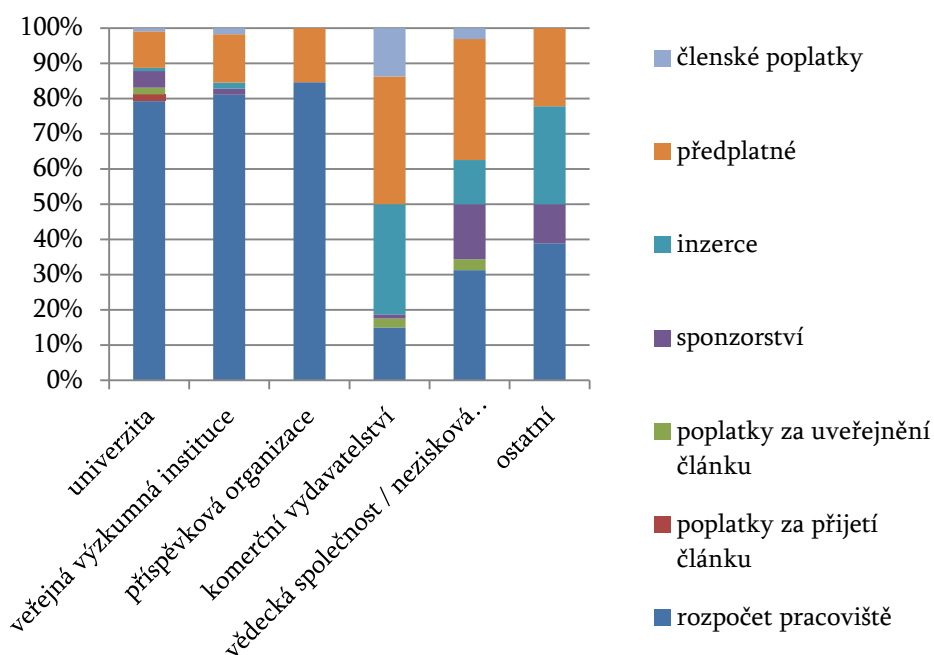
Zdroje financování časopisu	Primární zdroj	Doplňkový zdroj
Rozpočet pracoviště	198 (65,8 %)	21 (7 %)
Předplatné tištěné verze	71 (23,6 %)	51 (16,9 %)
Inzerce	37 (12,3 %)	26 (8,6 %)
Sponzorství	15 (5 %)	29 (9,6 %)
Členské poplatky	14 (4,7 %)	9 (3 %)
Poplatky za uveřejnění článku	6 (2 %)	16 (5,3 %)
Poplatky za přijetí článku do recenzního řízení	2 (0,7 %)	3 (1 %)

Tabulka 27: Zdroje financování časopisů

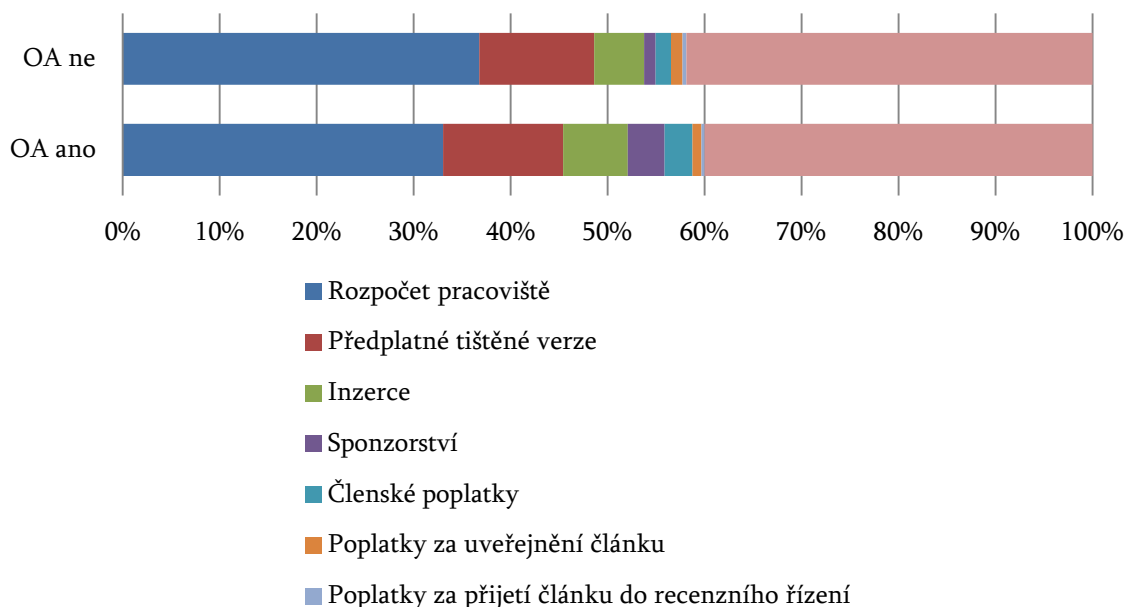
Graf 30: Zdroje financování časopisu

Zdroje financování se samozřejmě liší podle typu instituce: rozpočet pracoviště je nejčastěji primárním finančním zdrojem v případě univerzit, veřejných výzkumných institucí a příspěvkových organizací, které mají výzkum jako nedílnou součást své činnosti.

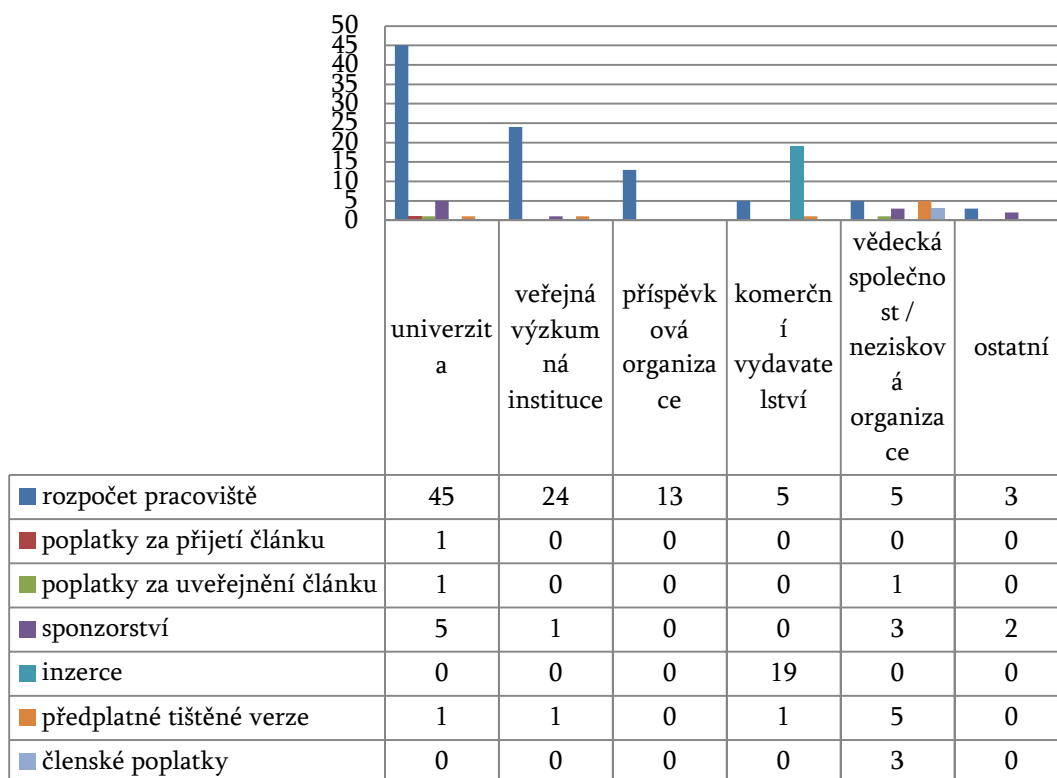
Graf 31: Zdroje financování podle typu vydavatele

Pokud srovnáme způsob financování časopisů podle režimu přístupu, nezjistíme velké rozdíly – hlavním zdrojem financování je rozpočet pracoviště, a to jak v případě časopisů s otevřeným přístupem, tak v případě časopisů bez open access.

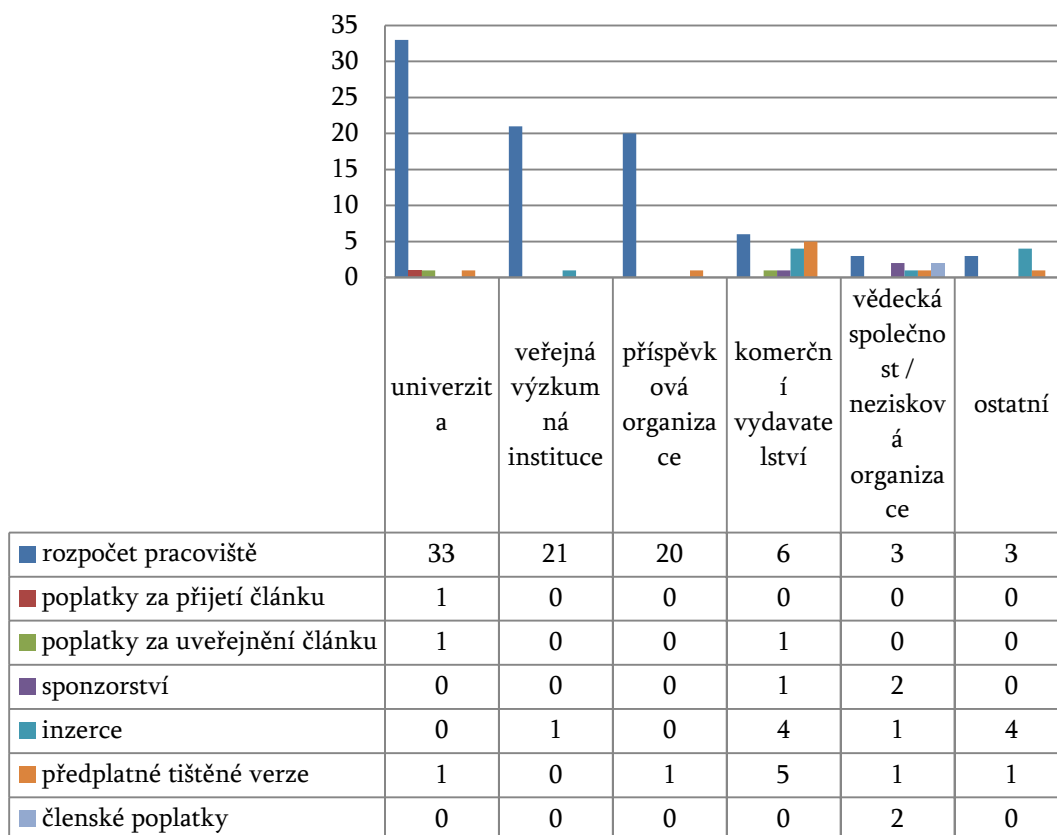

Graf 32: Zdroje financování časopisů dle režimu přístupu

Na základě získaných dat můžeme srovnat i způsoby financování u časopisů s otevřeným přístupem a bez otevřeného přístupu:

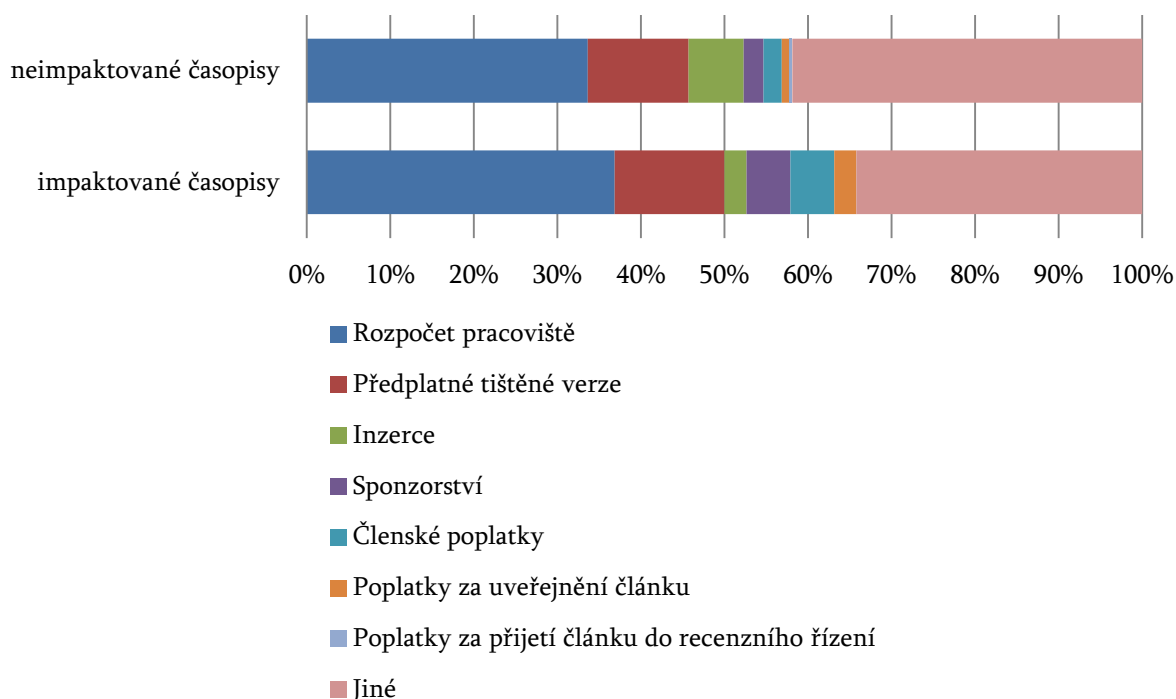

Graf 33: Zdroje financování podle typu vydavatele (časopisy s otevřeným přístupem)

Graf 34: Zdroje financování podle typu vydavatele (časopisy bez otevřeného přístupu)

Podobně významnější rozdíly nejsou patrné ani mezi impaktovanými a neimpaktovanými časopisy – rozdíly jsou v řádech jednotek procent.

Graf 35: Zdroje financování u impaktovaných a neimpaktovaných časopisů

Kromě tradičních zdrojů financování se uplatňují ještě další zdroje, nejčastěji partnerství dalších institucí a dotační a grantová podpora, například:

- příspěvky partnerských institucí (například vysokých škol),
- příspěvky z grantových projektů a dalších veřejných fondů (např. Literární fond),
- příspěvky odborných společností (objevila se i varianta, kdy příspěvek byl uplatňován pouze při negativním výsledku hospodaření časopisu),
- výnosy jiných knih vydavatele,
- příspěvky členů (nikoliv poplatky) občanského sdružení a další...

Další časopisy uplatňují tzv. model freemium, kdy je část služeb zdarma a část placená či poskytují zvláštní služby pro čtenáře, například:

- poplatky za free online ihned (všechny články jsou volné po několika letech)
- poplatek za stažení článku prostřednictvím SMS.

Jiné časopisy poskytují možnost zaplacení speciálních služeb pro autory:

- poplatky za barevné fotografie (1. zdarma), poplatky za případné separáty, poplatky za články delší než 20 str. tisku,
- poplatky za zrychlené publikování, poplatky za zveřejnění děkovaní grantovým agenturám.

Dalším zdrojem u některých časopisů jsou také poplatky plynoucí ze spolupráce s velkými placenými databázemi (poplatky za stahování článků z placených databází).

4.5 Časopisy a ošetření autorských práv

Dotazník zjišťoval také ošetření autorských práv při vydávání časopisu. Hlavní otázkou bylo, kdo je držitelem autorských práv k textům. V polovině případů byli jako držitelé práv označeni autoři, 40 % časopisů práva vydavateli.

Jakým způsobem je ošetřeno držení autorských práv k textům?		Četnost	Validní četnost
Validní hodnoty	držitelem práv je autor/ka	136	48,2 %
	držitelem práv je vydavatel	117	41,5 %
	jiné, prosím upřesněte:	29	10,3 %
	Celkem	282	100 %

Graf 36: Forma ošetření autorských práv

Někteří vydavatelé využili možnost otevřené odpovědi, aby systém autorských práv upřesnili, vidíme tedy, že v praxi se zacházení s autorskými právy velmi liší:

- „Autorské právo na obsah textu drží autor. Grafika atd. náleží vydavateli.“
- „Autorské právo primárně samozřejmě zůstává autorovi (s tím, že článek nabídnutý nám nemůže bez našeho souhlasu nabídnout jinde – exkluzivní doložka), s po/využitím už redakčně upravené verze musí souhlasit i vydavatel.“
- „Autorům zůstává právo publikovat tento materiál v jiných svých dílech, další publikace podléhá uvedení původního zdroje při dalším zveřejnění.“
- „Držitelem autorského práva u recenzovaných článků je autor, u nerecenzovaných většinou vydavatel.“
- „Dohodou o termínovaném sdělování díla veřejnosti (vydavatel dočasně držitelem autorského práva).“
- „Autorská práva jsou ošetřena v souladu s AZ: tzv. osobnostní práva zůstávají autorům, tzv. majetková patří vydavateli.“

Doplňková otázka měřila k využívání licencí Creative Commons. Využívání těchto licencí ale potvrdilo jen 17 časopisů ve vzorku (tedy 6,3 %).

Licence CC		Četnost	Validní četnost
Validní hodnoty	Ano	17	6,3 %
	Ne	255	93,8 %
	Celkem	272	100,0 %

Tabulka 28: Využívání licencí Creative Commons

4.6 Výhody a nevýhody otevřeného přístupu podle redaktorů a vydavatelů v ČR

Součástí dotazníku byl dotaz na výhody open access. Otázka byla koncipována jako otevřená, bez nabízených kategorií, aby nedošlo k ovlivnění respondentů.

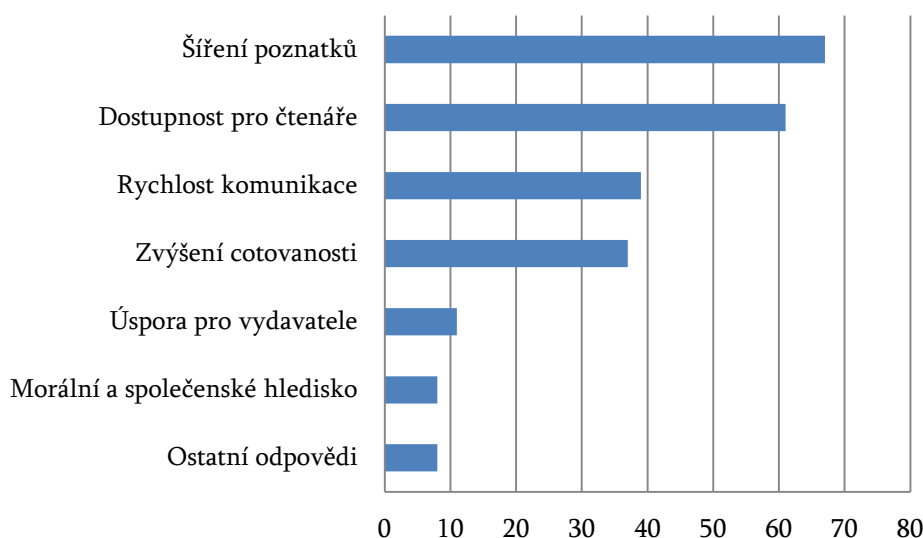
Otázku vyplnilo celkem 197 respondentů, dvě odpovědi byly vyřazeny jako nevalidní. Odpovědi byly následně kódovány, jedna odpověď mohla mít více kódů, pokud se vyjadřovala k více aspektům a výhodám otevřeného přístupu.

Kódy byly následně sloučeny do osmi kategorií:

1. **Výhody pro vědu a komunitu.** Rozšíření potenciálních čtenářů i mimo tradiční vědeckou oblast, upevňování spolupráce a komunity kolem tématu, propojení teoretiků, praktiků a studentů (tato kategorie byla v odpovědích zastoupena 67x). Odpovědi akcentovaly propojení teorie a praxe („*Posláním časopisu je informovat o novinkách v oboru, být mostem mezi teorií a praxí a vytvářet komunitu odborníků - otevřený přístup pomáhá tyto cíle naplňovat.*“, „*Vzájemné komentování výsledků bádání i propojení akademické sféry s veřejností.*“), dostupnost širšímu vědeckému publiku („*Dostupnost celé vědecké komunity včetně rozvojových zemí, dostupnost i pro daňové poplatníky, kteří většinu výzkumu financovali, morální hledisko „neprofitujeme z práce autorů/recenzentů/editorů, kteří pracují zdarma*“), rozšíření čtenářské základny („*Vyšší počet čtenářů – u některých článků máme více než 2000 stažení plného textu článku*“).
2. **Výhody pro čtenáře. Lepší dostupnost, bezplatný přístup, přístup 24/7.** Přizpůsobení se čtenáři a jeho informačnímu chování. Usnadnění prohledávání textů na internetu (kategorie zastoupena 61x). Odpovědi akcentovaly dostupnost pro badatele, („*Výhody jsou spíše na straně čtenáře.*“, „*Lepší dostupnost čtenářům mimo velké organizace.*“, „*Dostupnost všem*“).

badatelům bez vazby na osobní předplatné nebo zaměstnání v instituci, která má přístup k publikovaným článkům“), zejména s ohledem na specifika online vyhledávání („Snadnější dostupnost, vyhledávání v obsahu a lepší zacílení na nepravidelného a náhodného čtenáře, hledajícího s pomocí internetových vyhledavačů konkrétní informace“).

3. Výhody pro vědu a komunitu – **rychlost komunikace a citačního ohlasu** (kategorie zastoupená 39x). Jako jedna z hlavních výhod open access byla zmiňována také rychlost. Ať už rychlý přístup k informacím („*Okamžité a globální sdílení uveřejněných odborných studií, zejména výhodné v našem případě, kdy jsou texty převážně anglicky*“), nebo rychlost citačního ohlasu.
4. **Výhody pro autory: Zvýšení citovanosti.** Zviditelnění publikujícího (kategorie zastoupena 37x). Často zmiňovanou vnímanou výhodou byla také vyšší citovanost („*Výhodou je možnost zvýšit citovanost článku jinými autory*“, „*vyšší čtenost a tím pravděpodobně i vyšší citování a propojování s dalšími časopisy.*“). V jedné odpovědi respondenti uvedli i měřitelnou zkušenost se zvýšením citací („*Podle našich zkušeností dosahují autoři tímto způsobem publikování vyšší míry citovanosti svých článků*“).
5. **Výhody pro vydavatele:** úspora nákladů na tisk, vydavatel se nemusí starat o distribuci, licenční modely, snadná manipulace, přehledná archivace (kategorie zastoupena 11x). Některé odpovědi viděly v open access také model pro zjednodušení a zpřehlednění redakční agendy („*Pro redakci - moderní přístup, snadná manipulace, v oblasti vzdělávání jsou otevřené zdroje*“, „*Jednodušší administrace - není třeba přidělovat hesla a řešit přístupy producentům databází, které provádějí excerpci*“, „*jednodušší na administraci - jednodušší web, není třeba administrovat předplatné atp.*“).
6. **Morální hledisko** – volný a svobodný přístup k informacím („*Věda patří všem a vědětí taky.*“), podpora menších organizací a začínajících vědců. Vymezení se proti velkým nakladatelským domům („*Oslabení nakladatelských domů a správců databází, kteří zasahují do akademického prostoru.*“, „*svobodný přístup k vědeckým poznatkům: oslabení moci velkých komerčních nakladatelství vydávajících univerzitní knihovny: přístup k výsledkům vědy placené z veřejných zdrojů by neměl být dále zpoplatňován*“.) a správcům databází (kategorie zastoupena 8x).
7. Výhody pro vydavatele: **lepší propagace časopisu** (kategorie zastoupena 5x). V open access někteří vydavatelé spatřují i možnost lepší propagace časopisu („*Větší obecné povědomí o časopise, snazší propagace*“).
8. Ostatní odpovědi zmiňovaly například potenciál pro nové předplatitele, zvýšení renomé časopisu, zvýšení počtu autorů a další.

Tabulka 29: Vnímané výhody open access

Dotazník zjišťoval i hlavní nevýhody otevřeného přístupu podle vydavatelů. Stejně jako v případě otázky na výhody šlo o otázku otevřenou, bez nabízených možností. Otázka měla mírně nižší míru vyplnění než v předchozím případě. Vyplnilo ji 189 respondentů, ale z nich 30 odpovědělo, že žádné nevýhody nevidí nebo o žádných nevýhodách neví. Odpovědi byly následně kódovány, jedna odpověď mohla mít více kódů, pokud se vyjadřovala k více aspektům a nevýhodám otevřeného přístupu. Kódy byly následně sloučeny opět do osmi kategorií:

1. **Ekonomické nevýhody plynoucí ze ztráty zisků z předplatného**²⁶ (kategorie zastoupena 68x). V odpovědích bylo často patrné, že předplatné časopisu je významným (byť častěji jen doplňkovým) zdrojem příjmů pro proces vydávání časopisu („*Otevřený přístup by nás připravil o tento zdroj financování periodika*“). Některé odpovědi se vymezily vůči zlatému standardu open access a předplatné prezentovaly jako „menší zlo“ („*Ovlivňuje to (open access – pozn. autorky) náklady. Aby autor platil za publikování a čtenář četl zdarma, nemá logiku. Uvádět reklamy jsme hned na začátku zavrhlí*“). Zároveň se tyto odpovědi nevymezovaly vůči myšlence open access, pouze poukazovaly na nutnost udržitelného ekonomického modelu („*Obtížnější financování chodu časopisu bez financí za stahování článků z placených databází.*“, „*nemůžeme dát všechno open acces z ekonomických důvodů. Nemáme žádné institucionální finanční zázemí, žijeme jen z odběratelů, darů a dobrovolnické práce.*“). „*Obecně nevýhodou může být, že některé časopisy potřebují předplatitele, předplatné sice nepokryje všechny*“

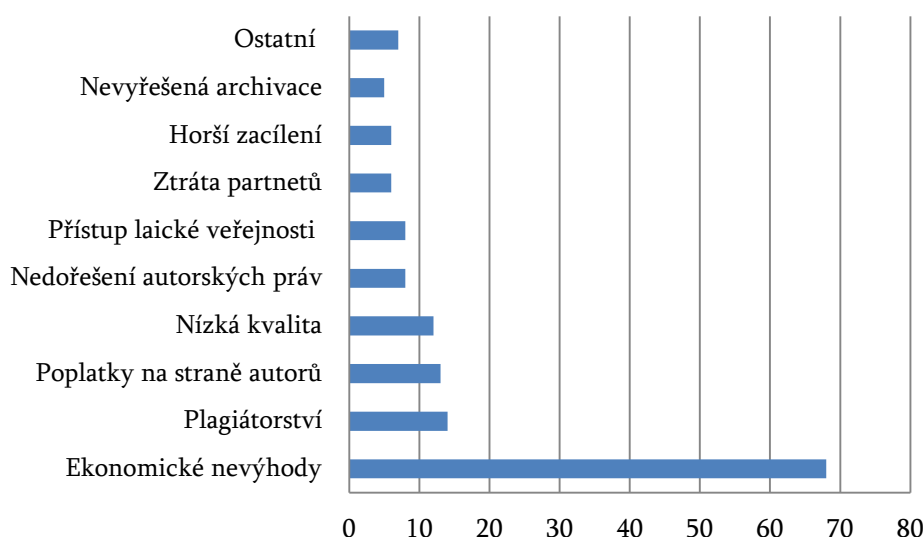
²⁶ V jednom případě respondent doplnil informaci, že se tohoto efektu u svého časopisu obávali, ale po zavedení otevřeného přístupu nenastal a úbytek platících abonentů byl minimální.

náklady, ale poskytuje časopisu legitimitu, otevřený přístup vede k snížení počtu předplatitelů).

2. **Možnost plagiátorství** (kategorie zastoupena 14x). Druhou nejvíce frekventovanou vnímanou nevýhodou byla možnost plagiátorství a neetického chování vědců. (*„Odvíjejí se (nevýhody – pozn. aut.) od nízké etické úrovně části vědecké komunity - zneužívání výsledků, plagiátorství, nedostatečná ochrana dat pro patentové řízení apod.“*, *„neoprávněné využití publikovaného badatelského výzkumu“*).
3. **Vysoké poplatky na straně autora** (kategorie zastoupena 13x). Model zlaté cesty open access, ve kterém hradí náklady na vydávání autor, byl v tomto druhu odpovědí často označován za neetický, nepřijatelný (*„nevýhody: v současnosti se prosazuje pokřivená podoba open access, kdy za publikování platí autor.“*).
4. **Nízká kvalita nebo předsudky o nízké kvalitě open access časopisů** (kategorie zastoupena 12x). Tato kategorie úzce souvisí s předchozími dvěma kategoriemi, ale akcentuje změnu vztahu autor – vydavatel a s tím související rizika v zajištění kvality (*„Pokud se na nákladech na článek publikovaný v režimu otevřeného přístupu podílí i autor článku, hrozí nebezpečí, že recenzní řízení tím může být ovlivněno ve prospěch autora.“*). Nízká kvalita může být s otevřeným přístupem spojována i na nejobecnější rovině (*„někteří autoři se na to dívají s despektem, že když je časopis Open Access, automaticky nemá dobrou úroveň“*).
5. **Nedořešení autorských práv** včetně práv na publikaci obrazového materiálu, kategorie zastoupena 8x (*„Nedořešená autorských práv (ne všichni autoři by souhlasili se volnou dostupností), pokles zájmu o tištěný časopis“*).
6. **Přístup laické veřejnosti k informacím, které neumí vyhodnotit** (kategorie zastoupena 8x).
7. **Ztráta významných institucionálních partnerů** (kategorie zastoupena 6x). Mnoho vydavatelů spolupracuje s databázemi, nakladateli a dalšími institucemi, které jsou součástí distribučního řetězce (*„Sami otevřený přístup neprovádíme, protože jsme vázáni smlouvou s firmou (...), která naše texty indexuje a nabízí rámci svého balíčku. V případě cizojazyčného periodika (...) má smysl poskytovat přístup on-line prostřednictvím renomovaného zprostředkovatele a dělit se s ním o přístupové poplatky“*).
8. **Horší zacílení, komunikace se čtenáři, nemožnost měření ROI** (kategorie zastoupena 6x). Tato kategorie je spíše spojena s praktickým fungováním redakce a zacílení časopisu (*„Obtížněji se získávají informace o skutečném počtu čtenářů a struktuře čtenářské obce“*, *„Méně významnou nevýhodou je, že může vést některé čtenáře k tomu, že si nepředplatí tištěnou verzi a*

redakce nemá zpětnou vazbu, nakolik je časopis využíván.“). Někteří nakladatelé v této souvislosti zmiňovali i informační návyky a požadavky čtenářů („Máme pevný okruh čtenářů, který preferuje fyzický výtisk. Volný přístup v elektronické podobě by měl smysl v případě, že bychom rezignovali na fyzické výtisky. Jinak pouze ředí zájem čtenářů“).

9. **Nevyřešená archivace do budoucna.** Možnost smazání časopisu z internetu (kategorie zastoupena 5x). („Medium knihy (tištěného časopisu) dává dlouhodobou (ověřenou) jistotu uchování informací.“)
10. Ostatní (nutná IT expertíza, ztráta hodnoty publikace jako artefaktu (7 případů)). Mezi ostatními odpověďmi s nižším zastoupením patřila dále například nutnost distribuce obsahu vlastními silami („Nevýhodu vidím pouze v tom, že stránky nejsou tolik viditelné, jak bychom si přáli a proces zařazení do mezinárodních databází je velice zdoluhavý.“) či klesající ochota k psaní recenzí zdarma („Jsme malá země, odborníků na některé oblasti je málo, klesá ochota psát recenze článků“).

Graf 37: Vnímané nevýhody open access

4.7 Výhledy do budoucna

Poslední otázka mířila na plánované změny ve vydávání vědeckých časopisů. Možnost uvést plánované změny využilo 62 respondentů. Plánované změny se přitom nejčastěji týkaly plánovaného zařazení časopisu do databáze SCOPUS a dalších databází (15 případů), uveřejnění časopisu online (14 případů), změny v recenzním řízení (5 případů), případně zpoplatnění publikování článků či přijetí článků do recenzního řízení, případně zavedení tzv. děkovného (5 případů).

Objevovaly se také úvahy nad zrušením vydávání časopisu (3 případy), především v souvislosti s aktualizací Metodiky hodnocení výsledků výzkumných organizací a hodnocení ukončených programů a v souvislosti s aktualizací Seznamu recenzovaných neimpaktovaných časopisů vydávaných v ČR²⁷.

Samostatnou kapitolou byly změny publikační platformy, typicky přechod na jiný redakční či publikační systém, se kterým byly spojeny návazné kroky týkající se fungování redakce: „*V letošním roce jsme převedli časopis na platformu OJS, v příštím roce převedeme všechny docházející příspěvky plně do redakčního systému a zavedeme tajné recenzní řízení.*“ „*Časopis by převeden do elektronického systému OJS (...) připravujeme zařazení do světových databází, v první řadě zavedení DOI atd.*“).

4.8 Shrnutí – vědecké časopisy v ČR s důrazem a otevřený přístup

V České republice vychází stovky vědeckých časopisů. Výzkum se zaměřil na více než šest set časopisů, které byly buď zařazeny na Seznam neimpaktovaných recenzovaných časopisů, nebo byly zařazeny do databáze Web of Science. Dotazníkové šetření vyplnila zhruba polovina časopisů z obou skupin. Více než polovinu časopisů tvořily časopisy z oblasti humanitních a společenských věd (53 %), zhruba třetinu (34,8) tvořily časopisy z oblasti přírodních věd, nad 10 % byly zastoupeny technické obory (přesně 10,4 %). Přenesení pozornosti na lokální situaci a podrobnější zmapování vydávaných časopisů tedy přineslo poněkud jiné výsledky, než které reportují globální studie zaměřené na velké tituly – zatímco projekt SOAP survey zkoumal soubor časopisů, ve kterých tvořily většinu tituly z oblasti STM (přírodní vědy, technologie, medicína), lokální zaměření přineslo zviditelnění časopisům v oblasti humanitních a společenských věd, které často zůstávají za zorným polem velkých mezinárodních výzkumů. Z těchto důvodů je ale obtížné jakékoliv srovnávání výsledků. Stejně jako metodiky mezinárodních studií opomíjejí lokální kontext a nereprezentují specifika humanitních a sociálně-vědních oborů, pak soustředění se na lokální měřítko opomíjí specifika oborů, kde jsou rozhodujícími výstupy články v mezinárodních časopisech.

²⁷ V poslední aktualizaci Metodiky hodnocení výsledků výzkumných organizací a hodnocení ukončených programů se některé obory posunuly do jiné kategorie a výsledky publikované v domácích neimpaktovaných časopisech přestaly být považovány za hodnocený výsledek.

Analýzou vědeckých časopisů bylo zjištěno, že v České republice jsou primárními vydavateli vědeckých časopisů veřejné univerzity (především Univerzita Karlova a Masarykova univerzita), komerční subjekty, v menší míře příspěvkové organizace (především muzea, nejvíce Národní muzeum), veřejné výzkumné instituce (především Akademie věd ČR), vědecké společnosti (především Česká lékařská společnost J.E.Purkyně). U komerčních vydavatelů ale nemůžeme konstatovat na rozdíl od studie SOAP existenci lokálních komerčních vydavatelů ovládajících trh s publikováním vědeckých časopisů. Důvodem je pravděpodobně i fakt, že v oborech, kde se komerční vydavatelé uplatňují, hrají velkou roli právě mezinárodní vydavatelské domy.

Dobrou zprávou pro příznivce otevřeného přístupu je, že v České republice je téměř 60 % časopisů zveřejňováno ve formě open access. Rozložení typu přístupu však není rovnoměrné – publikování formou open access je obvyklejší v technických oborech, naopak nejméně běžné je v oblasti humanitních a společenských věd. Větší poměr časopisů zveřejněných v režimu open access najdeme také mezi časopisy s impact faktorem, než mezi časopisy bez impact faktoru. Časopisy publikované v režimu otevřeného přístupu jsou ve větší míře publikovány v angličtině.

Zajímavé zjištění přinesl i pohled na zajišťování kvality formou recenzního řízení. Pokud bychom chtěli kvalitu článků a časopisů poměřovat tím, zda články procházejí recenzním řízením, pak časopisy s otevřeným přístupem budou hodnoceny lépe – častěji obsahují pouze recenzované články, kdežto časopisy bez otevřeného přístupu častěji obsahují i články, které neprocházejí recenzním řízením.

Soustředíme-li se na ekonomické modely vydávání a zdroje financování časopisu, můžeme konstatovat spíše konzervativní přístup českých vydavatelů – většina z nich je financována z veřejných rozpočtů, především rozpočtů samotných vědeckých pracovišť. Nezanedbatelný podíl má na financování časopisů také předplatné tištěné verze časopisu, a to i u časopisů, které nějakým způsobem články v režimu otevřeného přístupu zveřejňují (např. po uplynutí časového embarga). Předplatné tištěné verze časopisu bylo také zmiňováno jako jeden z nejčastějších důvodů proti přechodu na otevřený přístup. Na rozdíl od mezinárodních studií je poměr financování ze strany autorských poplatků minimální.

Výsledky průzkumu tak do značné míry souhlasí s výsledky, které studie SOAP shrnuje v odstavečku „Other Publishers“: časopisy v této části spektra se vyznačují širokou nabídkou témat, nekomerčním přístupem, v malé míře se vyskytujícími poplatky za procesování článku, členských poplatků a příjmů z inzerce a naopak financováním ze strany pracovišť a z výnosů prodeje tištěných verzí časopisů.

5 Zmapování vědeckých časopisů vycházejících v České republice: výsledky analýzy

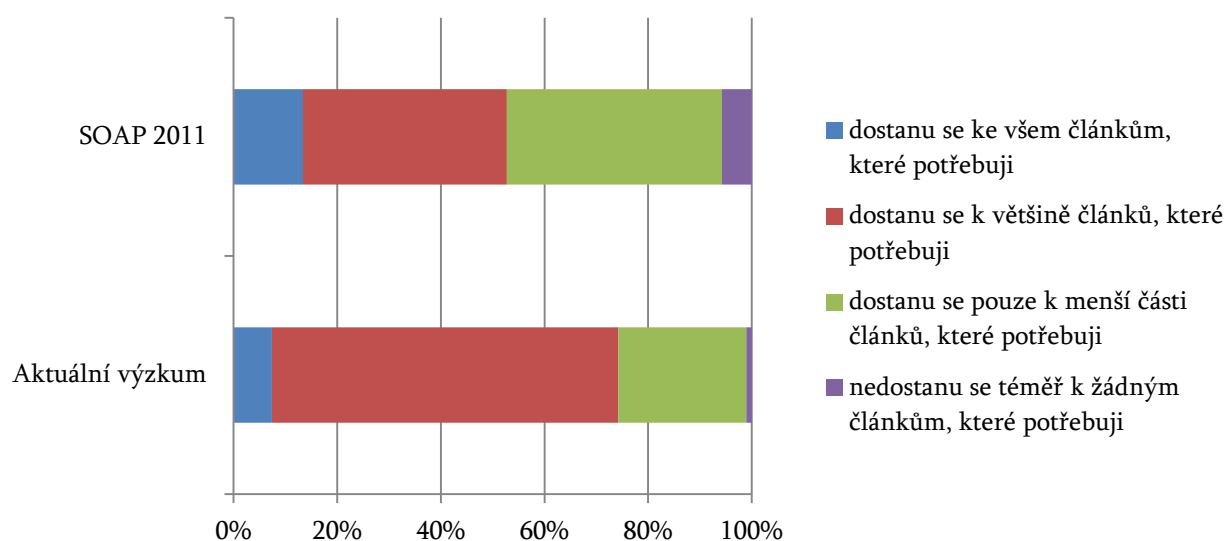
5.1 Vnímaná dostupnost vědeckých článků

Stejně jako studie SOAP se i toto dotazníkové šetření nejprve zaměřilo na vnímanou dostupnost vědeckých článků. Dostupnost článků online je jedním z hlavních argumentů zastánců otevřeného přístupu, proto je velmi zajímavé zjistit, zda vědci skutečně pociťují problém (ne)dostupnosti zdrojů.

Jak byste zhodnotil/a online přístup k článkům v recenzovaných časopisech, které jsou důležité pro váš výzkum?	Aktuální výzkum		Studie SOAP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
dostanu se ke všem článkům, které potřebuji	14	7,4 %	37	13,3 %
dostanu se k většině článků, které potřebuji	127	66,8 %	109	39,1 %
dostanu se pouze k menší části článků, které potřebuji	47	24,7 %	115	41,2 %
nedostanu se téměř k žádným článkům, které potřebuji	2	1,1 %	16	5,7 %

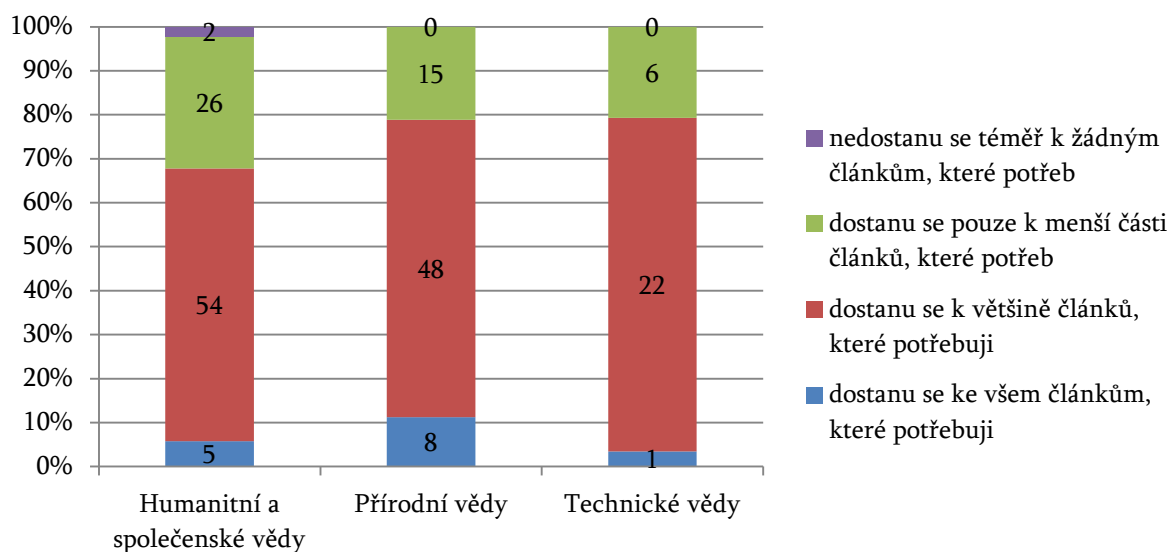
Tabulka 30: Vnímaná dostupnost vědeckých článků

Při srovnání s výsledky studie SOAP je patrné, že vnímaná dostupnost článků spíše vzrostla, pozitivní hodnocení přístupnosti přitom ale není dané vyšším zastoupením humanitních a společenských věd.

Graf 38: Vnímaná dostupnost vědeckých článků (srovnání)

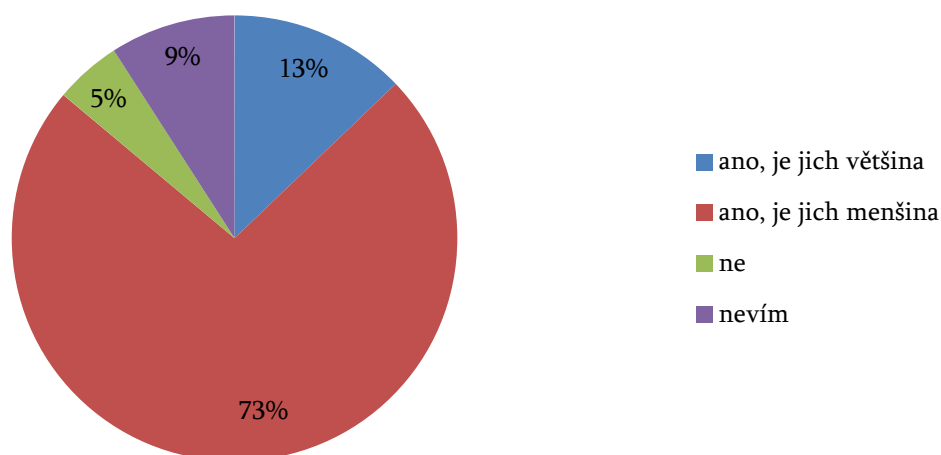
Jako nejdostupnější jsou hodnoceny zdroje z oblasti technických věd, poté přírodní vědy a jako nejméně dostupné jsou hodnoceny články v oblasti humanitních a společenských věd.

Srovnáme-li výsledky s výsledky mapování situace na poli vědeckých časopisů, zejména s grafem č. 21 (Režim přístupu podle kategorií oboru), můžeme vidět shodu výsledků. Právě technické vědy jsou oblastí, kde je poměr časopisů publikovaných v režimu open access skutečně nejvyšší (celkem 75 % časopisů je publikovaných buď plně nebo částečně v režimu otevřeného přístupu), zatímco u humanitních a společenských věd je tento poměr výrazně nižší (pod 50 %).

5.2 Znalost časopisů s otevřeným přístupem v daném oboru

Stejně jako před čtyřmi lety studie SOAP i tento výzkum zjišťoval obeznámenost vědců a vědkyň s časopisy vycházející v režimu otevřeného publikování. Ve většině případů respondenti uvedli, že o časopisech s otevřeným přístupem ve svém oboru vědí, ale zároveň zvolili, že jich je pouze menšina (odpověď „ano, je jich většina“ byla zvolena ve 24 případech, tj. 12,8 %, odpověď „ano, je jich menšina“ byla vybrána v 137 případech, tj. 73,3 %, pouze 9 respondentů, tj. 4,8 %, zvolilo odpověď “ne”).

Graf 39: Obeznamenost s časopisy s otevřeným přístupem v oboru

Situaci můžeme opět srovnat s českými daty z výsledků výzkumu SOAP – srovnání představuje tabulka č. 27:

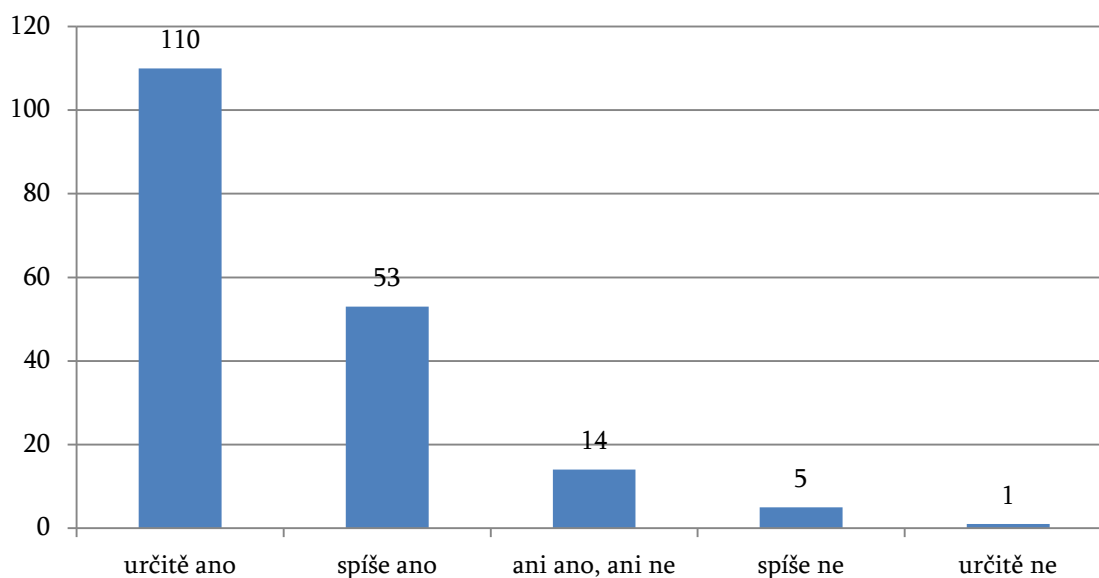
Existují ve vašem oboru recenzované časopisy, který publikují články v režimu otevřeného přístupu (tzv. open access, tj. články jsou přístupné čtenářům online a zdarma?)	Aktuální výzkum		Studie SOAP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano	161	86,1 %	200	71,7 %
ne	9	4,8 %	25	9 %
Nevím	17	9,1 %	52	19 %

Tabulka 31: Obeznamenost s časopisy s otevřeným přístupem v oboru (srovnání)

Ze srovnání je patrné, že vzrostla míra obeznámenosti s tituly publikovanými v režimu otevřeného přístupu. Stejně zajímavé informace nám přináší zejména porovnání četností v odpovědi „Nevím“. Neobeznámenost s problematikou a nabídkou časopisů s otevřeným přístupem v oboru klesla dle výzkumu o 10 procent – z původních 19 % ve studii SOAP na 9 % v aktuálním průzkumu. Tento pokles lze interpretovat dvěma způsoby – zaprvé může být způsoben celkovou větší obeznámeností vědců a vědkyň s konceptem open access a za druhé může být způsoben skutečně zvyšováním nabídky těchto časopisů v posledních několika letech.

5.3 Vnímaný přínos časopisů s otevřeným přístupem

Respondenti vnímají přínos časopisů s otevřeným přístupem pro svůj obor – pro odpověď ano nebo spíše ano se rozhodlo téměř 90 % odpovídajících (60,1 % určitě ano, 29 % spíše ano).

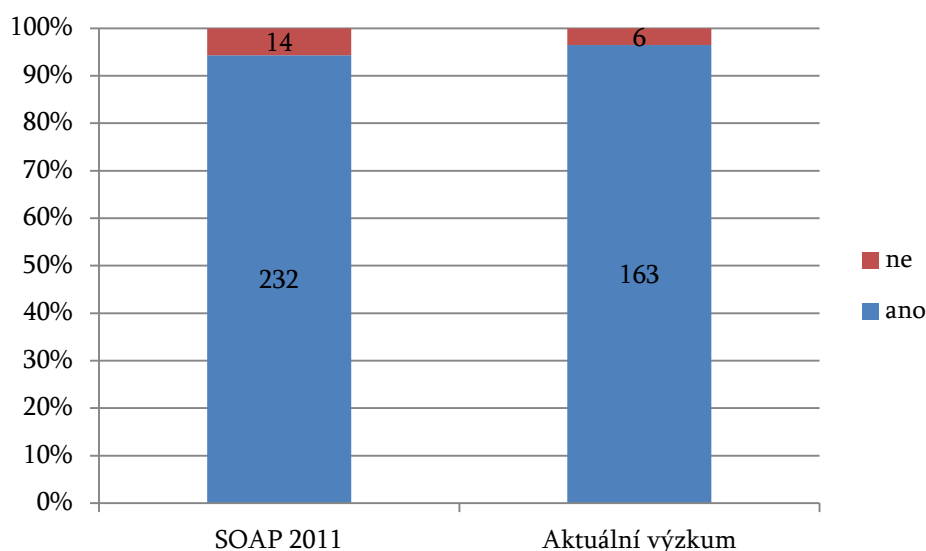
Tabulka 32: Vnímaný přínos open access

Přínos však není vnímán jednoznačně, jak ukazují některé volné komentáře k otázce. Tyto komentáře zmiňovaly jak problematiku zajišťování kvality výstupů (kvalitní recenzní řízení), tak institucionální a veřejnou podporu publikování s otevřeným přístupem. Jeden autor zmínil vztah otevřeného publikování a kvality časopisů: „*Důležitější než Open Access je kvalita časopisu, tj. kvalita recenzního řízení a samozřejmě kvalita vlastních článků. Řada Open Access nemá kvalitní recenzní řízení a kvalita článků je nízká.*“ (akademický pracovník působící v oblasti zemědělských věd)

Patrné je také úzké spojení otázky otevřeného přístupu s problematikou financování vědy a výzkumu: „*Stát na tuto zajímavou možnost nedává peníze. Publikace v OE časopise může být velmi drahá, např. 1000 CHF. Takové částky v grantech obvykle nejsou.*“ (akademický pracovník působící ve výzkumu a vývoji déle než 25 let, obor Chemie). Objevil se i názor vyzdvihující přednosti zelené cesty otevřeného publikování nad nevýhodami cesty zlaté: „*V současné implementaci, kdy se za publikaci extra platí, aby byla open access, je to jen další způsob, jak tahat peníze z veřejných zdrojů. Nechápu, proč je současný způsob, kdy si každý může dát*

preprinty svých publikací na své stránky, nedostatečný.“ (vědec, biolog, veřejná výzkumná instituce)

Srovnání výsledků vnímání přínosu ve vědě s předchozími výsledky studie SOAP je problematické, neboť otázka byla konstruována odlišně. Studie SOAP formulovala otázku poměrně sugestivně, navíc byla otázka položena jako dvouhlavňová („*Myslíte si, že otevřený přístup je nebo by mohl být pro váš obor přínosem?*“). Otázka byla kritizována za snahu o manipulaci postoji vědců a navíc byla dezinterpretována i v samotných závěrech studie (Davis 2011). Obsahovala navíc v původní studii možnosti odpovědí „Nemám na věc názor“ a „Nezajímá mne to“, které byly v aktuálním průzkumu vynechány. Co lze srovnávat, je relativní míra odpovědí „ano“ a „ne“ jako reakcí na vnímaný přínos. Přestože je srovnání odpovědí přinejmenším problematické, můžeme si jej uvést (poměr ilustruje skládaný sloupcový graf):

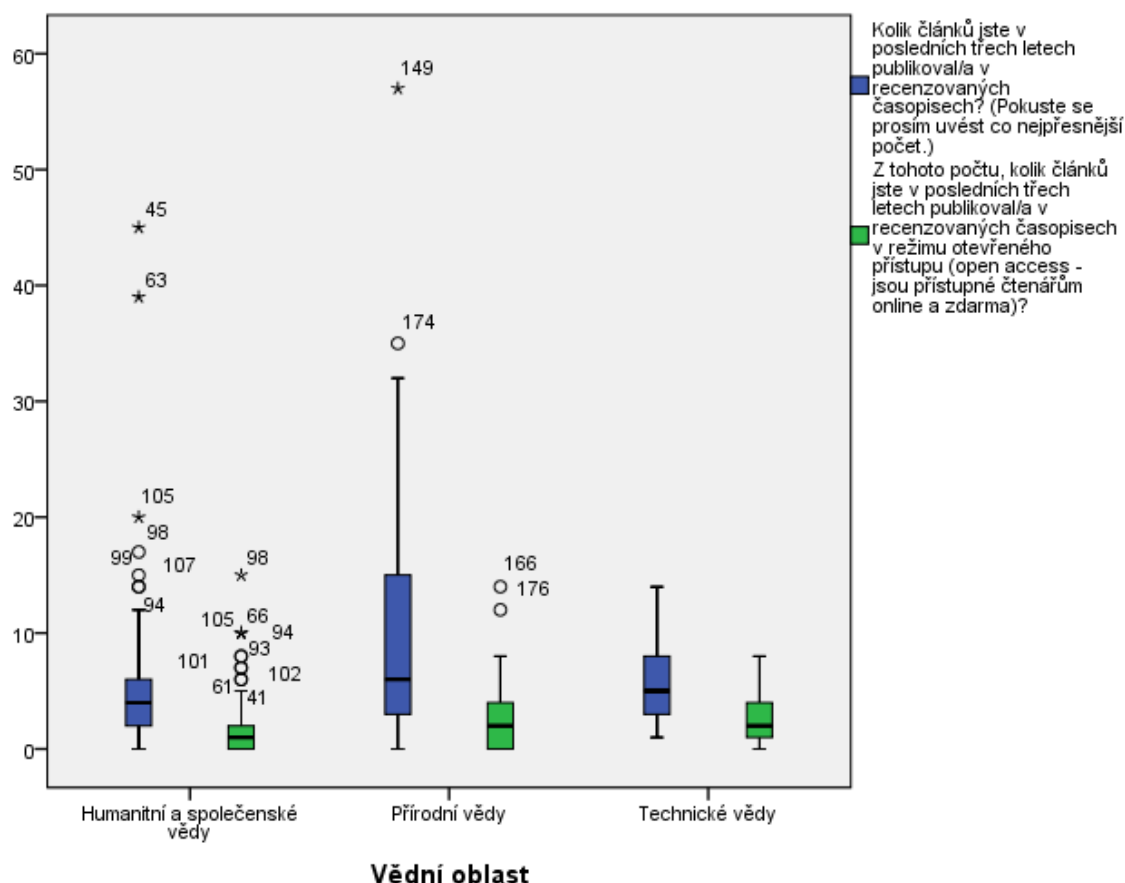
Tabulka 33: Vnímaný přínos (srovnání se SOAP)

5.4 Publikační chování autorů

V celém souboru na otázku po počtu publikovaných článků odpovědělo celkem 169 respondentů, z nich pouze tři v posledních letech nepublikovali vůbec žádný článek, tři respondenti publikovali více než 30 článků za poslední tři roky, jeden respondent více než 40, jeden respondent uvedl, že publikoval více než 50 článků.

Respondenti průměrně uváděli 7,59 publikovaných článků za poslední tři roky, medián byl 5 článků a nejčastěji udávanou hodnotou byly 3 články. Publikační

chování se přitom velmi liší dle typu vědního oboru. Zatímco respondenti a respondenty z humanitních a sociálních věd udávali průměrně 5,92 článků za poslední tři roky, u vědců a vědkyň z oblasti přírodních věd byl publikační průměr vyšší – dokonce 10,63 článků za poslední tři roky. Nejméně publikací vykazovali vědci a vědkyně z oblasti technických věd (5,52 článku). Rozdíly jsou v tomto případě statisticky významné²⁸.

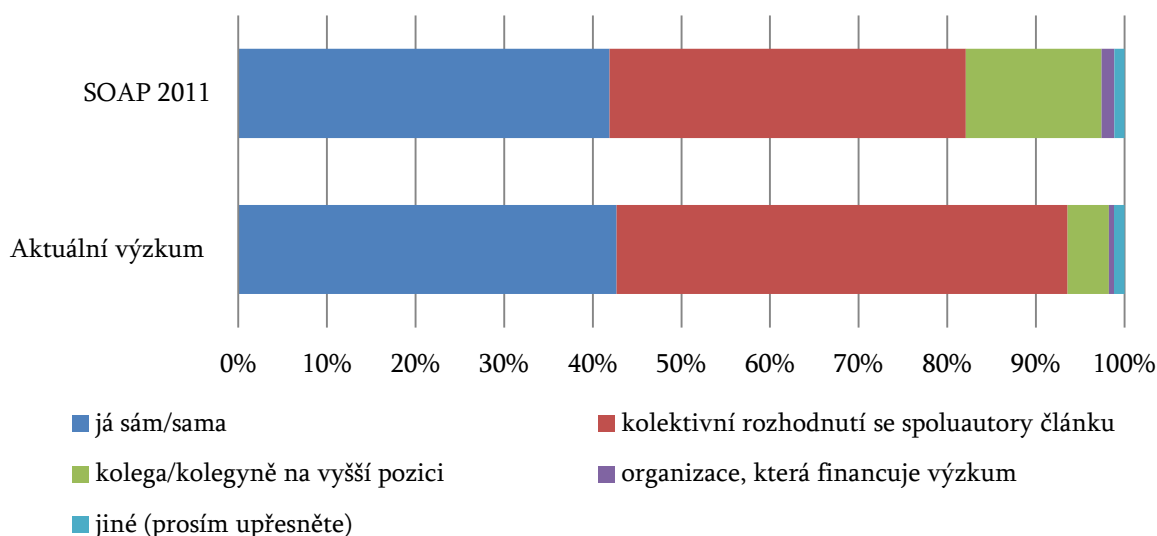
Graf 40: Kolik článků jste v posledních třech letech publikoval/a v recenzovaných časopisech? Z tohoto počtu, kolik článků jste v posledních třech letech publikoval/a v recenzovaných časopisech v režimu otevřeného přístupu (open access - jsou přístupné čtenářům)?

Z grafu je patrné, že výrazně nižší počty dostáváme při odpovědích na dotaz po počtu článků publikovaných v režimu otevřeného přístupu. S publikováním s otevřeným přístupem mělo v posledních třech letech zkušenosti jen 115 vědců a vědkyň z celkového počtu 164 responzí na otázku (tedy 70 %). Nejčastější odpovědí bylo, že respondenti publikovali za poslední tři roky jeden článek v režimu OA (33 případů), jen v šesti případech to bylo 10 a více článků (maximální uvedený počet článků s otevřeným přístupem byl 15).

²⁸ Testována je nulová hypotéza o neexistenci rozdílu. Hodnota Kruskal-Wallisova testu je 0,003, můžeme tedy zamítnout nulovou hypotézu o neexistenci rozdílu v populaci.

Průměrný počet publikovaných článků je v tomto případě 2,43 článku, medián 1,5 a nejčastěji udávanou hodnotou byla 0. V počtu publikovaných článků v režimu otevřeného přístupu však nejsou mezi vědními oblastmi takové rozdíly: vědci a vědkyně z oblasti humanitních a společenských věd udávali průměrně 2,15 článku, respondenti a respondenty z oblasti přírodních věd udávali průměrně 2,56 článku a nejvyšší průměrné skóre bylo uváděno v oblasti technických věd, kde byl průměrný počet 2,64 článku za poslední tři roky. Míra publikování v režimu otevřeného přístupu je tedy v tomto výzkumu velmi podobná pro všechny vědní oblasti²⁹.

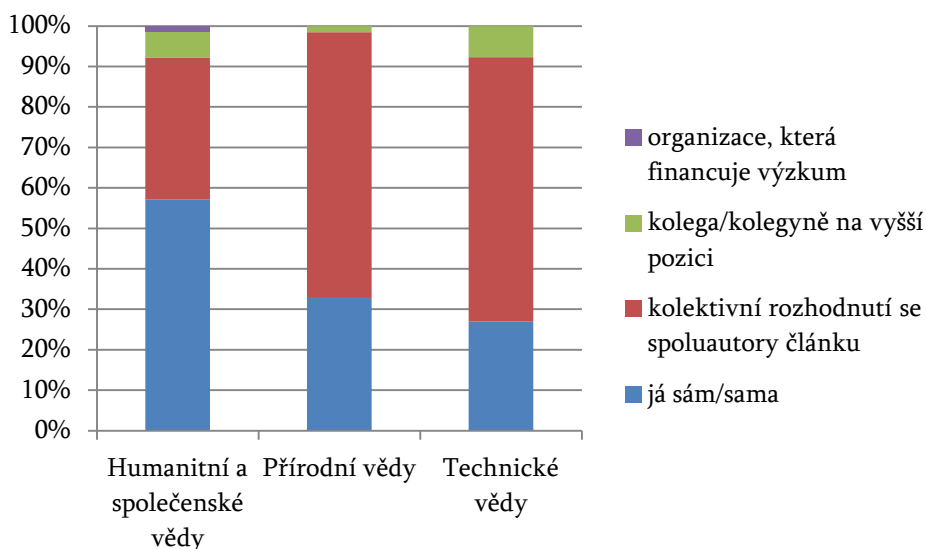
Výzkum také zjišťoval, kdo obvykle rozhoduje o tom, kam má být zaslán článek pro publikaci. V drtivé většině případů je rozhodnutí na samotném autorovi (42,7 %, respektive 73 případů) či se jedná o kolektivní rozhodnutí spoluautorů (50,9 %, respektive 87 případů). Výsledky se dramaticky neliší od výsledků studie SOAP v roce 2011 – s výjimkou kategorie „kolega/kolegyně na vyšší pozici“ – oproti výsledkům studie SOAP se zdá, že vědci zažívají vyšší míru autonomie v rozhodování o publikování článků.

Graf 41: Kdo rozhoduje o publikaci

Odpověď na otázku, kdo rozhoduje o publikaci článků, se liší také podle vědních oborů. Zatímco v případě humanitních a společenských věd je obvyklejší model, kdy je jeden článek napsán jedním autorem, v oblasti přírodních a technických věd je obvyklejší spolupráce více autorů.

²⁹ Testována nulová hypotéza o neexistenci rozdílu v populaci. Hodnota Kruskal-Wallisova testu je 0,144.

Graf 42: Kdo rozhoduje o publikaci

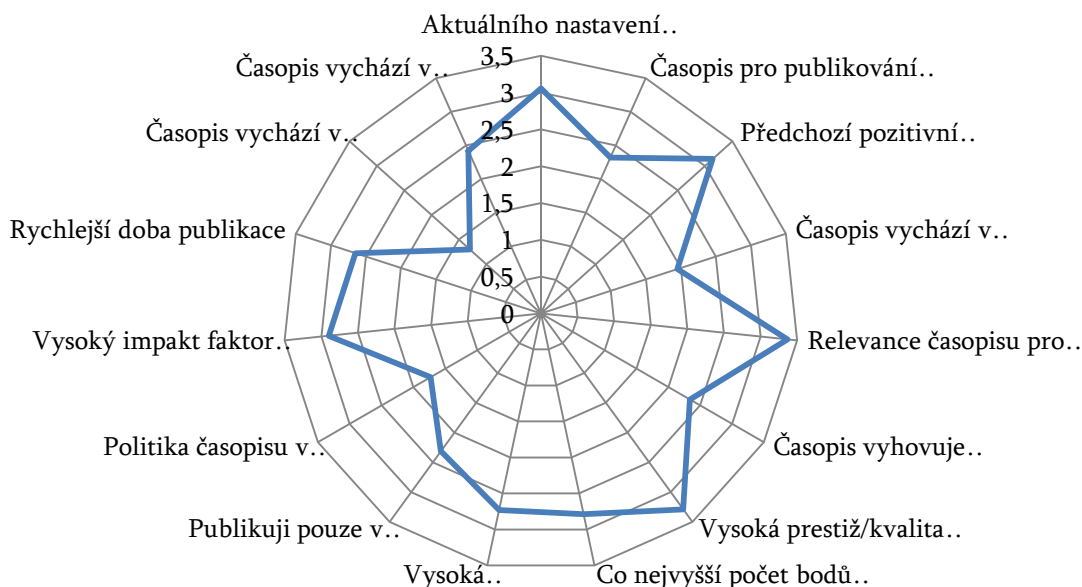
Klíčovým cílem výzkumu však bylo především odhalit důležitost jednotlivých faktorů pro rozhodování o publikování v odborných časopisech. Výzkum se zaměřil na tyto faktory, které mohou hrát roli při rozhodování, kam zaslat k publikaci článek:

- Aktuální nastavení systému hodnocení vědeckých výstupů
- Časopis pro publikování doporučují kolegové/kolegyně
- Předchozí pozitivní zkušenosti s vydavatelem/editorem
- Časopis vychází v režimu otevřeného přístupu (preferuji časopisy s otevřeným přístupem)
- Relevance časopisu pro vědeckou komunitu
- Časopis vyhovuje publikační politice mé mateřské organizace
- Vysoká prestiž/kvalita časopisu
- Co nejvyšší počet bodů do RIV
- Vysoká pravděpodobnost opublikování článku v časopisu
- Publikuji pouze v časopisech, které nevyžadují poplatek za publikaci
- Politika časopisu v oblasti copyrightu (časopis ponechává práva autorovi)
- Vysoký impakt faktor časopisu
- Rychlejší doba publikace
- Časopis vychází v českém jazyce (preferuji pro publikaci ČJ)
- Časopis vychází v anglickém jazyce (preferuji pro publikaci AJ)

Průměrné skóre odpovědí ilustruje tabulka – čím vyšší skóre, tím vyšší míra připsované důležitosti. Jednotlivé faktory hodnotili respondenti prostřednictvím

Likertovy škály (5 – velmi důležité, spíše důležité, ani důležité, ani nedůležité, spíše nedůležité a 1 – zcela nedůležité).

Souhrnné výsledky znázorňuje graf a tabulka:

Graf 43: Faktory rozhodující o publikaci

	Humanitní a společenské vědy	Přírodní vědy	Technické vědy
Relevance časopisu pro vědeckou komunitu	3,39	3,46	3,12
Vysoká prestiž/kvalita časopisu	3,29	3,41	3
Předchozí pozitivní zkušenosti s vydavatelem/editorem	3,17	3,15	3,11
Aktuální nastavení systému hodnocení vědeckých výstupů	3,01	3,05	3,15
Vysoký impakt faktor časopisu	2,67	3,07	3,11
Co nejvyšší počet bodů do RIV	2,64	2,86	2,96
Vysoká pravděpodobnost opublikování článku v časopisu	2,62	2,73	3
Rychlejší doba publikace	2,54	2,86	2,59
Časopis pro publikování doporučují kolegové/kolegyně	2,45	2,18	2,26
Publikuji pouze v časopisech, které nevyžadují poplatek za publikaci	2,4	2,36	1,81

Časopis vyhovuje publikační politice mé mateřské organizace	2,32	2,3	2,59
Časopis vychází v anglickém jazyce (preferuji pro publikaci AJ)	2,08	2,77	2,56
Časopis vychází v režimu otevřeného přístupu (preferuji časopisy s otevřeným přístupem)	1,84	2,04	1,96
Politika časopisu v oblasti copyrightu (časopis ponechává práva autorovi)	1,68	1,75	1,81
Časopis vychází v českém jazyce (preferuji pro publikaci ČJ)	1,36	1,15	1,44

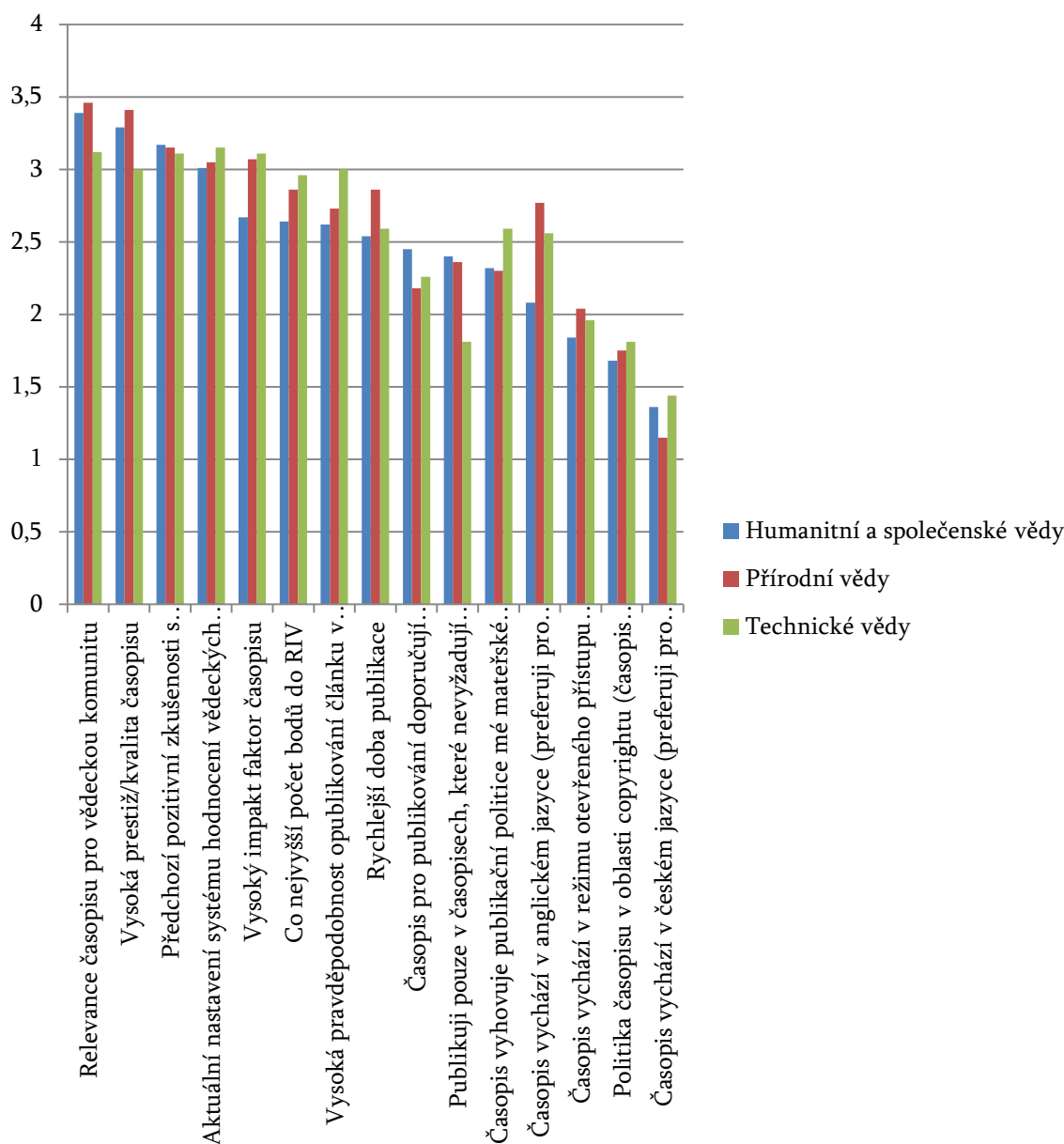
Tabulka 34: Faktory rozhodující o publikaci článku dle oborů

Za nejdůležitější faktory ve společenských i přírodních vědách byly označovány především:

1. Relevance časopisu pro vědeckou komunitu,
2. Vysoká prestiž/kvalita časopisu
3. Předchozí pozitivní zkušenosti s vydavatelem/editorem.

V případě technických věd byly za nejdůležitější označovány:

1. Aktuální nastavení systému hodnocení vědeckých výstupů
2. Relevance časopisu pro vědeckou komunitu
3. Předchozí pozitivní zkušenosti s vydavatelem/editorem a zároveň vysoký impakt factor časopisu.

Graf 44: Faktory rozhodující o publikaci článku dle oborů

Již z grafu je patrné, že rozdíly mezi jednotlivými vědními oblastmi nejsou nijak markantní. Výjimku představují preference anglických časopisů u technických a přírodovědných oborů oproti oborům humanitním a společenským a dále nižší důležitost časopisů s impact faktorem u humanitních a společenských oborů

Rozdíly nejsou ani mezi aktuálním výzkumem a studií SOAP, ve kterém se na prvních místech objevují stejné položky:

1. relevance časopisu pro vědeckou komunitu,
2. vysoká prestiž/kvalita časopisu,
3. impakt faktor,
4. pozitivní zkušenost,

5. pravděpodobnost přijetí článku.

	Průměr	Std. odchylka
Politika organizace	1,92	0,827
Pozitivní zkušenost	2,96	0,670
Relevance pro komunitu	3,33	0,655
Otevřený přístup	2,08	0,827
Doporučení od kolegů	2,50	0,722
Rychlost publikace	2,82	0,697
Prestiž	3,30	0,678
Pravděpodobnost přijetí	2,84	0,673
Absence poplatků	2,70	0,863
Autorská práva	2,02	0,775
Impact Factor	3,23	0,690
Důležitost pro kariéru	2,76	0,889

Tabulka 35: Faktory rozhodující o publikaci (SOAP 2010)

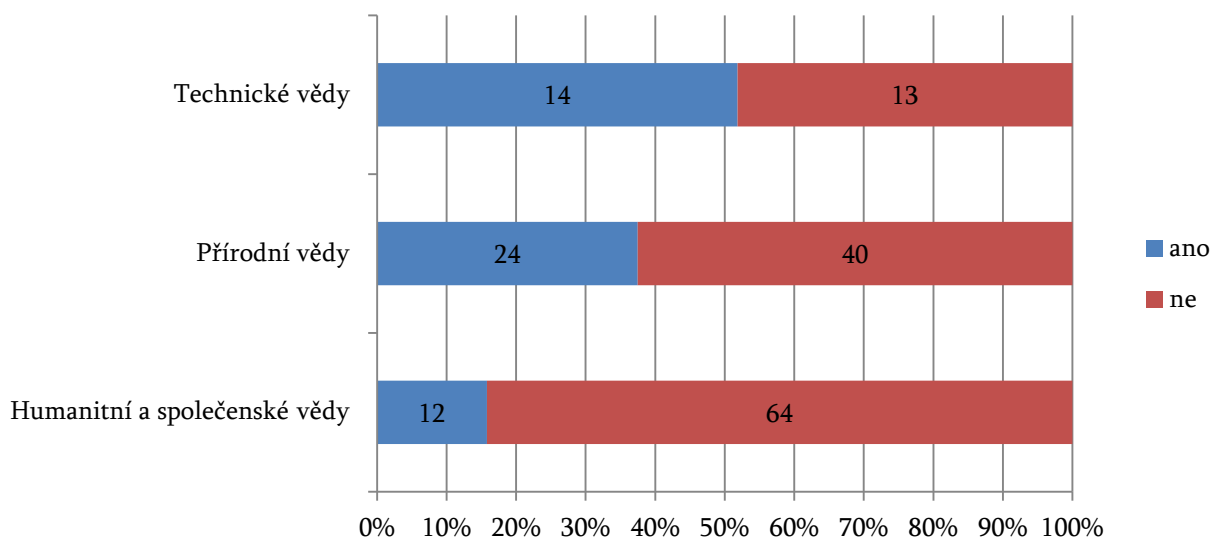
Oba výzkumy se také shodují, že samotný fakt, zda je nebo není časopis vydáván v režimu open access, hraje pro rozhodování o publikaci velmi malou roli ve srovnání s ostatními ukazateli.

5.5 Financování a ekonomické modely publikování

Hovoříme-li o publikování v režimu open access, je potřeba rozlišit, zda vědci a vědkyně publikují v časopisech, které za publikaci vybírají poplatky (APCs). S tím mělo zkušenost pouze 52 respondentů, tedy 45 % těch, kteří vůbec publikovali v režimu open access (jedná se o méně než třetinu odpovídajících, respektive 31 % odpovídajících z celkového počtu odpovědí na otázku). Z dat přitom vyplývá, že existují statisticky významné rozdíly mezi tím, zda se respondenti setkali s poplatky za zpracování článku a oblastí vědy, ve které působí. Zatímco v humanitních a společenských vědách má s poplatky za zpracování článku zkušenost jen 15 % odpovídajících, u přírodních věd je to již 37 % a u technických věd dokonce 50 % odpovídajících. Tento rozdíl je statisticky významný.

		Humanitní a společenské vědy	Přírodní vědy	Technické vědy
ano	Absolutní četnost	12	24	14
	Relativní četnost	15,80%*	37,50%	51,90%*
ne	Absolutní četnost	64	40	13
	Relativní četnost	84,20%*	62,50%	48,10%*

Tabulka 36: Publikoval/a jste v posledních třech letech v časopise, který vyžadoval poplatky za přijetí článku do recenzního řízení či za publikaci?³⁰

Graf 45: Publikoval/a jste v posledních třech letech v časopise, který vyžadoval poplatky za přijetí článku do recenzního řízení či za publikaci?

Dotazník dále zjišťoval průměrnou a nejvyšší výši poplatků za zpracování článků. Na obě otázky odpovědělo pouze 31 dotazovaných. Zajímalo nás, s jakou výší poplatků se autoři setkávají obvykle a jaký byl nejvyšší poplatek za publikování v režimu otevřeného přístupu.

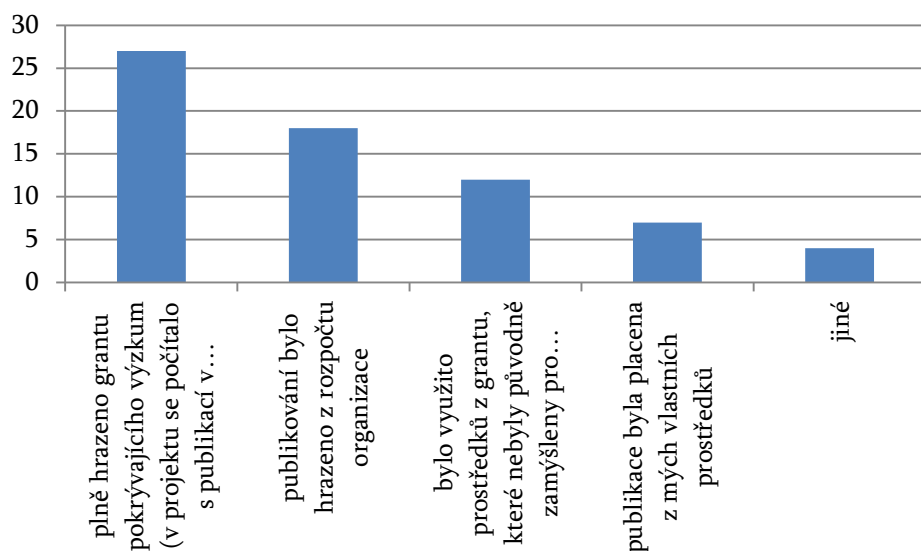
	Obvyklý poplatek:	Nejvyšší poplatek:
Průměr	11000 Kč	19941,94 Kč
Medián	5000 Kč	10000 Kč
Modus	5000 Kč	10000 Kč
Minimum	1000 Kč	500 Kč
Maximum	50000 Kč	100000 Kč

Tabulka 37: Výše poplatků za zpracování článku (APC)

V případě otázky po výši APC nelze opět spolehlivě srovnávat výsledky české části studie SOAP s výsledky aktuálního výzkumu, protože zatímco dotaz na částku byl v tomto případě položen jako otevřená otázka, v případě studie SOAP byly nabídnuty respondentům intervaly pro odpovědi. Formulace otázky v případě studie SOAP navíc byla poněkud odlišná – výzkumníci se ptali na výši posledního poplatku za článek, nejčastěji udávaná hodnota proto byla 0. Nejčastěji udávaná nenulová částka byla v rozmezí 500–1000 EUR, což zhruba odpovídá sumám zjištěným v aktuální studii.

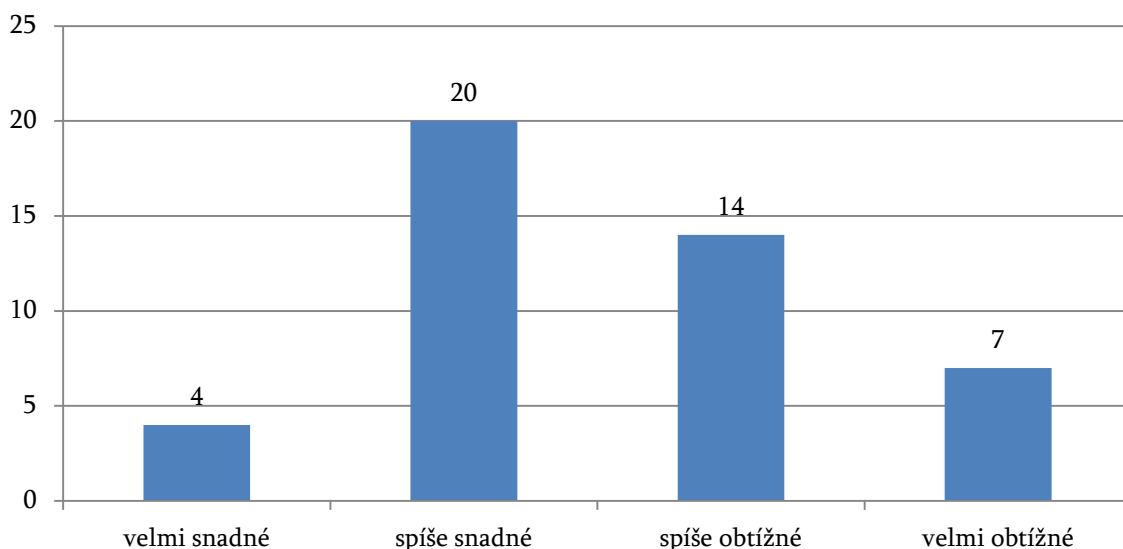
³⁰ Hvězdička značí adjustované reziduály > 2.

Byl-li účtován autorům poplatek za zpracování článků, pak byl tento poplatek většinou financován plně z grantů na výzkum, případně z rozpočtu organizace.

Graf 46: Zdroje financování poplatků za zpracování článku

Získat finance na publikování v open access časopisech však pro autory není vždy jednoduché. Ani ne 10 % autorů a autorek považuje získání prostředků na publikování touto cestou za velmi snadné. Za velmi nebo spíše snadné jej považuje celkem 53,4 % odpovídajících, necelá polovina odpovídajících naopak zažívá při hledání prostředků na publikaci větší či menší obtíže.

Graf 47: Jak obtížné bylo získat prostředky na publikování od vaší organizace?

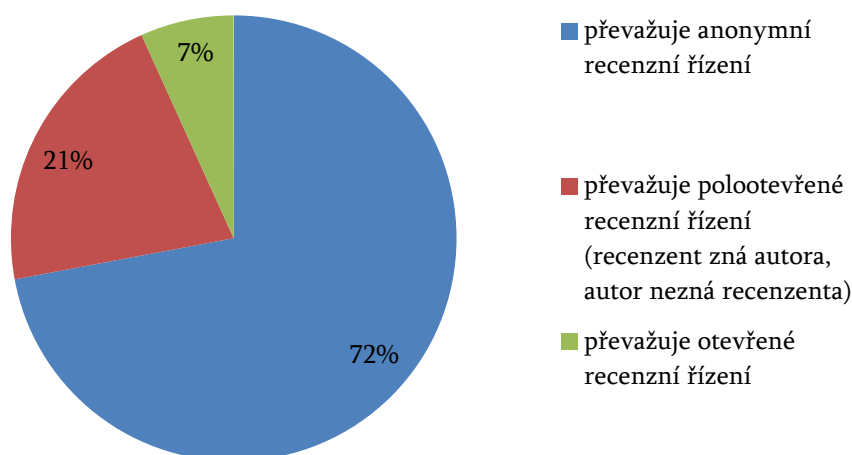
5.6 Autoři jako redaktoři a recenzenti

Vědci vystupují v procesu publikování v mnoha rolích. Jsou často součástí redakčních rad (v případě našeho vzorku přesně v 50 % případů), ale působí také jako recenzenti – 71,7 % odpovídajících, respektive 119 případů (v případě českých dat ze studie SOAP byl poměr odpovídajících, kteří působili zároveň jako recenzenti, 63,1 %, respektive 176 případů).

Působení jako redaktor/ka	Četnost	Relativní četnost
Ano	83	50,0 %
Ne	83	50,0 %
Celkem	166	100,0 %
Působení jako recenzent/ka	Četnost	Relativní četnost
Ano	119	71,7 %
Ne	47	28,3 %
Celkem	166	100,0 %

Tabulka 38: Autoři jako redaktoři a recenzenti

V časopisech, ve kterých vědci působí jako recenzenti, převažuje anonymní recenzní řízení, případně se objevuje recenzní řízení polozavřené. Jen výjimečně se jedná o zcela otevřené recenzní řízení.

Graf 48: Typ nejčastěji uplatňovaného recenzního řízení

Výzkum dále zjišťoval, zda a jak jsou recenze pro odborné časopisy honorovány. Zhruba polovina odpovídajících v posledních třech letech nedostala za recenze v odborných člancích žádný honorář (59 odpovídajících, resp. 50,4 %), možnost „většinou ne“ zvolilo 32 respondentů (27,4 %), možnost „většinou ano“ 19 respondentů (16,2 %). Sedm respondentů (tedy 6 %) dostalo za recenzi v posledních letech odměnu naopak vždy.

Výše odměny je nejčastěji 500 Kč (modus i medián jak u otázky na obvyklou výši honoráře za recenzi, tak u otázky na maximální výši honoráře za poslední tři roky). Průměrná obvyklá výše honoráře byla 569,23 (směrodatná odchylka průměru 82,709), průměrná maximální výše honoráře poté byla 1167,95 Kč (směrodatná odchylka průměru 280,955).

Hodnota honorářů je vyšší v přírodních vědách, s nabídkou publikování v režimu otevřeného přístupu za poplatek se však setkali vědci a vědkyně ve všech oborech přibližně v podobné míře.

Zkušenosti s APC		ano	ne
Humanitní a společenské vědy	Četnost	49	25
	Relativní četnost	66,2%	33,8%
Přírodní vědy	Četnost	44	18
	Relativní četnost	71,0%	29,0%
Technické vědy	Četnost	19	6
	Relativní četnost	76,0%	24,0%

Tabulka 39: Zkušenosti s OA publikováním s APCs podle oborů

Vědní oblast		obvyklý honorář:	nejvyšší honorář:
Humanitní a společenské vědy	Průměr	548,00 Kč	1015,22 Kč
	Směrodatná chyba průměru	110,132 Kč	253,034 Kč
Přírodní vědy	Průměr	641,67 Kč	1600,00 Kč
	Směrodatná chyba průměru	143,262 Kč	781,316 Kč
Technické vědy	Průměr	400,00 Kč	750,00 Kč
	Směrodatná chyba průměru	100,000 Kč	210,159 Kč
Celkem	Průměr	569,23 Kč	1167,95 Kč
	Směrodatná chyba průměru	82,709 Kč	280,955 Kč

Tabulka 40: Výše honoráře za recenzi článku podle oborů

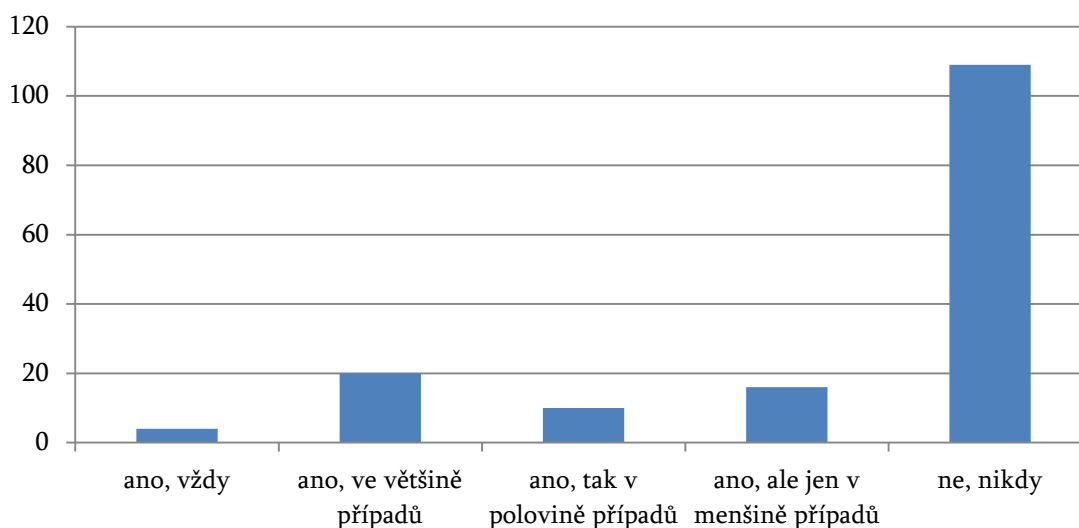
5.7 Autoři a zelená cesta open access

Výzkum se zaměřil i na otázku, zda autoři aktivně ukládají svá díla do repozitářů. Více než dvě třetiny respondentů odpověděly, že svá díla do repozitářů neukládají (109 responzí, respektive 68,6 % odpovědí). Možné důvody osvětlují otevřené komentáře k odpovědím, ze kterých vyplývá, že někteří vědci a vědkyně o možnosti využívání otevřených repozitářů nevědí nebo nemají úplné informace („*Neznám takovou možnost, využila bych ji.*“, „*Zatím nebyla příležitost a o možnosti jsem nevěděla.*“, „*Nevím přesně, co jsou otevřené repozitáře.*“, „*Nelze - je v rozporu s copyrightem.*“, „*Nerozumím otázce*“).

Používání repozitáře naopak potvrdilo 55 respondentů, z nich 36 (72 procent) využívá repozitář mateřské instituce a 19 (tedy 38 procent) oborové repozitáře. Při dotazu na konkretizování používaného úložiště bylo uvedeno 5x Academia.edu, 2x ResearchGate, dále Google Scholar, vlastní web, repozitář MU.

Využívání repozitářů	Absolutní četnost	Relativní četnost
ano, vždy	4	2,5%
ano, ve většině případů	20	12,6%
ano, tak v polovině případů	10	6,3%
ano, ale jen v menšině případů	16	10,1%
ne, nikdy	109	68,6%

Tabulka 41: Vkládáte své články, ať už ve formě pre-printu (verze před recenzním řízením) nebo post-printu (verze s kompletním recenzním řízením) do otevřených repozitářů?

Graf 49: Vkládáte své články, ať už ve formě pre-printu (verze před recenzním řízením) nebo post-printu (verze s kompletním recenzním řízením) do otevřených repozitářů?

Zatímco tedy znalost možnosti publikovat v časopisech s otevřeným přístupem je již mezi vědci a vědkyněmi vysoká, povědomí o existenci a možnostech otevřených repozitářů je mnohem nižší. Je to podobný výsledek, který popisují ve svém výzkumu Huntington a Rowlands (2005).

Využívání repozitářů pro ukládání článků		ano, vždy	ano, ve většině případů	ano, tak v polovině případů	ano, ale jen v menšině případů	ne, nikdy
Humanitní a společenské vědy	Četnost	2	15	6	8	43
	Relativní četnost	2,7%	20,3%	8,1%	10,8%	58,1%
Přírodní vědy	Četnost	2	5	3	8	40
	Relativní četnost	3,4%	8,6%	5,2%	13,8%	69,0%
Technické vědy	Četnost	0	0	1	0	24
	Relativní četnost	0,0%	0,0%	4,0%	0,0%	96,0%
Celkem	Četnost	4	20	10	16	107
	Relativní četnost	2,5%	12,7%	6,4%	10,2%	68,2%

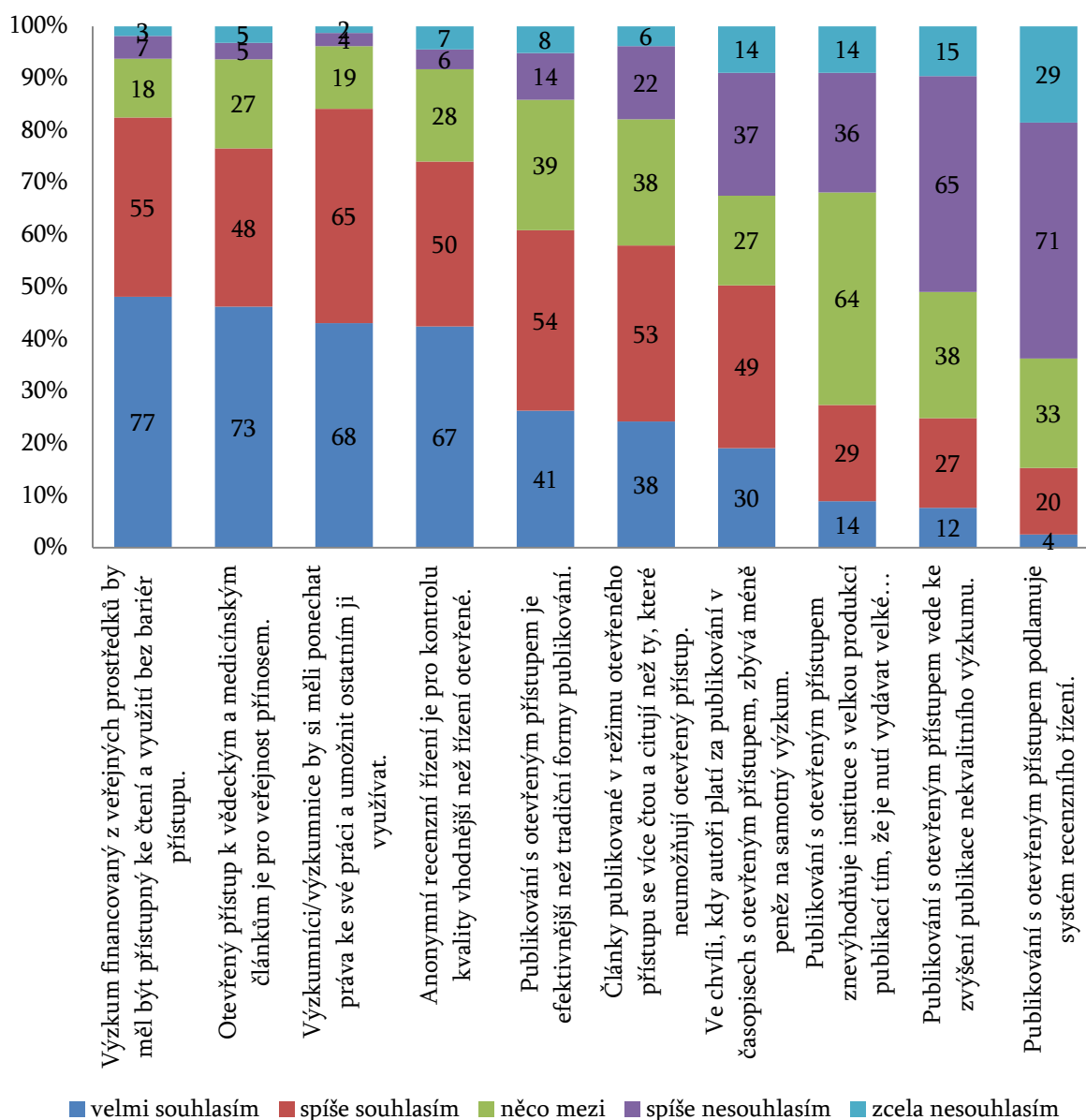
Tabulka 42: Vkládáte své články, ať už ve formě pre-printu (verze před recenzním řízením) nebo post-printu (verze s kompletním recenzním řízením) do otevřených repozitářů? (porovnání dle oborů)

5.8 Postoje k open access

Poslední část výzkumu se zaměřila na měření postojů vědců a vědkyň k otevřenému přístupu. V dotazníku byla nabídnuta baterie výroků (pět z nich bylo zaměřených pro OA a pět proti OA) a respondenti měli pomocí Likertovy škály ohodnotit míru svého souhlasu s jednotlivými názory:

- Výzkum financovaný z veřejných prostředků by měl být přístupný ke čtení a využití bez bariér.
- Otevřený přístup k vědeckým a medicínským článkům je pro veřejnost přínosem.
- Výzkumníci/výzkumnice by si měli ponechat práva ke své práci a umožnit ostatním ji využívat.
- Anonymní recenzní řízení je pro kontrolu kvality vhodnější než řízení otevřené.
- Publikování s otevřeným přístupem je efektivnější než tradiční formy publikování.
- Články publikované v režimu otevřeného přístupu se více čtou a citují než ty, které neumožňují otevřený přístup.
- Ve chvíli, kdy autoři platí za publikování v časopisech s otevřeným přístupem, zbývá méně peněz na samotný výzkum.
- Publikování s otevřeným přístupem znevýhodňuje instituce s velkou produkcí publikací tím, že je nutí vydávat velké finanční prostředky na publikace.
- Publikování s otevřeným přístupem vede ke zvýšení publikace nekvalitního výzkumu.
- Publikování s otevřeným přístupem podlamuje systém recenzního řízení.

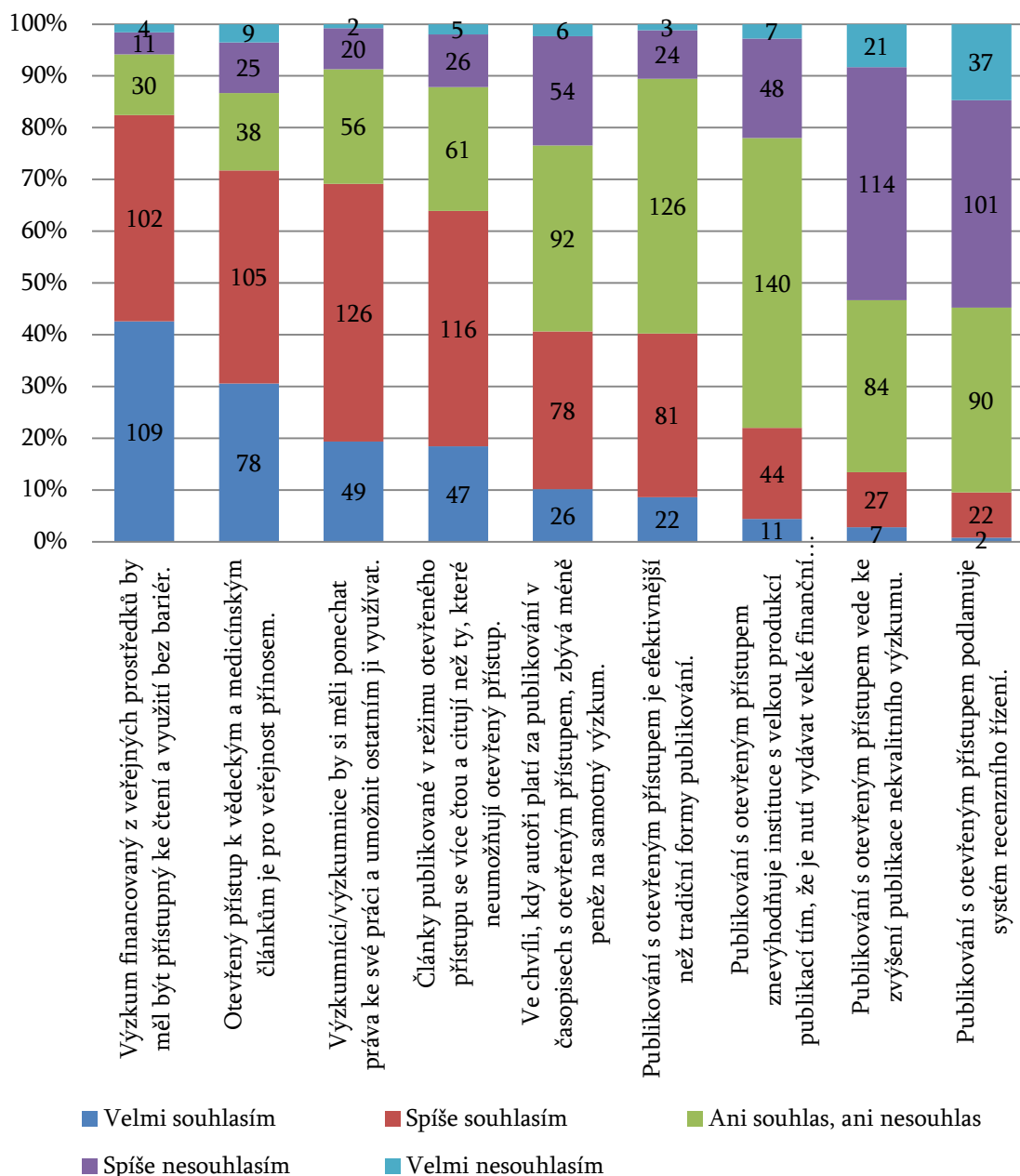
Míru souhlasu s jednotlivými výroky v celém souboru shrnuje následující graf:

Graf 50: Míra souhlasu s výroky o otevřeném přístupu

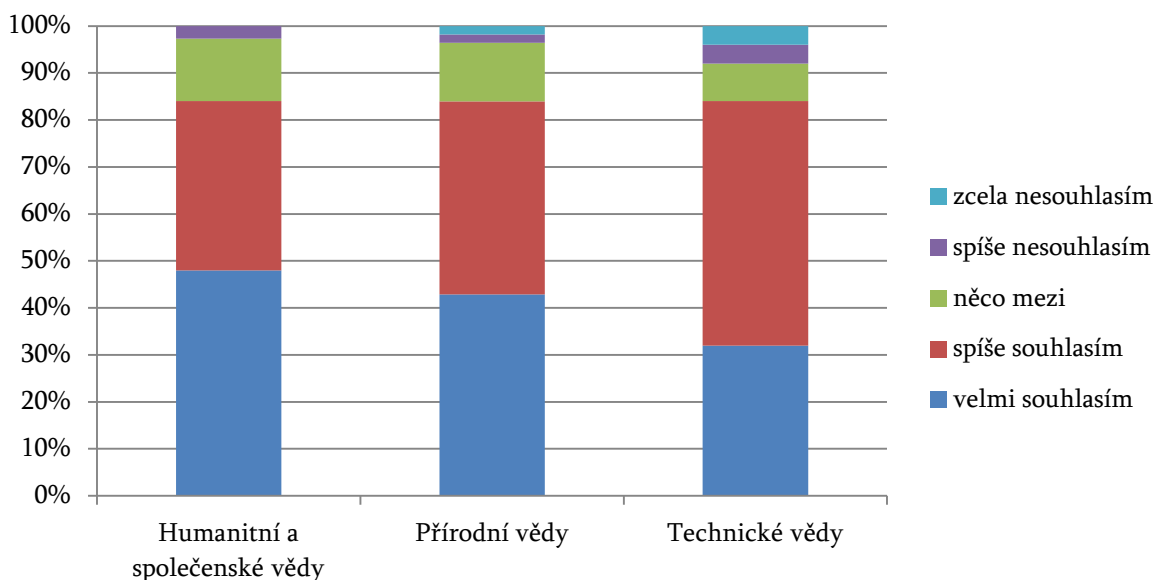
I v případě postojů byly sledovány rozdíly mezi postoji k jednotlivým výroky a oblastí vědního oboru. Ve většině případů však nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly v postojích mezi vědci z technických, přírodních a společenských věd.

Pro srovnání si lze uvést i graf znázorňující výsledky studie SOAP, které se od zjištění aktuálního výzkumu příliš neliší.

Graf 51: Míra souhlasu s výroky o otevřeném přístupu (výzkum SOAP 2010)

Jednotlivé odpovědi budou dále představeny i ve srovnání jednotlivých oborů.

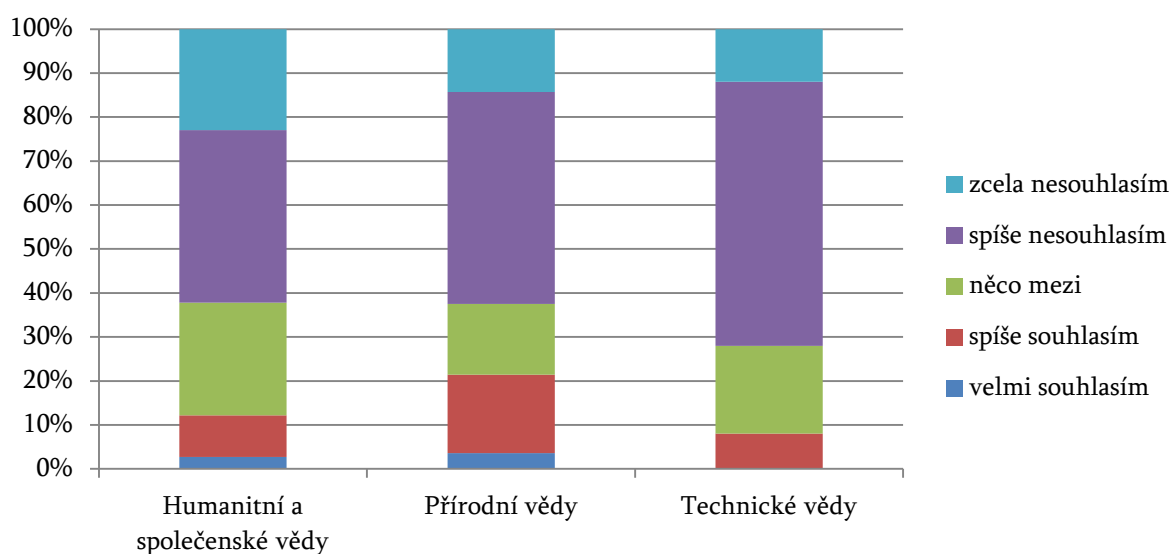

Graf 52: Výzkumníci/výzkumnice by si měli ponechat práva ke své práci a umožnit ostatním ji využívat.

Výzkumníci/výzkumnice by si měli ponechat práva ke své práci a umožnit ostatním ji využívat.		velmi souhlasím	spíše souhlasím	něco mezi	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
Humanitní a společenské vědy	Četnost	36	27	10	2	0
	Relativní četnost	48,0%	36,0%	13,3%	2,7%	0,0%
Přírodní vědy	Četnost	24	23	7	1	1
	Relativní četnost	42,9%	41,1%	12,5%	1,8%	1,8%
Technické vědy	Četnost	8	13	2	1	1
	Relativní četnost	32,0%	52,0%	8,0%	4,0%	4,0%
Celkem	Četnost	68	63	19	4	2
	Relativní četnost	43,6%	40,4%	12,2%	2,6%	1,3%

Graf 53: Výzkumníci/výzkumnice by si měli ponechat práva ke své práci a umožnit ostatním ji využívat

Na první pohled se zdá, že humanitní vědci vykazují výrazně vyšší míru souhlasu s názorem, že výzkumníkům by měla náležet práva na jejich dílo a výzkumníci by měli svou práci zprostředkovat ostatním. Rozdíly však nejsou statisticky významné. Významnější rozdíly nenajdeme podle vědních oborů ani u většiny dalších výroků.

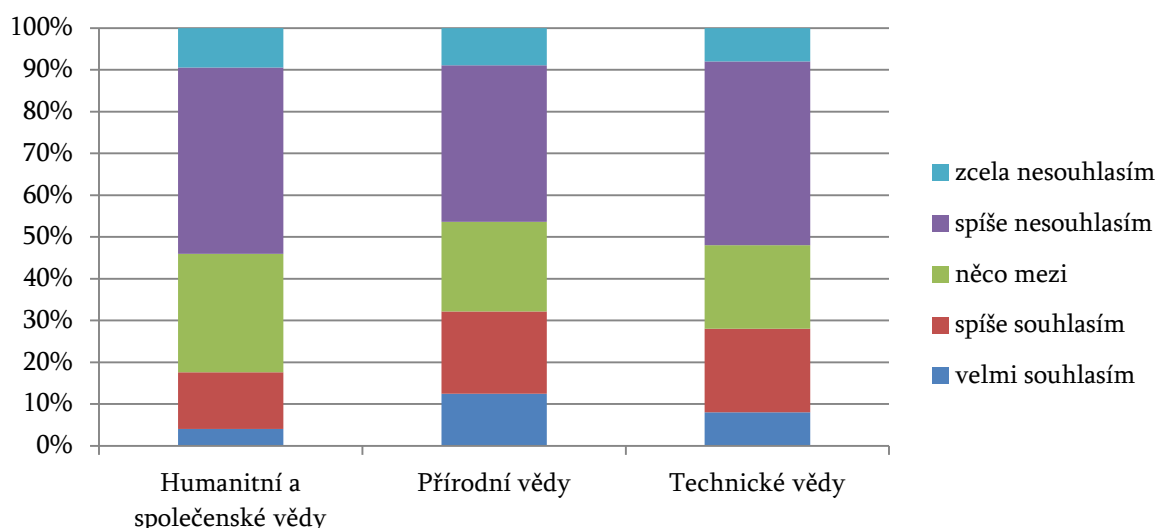

Graf 54: Publikování s otevřeným přístupem podlamuje systém recenzního řízení

Publikování s otevřeným přístupem podlamuje systém recenzního řízení		velmi souhlasím	spíše souhlasím	něco mezi	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
Humanitní a společenské vědy	Četnost	2	7	19	29	17
	Relativní četnost	2,7%	9,5%	25,7%	39,2%	23,0%
Přírodní vědy	Četnost	2	10	9	27	8
	Relativní četnost	3,6%	17,9%	16,1%	48,2%	14,3%
Technické vědy	Četnost	0	2	5	15	3
	Relativní četnost	0,0%	8,0%	20,0%	60,0%	12,0%
Celkem	Četnost	4	19	33	71	28
	Relativní četnost	2,6%	12,3%	21,3%	45,8%	18,1%

Tabulka 43: Publikování s otevřeným přístupem podlamuje systém recenzního řízení

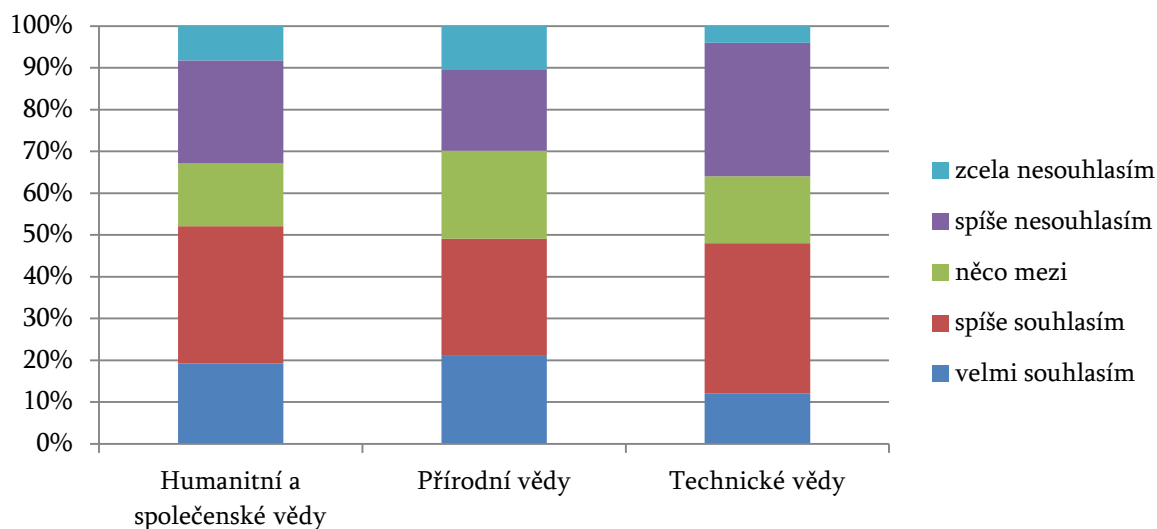
Ačkoliv se zhruba polovina všech dotazovaných setkala s principem otevřeného přístupu založeného na poplatcích za zpracování článku, který je nejvíce spojovaný s hrozbami spojenými s kvalitou recenzního řízení, vědci nemají dojem, že by open access podlamovat systém recenzního řízení, rozdíly v tomto názoru jsou dle vědních oborů jsou přítom pouze minimální.

Graf 55: Publikování s otevřeným přístupem vede ke zvýšení publikace nekvalitního výzkumu

Publikování s otevřeným přístupem vede ke zvýšení publikace nekvalitního výzkumu		velmi souhlasím	spíše souhlasím	něco mezi	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
Humanitní a společenské vědy	Četnost	3	10	21	33	7
	Relativní četnost	4,1%	13,5%	28,4%	44,6%	9,5%
Přírodní vědy	Četnost	7	11	12	21	5
	Relativní četnost	12,5%	19,6%	21,4%	37,5%	8,9%
Technické vědy	Četnost	2	5	5	11	2
	Relativní četnost	8,0%	20,0%	20,0%	44,0%	8,0%
Celkem	Četnost	12	26	38	65	14
	Relativní četnost	7,7%	16,8%	24,5%	41,9%	9,0%

Velké rozdíly nepanují podle oborů ani v míře souhlasu s výrokem *Publikování s otevřeným přístupem vede ke zvýšení publikace nekvalitního výzkumu*. Vědci jsou zde spíše optimističtější – s výrokem celkově souhlasí pouze čtvrtina vědců. Vědci z oblasti humanitních a společenských věd jsou přitom optimističtější než vědci z oblasti přírodních věd, rozdíly však opět nejsou statisticky významné.

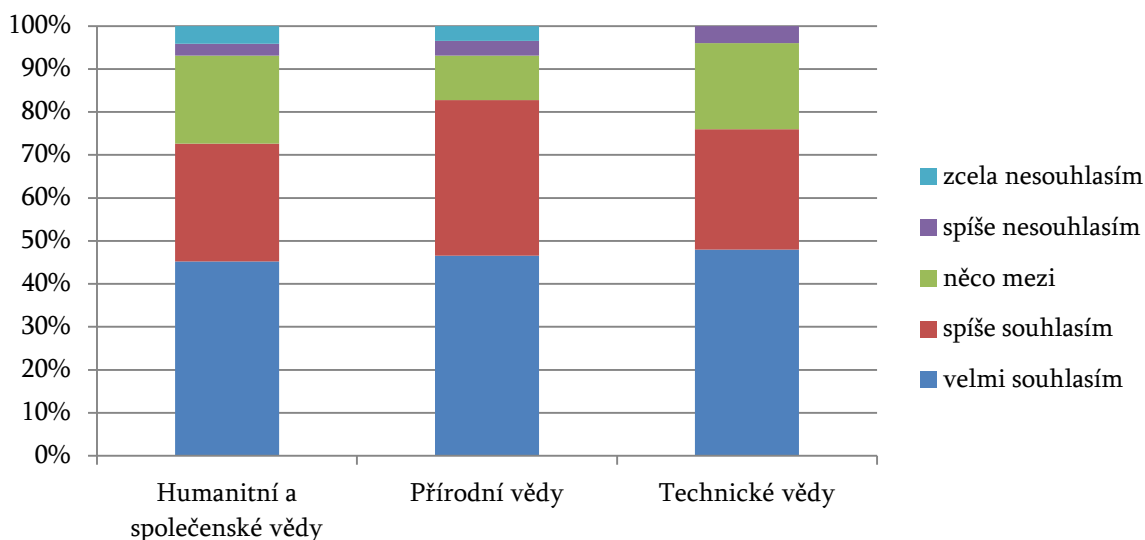

Graf 56: Ve chvíli, kdy autoři platí za publikování v časopisech s otevřeným přístupem, zbývá méně peněz na samotný výzkum.

Ve chvíli, kdy autoři platí za publikování v časopisech s otevřeným přístupem, zbývá méně peněz na samotný výzkum.		velmi souhlasím	spíše souhlasím	něco mezi	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
Humanitní a společenské vědy	Četnost	14	24	11	18	6
	Relativní četnost	19,2%	32,9%	15,1%	24,7%	8,2%
Přírodní vědy	Četnost	12	16	12	11	6
	Relativní četnost	21,1%	28,1%	21,1%	19,3%	10,5%
Technické vědy	Četnost	3	9	4	8	1
	Relativní četnost	12,0%	36,0%	16,0%	32,0%	4,0%
Celkem	Četnost	29	49	27	37	13
	Relativní četnost	18,7%	31,6%	17,4%	23,9%	8,4%

Tabulka 44: Ve chvíli, kdy autoři platí za publikování v časopisech s otevřeným přístupem, zbývá méně peněz na samotný výzkum.

Princip poplatků za zpracování článků je jednou z nejproblematictějších oblastí otevřeného přístupu. S výrokem „*Ve chvíli, kdy autoři platí za publikování v časopisech s otevřeným přístupem, zbývá méně peněz na samotný výzkum.*“ ve výzkumu souhlasila polovina respondentů, s velmi malými rozdíly dle vědních oborů.

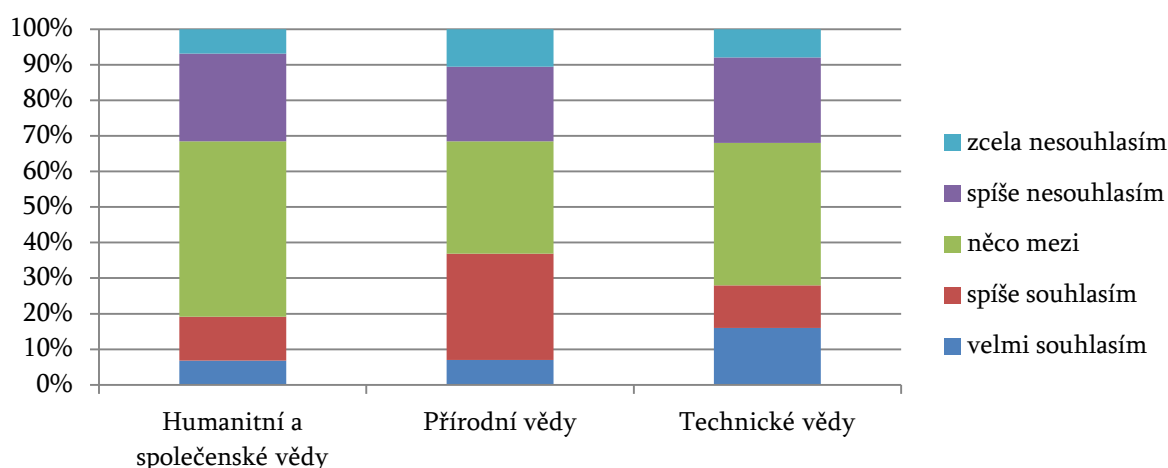

Graf 57: Otevřený přístup k vědeckým a medicínským článkům je pro veřejnost přínosem.

Otevřený přístup k vědeckým a medicínským článkům je pro veřejnost přínosem.		velmi souhlasím	spíše souhlasím	něco mezi	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
Humanitní a společenské vědy	Četnost	33	20	15	2	3
	Relativní četnost	45,2%	27,4%	20,5%	2,7%	4,1%
Přírodní vědy	Četnost	27	21	6	2	2
	Relativní četnost	46,6%	36,2%	10,3%	3,4%	3,4%
Technické vědy	Četnost	12	7	5	1	0
	Relativní četnost	48,0%	28,0%	20,0%	4,0%	0,0%
Celkem	Četnost	72	48	26	5	5
	Relativní četnost	46,2%	30,8%	16,7%	3,2%	3,2%

Tabulka 45: Otevřený přístup k vědeckým a medicínským článkům je pro veřejnost přínosem.

Shoda mezi obory panuje také v míře souhlasu s výrokem „*Otevřený přístup k vědeckým a medicínským článkům je pro veřejnost přínosem.*“ Nejvyšší míru souhlasu přitom vykazovali autoři a autorky z oblasti přírodních věd (včetně medicíny).

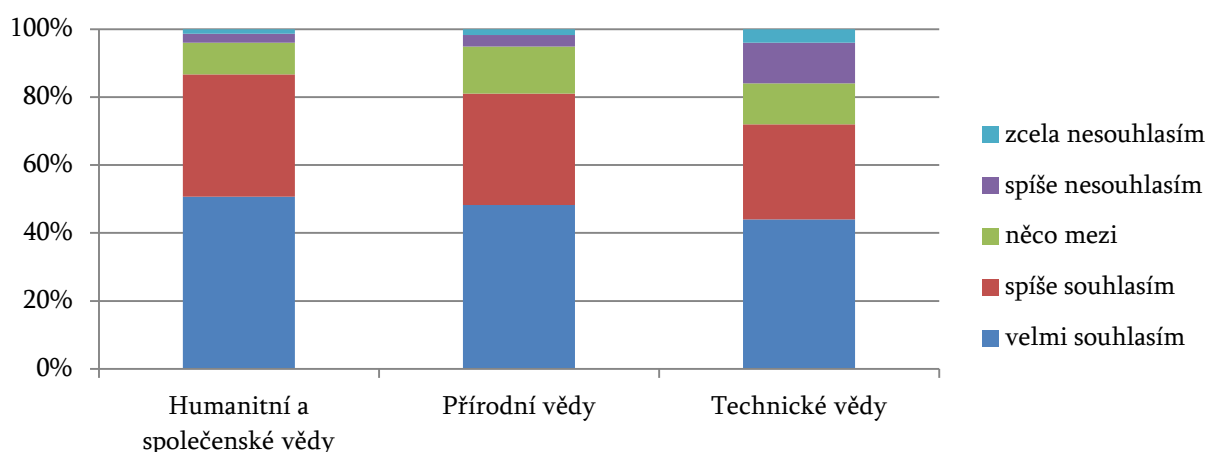
Graf 58: Publikování s otevřeným přístupem znevýhodňuje instituce s velkou produkcí publikací tím, že je nutí vydávat velké finanční prostředky na publikace.

Ve chvíli, kdy autoři platí za publikování v časopisech s otevřeným přístupem, zbývá méně peněz na samotný výzkum.		velmi souhlasím	spíše souhlasím	něco mezi	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
Humanitní a společenské vědy	Četnost	5	9	36	18	5
	Relativní četnost	6,8%	12,3%	49,3%	24,7%	6,8%
Přírodní vědy	Četnost	4	17	18	12	6
	Relativní četnost	7,0%	29,8%*	31,6%	21,1%	10,5%
Technické vědy	Četnost	4	3	10	6	2
	Relativní četnost	16,0%	12,0%	40,0%	24,0%	8,0%
Celkem	Četnost	13	29	64	36	13
	Relativní četnost	8,4%	18,7%	41,3%	23,2%	8,4%

Tabulka 46: Publikování s otevřeným přístupem znevýhodňuje instituce s velkou produkcí publikací tím, že je nutí vydávat velké finanční prostředky na publikace.³¹

Znatelnější rozdíly panovaly v míře souhlasu s výrokem „*Publikování s otevřeným přístupem znevýhodňuje instituce s velkou produkcí publikací tím, že je nutí vydávat velké finanční prostředky na publikace.*“ S výrokem více souhlasili respondenti a respondentky z oblasti přírodních věd. Tento rozdíl je také statisticky významný.

³¹ Hvězdička (*) značí adjustovaný reziduál > 2.

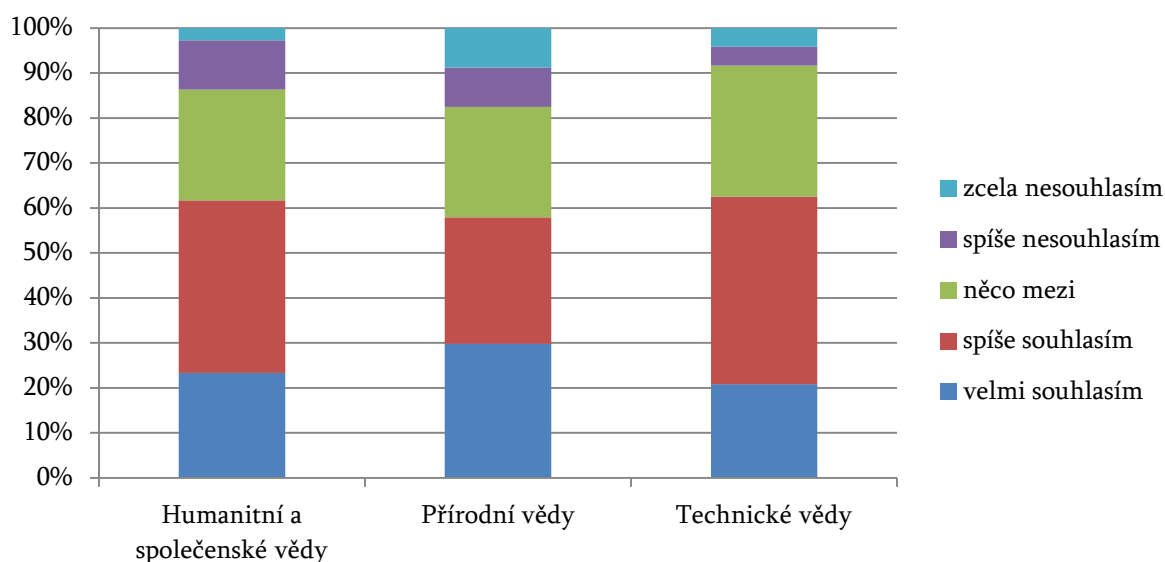

Graf 59: Výzkum financovaný z veřejných prostředků by měl být přístupný ke čtení a využití bez bariér přístupu.

Výzkum financovaný z veřejných prostředků by měl být přístupný ke čtení a využití bez bariér přístupu.		velmi souhlasím	spíše souhlasím	něco mezi	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
Humanitní a společenské vědy	Četnost	38	27	7	2	1
	Relativní četnost	50,7%	36,0%	9,3%	2,7%	1,3%
Přírodní vědy	Četnost	28	19	8	2	1
	Relativní četnost	48,3%	32,8%	13,8%	3,4%	1,7%
Technické vědy	Četnost	11	7	3	3	1
	Relativní četnost	44,0%	28,0%	12,0%	12,0%	4,0%
Celkem	Četnost	77	53	18	7	3
	Relativní četnost	48,7%	33,5%	11,4%	4,4%	1,9%

Tabulka 47: Výzkum financovaný z veřejných prostředků by měl být přístupný ke čtení a využití bez bariér přístupu.

Velké rozdíly v míře souhlasu nebyly pozorovány ani v případě výroku „Výzkum financovaný z veřejných prostředků by měl být přístupný ke čtení a využití bez bariér přístupu“.

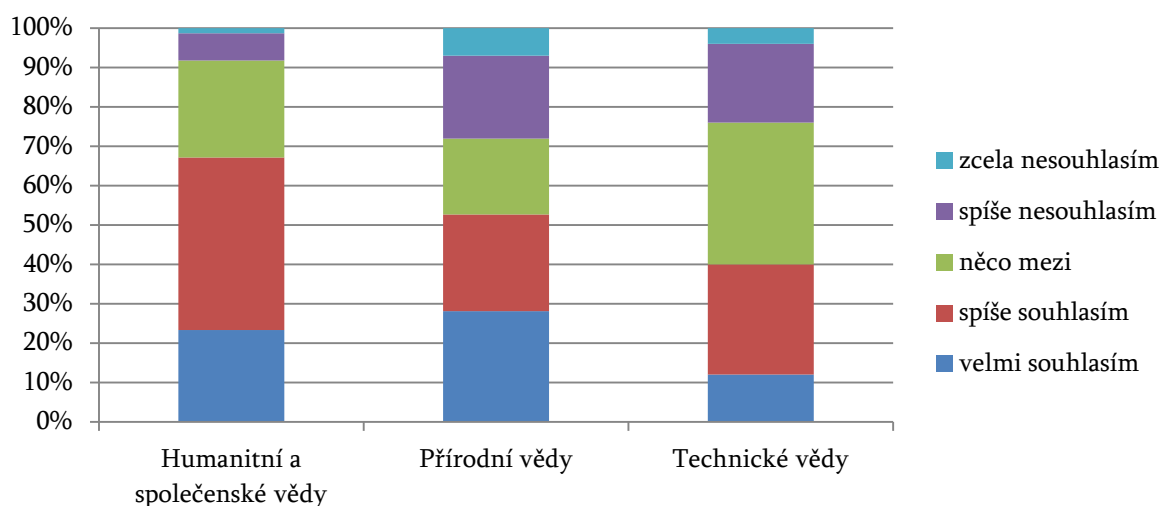

Graf 60: Publikování s otevřeným přístupem je efektivnější než tradiční formy publikování.

Publikování s otevřeným přístupem je efektivnější než tradiční formy publikování.		velmi souhlasím	spíše souhlasím	něco mezi	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
Humanitní a společenské vědy	Četnost	17	28	18	8	2
	Relativní četnost	23,3%	38,4%	24,7%	11,0%	2,7%
Přírodní vědy	Četnost	17	16	14	5	5
	Relativní četnost	29,8%	28,1%	24,6%	8,8%	8,8%
Technické vědy	Četnost	5	10	7	1	1
	Relativní četnost	20,8%	41,7%	29,2%	4,2%	4,2%
Celkem	Četnost	39	54	39	14	8
	Relativní četnost	25,3%	35,1%	25,3%	9,1%	5,2%

Tabulka 48: Publikování s otevřeným přístupem je efektivnější než tradiční formy publikování.

S výrokem, že publikování v režimu otevřeného přístupu je efektivnější než tradiční formy publikování souhlasí průměrně 60 % respondentů a ani v případě tohoto výroku nebyly pozorovány rozdíly podle vědních oborů.

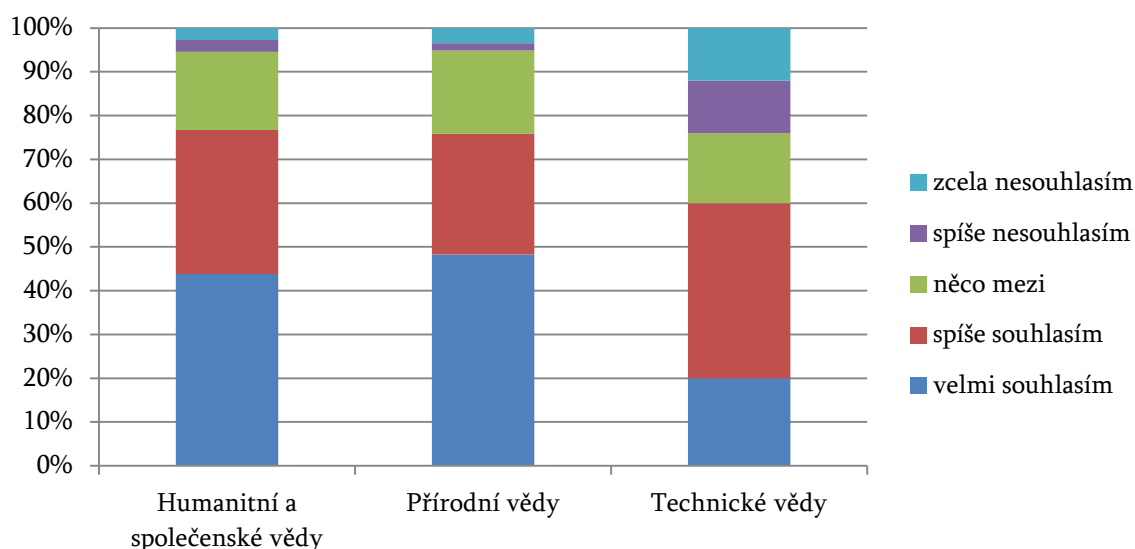
Graf 61: Články publikované v režimu otevřeného přístupu se více čtou a citují než ty, které neumožňují otevřený přístup.

Články publikované v režimu otevřeného přístupu se více čtou a citují než ty, které neumožňují otevřený přístup.		velmi souhlasím	spíše souhlasím	něco mezi	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
Humanitní a společenské vědy	Četnost	17	32	18	5	1
	Relativní četnost	23,3%	43,8%*	24,7%	6,8%*	1,4%
Přírodní vědy	Četnost	16	14	11	12	4
	Relativní četnost	28,1%	24,6%	19,3%	21,1%	7,0%
Technické vědy	Četnost	3	7	9	5	1
	Relativní četnost	12,0%	28,0%	36,0%	20,0%	4,0%
Celkem	Četnost	36	53	38	22	6
	Relativní četnost	23,2%	34,2%	24,5%	14,2%	3,9%

Tabulka 49: Články publikované v režimu otevřeného přístupu se více čtou a citují než ty, které neumožňují otevřený přístup.³²

V míře souhlasu s výrokem „Články publikované v režimu otevřeného přístupu se více čtou a citují než ty, které neumožňují otevřený přístup“ se ukázali jako větší optimisté vědci a vědkyně z oblasti humanitních a přírodních věd. Rozdíly mezi vědci ze společenskovedních a technických oborů jsou 30 procentních bodů.

³² Hvězdička (*) značí adjustovaný reziduál > 2.

Graf 62: Anonymní recenzní řízení je pro kontrolu kvality vhodnější než řízení otevřené.

Anonymní recenzní řízení je pro kontrolu kvality vhodnější než řízení otevřené.		velmi souhlasím	spíše souhlasím	něco mezi	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
Humanitní a společenské vědy	Četnost	32	24	13	2	2
	Relativní četnost	43,8%	32,9%	17,8%	2,7%	2,7%
Přírodní vědy	Četnost	28	16	11	1	2
	Relativní četnost	48,3%	27,6%	19,0%	1,7%	3,4%
Technické vědy	Četnost	5	10	4	3	3
	Relativní četnost	20,0%*	40,0%	16,0%	12,0%	12,0%
Celkem	Četnost	65	50	28	6	7
	Relativní četnost	41,7%	32,1%	17,9%	3,8%	4,5%

Tabulka 50: Anonymní recenzní řízení je pro kontrolu kvality vhodnější než řízení otevřené.

V přístupu k recenznímu řízení existuje v odpovědích v dotazníku rozdíl zejména v míře, jakou souhlasí s nabízeným výrokiem vědci z oblasti technických věd oproti ostatním skupinám – zatímco u humanitních a společenských věd se míra naprostého souhlasu pohybovala pod polovinou respondentů, u respondentů z oblasti technických věd s tímto výrokiem souhlasí pouze pětina dotazovaných.

V celkovém zhodnocení se tedy zdá, že mezi vědními obory neexistují velké rozdíly ve vnímání otevřeného přístupu. Koeficienty celkové asociace mezi vědními obory a odpověďmi na jednotlivé výroky jsou spíše nižší:

Výrok	Hodnota Crammerovo V	Hodnota významnosti
Výzkum financovaný z veřejných prostředků by měl být přístupný ke čtení a využití bez bariér.	0,190	0,192
Otevřený přístup k vědeckým a medicínským článkům je pro veřejnost přínosem.	0,135	0,677
Výzkumníci/výzkumnice by si měli ponechat práva ke své práci a umožnit ostatním ji využívat.	0,133	0,705
Anonymní recenzní řízení je pro kontrolu kvality vhodnější než řízení otevřené.	0,134	0,691
Publikování s otevřeným přístupem je efektivnější než tradiční formy publikování.	0,164	0,399
Články publikované v režimu otevřeného přístupu se více čtou a citují než ty, které neumožňují otevřený přístup.	0,129	0,739
Ve chvíli, kdy autoři platí za publikování v časopisech s otevřeným přístupem, zbývá méně peněz na samotný výzkum.	0,13	0,859
Publikování s otevřeným přístupem znevýhodňuje instituce s velkou produkcí publikací tím, že je nutí vydávat velké finanční prostředky na publikace.	0,117	0,834
Publikování s otevřeným přístupem vede ke zvýšení publikace nekvalitního výzkumu.	0,224	0,048
Publikování s otevřeným přístupem podlamuje systém recenzního řízení.	0,208	0,096

Tabulka 51: Míra asociace vědních oborů s mírou souhlasu s nabízenými výroky³³

Statisticky významné rozdíly ale najdeme v konkrétních odpovědích u konkrétních oborů - například v hodnocení výroku „*Publikování s otevřeným přístupem znevýhodňuje instituce s velkou produkcí publikací tím, že je nutí vydávat velké finanční prostředky na publikace*“ u vědců z přírodovědných a sociálně-vědných oborů. Dále mezi stejnými skupinami existuje statisticky významný rozdíl v hodnocení výroku „*Články publikované v režimu otevřeného přístupu se více čtou a citují než ty, které neumožňují otevřený přístup*“. U výroku o kvalitě anonymního recenzního řízení zase existuje statisticky významný rozdíl v případě technických věd.

³³ Koeficient Crammerovo V je vybrán, protože jsou posuzovány nominální a ordinální znaky. Chí kvadrát v mnoha případech nelze použít (pozorované hodnoty v políčkách tabulky jsou menší než 5 častěji než ve 20 % případů).

5.9 Analýza otevřených komentářů

Autorům byla na závěr dotazníku poskytnuta možnost vyjádřit se k problematice open access v otevřené otázce. Tuto možnost využilo celkem 29 respondentů, kteří se vesměs vyjadřovali především k:

- Otázkám **nízké kvality open access časopisů**, někdy potvrzené i vlastní zkušeností („*Je to obří tunel nakladatelství, který povede k zvýšeným nákladům na veřejně rozpočty a povede k ještě větším zaplevelení nekvalitními publikacemi.*“),
- **financování a hodnocení vědy a výzkumu** obecně („*Je potřeba zajistit finanční podporu, aby se tím nesnižovaly už tak skromné grantové prostředky*“, „*Je to fraška. Publikují se nesmysly i do časopisu s IF, kde projdou recenzí, která kolikrát nestojí za nic.*“), ekonomickým otázkám („*Raději za publikaci svého textu neplatím.*“, „*Pro mě jako východoevropského autora bude vždy příjemnější vzdát se autorských práv a mít možnost publikovat zdarma, než platit horentní sumy v řádech stovek dolarů za open access.*“)
- **budoucnosti otevřeného přístupu** („*Řešení jsou nekomerční repozitáře, nebo úplná změna systému vydávání časopisů, ten současný model možná dával smysl před dobou internetu.*“, „*Myslím, že doba směřuje k časopisům s otevřeným přístupem a nemá smysl se tomu bránit.*“).
- **vlastních zkušeností s open access**, ať už negativních nebo pozitivních („*Osobně mám dobrý pocit ze spolupráce s časopisy vydávanými etablovanými prestižními nakladatelstvími (Springer, Elsevier, Taylor & Francis).*“, „*Mnohdy se u některých časopisů projevuje jistá netransparentnost v podobě rychlého zisku fin. prostředků a třeba i neuveřejnění i po několika urgencích.*“, „*Při publikování článku v "open access" žurnálu jsem měl opakovaně zkušenost s velmi náročným recenzentem, takže ne všechny časopisy tohoto druhu jsou příliš benevolentní.*“),
- několik komentářů ale zmiňovalo i **neznalost problematiky** („*Zatím se v problematice tolik neorientuji a nemám utříbený názor. I proto ty missingy v bateriích.*“, „*Nemam s publikováním článků v časopisech s otevřeným řízením zkušenosti, víceméně nemám na tuto problematiku názor.*“).

5.10 Shrnutí výzkumu

Výzkum mezi autory ukázal, že publikování v časopisech s otevřeným přístupem je pro vědce již běžnou součástí publikační praxe, nikoliv však praxí většinovou (i když průměrně vědci a vědkyně za poslední tři roky publikovali v režimu OA téměř 2,5 článku, nejčastěji udávaným počtem článků v časopisech s otevřeným přístupem bylo stále „0“), a to bez ohledu na oblast vědy, ve které působí.

Celková obeznámenost s existencí časopisů s otevřeným přístupem je mezi českými vědci poměrně značná, celkem 86,1 % respondentů zná ve svém oboru časopisecké tituly s otevřeným přístupem. Míra obeznámenosti je dokonce o 10 procentních bodů vyšší (a stejně tak o 10 procentních bodů poklesla míra zvolení odpovědi „nevím“, než ve studii SOAP, která byla publikována v roce 2011 (samotný výzkum proběhl v roce 2010).

Poměrně zajímavým faktem je, že zhruba polovina autorů se setkala i s modelem, kdy je publikování placeno ze strany autorů. Rozdíly přitom nebyly ani mezi vědními oblastmi – vědci z oblasti přírodních, technických i společenských věd odpovídali přibližně stejně.

Otevřený přístup nicméně rozhodně není hlavní motivací pro publikování v odborných časopisech – faktory, které rozhodují o publikování, jsou především relevance časopisu pro vědeckou komunitu, vysoká prestiž a kvalita časopisu a také předchozí pozitivní zkušenosti s vydavatelem. Samotný fakt, zda časopis vychází v režimu open access či ne, je zvažován až jako jeden z posledních faktorů. Pokud autoři publikují v časopisech s otevřeným přístupem, volí raději časopisy, které neuplatňují poplatky za zpracování článku.

Velmi zajímavým zjištěním, které vyplývá z výzkumu, je, že autoři jsou dobře obeznámeni s problematikou otevřeného publikování v odborných časopisech, tedy se zlatou cestou otevřeného publikování, ne však již tolik se zelenou cestou otevřeného publikování, tedy ukládání prací do otevřených repozitářů.

S problematikou otevřeného přístupu souvisí také otevírání recenzního řízení. Podle výzkumu mají vědci a vědkyně z ČR ale převažující zkušenosti s recenzním řízením uzavřeným, případně polootevřeným. Otevřené recenzní řízení převažuje pouze ve zkušenosti 7 % autorů.

Co se týče postojů k otevřenému přístupu, jsou vědci podle dotazníku spíše optimističtí v hodnocení přínosu. Zhruba 80 % dotazovaných se domnívá, že vědci by si měli ponechat práva ke své práci a umožnit ji využívat ostatním. Jako

přínosnou pro veřejnost vidí vědci i dostupnost vědeckých a medicínských článků (kolem 80 % v závislosti na vědním oboru). Stejně množství vědců si myslí, že výzkum financovaný z veřejných prostředků by měl být veřejně přístupný. 60–70 % vědců nevidí v otevřeném přístupu hrozbu pro otevřené řízení a přibližně stejné množství nespojuje otevřený přístup s produkcí nekvalitního výzkumu.

6 Diskuze výsledků a závěr

Součástí práce byly dva výzkumy – jeden zaměřený na zmapování současné produkce vědeckých časopisů v České republice, druhý na postoje vědců k otázkám publikování, především se zaměřením na otevřený přístup. Z výzkumů vyplynula řada zajímavých zjištění, která lze rozdělit v návaznosti na hlavní výzkumné okruhy práce do tří kategorií: přechod od tradičního publikování k otevřenému přístupu, zajišťování kvality v rámci recenzního řízení a nové ekonomické modely vědeckého publikování.

6.1 Tradiční publikování vs. open access

Podíváme-li se na výsledky analýzy vědeckých časopisů v České republice, zjistíme, že většina časopisů (konkrétně 53 %) vychází již v režimu otevřeného přístupu. To je poměrně vysoké číslo, které Českou republiku staví na přední místa v mezinárodním srovnání. Přesné srovnání s globálními daty není zcela možné, protože výsledky měření vždy záleží na zvolené metodice (například tento výzkum sledoval pouze vědecké časopisy zařazené ve Web of Science nebo v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných časopisů, nikoliv např. časopisy zařazené v DOAJ, které ale nejsou uvedené ve WoS či v Seznamu). Solomon (2013) odhaduje, že ačkoliv počet výstupů publikovaných v režimu otevřeného přístupu stále stoupá, celkový podíl open access článků je stále pod hranicí deseti procent publikovaných výsledků. Podle databáze Ulrich's Periodicals Directory™ je podíl časopisů publikovaných v režimu open access 12–13 % (Abadal 2012), přičemž poměr je velmi odlišný v různých zemích – zatímco například v Rumunsku vychází v režimu otevřeného přístupu více než 60 % časopisů, ve Spojených státech amerických je to jen 8,5 % a ve Velké Británii dokonce jen necelých pět procent (podrobnější tabulka viz kapitola 1.3.1. Zlatá cesta: základní charakteristiky časopisů s otevřeným přístupem).

Zatímco ale v zemích jako jsou USA, Německo či Velká Británie otevřený přístup představuje především model, kdy tradiční velcí vydavatelé zpřístupňují články online zdarma za poplatek ze strany autorů – například ve Velké Británii je tato strategie aktuálně podpořena doporučením Finch Group (Finch 2012) –, v České republice je obvyklý model, který globální studie obvykle přehlížejí, či zahrnují pod označení „Other Publishers“ či „Netradiční vydavatelé a neziskové časopisy“.

Časopisy jsou obvykle vydávány univerzitami, veřejnými výzkumnými organizacemi, vědeckými společnostmi či příspěvkovými organizacemi. Právě

univerzity jsou v České republice typickými vydavateli, kteří zpřístupňují nejčastěji celé časopisy zcela otevřeně.

Motivy, proč zpřístupňovat časopisy v režimu otevřeného přístupu, jsou různé. U vydavatelů jednoznačně převažují motivy spojené s přesvědčením, že otevřený přístup je přínosem pro vědeckou komunitu, ale i pro veřejnost, následně jsou vyzdvihovány výhody týkající se rychlosti publikování a zvyšování citačního ohlasu. Měření citačního ohlasu u časopisů a článků nezařazených ve WoS je ale velmi problematické a na úrovni České republiky neexistuje výzkum, který by se této problematice věnoval. Dalším z motivů pro otevřený přístup na straně redakcí je ale také lepší redakční workflow, snadná manipulace, zpřehlednění redakční agendy, kdy odpadá starost o tisk a distribuci či administraci předplatného. Na druhou stranu přechodem na otevřený přístup časopisy ztrácí zdroje financování – právě chybějící finanční zdroje se umístily na prvním místě v potencionálních nevýhodách otevřeného přístupu a vydavatelé je nejčastěji zmiňovali i jako důvod, proč obsah časopisů online nezveřejňují.

Výzkum na straně vydavatelů tedy prokázal, že otevřený přístup není v České republice neobvyklým, naopak je umožněn více než polovinou vědeckých časopisů. Na straně autorů můžeme tento trend potvrdit – více než 86 % autorů zná ve svém oboru nějaký časopis, který je vydáván v režimu open access. Ve čtyřletém srovnání se studií SOAP tento počet vzrostl o 15 procentních bodů, přičemž současně o 10 procent klesl počet autorů, kteří nevěděli, jak odpovědět (to si lze vysvětlit obecně vyšší mírou informovanosti o problematice otevřeného přístupu). Pokud se podíváme na reportované publikace vědců, zjistíme, že průměrně se počet článků publikovaných v posledních třech letech v režimu otevřeného přístupu pohybuje na jedné třetině celkově publikovaných článků (průměr publikovaných článků v režimu OA 2,43, průměrný počet všech publikovaných článků 7,59). Zároveň 90 % autorů vnímá otevřený přístup jako přínosný.

6.2 Recenzní řízení a zajišťování kvality

V případě režimu publikování můžeme konstatovat pozitivní bilanci otevřeného přístupu. Otevřený přístup bývá spojován ale také s otevřením recenzního řízení, případně s modely recenzního řízení, které zapojují více aktérů jak ze strany odborné veřejnosti, tak ze strany veřejnosti jako takové. Někdy se hovoří dokonce o demokratizačním potenciálu otevřeného recenzního řízení (Whitworth & Friedman 2009, Suchá 2011). V tomto ohledu zůstávají české vědecké časopisy spíše ve spektru

tradičního přístupu: tajné recenzní řízení používají tři čtvrtiny redakcí vědeckých časopisů, dalších 13 % redakcí využívá jednostranně otevřené recenzní řízení (většinou zde recenzent ví, kdo je autor, ale autor neví, kdo je recenzent). Časopisy s otevřeným přístupem se v tomto ohledu nijak významně neliší od časopisů poskytujících přístup na základě předplatného.

Mezi vydavateli, kteří v tomto ohledu zastávají tradiční přístup (tedy uzavřené recenzní řízení) dominují univerzity – otevřené recenzní řízení praktikují redakce pouze dvou z 99 časopisů ve vzorku, které jsou vydávány univerzitami.

Stejná bilance byla potvrzena i na straně autorů - výzkum zjišťoval, jaké zkušenosti mají autoři jako recenzenti a pouze 7 procent uvedlo, že v časopisech, pro které recenzují příspěvky, převažuje otevřené recenzní řízení. Uzavřené dominovalo v 72 procentech, v pětině případů se jednalo o recenzní řízení polouzavřené. Tento stav podporují i výsledky zjišťování postojů autorů k problematice otevřeného a anonymního recenzního řízení, kdy tři čtvrtiny vědců z oblasti společenských i přírodních věd považují anonymní recenzní řízení za vhodnější způsob zajištění kvality vědeckých výstupů (v technických vědách je to 60 %).

Tradiční argumenty pro uzavřené recenzní řízení jsou postaveny především na předpokladu, že anonymní řízení eliminuje osobní zaujetí v recenzním řízení. Na druhou stranu otevřené recenzní řízení zvyšuje zodpovědnost autorů i recenzentů za obsah, otevření dalším aktérům zlepšuje vědeckou diskuzi a zlepšuje celkovou kvalitu článků (Pöschl 2010). Lze se domnívat, že trvání na tradičních formách recenzního řízení je do značné míry dáno i metodikami hodnocení vědeckých výstupů platnými v České republice. Ty sice nevyklučují otevřené recenzní řízení, ale implicitně předpokládají právě tradiční model založený na recenzování dvěma recenzenty, které vybírá redakce. Prozkoumat podrobnější postoje k alternativním formám recenzního řízení v kontextu zajišťování celkové kvality vědeckých výstupů by bylo zajímavým námětem na další výzkum.

6.3 Ekonomické modely a financování časopisů s otevřeným přístupem

Literatura o ekonomických modelech vědeckého publikování většinou uvádí, že zatímco tradiční publikování je založeno na financování chodu redakce z předplatného, časopisy v režimu otevřeného přístupu musí hledat jiné udržitelné ekonomické modely (Withey et al. 2011, Cox 1998, Crow 2009). Výzkum mezi

českými vědeckými časopisy však ukazuje, že zdroje financování časopisů s otevřeným přístupem a časopisů, které otevřený přístup neposkytují, se příliš neliší. Určujícím faktorem ovlivňujícím podobu financování časopisu, je spíše typ instituce – v případě univerzit, veřejných výzkumných institucí a příspěvkových organizací převažuje jednoznačně financování z rozpočtu pracoviště, které časopis vydává, bez ohledu na to, zda je časopis vydáván s otevřeným přístupem či bez.

Poplatky za přijetí článku do recenzního řízení či za publikování článku se v českých vědeckých časopisech vyskytují pouze v jednotkách případů. Financování formou inzerce a předplatného je charakteristické podle výzkumu spíše pro komerční vydavatele. Pokud mají autoři zkušenost s poplatky za publikování článků, je to tedy zřejmě spíše zkušenost se zahraničními periodiky, především na straně autorů z přírodovědných a technických oborů.

Z výzkumu se tedy zdá, že minimálně v případě netradičních a neziskových vydavatelů (tedy univerzit, výzkumných institucí a příspěvkových organizací, které tvoří většinu vydavatelů v ČR) mohou být časopisy v režimu otevřeného přístupu vydávány bez větších změn ve financování chodu redakce. Tam, kde nejsou příjmy z předplatného, jsou časopisy často financovány z grantů. Přesto se obava ztráty příjmů z předplatného objevovala na prvním místě mezi vnímanými nevýhodami otevřeného publikování.

Právě v oblasti financování časopisu je patrné, jak složitým systémem vědecké publikování je. Do rozhodování o způsobu distribuce vstupují jak rozvaha příjmů a výdajů (rozpočty pracoviště, předplatné, grantové možnosti), tak otázka zajištění kvality, čtenáři časopisu a jejich zvyklosti a informační chování, technické řešení, způsoby archivace i institucionální partneři. Právě uvědomění si složitosti ekosystému, ve kterém vědecké publikování probíhá, je klíčové pro jakýkoliv nový model akademického publikování (Withey et al. 2011).

6.3 Model otevřeného publikování: netradiční a nezisková vydavatelství

Pokud zkoumáme vědecké publikování v lokálním měřítku, vydavatelství označovaná globálními studiiemi (SOAP 2011) jako netradiční a nezisková (tedy univerzity, vědecké instituce, příspěvkové organizace či vědecké společnosti) se stávají důležitými hráči, především v oborech humanitních a společenských věd.

Modely otevřeného publikování, které v současnosti tyto vydavatelé praktikují, však ve skutečnosti úzce navazují na tradiční publikační modely – mění se technologické řešení, které distribuuje obsah, modely financování i zajišťování kvality prostřednictvím peer review zůstávají víceméně shodné v případě časopisů s otevřeným publikováním i bez něj.

Podle Davise (2010) je univerzitní prostředí „vysoce konzervativní systém, velkou měrou determinovaný oborovými normami a organizovaný kolem recezního řízení. Z tohoto pohledu není překvapivé, že se zde nesetkáme s využíváním radikálně nových forem vědeckého publikování.“

Příležitosti spojené s otevřením a demokratizací recenzního řízení či novými ekonomickými modely tedy zůstávají nevyužity. Možným příčinám tohoto stavu se věnují ve své studii *Assessing the Future Landscape of Scholarly Communication* Harley et al (2010), v níž popisují, jak se uvnitř kateder a institucí udržují tradice a standardy, které například nutí mladé vědce publikovat více tradičním způsobem, než si mohou dovolit vědci na seniorních pozicích (ke stejným závěrům dochází např. Craig 2007).

Trvání na tradičních postupech je ale v případě těchto vydavatelství také možná prostředkem, jak zvyšovat důvěru v kvalitu publikovaných časopisů. Anonymní recenzní řízení je totiž stále vnímáno jako spolehlivá záruka kvality (Tenopir 2014) a potvrzují to i výsledky dotazníku v českém prostředí.

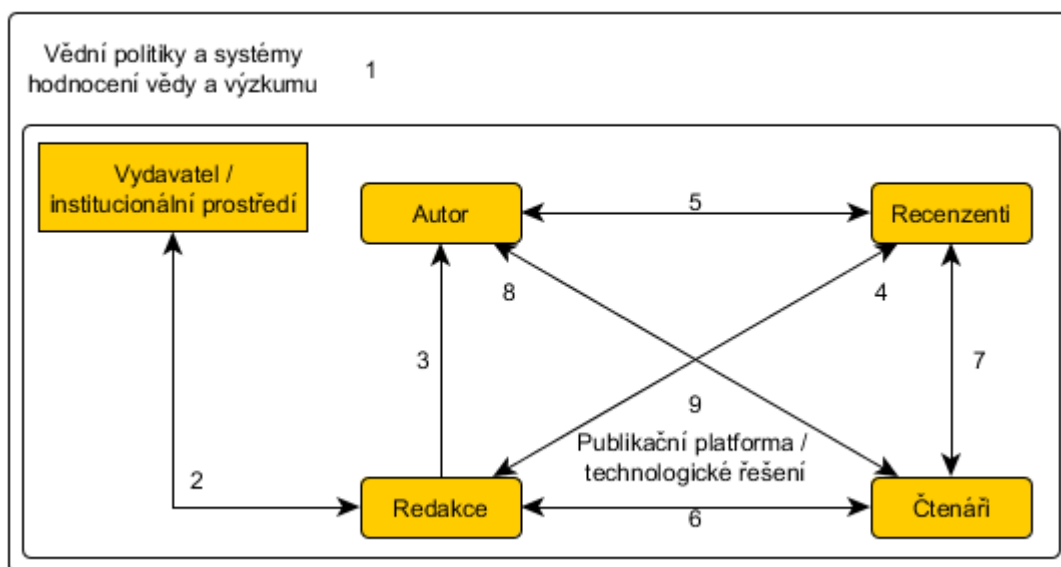
Stranou zůstávají i technologické možnosti digitálního a otevřeného publikování, kterým se tato práce příliš nevěnovala. Anderson (2012) vyjmenovává tři charakteristické rysy akademického publikování, kdy technologický potenciál zůstává nevyužit: (1) přetrvávající akademický zvyk publikovat vědecké články v PDF, ačkoliv otevřené publikování umožňuje řadu nových a variabilnějších formátů, který potvrdil i tento výzkum (275 časopisů zveřejňuje své články ve formě PDF, pouze 80 časopisů jinou formou), (2) používání nevhodných metrik pro evaluaci kvality, především stálost kritizovaného impact faktoru a (3) fakt, že akademici nepřijali za své neformální publikování formou blogů a komentářů (blogování v akademickém světě se více věnovala rigorózní práce – Suchá 2011).

V předchozích odstavcích jsem argumentovala, že vydavatelé typu univerzit, veřejných výzkumných institucí či příspěvkových organizací nevyužívají potenciálu, který přináší otevřené publikování, a které popisuje například model Whitwortha a Friedmana (2009). Tito vydavatelé mají ale zároveň obrovskou výhodu na trhu s vědeckým publikováním – mohou poskytovat kvalitní obsah za nižší ceny (Anderson 2013). Kvalita je přitom dána především lidským potenciálem vědeckých a výzkumných institucí.

Metriky pro kvalitu však nejsou pouze záležitostí kvality posuzované ze strany recenzentů a čtenářů, jak by semohlo jevit z modelu vědeckého publikování Elbecka a Mandernach (2008), jejich hranice jsou zároveň nastaveny vědními politikami a systémem hodnocení vědy a výzkumu na národní úrovni, zprostředkovaně poté systémy hodnocení na úrovni jednotlivých institucí.

Tyto systémy mají přímý či nepřímý vliv (například prostřednictvím státních grantů a dotací) na formy financování vědeckého publikování, ale i na další chod redakcí (například strategie internacionalizace, zařazování do mezinárodních databází atd.) včetně podoby recenzního řízení. Jakýkoliv model vědeckého publikování tedy musí zohledňovat právě i vědní politiky a institucionální prostředí.

Vyjdeme-li ze sociotechnického modelu Whitwortha a Friedmana (2009), který popisuje především informační toky v procesu akademického publikování, můžeme ponechat všechny aktéry, které autoři identifikují – tedy vydavatele, redakci, autory, recenzenty a čtenáře. Vydavatel zde zároveň představuje i institucionální prostředí s interní politikou, granty atd. Do modelu však vstupuje ještě jeden aktér - vědní politiky a systémy hodnocení vědy a výzkumu – vztah je zde naznačen především jako vliv na institucionální prostředí.

Graf 63: Model vědeckého publikování se zohledněním kontextu vědních politik a systému hodnocení vědy a výzkumu

Mezi aktéry v systému se uplatňují tyto vztahy:

1. Vědní politiky a systémy hodnocení vědy a výzkumu rozhodují o tom, jaké výstupy jsou považovány a hodnoceny jako vědecké výstupy, rozhodují o tom, jaké databáze jsou relevantní či o tom, zda je preferována zelená či zlatá cesta otevřeného přístupu (a otevřený přístup vůbec).

2. Nastavení vědních politik a systému hodnocení ovlivňuje institucionální prostředí – má vliv na interní granty a na rozhodování o financování redakcí a časopisů.
Fungování redakce se poté může realizovat tak, jak komunikační procesy popsali Whitwortha a Friedman – v tomto modelu jsou toky jsou zjednodušeny:
3. Autor posílá redakci rukopis k recenznímu řízení.
4. V tradičním modelu redakce komunikuje s recenzentem a poté posílá výsledky opět autorovi
5. V modelu otevřeného recenzního řízení může komunikace probíhat i přímo mezi autorem a recenzentem.
6. Redakce zpřístupňuje článek čtenářům. Opět jsou možné dva módy: v tradičním módu je článek zveřejněn po uzavření recenzního řízení, případně lze aplikovat některé z nových modelů recenzního řízení kombinujících prepublikační a postpublikační recenzní proces.
7. V případě otevřeného recenzního řízení se zveřejněním recenzí mohou čtenáři reagovat i na samotné recenze.
8. Případně může probíhat i komunikace mezi autory a čtenáři formou diskuzních fór atd.
9. Konkrétní podoba komunikačních toků v bodech záleží na zvolené platformě pro publikování. Její výběr může být také ovlivněn na úrovni vydavatele.

Model vychází ze zjištění provedeného výzkumu. Opírá se o přístup Borgman (2007), která tvrdí, že právě politické a společenské změny jsou tím faktorem, které budou především ovlivňovat budoucnost vědeckého publikování. Tato optika je také blízká STS – vědním a technologickým studiím, které mohou představovat vhodný teoretický rámec pro další zkoumání problematiky.

Model má ale také díky zjednodušení své limity. Neřeší například zpřístupňování vědecké produkce zelenou cestou – formou institucionálních repozitářů a jejich vztah k modelu, které neziskoví vydavatelé tohoto typu také často zřizují. Přesto věřím, že může být vhodným výchozím modelem pro zkoumání proměn ekonomických modelů vědeckého publikování, zajišťování kvality a recenzního řízení i dalších otázek spojených s digitálním a otevřeným publikováním.

Závěr a doslov

Dizertační práce *Trendy v akademickém publikování: situace a postoje k open access* se zaměřila na problematiku proměn vědeckého publikování z pohledu informační vědy. Jedná se o téma, které je v posledních letech námětem mnoha výzkumů a vědeckých úrací, přesto textům, které se mu věnují, často chybí teoretický rámec sloužící k uchopení problematiky i jejího zasazení do kontextu informačních věd. Dizertační práce se proto v první části soustředila na vymezení problematiky vědeckého publikování, popis terminologie i na teoretické přístupy k jeho zkoumání. Vědecké publikování (a především v jeho digitální podobě) text přitom chápe jako sociotechnický fenomén. Z tohoto pohledu byly pro bližší představení vybrány především přístupy ze studií vědy a technologií, sociální informatiky a informační ekologie.

Hlavním cílem práce bylo prozkoumat problematiku vědeckého publikování v českém kontextu. Proto byly realizovány dva výzkumy. První se zaměřil na zmapování situace na poli vydávání vědeckých recenzovaných časopisů – na charakteristiky vědeckých časopisů, poměr časopisů vydávaných v režimu otevřeného přístupu a bez něj, na finanční modely zajišťování chodu redakcí, na podrobnosti recenzního řízení a na rozdíly v těchto charakteristikách podle oborů. Výsledky výzkumu prokázaly, že mezi českými časopisy není otevřený přístup neobvyklý – naopak jej využívá více než polovina časopisů. Na druhou stranu trendy s otevřeným přístupem spojené, například proměny recenzního řízení či ekonomických modelů, v České republice nepozorujeme.

Druhý výzkum se zaměřil na stejnou problematiku – tedy na proměny vědeckého publikování s důrazem na otevřený přístup – z pohledu autorů a autorek. Stejně jako v prvním případě byl výzkum realizován jako kvantitativní a znění dotazníku vycházelo ze studie SOAP (Study of Open Access Publishing). Zatímco první výzkum zjišťovat především současný stav, druhý zkoumal spíše na postoje a názory, kritéria rozhodování o publikování, důvěru v otevřený přístup z pohledu autorů a autorek, na otázky, zda je otevřený přístup vnímán jako přínos pro vědu či pro veřejnost. Výsledky výzkumu prokázaly zvyšující se povědomí o problematice open access, ale také ukázaly, že samotný otevřený přístup není rozhodujícím faktorem pro výběr, v jakých časopisech publikovat.

Oba výzkumy potvrdily, že digitální a otevřené vědecké publikování je složitým fenoménem, který nelze zkoumat odděleně od prostředí, ve kterém se odehrává. Samotný koncept otevřeného přístupu představuje ve skutečnosti širokou paletu řešení. Proto je v rámci diskuze nabídnut i model vědeckého publikování, která tento přístup reflektuje a zasazuje redakční procesy do institucionálního i širšího (společensko-politického) kontextu. Model může sloužit jako analytický nástroj pro

zkoumání problematiky vědeckého publikování menších vydavatelů (především univerzit, veřejných výzkumných institucí či příspěvkových organizací), může být ale také praktickým nástrojem pro redakce a vydavatele.

Kvantitativní výzkum pomohl zmapovat prostředí a popsat jejjak ze strany vědeckých časopisů, tak ze strany autorů vědeckých článků. Logika kvantitativního výzkumu ale přirozeně nemohla pokrýt některé důležité otázky, které se v souvislosti s otevřeným publikováním vynořují (například jaké jsou strategie reakcí redakcí na změny v hodnocení vědy, proč přetrvává tradiční model recenzního řízení atd.). V průběhu výzkumů tedy bylo rozhodnuto o pokračování výzkumných aktivit i mimo dizertační práci – na představované výsledky naváže další výzkum, tentokrát kvalitativní, realizovaný formou rozhovorů a focus groups, které by měly proběhnout v říjnu až listopadu 2014.

Literatura

ABADAL, E. 2012. Retos de las revistas en acceso abierto: cantidad, calidad y sostenibilidad económica. Dostupné z: Hipertext.net, <http://www.upf.edu/hipertextnet/en/numero-10/retos-revistas-en-acceso-abierto.html>. [cit. 2014-04-15].

ANDERSEN, J. 2004. Analyzing the role of knowledge organization in scholarly communication: an inquiry into the intellectual foundation of knowledge organization . Ph.D. thesis, Department of Information Studies, Royal School of Library and Information Science, Copenhagen.

ANDERSEN, J. 2008. The Concept of Genre in Information Studies . i B Cronin (red.), *Annual Review of Information Science and Technology*. vol. 42, Information Today, Inc., Medford, N.J., s. 339-367., <http://dx.doi.org/10.1002/aris.2008.1440420115>.

ANDERSON, K. 2012. IT Arrogance vs. Academic Culture — Why the Outcome Is Virtually Certain. *The Scholarly Kitchen* [online]. [cit. 2014-05-21].

ANDERSON, K. 2013. Scale Rewards, Scale Punishes — Is the Future of Scholarly Publishing Already Determined?. *The Scholarly Kitchen* [online]. 2013 [cit. 2014-05-21].

ARCHAMBAULT, E. et al. 2013. Proportion of Open Access Peer-Reviewed Papers at the European and World Levels — 2004–2011. *Science-Metrix*, 2013. [cited 27 August 2013]. Available from:http://www.science-metrix.com/pdf/SM_EC_OA_Availability_2004-2011.pdf.

ARMSTRONG, J. 2010. The political economy of academic writing practices. *Journal of Thought*, 45, 55-70.

ATKINSON, R. 2000. The Crisis in Scholarly Communication. Dostupné online z: <http://www.library.cornell.edu/colldev/StatementOnCrisis.htm> [cit. 2011-03-20].

BAEZ, J. 1996. The Bogdanoff Affair. Dostupné online z <http://math.ucr.edu/home/baez/bogdanoff> [cit. 2011-04-10].

BALL, R. 2011. The scholarly communication of the future: From book information to problem solving. *Publishing Research Quarterly*, 27: 1-12.

- BARAB, S., Schatz, S., & Scheckler, R. (2004). Using Activity Theory to Conceptualize Online Community and Using Online Community to Conceptualize Activity Theory. *Mind, Culture, and Activity*, 11(1), 25-47.
- BARTOŠEK, M. 2009. Open access – otevřený přístup k vědeckým informacím. Úvod do problematiky. *Zpravodaj ÚVT MU*. ISSN 1212-0901, [cit. 2013-09-23] roč. XX, č. 2, s. 1-7. Dostupné z: <http://www.ics.muni.cz/bulletin/articles/628.html>.
- BEALL, J. 2013. List of Predatory Publishers. [online]. [cit. 2014-05-10]. Dostupné z: <http://scholarlyoa.com/publishers/>.
- BENNINON, B. 1994. Why the science journal crisis? *Bulletin of the American Society for Information Science*, 20(Feb./Mar.), p. 25-6.
- BENOS, Dale J., et al. 2007. The ups and downs of peer review . *Advances in Physiology Education* [online]. June 2007, 2, Dostupné online z: <http://advan.physiology.org/content/31/2/145.full#R57> [cit. 2011-04-15].
- BERLIN DECLARATION on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities. Dostupné online z: www.zim.mpg.de/openaccess-berlin/berlin_declaration.pdf.
- BETHESDA STATEMENT on Open Access Publishing. June 20, 2003 [cit. 2011-02-20]. Dostupné online z: <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>.
- BJÖRK, B.-C.; Roos, A.; Lauri, M. 2009. Scientific journal publishing – yearly volume and open access availability, *Information Research*, Vol 14, No 1, paper 391.
- BJÖRK B-C, Welling P, Laakso M, Majlender P, Hedlund T, et al. 2010. Open Access to the Scientific Journal Literature: Situation 2009. *PLoS ONE* 5(6): e11273. doi:10.1371/journal.pone.0011273.
- BJÖRK, Solomon DJ. 2012. Pricing principles used by scholarly open access publishers. *Learned Publishing*.
- BLÁHOVÁ, Drahomíra. 2013. Přínos, hrozby a možný vývoj otevřeného publikování (Open Access) jako nové formy vědeckého sdílení informací. *ITLib*. Dostupné z: http://itlib.cvtisr.sk/o-casopise.html?page_id=214.
- BOHANNON, J. 2013. Who's Afraid of Peer Review?, *Science*. 2013 Oct 4;342(6154):60-5. doi: 10.1126/science.342.6154.60.

- BONETTA, L. 2007. Scientists enter the blogosphere. *Cell*, 129(3), 443-445. DOI:10.1016/j.cell.2007. Dostupné online z: [http://www.cell.com/abstract/S0092-8674\(07\)00543-0](http://www.cell.com/abstract/S0092-8674(07)00543-0).
- BORGMAN, C.L. 2000. *Digital Libraries and the Continuum of Scholarly Communication*. *Journal of Documentation*, 56 (4), 412.
- BORGMAN, C.L. 2007. *Scholarship in the digital age: information, infrastructure, and the Internet*. Cambridge, Mass.: MIT Press, xxiv, 336 p. ISBN 02-620-2619-8.
- BORGMAN, C.L. 2013. Why Are Scientific Data Rarely Reused? (Keynote Presentation), *Information Policies in Science International Seminar, Consiglio Nazionale delle Ricerche*. Dostupné z: <http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1302&context=borgman>
- BORGMAN, C.L. 2013. Why you should care about open data: Open Access Week thoughts on why research data rarely are reused, *Open Access Week at UCLA* (2013). Dostupné z: <http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1304&context=borgman>.
- BOYD, D.: Social Network Sites: My definition. 2006. Dostupné online z: http://www.zephoria.org/thoughts/archives/2006/11/10/social_network_1.html [cit. 2011-04-04].
- BUDD, J. M. & Connaway, L. S. 1997. University faculty and networked information: Results of a survey. *Journal of the American Society for Information Science*, 48(9), 843-852.
- BUDDEN, A.E. et al. 1998. Double-blind review favours increased representation of female authors, *Trends in Ecology and Evolution*, Jan 1998, 23(1), pp. 4-6.
- BUREŠOVÁ, Iva. Open Access (Otevřený přístup). *Informace*. 2008, 2. Dostupné online z: <http://www.lib.cas.cz/cs/vydano-avcr/informacni-bulletin> [cit. 2011-04-20].
- COVI, Lisa and Rob KLING. 1995. Digital Shift or Digital Drift?: Dilemmas of Managing Digital Library Resources in North American Universities, Paper presented at the AIS Americas Conference, Pittsburgh (August).
- COX, J. 1998. The Changing economic model of scholarly publishing: uncertainty, complexity and multi-media serials. *INSPEL*, 32(2), 69-78.

- CRAIG, I. D., Andrew M. Plume, Marie E. McVeigh, James Pringle, Mayur Amin. 2007. Do open access articles have greater citation impact?: A critical review of the literature. *Journal of Informetrics*, 1(3): 239-248.
- CROW, R. 2009. Income models for open access: An overview of current practice. Washington, D.C.: *Scholarly Publishing & Academic Resources Coalition*.
http://www.arl.org/sparc/bm~doc/incomemodels_v1.pdf.
- DALLMEIER-TIESSEN S, Darby R, Goerner B, Hyppoelae J, Igo-Kemenes P, Kahn D, et al. 2010. First results of the SOAP project. Open access publishing in 2010, p. 9. 2010 Oct; Available from: <http://arxiv.org/abs/1010.0506> [cit. 2011-04-15].
- DALLMEIER-TIESSEN, S., Darby, R., Görner, B., et al. 2011. Highlights from the SOAP project survey. What Scientists Think about Open Access Publishing. Available from: <http://arxiv.org/abs/1101.5260>.
- DAMODARAN, L., & Olphert, W. 2006. Informing digital futures: Strategies for citizen engagement. Dordrecht, Netherlands: Springer.
- DAVENPORT, E. 2008. Social informatics and sociotechnical research--a view from the UK. *Journal of Information Science* 34 (4):519.
- DAVIS, P. 2009. Open Access Publisher Accepts Nonsense Manuscript for Dollars. The Scholarly Kitchen 2009, June 10. Dostupné online z: <http://scholarlykitchen.sspnet.org/2009/06/10/nonsense-for-dollars> [cit. 2011-04-10].
- DAVIS, P.. 2013. Culture Trumps Technology: The UC Berkeley Scholarly Communication Report. *The Scholarly Kitchen* [online]. 2010 [cit. 2014-05-21].
- DAVIS, P. 2011. Open access, readership, citations: a randomized controlled trial of scientific journal publishing. *FASEB J*, 2011 DOI: 10.1096/fj.11-183988, s. 4. Dostupné online z: <http://www.fasebj.org/content/early/2011/03/29/fj.11-183988.full.pdf+html> [cit. 2011-04-15].
- DESANCTIS, G., and M. S. Poole. 1994. Capturing the complexity in advanced technology use: Adaptive structuration theory. *Organization Science*:121-147.
- DRUCKER, P. F. 1993. The Rise of the Knowledge Society. *Wilson Quarterly*, Spring 93, Vol. 17, Issue 2 (Academic Search Premier).

EISEN, Michael. 2013. I confess, I wrote the Arsenic DNA paper to expose flaws in peer-review at subscription based journals. In: [online]. [cit. 2014-05-21]. Dostupné z: <http://www.michaeleisen.org/blog/?p=1439>.

ELBECK, M & Mandernach B. 2008. Expanding the Value of OA e-journals. *Library and Information Science Research*, 30(4), 237-241.

ETZKOWITZ, H. 2008. Triple Helix: University, Industry Government Innovation in Action. London: Routledge.

EYSENBACH, G. 2006. Citation advantage of open access articles. *PLoS Biology*, 4(5), e157.

FINCH, Janet. 2012. Accessibility, Sustainability, Excellence: How to Expand Access to Research Publications. Dostupné z: <http://www.researchinfonet.org/publish/finch/>.

FJORDBACK SØNDERGAARD, T.; Andersen, J. & Hjørland, B. 2003. Documents and the communication of scientific and scholarly information. Revising and updating the UNISIST model. *Journal of Documentation*, 59(3), s. 278-320. Dostupné také z: <http://www.db.dk/bh/UNISIST.pdf> [cit. 2011-04-13].

FORD, E. 2013. Defining and Characterizing Open Peer Review: A Review of the Literature. *Journal of Scholarly Publishing*, 44(4).

FRY, J. 2006. Scholarly research and information practices: a domain analytic approach. In *Proceedings of Inf. Process. Management*. 299-316.

GARFIELD, E. 1979. Citation indexing – its theory and application in science, technology, and humanities. New York: John Wiley.

GARVEY, W. D. & Griffith, B.C. 1972. Communication and information processing within scientific disciplines: empirical findings for psychology. *Information Storage and Retrieval*, 8, 123-136.

GERRITSMA, W. 2011. The Impact Factor of Open Access journals. [online] [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <http://wowter.net/2011/01/06/the-impact-factor-of-open-access-journals/>.

GIBBONS, M. et al. 1994. The New Production of Knowledge. London: SAGE.

- GIDDENS, A. 1984. *The constitution of society: outline of the theory of structuration*. 1st ed. Berkeley: University of California Press, ISBN 978-052-0057-289.
- GIGLIA, E. 2010. The Impact Factor of Open Access journals: data and trends. *ELPUB 2010 International Conference on Electronic Publishing*, Helsinki (Finland), 16-18 June 2010.<http://dhanke.shh.fi/dspace/bitstream/10227/599/72/2giglia.pdf> and <http://hdl.handle.net/10760/14666>.
- GOULD, T. 2009. The future of academic publishing: Application of the long-tail theory. *Publishing Research Quarterly*, 25(4), 232-245.
- GRAY, K., Thompson, C., Clerehan, R., Sheard, J., Hamilton, M.. 2008. Web 2.0 authorship: Issues of referencing and citation for academic integrity. *The Internet and Higher Education*, Volume 11, Issue 2.
- GRUZD, A. and Kathleen Staves. Trends in scholarly use of online social media. Workshop on Changing Dynamics of Scientific Collaboration at HICSS 2011, p. 1.
- HANSON, B., Sugden, A. & Alberts, B. 2011. Making Data Maximally Available. *Science*, 331(6018): 649-649.
- HARLEY, D., Acord, S.K., Earl-Novell, S., Lawrence, S. and King, C.J. 2010. Assessing the Future Landscape of Scholarly Communication: An Exploration of Faculty Values and Needs in Seven Disciplines. UC Berkeley: Center for Studies in Higher Education. URL: <http://escholarship.org/uc/item/15x7385g>
- HASLHOFER, B., Warner, S, Lagoze, C., Klein, M., Sanderson, R., Nelson, M.L. and Van de Sompel, H. 2013. ResourceSync: Leveraging Sitemaps for Resource Synchronization. Arxiv preprint. arXiv:1305.1476; <http://arxiv.org/abs/1305.1476>
- HARNAD, S., et al. 2004. The Access/Impact Problem and the Green and Gold Roads to Open Access : An Update. *Serials Review*. vol. 30, is. 4, s. 310-314. P
- HARNAD, S. 2008. Self-Archiving, Metrics and Mandates. *Science Editor* 31(2) 57-59.
- HOUSEWRIGHT, Ross, et al 2013. Ithaka US Faculty Survey. 2012.<http://www.sr.ithaka.org/research-publications/us-faculty-survey-2012>.

NICHOLAS D, Huntington P, Rowlands I. Open access journal publishing: the views of the world's most senior authors. *Journal of Documentation*, 61(4), 2005, pp497-519.

JEFFERSON, T., Rudin, M., Brodney Folse, S. and Davidoff, F. 200. Editorial peer review for improving the quality of reports of biomedical studies. Cochrane Database of Systematic Reviews, Issue 2. Art. No.: MR00001. Dostupné online z: <http://www.publishingresearch.net/documents/PRCsummary4Warefinal.pdf> [cit. 2011-03-25].

JOUNG, K. H., & Rosenbaum, H. 2004.. Digital libraries as socio-technical interaction networks: A study of the American Memory Project. Paper presented at the ASIST 2004 Annual Meeting; Managing and Enhancing Information: Cultures and Conflicts (ASIST AM 04), Providence, Rhode Island.

KLING, R. 1992. Audiences, narratives, and human values in social studies of technology. *Science, Technology, & Human Values* 17 (3):349-365.

KLING, R. 1992. Audiences, narratives, and human values in social studies of technology. *Science, Technology, & Human Values* 17 (3):349-365.

KLING, R. 2003. Critical professional education about information and communications technologies and social life. *Information Technology & People* 16 (4):394-418.

KLING, Lisa Covi. 1995. Electronic Journals and Legitimate Media in the Systems of Scholarly Communication. *Inf. Soc.* 11(4): 261-271.

KOCÁBOVÁ, K. 2012. Proměny vědeckého publikování v souvislosti s Open Access se zaměřením na otevřené časopisy a recenzní řízení. Bakalářská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.

KURTZ, M. J., Eichhorn, G., Accomazzi, A., Grant, C., Demleitner, Henneken, E., & Murray, S. S. 2005. The effect of use and access on citations. *Information Processing and Management*, 41, 395–1402. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ipm.2005.03.010>

LACKES, R., Siepermann, M., & Frank, E. 2009. Social networks as an approach to the enhancement of collaboration among scientists International Journal of Web Based Communities, 5 (4) DOI: 10.1504/IJWBC.2009.028091. Dostupné online z: http://emnet.univie.ac.at/uploads/media/Lackes_Frank_Siepermann_01.pdf [cit. 2011-04-04].

LATOURE, B. 1987. Science in action: How to follow scientists and engineers through society: Harvard Univ Pr.

LAWRENCE, Steve. 2001. Nature Debates: e-access. 2001. Free online availability substantially increases a paper's impact. Dostupné online z: <<http://www.nature.com/nature/debates/e-access/Articles/lawrence.html> [cit. 2011-04-23].

LEE A. 2001. Editorial. *MIS Quarterly* 25 (1):iii-vii.

LLOYD ME. 1990. Gender factors in reviewer recommendations for manuscript publication. *Journal of Applied Behavioral Analysis*, 23: 539–543.

LORENZ, Michal. 2011. Informační ekologie univerzitního oboru. ITLib. roč 2011. Dostupné z: http://itlib.cvtisr.sk/archiv/2011/4/informacni-ekologie-univerzitniho-oboru.html?page_id=694.

LUZÓN Marco, María José. 2006. Research Group Blogs: Sites for Self-Presentation and Collaboration. Paper presented at the V Congreso AELFE, U of Zaragoza, 16 Sept. 2006. Dostupné online z: <http://www.unizar.es/aelfe2006/ALEFE06/5.newtechnologies/87.pdf> [cit. 2011-04-04].

MULLIGAN, A., Michael Mabe.2011. The effect of the internet on researcher motivations, behaviour and attitudes, *Journal of Documentation*, Vol. 67 Iss: 2, pp.290 - 311

MASON, M. K. 2007. Academic Research, Scholarly Publishing and. Serials Crisis. Dostupné online z www.mayak.com/papers/journal_crisis.html [cit. 2011-04-13].

MEYER, E.T. 2006. Socio-technical Interaction Networks: A discussion of the strengths, weaknesses and future of Kling's STIN model. In IFIP International Federation for Information Processing, Social Informatics: An Information Society for All? In Remembrance of Rob Kling edited by J. Berleur, M. I. Numinen and J. Impagliazzo. Boston: Springer.

MIGUEL, Sandra and Chinchilla-Rodríguez, Zaida and De-Moya-Anegón, Félix Open Access and copus. 2011. A New Approach to Scientific Visibility From the Standpoint of Access. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, vol. 62, n. 6, pp. 1130-1145.

- MILLARD, W.B. 2013. Some research wants to be free, some follows the money: bogus journals complicate the open access movement. *Annals of emergency medicine* 62(2), A14-A20.
- MORRISON, H. 2009. *Scholarly communication for librarians*. Oxford: Chandos Pub.
- MORTENSEN, T., & Walker, J. 2002. Blogging thoughts: personal publication as an online research tool. *Researching ICTs in context*, 249-279.
- MOSKOVKIN, V. M. 2008. Open Access Hybrid Journals. *Scientific and Technical Information Processing*. 35, no. 6: 260-262.
- MUELLER, P. S., Murali, N. S., Chass, E., & Ghosh, A. K. 2006. The effect of online status on the impact factors of general internal medicine journals. *Netherlands Journal of Medicine*, 2006, 64, 39-44.
- MUKHERJEE, B. 2010. *Scholarly communication in library and information services: The impacts of open access journals and e-journals on a changing scenario*. Oxford: Chandos Pub.
- MUKHERJEE, Arijit a Scott STERN. Disclosure or secrecy? The dynamics of Open Science. *International Journal of Industrial Organization*. roč. 27.
- NICHOLAS D, Watkinson A, Volentine A, Allard S, Levine K, Tenopir C, Herman E. 2014. Trust and authority in scholarly communications in the light of the digital transition: setting the scene for a major study. *Learned Publishing*, 27 (2) April 2014.
- NICHOLAS D, Huntington P, Rowlands I. 2005. Open access journal publishing: the views of the world's most senior authors. *Journal of Documentation*, 61(4), pp497-519.
- OLLÉ, C., & Borrego, Á. 2010. A qualitative study of the impact of electronic journals on scholarly information behavior, *Library & Information Science Research*, doi:10.1016/j.lisr.2010.02.002. Dostupné online z: http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/12286/1/Olle_Borrego_LISR.pdf [cit. 2011-04-04].
- ORLIKOWSKI, W. J. 2000. Using technology and constituting structures: A practice lens for studying technology in organizations. *Organization Science* 11 (4):404-428

- OSTROWSKA, A. 2009. Open Access Journals Quality – How to Measure It? *INFORUM 2009: 15th Conference on Professional Information Resources*, Prague, May 27-29, 2009.
- PARANG, E. Sanders L. 1994. *Electronic Journals in ARL Libraries: Policies & Procedures*. SPEC Kit 201. Washington, D.C.: Association of Research Libraries.
- PERAKAKIS, P., Taylor, M., Mazza, M., & Trachana, V. 2010. Natural Selection of Academic Papers. *Scientometrics*, 85(2), 553–559. doi:10.1007/s11192-010-0253-1.
- PINCH, T. J., and W. E. Bijker. 1987. *The social construction of facts and artifacts*. The MIT Press, Cambridge, MA:17-50.
- PIWOWAR, Heather A and Chapman, Wendy W. 2010. Public sharing of research datasets: a pilot study of associations. *Journal of Informetrics*, 4 (2). pp. 148-156. ISSN 1751-1577
- PIWOWAR, H. A., Day, R. S. & Fridsma, D. B. 2007. Sharing Detailed Research Data Is Associated with Increased Citation Rate. *Plos One*, 2(3).
- PÖSCHL, U. 2010. Interactive open access publishing and public peer review: The effectiveness of transparency and self-regulation in scientific quality assurance. *IFLA Journal*, 36(1), 40-46, p. 294.
- RESEARCH INFORMATION NETWORK. 2010. *If You Build It, Will They Come? How Researchers Perceive and Use Web 2.0. A Research Information Network Report*. Available at: http://www.rin.ac.uk/system/files/attachments/web_2.0_screen.pdf.
- ROTHWELL, P. M. & Martyn, C. N. 2000. Reproducibility of peer review in clinical neuroscience: Is agreement between reviewers any greater than would expected by chance alone?. *Brain*, 2000, 123(9), 1964-1969.
- RYGELOVÁ P. Repozitář DSpace VŠB-TUO v kontextu aktuálního vývoje hnutí open access. Dostupné z: <http://dspace.vsb.cz/bitstream/handle/10084/100657/it-lib-rygelova.pdf?sequence=1>.
- SAWYER, S. and Jarrahi, M. 2013. *The Sociotechnical Perspective*,” in Tucker, A. and Topi, H. (Ed) *CRC Handbook of Computing*, Chapman and Hall, in press.

- SAWYER, S. 2005. Social Informatics: Overview, Principles and Opportunities. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*. Vol. 31, No. 5, 2005. Dostupný z <http://www.asis.org/Bulletin/Jun-05/sawyer.html>
- SCOTT-LICHTER D and the Editorial Policy Committee, Council of Science Editors. 2012. CSE's White Paper on Promoting Integrity in Scientific Journal Publications, 2012 Update. 3rd Revised Edition. Wheat Ridge, CO: 2012. Available at: http://www.councilscienceeditors.org/files/public/entire_whitepaper.pdf. Accessed: June 11, 2012. - See more at: <http://www.elsevier.com/ethics/ethics-quiz#sthash.t57OsmnC.dpuf>
- SCHAFFNER, A. C. 1994. The future of scientific journals: lessons from the past. " *Information Technology and Libraries*. 13.n4: 239(9).
- SCHAUDER, D. 1994. Electronic Publishing of Professional Articles: Attitudes of Academics and Implications for the Scholarly Communication Industry. *Journal of the American Society for Information Science* 45 (March 1994): 73-100.
- SCHECKMAN, R. 2013. How journals like Nature, Cell and Science are damaging science. *The Guardian* [online]. [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2013/dec/09/how-journals-nature-science-cell-damage-science>.
- SHEARER, K. A. 2010. Review of emerging models in Canadian academic publishing. University of British Columbia: University of British Columbia Library.
- SOKAL, A. 1996. Transgressing the boundaries: Towards a transformative hermeneutics of quantum gravity. *Social Text* (46-47): 217-52.
- SOKAL, A. 1996. A physicist experiments with cultural studies. *Lingua Franca*: 1996, 62-64.
- SOKAL, A. 1997. Professor Latour's Philosophical Mystifications, originally published in French in *Le Monde*, 31 January 1997; dostupné online z: http://www.physics.nyu.edu/faculty/sokal/le_monde.html.
- SOLOMON, D.J. 2013. Digital distribution of academic journals and its impact on scholarly communication: looking back after 20 years. [Online] *The Journal of Academic Librarianship*, 39(1), pp.23–28.

STEINEROVÁ, J., 2011. Ekologické informačné stratégie - nový prístup k pojmovému modelovaniu. In: *Inforum 2011: 17. konferencia o profesionálnych informačných zdrojoch, Praha, 24.-26.5.2011* [online]. Praha: Albertina icome [cit. 2012-01-03]. Dostupné na: <http://www.inforum.cz/pdf/2011/steinerova-jela.pdf>

STEINEROVÁ, J., 2011a. Informačná ekológia akademického informačného prostredia. In: *ITlib*. 2011, 15(4), 5-12.

STEINEROVÁ, J. et al. 2012. Informačná ekológia akademického informačného prostredia. Záverečná správa z výskumu VEGA 1/0429/10. Editor Jela Steinerová. Autori: Jela Steinerová, Jana Ilavská, Lucia Lichnerová, Miriam Ondrišová, Helena Ondriašová, Linda Prágerová, Martina Haršányiová. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2012. 96 S. + 4 príl. ISBN 978-80-223-3178-4.

STÖCKELOVÁ, T. (ed.). 2009. Akademické poznávaní, vykazování a podnikání: Etnografie měnící se české vědy. Praha: SLON, s. 22.

STÖCKELOVÁ, T., Linková, M. 2006. Věda jako kolektivní experiment. In: Čada, K., Červinková, A., Linková, M., Řeháčková, D., Stöckelová, T.: Věda jako věc veřejná: vědní politiky a média. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006.

SUBER, Peter. *Open Access Overview* [online]. [cit. 2014-05-18]. Dostupné z: <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/overview.htm>.

SUCHÁ, L. 2011. Nové modely vědeckého publikování. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, 2011, 122 s.

SUCHÁ, L. 2011a. Časopisy s otevřeným přístupem v České republice a na Slovensku: zmapování situace. In: Steinerová, Jela. *Information Ecology and Libraries*. Bratislava: Dept. of Library and Information Science, Faculty of Philosophy, Comenius University in Bratislava. Dostupné z: http://www.fphil.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/kkiv/Dokumenty/IEL_web.pdf

ŠIPR, K. 2011. Kmenové buňky a podvod. Dostupné online z: <http://bioetika.cz/clanky/2005-3-4-uvod.pdf> [cit. 2011-04-10].

TALJA, S., & Maula, H. 2003. Reasons for the use and non-use of electronic journals and databases: A domain analytic study in four scholarly disciplines. *Journal of Documentation*, 59, 673-691.

TALJA S, Vakkari P, Fry J, Wouters P. 2007. Impact of research cultures on the use of digital library resources. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 58 (11), 1674-1685.

TKAČÍKOVÁ, D.: Projekt OpenAIRE – výzva a příležitost i pro Českou republiku. Příspěvek na konferenci INFORUM 2010: 16. konference o profesionálních informačních zdrojích. Dostupné online z: <http://www.openaire.eu/en/component/attachments/download/26> [cit. 2011-04-13].

TRTÍKOVÁ, Ilona. 2012. Vědecká komunikace a sdílení informací v rámci odborně zaměřených sociálních sítí. *ProInflow* [online]. 21.08.2012 [cit. 18.05.2014]. Dostupný z WWW: <<http://pro.inflow.cz/vedecka-komunikace-sdileni-informaci-v-ramci-odborne-zamerenych-socialnich-siti>>. ISSN 1804-2406.

VARMUS, Harold E. 1999. E-BIOMED: A Proposal for Electronic Publications in the Biomedical Sciences. [online]. [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: <http://www.nih.gov/about/director/pubmedcentral/ebiomedarch.htm>

VESELÝ, A. 2004. Společnost vědění jako teoretický koncept. *Sociologický časopis*, 2004, Vol. 40, No. 4:33446.

WALKER, T.J. 1998. Free Internet Access to Traditional Journals. *American Scientist*, 1998, 86(5) . Dostupné online z: <http://www.amsci.org/amsci/articles/98articles/walker.html> [cit. 2011-03-25].

WARD et al.: *Online Collaborative Writing: How Blogs and Wikis Are Changing the Academic Publishing Process*. Dostupné online z: <http://www.masternewmedia.org/online-collaborative-writing-how-blogs-and-wikis-are-changing-the-academic-publishing-process> [cit. 2011-04-04].

WARE M. 2008. Peer Review: Benefits, Perceptions and Alternatives. Publishing Research Consortium (PRC), PRC Summary Papers 4, London, 2008. Dostupné online z: <http://www.publishingresearch.org.uk> [cit. 2011-03-25].

WHITE PAPER ON PROMOTING INTEGRITY IN SCIENTIFIC JOURNAL, 2012 Update. http://www.councilscienceeditors.org/files/public/entire_whitepaper.pdf.

WELLER AC. 1996. A comparison of authors publishing in two groups of U. S. medical journals. *Bull Med Libr Assoc* 84: 359-366.

WELLS, A. 1999. Brief history of scholarly journals. Sheffield: Department of Information Studies. 1999. Dostupné online z: <http://panizzi.shef.ac.uk/elecdis/edl0001/ch0200.html#valauskas97> [cit. 2011-04-25].

WHITWORTH, B. & Friedman, R. 2009. Reinventing academic publishing online Part II: A Socio-technical Vision First Monday. Volume 14, Number 9, September, s. 5.

WITHEY, L. Steve Cohn, Ellen Faran, Michael Jensen, National Academies Press, Garrett Kiely, et al. 2011. Sustaining Scholarly Publishing : New Business Models for University Presses The Association of American University Presses. The Association of Academic University Presses, str. 29. Dostupné online z: <http://www.h2mw.eu/redactionmedicale/2011/03/aaupbusinessmodels2011%5B1%5D.pdf> [cit. 2011-04-04].

XIA, J. 2010. A longitudinal study of scholars attitudes and behaviors toward open access journal publishing, *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, Vol. 61 No. 3, pp. 615–624.

YATEs, J.A., and W.J. Orlikowski. 1992. Genres of organizational communication: A structurational approach to studying communication and media. *Academy of management review*:299-326.

ZELENÝ, M. 2006. Podnikatelský model pro novou Evropu. *Moderní řízení*, 2006, 9, p. 12.

ZIMMERMAN, E. 1994. On Definition and Rhetorical Genre. In *Genre and the New Rhetoric*, edited by A. Freedman and P. Medway. London: Taylor & Francis.

ZMUD, Bob. 1997. Editor's Comments Volume 21 Iss. 3, *MIS Quarterly*, (21: 3).

Příloha č. 1: Seznam zkoumaných vědeckých časopisů

Časopisy zařazené na Seznam recenzovaných neimpaktovaných časopisů

ISSN	Název (variantní název)	vydavatel
1803-9782	ACC Journal.	Technická univerzita v Liberci
1214-9675	Access Server.	ČVUT v Praze
1212-415X	Acta academica karviniensia.	Slezská univerzita v Opavě
0374-1036	Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae.	Národní muzeum
1803-408X	Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis. Studia germanistica.	Ostravská univerzita v Ostravě
1802-0364	Acta Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni.	Západočeská univerzita v Plzni
1214-9705	Acta geodynamica et geomaterialia.	Ústav struktury a mechaniky hornin AV ČR, v. v. i.
1803-411X	Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis.	Slezská univerzita v Opavě
0001-5423	Acta Chirurgiae Plasticae.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1211-4286	Acta Medica. (Acta Medica of the Charles University Faculty of Medicine in Hradec Králové.)	Univerzita Karlova v Praze
1803-960X	Acta Musei Beskidensis.	Muzeum Beskyd Frýdek-Místek, příspěvková organizace
1211-8788	Acta Musei Moraviae. Scientiae Biologicae.	Moravské zemské muzeum
1211-8796	Acta Musei Moraviae. Scientiae Geologicae. (Časopis Moravského muzea. Vědy geologické.)	Moravské zemské muzeum
0231-9616	Acta Musei Reginaehradecensis. Serie A, Scientiae naturales.	Muzeum východních Čech v Hradci Králové
1213-4260	Acta musei richnoviensis. (Acta Musei Richnoviensis. Sect. natur.)	Muzeum a galerie Orlických hor
0572-3043	Acta Oeconomica Pragensia.	Vysoká škola ekonomická v Praze
1211-4413	Acta onomastica.	Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
1803-8220	Acta Politologica.	Univerzita Karlova v Praze
1210-2709	Acta Polytechnica.	ČVÚT v Praze
0374-5651	Acta Pruhoniciana.	Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i.
1801-5972	Acta rerum naturalium. (Přírodovědný sborník Vysočiny.)	Muzeum Vysočiny Jihlava, Třebíč
0001-7043	Acta Technica CSAV. (Acta technica Czech Science Advanced Views.)	Ústav termomechaniky AV ČR, v. v. i.
1211-8516	Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis.	Mendelova univerzita v Brně
1212-3285	Acta Universitatis Bohemiae Meridionales.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
0001-7140	Acta Universitatis Carolinae - Mathematica et Physica.	Univerzita Karlova v Praze
0323-0562	Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis. (Sborník příspěvků k dějinám University Karlovy.)	Univerzita Karlova v Praze
0300-5402	Acta Universitatis Carolinae. Geographica.	Univerzita Karlova v Praze
0323-0619	Acta Universitatis Carolinae. Iuridica.	Univerzita Karlova v Praze
1212-1428	Acta Universitatis Carolinae. Kinanthropologica.	Univerzita Karlova v Praze
1802-4696	Acta Universitatis Carolinae. Oeconomica, Czech Economic Review.	Univerzita Karlova v Praze
0567-8269	Acta Universitatis Carolinae. Philologica.	Univerzita Karlova v Praze
0567-8293	Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et Historica	Univerzita Karlova v Praze
1213-4449	Acta Universitatis Carolinae. Studia territorialis.	Univerzita Karlova v Praze
1802-8713	Acta Universitatis Palackianae Olomouensis. Facultas philosophica, Philologica, Romanica Olomucensia.	Univerzita Palackého v Olomouci
0232-0061	Acta Universitatis Palackianae Olomouensis, Facultas rerum	Univerzita Palackého v Olomouci

	naturalium, Chemica.	
1212-1193	Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica. Philosophica-Aesthetica. Musicologica Olomucensia.	Univerzita Palackého v Olomouci
1212-2157	Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Rerum Naturalium. Geographica.	Univerzita Palackého v Olomouci
0231-9721	Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Rerum Naturalium. Mathematica.	Univerzita Palackého v Olomouci
1212-9038	Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas theologica Cyrillo-methodiana. Theologica Olomucensia.	Univerzita Palackého v Olomouci
1212-1185	Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica.	Univerzita Palackého v Olomouci
1802-792X	ACTA VŠFS. (Acta Vysoké školy finanční a správní.)	Vysoká škola finanční a správní, o.p.s.
1213-3841	Adiktologie.	Sdružení SCAN
1804-3119	Advances in Electrical and Electronic Engineering	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
1802-2308	Advances in Military Technology.	Univerzita obrany v Brně
0231-5742	Agricultura tropica et subtropica.	Česká zemědělská univerzita v Praze
1804-1930	AGRIS on-line Papers in Economics and Informatics.	Česká zemědělská univerzita v Praze
1802-8942	Agritech Science.	Výzkumný ústav zemědělské techniky, v. v. i.
1803-7860	Aither. (Časopis pro studium řecké a latinské filosofické tradice.)	Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.
1210-955X	Aktuality v nefrologii.	Tigis spol. s.r.o.
1803-9588	Aktuální gynekologie a porodnictví.	Aprofema, s.r.o.
1212-4702	Akustické listy.	Česká akustická společnost
1212-3536	Alergie.	Tigis spol. s.r.o.
1802-8535	All for Power.	AF Power agency s.r.o.
1803-6058	American & British Studies Annual.	Univerzita Pardubice
1214-2158	Anesteziologie a intenzivní medicína.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
0231-844X	Annals of the Náprstek Museum.	Národní muzeum
0323-1119	Anthropologie.	Moravské zemské muzeum. Ústav Anthropos
1803-1374	Antiqua Cuthna.	ČR - Státní oblastní archiv v Praze
1801-8807	AntropoWebzin.	Lukáš Lenk
0862-7940	Applications of Mathematics.	Matematický ústav AV ČR, v. v. i.
1802-680X	Applied and Computational Mechanics.	Západočeská univerzita v Plzni
0231-5823	Archaeologia historica.	Muzejní a vlastivědná společnost v Brně
0323-1267	Archeologické rozhledy.	Archeologický ústav AV ČR, v. v. i.
0231-8237	Archeologické výzkumy v jižních Čechách.	Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích
0044-8699	Archiv orientální. (Oriental Archive.)	Orientální ústav AV ČR, v. v. i.
0004-0398	Archivní časopis.	Ministerstvo vnitra
0044-8753	Archivum Mathematicum.	Masarykova univerzita
1210-6658	AULA.	Centrum pro studium vysokého školství, v. v. i.
1214-4967	Auspicia.	Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., Filozofický ústav AV ČR, v. v. i.
1802-6419	Aussiger Beiträge. (Germanistische Schriftenreihe aus Forschung und Lehre.)	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
1210-9592	Automa.	FCC Public, s.r.o.
1211-3379	Avriga. Zprávy Jednoty klasických filologů.	Jednota klasických filologů
1803-2451	Beskydy. (The Beskids Bulletin.)	Mendelova univerzita v Brně
1213-3116	Beton - technologie, konstrukce, sanace.	Beton TKS, s.r.o.
1210-7085	Bezpečnost jaderné energie.	Státní úřad pro jadernou bezpečnost ČR, Úřad jadrového dozoru SR
1801-8211	Bezpečnostní teorie a praxe. (Security Theory and Practice.)	Ministerstvo vnitra
1211-5770	Biograf.	Virtuální institut o.p.s.
1210-3349	Biologie - Chemie - Zeměpis.	SPN - pedagogické nakladatelství a.s.

1213-8118	Biomedical Papers of the the Faculty of Medicine of Palacký University, Olomouc Czech Republic.	Univerzita Palackého v Olomouci
0231-5807	Bohemia centralis.	Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
1213-2144	Bohemica litteraria.	Masarykova univerzita
1803-876X	Bohemica Olomucensia.	Univerzita Palackého v Olomouci
1212-0634	Bolest.	Tigis spol. s.r.o.
0524-6881	Brno Studies in English	Masarykova univerzita
0524-689X	Brno v minulosti a dnes. (Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě Brna.)	Archiv města Brna
0862-8904	Bryonora.	Česká botanická společnost, Botanický ústav AV ČR, v. v. i.
1211-0329	Bulletin mineralogicko-petrologického oddělení Národního muzea v Praze.	Národní muzeum
0231-5793	Bulletin Moravské galerie v Brně.	Moravská galerie v Brně
1801-1217	Bulletin of Applied Mechanics. (Věstník aplikované mechaniky.)	ČVUT v Praze
1214-1119	Bulletin of Geosciences.	Česká geologická služba
1212-074X	Bulletin of the Czech Econometric Society.	Ústav teorie informace a automatizace AV ČR, v. v. i.
0007-389X	Bulletin. (Bulletin VÚRH Vodňany.)	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (VÚRH)
0007-7712	Byzantinoslavica. (Revue internationale des Études Byzantines.)	Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.
1802-548X	Central European Journal of International & Security Studies.	Metropolitní univerzita v Praze, o.p.s.
1210-7778	Central European Journal of Public Health.	Státní zdravotní ústav
1802-4866	Central European Journal of Public Policy.	Univerzita Karlova v Praze
1803-7224	Cesty katecheze.	Česká biskupská konference
1212-0731	Collection of Scientific Papers, Faculty of Agriculture in České Budějovice. Series for Crop Sciences.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
0010-2628	Commentationes Mathematicae Universitatis Carolinae.	Univerzita Karlova v Praze
0010-3713	Communio viatorum.	Univerzita Karlova v Praze
1802-4289	Contemporary European Studies.	Univerzita Palackého v Olomouci
0010-8650	Cor et Vasa. (Journal of the Czech Society of Cardiology.)	Česká kardiologická společnost
1804-3194	Cyber Orient.	Univerzita Karlova v Praze
1802-3525	Cybernetic Letters.	Expertia o.p.s.
1802-7962	Cyberpsychology.	Masarykova univerzita
1801-1535	Czech Hospitality and Tourism Papers.	Vysoká škola hotelová spol. s r.o.
1212-1975	Czech Journal of Genetics and Plant Breeding.	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
1211-0981	Czech Mycology.	Česká vědecká společnost pro mykologii
0008-7335	Časopis lékařů českých.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
0323-052X	Časopis Matice moravské.	Matice moravská
0323-0570	Časopis Moravského muzea. Vědy společenské. (Acta Musei Moraviae. Scientiae sociales.)	Moravské zemské muzeum
1214-0627	Časopis Národního muzea. Řada historická.	Národní muzeum
0862-8459	Časopis pro moderní filologii.	Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
1210-9126	Časopis pro právní vědu a praxi.	Masarykova univerzita
1211-3026	Časopis Slezského zemského muzea. Série A, vědy přírodní.	Slezské zemské muzeum
1211-3131	Časopis Slezského zemského muzea. Série B, vědy historické.	Slezské zemské muzeum
1803-1382	Časopis Společnosti přátel Starožitností.	Společnost přátel starožitností
1802-2030	Časopis Stavebnictví.	Expo Data spol. s r.o.
1803-3687	Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti. (Journal of Safety Research and Applications. (JOSRA))	Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i.
1210-7816	Česká a slovenská farmacie. (Czech and Slovak Pharmacy.)	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1213-323X	Česká a slovenská gastroenterologie a hepatologie. (Czech and Slovak Gastroenterology and Hepatology.)	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1212-0383	Česká a slovenská psychiatrie.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1804-1876	Česká antropologie.	Česká společnost antropologická

1214-0732	Česká geriatrická revue.	Medica Healthworld, a.s.
1210-7832	Česká gynekologie.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1211-9261	Česká kinantropologie.	Česká kinantropologická společnost
1211-9059	Česká lékařská oftalmologie. (Czech and Slovak Ophthalmology.)	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
0009-0468	Česká literatura.	Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.
1210-7883	Česká radiologie. (Czech Radiology.)	Galén, s.r.o
1210-7905	Česká revmatologie.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1213-0613	Česká Stomatologie a Praktické zubní lékařství.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1211-8729	Česká urologie.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1212-6721	České pracovní lékařství.	Tigis spol. s.r.o.
0009-0514	Československá dermatologie.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1210-6313	Československá fyziologie.	Tigis spol. s.r.o.
1210-7875	Česko-slovenská patologie a Soudní lékařství.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
0069-2328	Československá pediatrie.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
0862-6111	Český časopis historický. (The Czech Historical Review.)	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
1802-2200	Český finanční a účetní časopis.	Vysoká škola ekonomická v Praze
0009-0786	Český jazyk a literatura.	SPN - pedagogické nakladatelství, a.s.
0009-0794	Český lid. (Etnologický časopis.)	Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.
1802-8152	Data a výzkum - SDA Info. (Data a výzkum - Sociologický datový archiv Info.)	Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
1211-8737	Data Security Management.	TATE International, s.r.o.
1214-7249	Dějiny - teorie - kritika. (History-Theory-Criticism.)	Masarykův ústav, Archiv AV ČR, v. v. i.
0300-4414	Dějiny věd a techniky. (History of Sciences and Technology)	Společnost pro dějiny věd a techniky při RVS
0011-8265	Demografie.	Český statistický úřad
1802-2960	Dermatologie pro praxi.	Solen, s.r.o.
1211-9326	Diabetologie, metabolismus, endokrinologie, výživa.	Tigis spol. s.r.o.
1804-1221	Didaktické studie.	Univerzita Karlova v Praze
1802-9930	Discourse and Interaction.	Masarykova univerzita
1213-8665	Disk.	Akademie muzických umění v Praze
0862-5409	Divadelní revue.	Institut umění – Divadelní ústav
0231-7443	Documenta Pragensia.	Archiv hl. města Prahy
0012-5520	Doprava.	Ministerstvo dopravy
1801-8890	Dopravní inženýrství.	EDIP s.r.o.
1803-750X	Dvacáté století. (The Twentieth Century.)	Univerzita Karlova v Praze
1212-3609	E+M. Ekonomie a Management.	Technická univerzita v Liberci
1803-3865	Econ...	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
1803-1447	EGRSE. Exploration Geophysics, Remote Sensing and Environment. (CD-ROM)	Česká asociace geofyziků, o.s.
1801-0865	Écho des Études Romanes. (Revue semestrielle de linguistique et littératures romanes.)	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
0046-1628	Eirene. (Studia graeca et latina.)	Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.
1212-3951	Ekonomická revue. (Central European Review of Ecomic Issues.)	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
1802-3975	Ekonomika a management.	Univerzita obrany v Brně
1802-4564	ElectroScope.	Západočeská univerzita v Plzni
1210-0889	Elektro.	FCC Public, s.r.o.
1213-1539	Elektrorevue.	Vysoké učení technické v Brně
1211-0442	E-Logos.	Vysoká škola ekonomická v Praze
1211-1074	Endoskopie.	Solen, s.r.o.
0375-8842	Energetika.	Český svaz zaměstnavatelů v energetice
1214-7044	Energyspectrum.	Vysoké učení technické v Brně
1802-1484	Engineering Mechanics.	Engineering Academy of the Czech Republic
1802-3061	Envigogika.	Univerzita Karlova v Praze
1213-7499	e-Pedagogium. /on-line/	Univerzita Palackého v Olomouci
1213-7758	e-Pedagogium. /print/	Univerzita Palackého v Olomouci

1210-7913	Epidemiologie, mikrobiologie, imunologie.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1802-2006	Ergo.	Technologické centrum AV ČR
1210-065X	Erica.	Západočeské muzeum v Plzni
0014-1291	Estetika. (The Central European Journal of Aesthetics.)	Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.
1803-7399	Études romanes de Brno.	Masarykova univerzita
1803-8417	European Countryside	Mendelova univerzita v Brně
1802-2197	European Financial and Accounting Journal.	Vysoká škola ekonomická v Praze
1801-5603	European Journal for Biomedical Informatics.	EuroMISE s.r.o.
1803-3857	European Journal of Adapted Physical Activity	o.s. European Federation of Adapted Physical Activity
1801-6545	Evropská volební studia. (European Electoral Studies.)	Institut pro srovnávací politologický výzkum
0015-1831	Filosofický časopis.	Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.
1804-0969	Filozofie Dnes.	Univerzita Hradec Králové
0862-1209	Folia ethnographica. (Supplementum ad Acta Musei Moraviae.)	Moravské zemské muzeum
1214-4088	Folia gastroenterologica et hepatologica.	Medica Healthworld, a.s.
1801-7142	Folia Heyrovskyana. Serie A.	Jakub Rolčík - Clairon Production
0231-7494	Folia Historica Bohemica.	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
0085-0748	Folia Mendeliana. (Supplementum ad Acta Musei Moraviae.)	Moravské zemské muzeum
0862-1195	Folia numismatica. (Supplementum ad Acta Musei Moraviae. Scientiae sociales.)	Moravské zemské muzeum
1213-5097	Fontes Nissae.	Technická univerzita v Liberci
1802-5854	Fórum sociální politiky.	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
1803-1749	Forum urbes medii aevi.	Archaia Brno o.p.s.
1802-5439	Fottea.	Czech Phycological Society
1213-0028	Gender, rovné příležitosti, výzkum.	Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
0016-7096	Geodetický a kartografický obzor.	Český úřad geodetický a kartografický, Úřad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky
1210-3004	Geografické rozhledy.	Česká geografická společnost
1212-0014	Geografie. Sborník české geografické společnosti. (Geography. Journal of Czech Geographic Society.)	Česká geografická společnost
1802-2669	Geoinformatics FCE CTU.	ČVÚT v Praze
1212-6209	Geologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku v roce	Masarykova univerzita
1802-5420	GeoScience Engineering.	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
1211-913X	Geotechnika.	Čeněk a Ježek s.r.o.
1210-9029	Germanoslavica. (Zeitschrift für germano-slavishe Studien.)	Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.
1803-7402	Graeco-Latina Brunensia.	Masarykova univerzita
1210-1133	Gynekolog.	Medexart s.r.o.
1803-9561	Historica Olomucensia.	Univerzita Palackého v Olomouci
0323-0937	Historická demografie.	Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.
0323-0988	Historická geografie. (Historical Geography.)	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
1210-6097	Historický obzor.	Aleš Skřivan
0018-2583	Historie a vojenství.	Vojenský historický ústav Praha
1804-1132	Historie-Otázky-Problémy.	Univerzita Karlova v Praze
1802-6400	Hojení ran.	Geum Praha, s.r.o.
0231-7540	Hospodářské dějiny. (Economic History.)	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
0018-7003	Hudební věda. (Musicology.)	Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.
1210-3683	Hudební výchova.	Univerzita Karlova v Praze
0231-6080	Husitský Tábor.	Husitské muzeum v Táboře
0018-8069	Hutnické listy.	Ocelot s.r.o.
1802-6281	Hygiena.	Státní zdravotní ústav
1210-7409	Chemagazín.	Ing.Miloslav Rotrekl
0536-2520	Ibero-Americana Pragensia.	Univerzita Karlova v Praze
0862-397X	Iluminace.	Národní filmový archiv

1213-1075	Informace České geografické společnosti.	Česká geografická společnost
1210-8022	Informační Bulletin České statistické společnosti.	Česká statistická společnost
1212-7299	Interní medicína pro praxi.	Solen, s.r.o.
1213-807X	Intervenční a akutní kardiologie.	Solen, s.r.o.
1803-4039	Ion Exchange Letters.	VŠCHT Praha
0447-6441	Jemná mechanika a optika. (JMO.)	Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.
0323-004X	Jihočeský sborník historický.	Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích
0449-0436	Jižní Morava.	Moravský zemský archiv v Brně
1803-4403	Journal of Agrobiology.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
1214-021X	Journal of Applied Biomedicine.	University of South Bohemia
1802-9388	Journal of Applied Science in the Thermodynamics and Fluid Mechanics.	Technická univerzita v Liberci
1804-171X	Journal of Competitiveness.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
1212-4834	Journal of Forest Science.	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
1802-6222	Journal of Geosciences.	Česká geologická společnost
1803-7887	Journal of Ibero-American Studies.	Univerzita Hradec Králové
1803-2427	Journal of Landscape Ecology.	Regionální organizace IALE České republiky, CZIALE
1802-4416	Journal of Landscape Studies.	Centrum pro krajinu s.r.o.
1802-3908	Journal of Outdoor Activities.	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
1803-537X	Journal of Technology and Information Education.	Univerzita Palackého v Olomouci
1802-6842	Journal of the National Museum. Natural History Series.	Národní muzeum
1802-6850	Journal of the National Museum. Natural History Series.	Národní muzeum
1803-1617	Journal on Efficiency and Responsibility in Education and Science.	Czech University of Life Sciences Prague
0022-5738	Judaica Bohemiae.	Helvetica-Tempora s.r.o.
1802-3843	Jurisprudence.	Wolters Kluwer ČR, a.s.
1214-2255	Kardioforum.	Medica Healthworld, a.s.
1212-4540	Kardiologická revue.	Ambit Media a.s.
1802-0518	Kazuistiky v alergologii, pneumologii a ORL.	Geum Praha, s.r.o.
1214-231X	Kazuistiky v diabetologii.	Geum Praha, s.r.o.
1210-2520	Keramický zpravodaj.	Silikátový svaz
1210-6100	Klapalekiana.	Česká společnost entomologická
1210-7921	Klinická biochemie a metabolismus.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1212-7973	Klinická farmakologie a farmacie.	Solen, s.r.o.
1211-264X	Klinická mikrobiologie a infekční lékařství. (Clinical Microbiology and Infectious Diseases.)	Trios spol. s r.o.
0862-495X	Klinická onkologie. (The Journal of the Czech and Slovak Oncological Society.)	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně, Medica HealthWorld a.s.
1801-3252	Knihovna - knihovnická revue.	Národní knihovna ČR
1802-2391	Komunální technika.	Profi Press, s.r.o.
1213-8762	Konstrukce.	Konstrukce Media, s.r.o.
1212-4117	Kontakt. (Scientific Acta Faculty of Social and Health Studies.)	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
0452-599X	Koroze a ochrana materiálu.	Asociace korozních inženýrů
1804-1213	Koroze a ochrana materiálu. (on-line)	Asociace korozních inženýrů
1213-9289	Kovárenství.	Svaz kováren ČR o.s.
1210-9150	Kriminalistika.	Ministerstvo vnitra
0231-9934	Krkonoše - Podkrkonoší.	Muzeum Podkrkonoší v Trutnově
1212-9992	Krmivářství.	Profi Press, s.r.o.
1211-8109	Kuděj.	Scriptorium
0023-5830	Kvasný průmysl.	Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, a.s.
1211-877X	Letecký zpravodaj. (Czech Aerospace Proceedings.)	Asociace leteckých výrobců ČR
1212-8112	Lidé města.	Univerzita Karlova v Praze
1801-1489	Lingua viva.	Jihočeská univerzita v Českých

0862-8432	Linguistica Pragensia.	Budějovicích
0024-4457	Listy filologické. (Folia philologica.)	Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
0231-5904	Literární archiv.	Arista
1802-503X	Littera Scripta.	Památník národního písemnictví
		Vysoká škola technická a ekonomická v
		Českých Budějovicích
0862-8424	Litteraria Pragensia.	Univerzita Karlova v Praze
1210-3381	LKS. (Lékařská komora stomatologů.)	Česká stomatologická komora
0024-7774	Lynx. (Mammaliologické zprávy.)	Národní muzeum
1213-2489	Manufacturing Technology.	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v
		Ústí nad Labem
1802-5943	Masaryk University Journal of Law and Technology.	Masarykova univerzita
1210-4086	Maso.	České a slovenské odborné nakladatelství
		s.r.o.
1210-1761	Matematika - fyzika - informatika.	Jednota českých matematiků a fyziků
1211-5894	Materials Structure in Chemistry, Biologym Physics and Technology. (Bulletin of the Czech and Slovak Crystallographic Association.)	Krystalografická společnost
0862-7959	Mathematica Bohemica.	Matematický ústav AV ČR, v. v. i.
1214-0821	MECCA (Middle European Constrution and Design of Cars.)	ČVUT v Praze
1214-9187	Media4u Magazine.	Ing. Jan Chromý, PhD.
0862-979X	Mediaevalia Historica Bohemica.	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
1801-9978	Mediální studia.	Českomoravský novinář, a.s.
1212-9445	Medicína po promoci.	Medical Tribune CZ s.r.o.
1214-8687	Medicína pro praxi.	SOLEN, s.r.o.
1210-5481	Medicina Sportiva Bohemica et Slovaca.	Česká společnost tělovýchovného
		lékařství, Slovenská spoločnosť
		telovýchovného lékařstva
		Profi Press, s.r.o.
0373-6776	Mechanizace zemědělství.	Český hydrometeorologický ústav
0026-1173	Meteorologické zprávy. (Meteorological Bulletin.)	Univerzita Palackého v Olomouci
1213-8770	Mezinárodní a srovnávací právní revue. (International and Comparative Law Review)	
0323-1844	Mezinárodní vztahy.	Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i.
1212-950X	Mlékařské listy - Zpravodaj.	Milcom a.s. - Výzkumný ústav
		mlékařský
1803-1269	MM Science Journal.	MM publishing, s.r.o.
1210-6860	Moderní dějiny.	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
1803-5647	Mongolo-Tibetica Pragensia.	Triton - Stanislav Juhaňák
1210-8812	Moravian Geographical Reports.	Ústav geoniky AV ČR, v. v. i.
1803-7720	Moravian Journal of Literature and Film.	Univerzita Palackého v Olomouci
1803-7828	Musicalia.	Národní muzeum
1212-0391	Musicologica Brunensia. (Studia minora Facultatis philosophicae universitatis brunensis.)	Masarykova univerzita
1803-0386	Muzeum	Národní muzeum
0862-2035	Muzeum a současnost. Řada přírodovědná.	Středočeské muzeum v Roztokách u
		Prahy
0862-2043	Muzeum a současnost. Řada společenskovední. (Středočeský vlastivědný sborník.)	Středočeské muzeum v Roztokách u
		Prahy
1213-5887	Mykologické listy.	Česká vědecká společnost pro mykologii
0374-9436	Mykologický sborník.	Česká mykologická společnost
1213-2446	Národohospodářský obzor. (National Economic Horizons.)	Masarykova univerzita
0862-8351	Národopisná revue.	Národní ústav lidové kultury
0027-8068	Náš chov.	Profi Press, s.r.o.
0027-8203	Naše řeč.	Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
1214-438X	Naše společnost. (Bulletin Centra pro výzkum veřejného mínění.)	Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
0862-366X	Natura Pragensis. (Studie o přírodě Prahy.)	Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
1210-0552	Neural Network World.	Ústav informatiky AV ČR, v. v. i.
1213-1814	Neurologie pro praxi.	Solen, s.r.o.

1801-0938	New Perspectives on Political Economy.	Liberální institut
1210-3942	Nová železniční technika.	KPM Consult, a.s.
0862-5158	Novitates Botanicae Universitatis Carolinae.	Univerzita Karlova v Praze
0029-5302	Nový Orient.	Orientální ústav AV ČR, v. v. i.
0029-6074	Numismatické listy.	Národní muzeum
1803-6554	Obchodněprávní revue.	Nakladatelství C.H.Beck
1210-8278	Obchodní právo.	Prospektrum spol.s r.o.
1212-138X	Obilnířské listy.	Zemědělský výzkumný ústav Kroměříž, s.r.o.
1214-6463	Obrana a strategie. (Defence and Strategy.)	Univerzita obrany v Brně
1803-0785	Oceňování.	Vysoká škola ekonomická v Praze
1213-8223	Odhadce a oceňování majetku.	Česká komora odhadců majetku
1212-7779	Odpadové fórum.	CEMC-České ekologické manažerské centrum
1211-0337	Ochrana ovzduší	Občanské sdružení Ochrana kvality ovzduší
1802-4475	Onkologie.	Solen, s.r.o.
0139-925X	Opera Corcontica.	Správa KRNP
1211-7676	Opera Slavica. (Slavistické rozhledy.)	Masarykova univerzita
0862-8505	Opus musicum.	Opus musicum, o.p.s.
1211-7390	Opuscula historiae artium. (Studia minora Facultatis philosophicae universitatis brunensis. Series historiae artium.)	Masarykova univerzita
1802-4637	Orbis scholae.	Univerzita Karlova v Praze
0475-0640	Orlické hory a Podorlicko.	Muzeum a galerie Orlických hor
1210-4272	Ortodoncie.	Česká ortodontická společnost
1802-1727	Ortopedie.	Medakta s.r.o.
1211-3778	Osteologický bulletin.	Trios spol. s r.o.
1803-8174	Ostrava Journal of English Philology.	Ostravská univerzita v Ostravě
1210-7867	Otorinolaryngologie a foniatrie.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1211-9768	Paginae historiae. (Sborník Národního archivu.)	Národní archiv
1213-3809	Paidagogos.	Paidagogos - společnost pro filosofii, teorii a praxi výchovy a vzdělávání o. s.
1214-8725	Paideia.	Univerzita Karlova v Praze
1804-2058	Paliva.	Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
0031-0506	Památky archeologické.	Archeologický ústav AV ČR, v. v. i.
1802-7997	Pandanus. (Nature in Literature, Art, Myth and Ritual.)	Triton - Stanislav Juhaňák
1803-2443	Pantheon.	Univerzita Pardubice
1211-4669	Pedagogická orientace.	Česká pedagogická společnost
0031-3815	Pedagogika.	Univerzita Karlova v Praze
1213-0494	Pediatric pro praxi.	Solen, s.r.o.
1801-674X	Perner 's Contacts.	Univerzita Pardubice
1210-762X	Perspectives.	Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i.
1212-2580	Plant Protection Science.	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
1214-1178	Plant, Soil and Environment.	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
0322-7340	Plasty a kaučuk.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
0032-1761	Plyn. (Gas.)	Český plynárenský svaz
0551-1038	Plzeňský lékařský sborník. (Plzeň Medical Reports.)	Univerzita Karlova v Praze
1212-4575	Pohybové ústrojí. Pokroky ve výzkumu, diagnostice a terapii.	Společnost pro výzkum a využití pojivových tkání
0032-2423	Pokroky matematiky, fyziky & astronomie.	Jednota českých matematiků a fyziků, Jednota slovenských matematiků a fyziků
1801-3422	Politics in Central Europe.	Západočeská univerzita v Plzni
1211-0353	Politologická revue.	Česká společnost pro politické vědy
1211-3247	Politologický časopis.	Masarykova univerzita
1212-4184	Postgraduální medicína.	Mladá fronta a.s.

1804-1116	Práce a studia Muzea Beskyd. Společenské vědy.	Muzeum Beskyd Frýdek-Místek, příspěvková organizace
1210-6933	Práce muzea v Kolíně. Řada přírodovědná.	Regionální muzeum, Městský úřad Kolín, Český svaz ochránců přírody Kolín
1803-9448	Práce z dějin Akademie věd.	Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.
0032-6291	Pracovní lékařství.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1803-7518	Prager wirtschafts- und sozialhistorische Mitteilungen - Prague Economic nad Social History Papers. (Prague Economic and Social History Papers.)	Univerzita Karlova v Praze
1210-0455	Prague Economic Papers.	Vysoká škola ekonomická v Praze
1214-6994	Prague Medical Report.	Univerzita Karlova v Praze
1803-7356	Prague Papers on the History of International Relations.	Univerzita Karlova v Praze
1211-6645	Praktická gynekologie.	Ambit Media a.s.
1801-2434	Praktické lékařrenství.	Solen, s.r.o.
0032-6739	Praktický lékař.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
0862-8483	Prameny a studie. (Prameny a studie Zeměd. muzea ÚVTI v Praze.)	Národní zemědělské muzeum Praha
0079-4929	Právněhistorické studie.	Univerzita Karlova v Praze
1214-7966	Právní fórum.	Wolters Kluwer ČR a.s.
1210-6410	Právní rozhledy	Nakladatelství C.H.Beck, organizační složka Praha
0231-6625	Právník.	Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i., Západočeská univerzita v Plzni
1802-9116	Právo.	Ústav práva a právní vědy, obecně prospěšná společnost
0555-0238	Pražský sborník historický.	Archiv hl. města Prahy
1801-0261	Prevence úrazů, otrav a násilí.	Jihočeský Inzert Expres s.r.o.
1803-4330	Profese online.	Profesní odborová unie zdravotnických pracovníků Čech, Moravy a Slezska
1212-9097	Pro-Fil.	Masarykova univerzita
1804-2406	ProInflow.	Masarykova univerzita
1212-1487	Průzkumy památek.	Národní památkový ústav
1211-7250	Přehled výzkumů	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
1211-3603	Příroda. Sborník prací z ochrany přírody.	Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
1803-1404	Přírodovědné studie Muzea Prostějovska.	Muzeum Prostějovska v Prostějově
1213-0508	Psychiatrie pro praxi.	Solen, s.r.o.
1211-7579	Psychiatrie.	Tigis spol. s.r.o.
1803-8670	Psychologie pro praxi.	Univerzita Karlova v Praze
1802-3983	Psychoterapie.	Masarykova univerzita
1210-2512	Radioengineering.	University of Technology-Department of Radio Electronics
1213-9106	Referátový výběr z dermatovenerologie.	Czechopress Agency, s.r.o.
0034-2815	Referátový výběr z onkologie.	Czechopress Agency, s.r.o.
0862-6901	Reflexe.	Oikumené o.s.
1803-1471	Regionální studia. (Regional Studies.)	Vysoká škola ekonomická v Praze
1211-2658	Rehabilitace a fyzikální lékařství. (Rehabilitation and Physical Medicine.)	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1213-1628	Rekonstrukce a experiment v archeologii. (Živá archeologie.)	Univerzita Hradec Králové
1210-3640	Religio. (Revue pro religionistiku)	Česká společnost pro studium náboženství
0862-8947	Remedia.	Nakladatelství a vydavatelství Remedia, s.r.o.
1212-9151	Research in Agricultural Engineering. (Zemědělská technika.)	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
1802-7547	Research in Pig Breeding. (Výzkum v chovu prasat.)	Výzkumný ústav živočišné výroby, v. v. i.
1214-3170	Revizní a posudkové lékařství.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1211-1635	Revue církevního práva.	Společnost pro církevní právo

1214-7737	REXTER.	Centrum pro bezpečnost a strategická studia o.s.
1803-4136	Romanica Olomucensia.	Univerzita Palackého v Olomouci
1210-8545	Romano džaniben	o.s. Romano džaniben
0139-9268	Rossica Olomucensia. (Časopis pro ruskou a slovanskou filologii.)	Univerzita Palackého v Olomouci
0035-9351	Rozhledy v chirurgii.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1213-6301	Salve.	Krystal OP, s. r. o.
0036-5246	Sborník archivních prací.	Ministerstvo vnitra
0139-8172	Sborník Jihočeského muzea v Českých Budějovicích Přírodní vědy.	Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích
1802-5617	Sborník Krajského muzea Karlovarského kraje.	Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb
1803-6066	Sborník muzea Karlovarského kraje.	Muzeum Cheb, příspěvková organizace Karlovarského kraje
0036-5335	Sborník Národního muzea v Praze. Řada A, Historie. (Acta Musei Nationalis Pragae, Series A, Historia.)	Národní muzeum
0036-5351	Sborník Národního muzea v Praze. Řada C, Literární historie. (Acta Musei Nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum.)	Národní muzeum
0036-5343	Sborník Národního muzea. Řada B, přírodní vědy.	Národní muzeum
1214-2573	Sborník Oblastního muzea v Mostě. Řada přírodovědná.	Oblastní muzeum v Mostě, příspěvková organizace
0231-7664	Sborník prací Filozofická fakulty brněnské univerzity. Řada filozofická. (Studia minora Facultatis philosophicae universitatis brunensis. Series philosophica. Studia philosophica.)	Masarykova univerzita
1211-6327	Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, řada archeologická. (Studia minora Facultatis philosophicae universitatis brunensis. Series archaeologica.)	Masarykova univerzita
1211-1791	Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada anglistická.	Masarykova univerzita
1211-4979	Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada germanistická. (Brunner Beiträge zur Germanistik und Nordistik)	Masarykova univerzita
0231-7710	Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada historická. (Studia minora Facultatis philosophicae universitatis brunensis. Series historica.)	Masarykova univerzita
0231-7567	Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada jazykovědná. (Studia minora Facultatis philosophicae universitatis brunensis. Series linguistica Linguistica Brunensia.)	Masarykova univerzita
1211-6335	Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada klasická. (Studia minora Facultatis philosophicae universitatis brunensis. Series classica.)	Masarykova univerzita
0231-7818	Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada literárněvědná. (Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Masarykianae. Series litteraria.)	Masarykova univerzita
1211-6971	Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada pedagogická. (Studia minora Facultatis philosophicae universitatis brunensis. Series pedagogica.)	Masarykova univerzita
1211-3522	Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada psychologická. (Studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis. Series psychologica.)	Masarykova univerzita
0231-7532	Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity. Řada romanistická. (Studia Minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis. Series romanica Etudes romanes de Brno.)	Masarykova univerzita
1214-0406	Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada testrologická. (Studia minora Facultatis philosophicae	Masarykova univerzita

	universitatis brunensis. Series theatrologica.)	
1211-6068	Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada společenských věd.	Masarykova univerzita
0375-1686	Sborník Severočeského Muzea. Přírodní vědy.	Severočeské muzeum
1213-1962	Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské - Technické univerzity Ostrava, řada stavební	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
1210-0471	Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské-Technické univerzity Ostrava. (Transactions of the VŠB-Technical University of Ostrava. Mechanical Series.)	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
1801-1764	Sborník vědeckých prací Vysoké školy báňské-Technické univerzity Ostrava. Řada bezpečnostního inženýrství.	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
0487-5648	Sborník vlastivědných prací z Podblanicka.	Muzeum Podblanicka
0232-0738	Sborník Západočeského muzea v Plzni. Příroda.	Západočeské muzeum v Plzni
1211-3174	Scientia Agriculturae Bohemica.	Česká zemědělská univerzita v Praze
1801-7118	Scientia et Societas.	Newton Books a.s.
1211-5541	Scientific Papers of the University of Pardubice. Series A, Faculty of Chemical Technology	Univerzita Pardubice
1211-6610	Scientific Papers of the University of Pardubice. Series B, The Jan Perner Transport Faculty.	Univerzita Pardubice
1211-555X	Scientific Papers of the University of Pardubice. Series D, Faculty of Economics and Administration.	Univerzita Pardubice
1211-3395	Scripta medica Facultatis medicae Universitatis Brunensis Masarykianae. (Spisy Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně.)	Masarykova univerzita
1802-8918	Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny.	Akademie výtvarných umění v Praze
0231-9705	Severočeskou přírodou.	Česká botanická společnost, Severočeská pobočka
1801-822X	Silnice a železnice.	Konstrukce Media, s.r.o.
0322-7154	Silniční obzor.	Česká silniční společnost
1211-7420	Silva Gabreta.	Správa Národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava
0037-637X	Sklář a keramik.	Česká sklářská společnost
0037-668X	Slaboproudý obzor. (Electronic Horizon.)	Československá sekce IEEE
0037-6736	Slavia.	Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.
1212-1509	Slavica Litteraria	Masarykova univerzita
0037-6825	Slévárenství.	Svaz sléváren ČR
0037-6833	Slezský sborník. (Acta Silesiaca.)	Slezské zemské muzeum
0583-5569	Slovácko	Slovácké muzeum v Uherském Hradišti
0081-007X	Slovanské historické studie.	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
0037-6922	Slovanský přehled.	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
0037-7031	Slovo a slovesnost.	Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
1214-7915	Slovo a smysl. (Word and Sense)	Univerzita Karlova v Praze
1213-6204	Sociální práce. (Sociálna práca.)	Asociace vzdělavatelů v sociální práci
1214-813X	Sociální studia.	Masarykova univerzita
1801-5395	Soil and Water Research.	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
1804-1280	Současná Evropa.	Vysoká škola ekonomická v Praze
1211-443X	Soudní inženýrství. (Forensic Engineering .)	Vysoké učení technické v Brně
1211-4405	Soudní rozhledy	Nakladatelství C.H.Beck, organizační složka Praha
1210-7050	Soudobé dějiny.	Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.
1210-3039	Sovak. (Sdružení oboru vodovodů a kanalizací.)	Sdružení oboru vodovodů a kanalizací ČR
1211-6920	SPBI Spektrum.	Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
1211-2720	Speciální pedagogika.	Univerzita Karlova v Praze
0139-6005	Správní právo.	Ministerstvo vnitra
0231-6056	Staletá Praha.	Národní památkový ústav, ú. o. p. v hlavním městě Praze

0322-788X	Statistika.	Český statistický úřad
1214-3758	Státní zastupitelství.	Novatrix, s.r.o.
1210-4027	Stavební obzor.	ČVUT v Praze, VUT v Brně, Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, Český svaz stavebních inženýrů, Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava
1211-4162	Strojírenská technologie.	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
1803-9243	Střed.	Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.
1212-7817	Středoevropské politické studie. (Central European Political Studies Review.)	Masarykova univerzita
0323-2220	Studia Comeniana et historica.	Muzeum J. A. Komenského
1803-7429	Studia Historica Brunensia.	Masarykova univerzita
1213-2101	Studia Kinanthropologica.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
1804-0977	Studia Mediaevalia Bohemica.	Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.
1214-8407	Studia Neoaristotelica.	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
1802-212X	Studia Oecologica.	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
1803-7437	Studia peadagogica	Masarykova univerzita
1213-810X	Studia pneumologica et pthiseologica.	Česká pneumologická a ftizeologická společnost
1803-6406	Studia romanistica. (Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis. Studia romanistica.)	Ostravská univerzita v Ostravě
1213-5372	Studia Rudolphina. (Bulletin Centra pro výzkum umění a kultury doby Rudolfa II.)	Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.
1803-5663	Studia Slavica.	Ostravská univerzita v Ostravě
1802-7679	Studia Sportiva.	Masarykova univerzita
1212-8570	Studia theologica.	Univerzita Palackého v Olomouci
1802-6818	Studie a texty Evangelické teologické fakulty.	Univerzita Karlova v Praze
0585-5691	Studie o rukopisech.	Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.
1803-1544	Studies and reports of District Museum Prague-East, Taxonomical Series.	Oblastní muzeum Praha-východ
0862-8440	Svět literatury.	Univerzita Karlova v Praze
1212-0812	Světlo.	FCC Public, s.r.o.
0231-7796	Sylvia.	Česká společnost ornitologická
1210-9479	Systéová integrace.	Česká spol. pro systémovou integraci
1211-6521	Tělesná kultura.	Univerzita Palackého v Olomouci
1211-1872	Teologická reflexe.	Univerzita Karlova v Praze
1210-0250	Teorie vědy. (Theory of Science.)	Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.
0139-7605	Těšínsko.	Muzeum Těšínska
1803-1757	The Annual of Language & Politics and Politics of Identity.	Univerzita Karlova v Praze
0032-6585	The Prague Bulletin of Mathematical Linguistics.	Univerzita Karlova v Praze
1803-635X	The Science for Population Protection.	MV-GŘ HZS ČR Institut ochrany obyvatelstva
1803-845X	Theatralia.	Masarykova univerzita
1802-2502	Theatrum historiae.	Univerzita Pardubice
1211-7617	Theologická revue.	Univerzita Karlova v Praze
1211-0906	Topenářství, instalace.	Technické vydavatelství Praha, spol. s r.o.
1802-971X	Transactions on Transport Sciences.	Ministerstvo dopravy
1213-5763	Transfuze a hematologie dnes.	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1802-8527	Trendy ekonomiky a managementu.	Vysoké učení technické v Brně
1213-5313	Trestněprávní revue	Nakladatelství C.H.Beck, organizační složka Praha
1211-0728	Tunel.	Český tunelářský komitét, Slovenská tunelárska asociácia ITA
1801-4399	TZB-info	Topinfo s.r.o.

1210-7697	Uhlí Rudy Geologický průzkum.	Zaměstnavatelský svaz důlního a naftového průmyslu
0049-5123	Umění.	Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.
1211-7080	Úrazová chirurgie.	Fakultní nemocnice Ostrava
1212-0855	Urbanismus a územní rozvoj.	Ústav územního rozvoje
1212-1924	Urgentní medicína.	Mediprax CB s.r.o.
0139-6013	Úroda.	Profi Press, s.r.o.
1214-2085	Urologické listy.	Ambit Media a.s.
1213-1768	Urologie pro praxi.	Solen, s.r.o.
0231-9349	Ústecký sborník historický.	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
1802-3150	Vakcinologie. (Vaccinology.)	Medakta s.r.o.
1802-5463	Ve službách archeologie.	Tiskárna Helbich a.s.
0231-6900	Vědecké práce ovocnářské.	Výzkumný a šlechtitelský ústav ovocnářský Holovousy s.r.o.
1802-940X	Vědecké práce. (Scientific Studies (Potato Research Institute Havlíčkův Brod.))	Výzkumný ústav bramborářský Havlíčkův Brod, s.r.o.
1214-9047	Vědeckotechnický sborník ČD.	Generální ředitelství Českých Drah
1803-9553	Veřejné zakázky a PP projekty.	Institut pro veřejné zakázky a PPPs
1213-6123	Vespertilio.	Česká společnost pro ochranu netopýrů
1214-6080	Veterinární klinika.	Profi Press, s.r.o.
1214-3774	Veterinární lékař.	Tigis spol. s.r.o.
0506-8231	Veterinářství.	Profi Press, s.r.o.
0323-2581	Vlastivědný věstník moravský.	Muzejní a vlastivědná společnost v Brně
0042-773X	Vnitřní lékařství. (Internal Medicine.)	Česká lékařská společnost J.E.Purkyně
1211-0760	Vodní hospodářství.	Vodní hospodářství, s.r.o.
0322-8916	Vodohospodářské technicko-ekonomické informace.	Výzkumný ústav vodohospodářský T.G. Masaryka, v. v. i.
1210-3292	Vojenské rozhledy. (Czech Military Review.)	Ministerstvo obrany (AVIS)
0372-7025	Vojenské zdravotnické listy.	Univerzita obrany v Brně
1211-8184	Východočeské listy historické.	Univerzita Hradec Králové
1213-1733	Východočeský sborník historický.	Východočeské muzeum v Pardubicích
1212-1460	Východočeský sborník přírodovědný. Práce a studie.	Východočeské muzeum v Pardubicích
1210-1389	Vytápění, větrání, instalace.	Společnost pro techniku prostředí
1210-3691	Výtvarná výchova.	Univerzita Karlova v Praze
0139-7265	Výzkum v chovu skotu.	Výzkumný ústav pro chov skotu, s.r.o.
1211-846X	Výživa a potraviny.	Výživa servis s.r.o.
1804-0195	Waste Forum.	České ekologické manažerské centrum
1211-3298	Working Paper Series.	Univerzita Karlova v Praze
1211-975X	Z Českého ráje a Podkrkonoší.	SOA v Litoměřicích, Státní okresní archiv Semily, Muzeum České ráje v Turnově
1213-7596	Zahradnictví.	Profi Press, s.r.o.
0862-867X	Zahradnictví. (Horticultural Science.)	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
1213-6050	Zdravotnictví v České republice.	Asociace pro rozvoj sociálního lékařství a řízení péče o zdraví
0139-570X	Zemědělská ekonomika. (Agricultural Economics.)	Ústav zemědělských a potravinářských informací
1211-6661	Zpravodaj CSTUG. (Zpravodaj Czechoslovak Tex Users Group.)	Československé sdružení uživatelů TEXu
1213-1660	Zpravodaj Hnědé uhlí.	Výzkumný ústav pro hnědé uhlí a.s.
1214-7230	Zpravodaj pedagogicko-psychologické poradenství.	Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
1211-5258	Zprávy české botanické společnosti.	Česká botanická společnost
1212-3323	Zprávy české botanické společnosti. Materiály.	Česká botanická společnost
1211-5266	Zprávy české botanické společnosti. Příloha.	Česká botanická společnost
0322-9688	Zprávy lesnického výzkumu. (Reports of Forestry	Výzkumný ústav lesního hospodářství a

0514-8057	Research.) Zprávy o geologických výzkumech v roce (Geoscience Research Reports ...)	myslivosti, v. v. i. Česká geologická služba
1210-5538	Zprávy památkové péče. (Journal of Historical Heritage Preservation.)	Národní památkový ústav
1212-1134	Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci.	Vlastivědné muzeum v Olomouci
1803-4950	Новая русистика.	Masarykova univerzita

Časopisy zařazené ve Web of Science

0374-1036	ACTA ENT MUS NAT PRA	Acta entomologica Musei Nationalis Pragae
0001-7213	ACTA VET BRNO	Acta Veterinaria Brno
0862-7940	APPL MATH-CZECH	Applications of Mathematics
1214-1119	B GEOSCI	Bulletin of Geosciences
1213-8118	BIOMED PAP	Biomedical Papers
0862-5468	CERAM-SILIKATY	Ceramics-Silikáty
1210-7859	CESK SLOV NEUROL N	Česká a slovenská neurologie a neurochirurgie
0009-2770	CHEM LISTY	Chemické listy
0010-0765	COLLECT CZECH CHEM C	Collection of Czechoslovak Chemical Communications
1212-1819	CZECH J ANIM SCI	Czech Journal of Animal Science
1212-1800	CZECH J FOOD SCI	Czech Journal of Food Sciences
1212-1975	CZECH J GENET PLANT	Czech Journal of Genetics and Plant Breeding
0011-4642	CZECH MATH J	Czechoslovak Mathematical Journal
1210-7913	EPIDEMIOLOG MİKROBİ İM	EPIDEMIOLOG MİKROBİ İM Impact Factor
1210-5759	EUR J ENTOMOL	European Journal of Entomology
0015-5500	FOLIA BIOL-PRAGUE	FoliaBiologica
1211-9520	FOLIA GEOBOT	Folia Geobotanica
0015-5632	FOLIA MICROBIOL	Folia Microbiologica
0015-5683	FOLIA PARASIT	Folia parasitologica
0139-7893	FOLIA ZOOL	Folia Zoologica
1802-5439	FOTTEA	Fottea
0862-867X	HORTIC SCI	Horticultural Science
1214-021X	J APPL BIOMED	Journal of Applied Biomedicine
1802-6222	J GEOSCI-CZECH	Journal of GEOsciences
0023-5954	KYBERNETIKA	Kybernetika
1210-0552	NEURAL NETW WORLD	Neural Network World
0300-3604	PHOTOSYNTHETICA	Photosynthetica
0862-8408	PHYSIOL RES	Physiological Research
1214-1178	PLANT SOIL ENVIRON	Plant, Soil and Environment
0032-7786	PRESLIA	Preslia
1210-2512	RADIOENGINEERING	Radioengineering
1801-5395	SOIL WATER RES	Soil and Water Research
0039-3169	STUD GEOPHYS GEOD	Studia geophysica et geodaetica
0375-8427	VET MED-CZECH	Veterinarni Medicina
0009-0794	CES LID-ETHNOL CAS	Český lid
0009-062X	CESK PSYCHOL	Československá psychologie
1212-3609	E M EKON MANAG	E+M Ekonomie a Management
0015-1920	FINANC UVER	Czech Journal of Economics and Finance
1212-0014	GEOGRAFIE-PRAGUE	Geografie

0862-8432	LINGUIST PRAG	Studie z aplikované lingvistiky
0032-3233	POLIT EKON	Politická ekonomie
1210-0455	PRAGUE ECON PAP	Prague Economic Papers
0037-7031	SLOVO SLOVESNOST	Slovo a slovesnost
0038-0288	SOCIOL CAS	Sociologický časopis

Příloha č. 2: Dotazník pro redakce vědeckých časopisů

Výzkum publikování vědeckých časopisů v ČR - vydavatelé

Základní informace o časopisu

1. Název časopisu:
2. V jakém roce byl časopis založen?
3. Jaký je primární jazyk časopisu?
 - čeština
 - slovenština
 - angličtina
 - francouzština
 - němčina
 - ruština
 - jiný jazyk, prosím upřesněte:
4. V jakých dalších jazycích je časopis vydáván? (Můžete zvolit více možností)
 - čeština
 - slovenština
 - angličtina
 - francouzština
 - němčina
 - ruština
 - jiné, prosím doplňte:
5. Kolik čísel časopisu vychází ročně? (Uveďte prosím průměrný počet za poslední tři roky)
6. Kolik čísel časopisu vyšlo v roce 2012?
7. Vychází články ve vašem časopise v režimu otevřeného přístupu (open access)?
 - ano, všechny články jsou zveřejněny v režimu otevřeného přístupu
 - některé články jsou zveřejněny v režimu otevřeného přístupu, jiné ne
 - ne, časopis je přístupný online, ale ne v režimu open access
 - ne, časopis není přístupný online
 - Pokud ano, doplňte prosím rok, odkdy je časopis nebo články v něm zveřejňován v režimu otevřeného přístupu?
8. Popište prosím krátce, jaké vidíte výhody otevřeného přístupu:
9. Popište prosím krátce, jaké vidíte nevýhody otevřeného přístupu:
10. Jaký typ příspěvků obsahuje váš časopis?
 - recenzované i nerecenzované příspěvky
 - pouze recenzované příspěvky
 - jiná odpověď, prosím upřesněte:

11. Je recenzní řízení ve vašem časopise otevřené nebo tajné?

- recenzní řízení je tajné (autor/ka neví, kdo je recenzent/ka a naopak)
- recenzní řízení je otevřené (autor/ka ví, kdo je recenzent/ka a naopak)
- jiný typ recenzního řízení, prosím specifikujte:

12. Kolik recenzentů/ek obvykle hodnotí jeden článek?

- jeden recenzent/ka
- dva recenzenti/ky
- tři recenzenti/ky
- více recenzentů/e
- jiná odpověď, prosím upřesněte:

13. Kolik času obvykle zabere recenzní řízení pro jeden článek (prosím uveďte počet týdnů)?

14. Z jakých zdrojů je financováno vydávání časopisu? (Lze vybrat více zdrojů, pokud zdroj nevyužíváte, ponechte řádek volný).

primární zdroj doplňkový zdroj

- rozpočet pracoviště
- poplatky za přijetí článku do recenzního řízení
- poplatky za uveřejnění článku
- sponzorství
- inzerce
- předplatné tištěné verze
- členské poplatky
- jiné, prosím upřesněte:

Příloha č. 3: Dotazník pro vědeckou komunitu

1. Jste zapojen/a do výzkumu a vývoje?

- ano
- ne

2. Vyberte prosím z nabídky obor, který je pro vás hlavním výzkumným polem.

3. Jak byste zhodnotil/a online přístup k článkům v recenzovaných časopisech, které jsou důležité pro váš výzkum?

- dostanu se ke všem článkům, které potřebuji
- dostanu se k většině článků, které potřebuji
- dostanu se pouze k menší části článků, které potřebuji
- nedostanu se téměř k žádným článkům, které potřebuji

4. Existují ve vašem oboru recenzované časopisy, který publikují články v režimu otevřeného přístupu (tzv. open access, tj. články jsou přístupné čtenářům online a zdarma)?

- ano, je jich většina
- ano, je jich menšina
- ne
- nevím

5. Myslíte si, že časopisy s otevřeným přístupem (open access) jsou pro váš obor přínosem?

- určitě ano
- spíše ano
- ani ano, ani ne
- spíše ne
- určitě ne
- Chcete k této odpovědi připojit komentář nebo vysvětlení?

6. Kolik článků jste v posledních třech letech publikoval/a v recenzovaných časopisech? (Pokuste se prosím uvést co nejpřesnější počet.)

7. Z tohoto počtu, kolik článků jste v posledních třech letech publikoval/a v recenzovaných časopisech v režimu otevřeného přístupu (open access - jsou přístupné čtenářům online a zdarma)?

8. Publikoval/a jste v posledních třech letech v časopise, který vyžadoval poplatky za přijetí článku do recenzního řízení či za publikaci?

Publikoval/a jste v posledních třech letech v časopise, který vyžadoval poplatky za přijetí článku do recenzního řízení či za publikaci?

- ano
- ne
- nevím

9. Jaký byl v posledních třech letech nejnižší, nejvyšší a obvyklý poplatek za přijetí či publikování Vašeho článku v režimu otevřeného přístupu? (Přepočteno na Kč)

- Nejnižší poplatek:
- Obvyklý poplatek:
- Nejvyšší poplatek:

10. Jakým způsobem byly pokryty poplatky na publikování článku? (Můžete vybrat více odpovědí)

- plně hrazeno grantu pokrývajícím výzkum (v projektu se počítalo s publikací v placených časopisech)
- bylo využito prostředků z grantu, které nebyly původně zamýšleny pro placení publikace
- publikování bylo hrazeno z rozpočtu organizace
- publikace byla placena z mých vlastních prostředků
- jiné (prosím upřesněte):

11. Jak obtížné bylo získat prostředky na publikování od vaší organizace?

- velmi snadné
- spíše snadné
- spíše obtížné
- velmi obtížné

12. Kdo obvykle rozhoduje o tom, do jakého časopisu bude zaslán článek?

- já sám/sama
- kolektivní rozhodnutí se spoluautory článku
- kolega/kolegyně na vyšší pozici
- organizace, která financuje výzkum
- jiné (prosím upřesněte)

13. Jaké faktory jsou pro vás důležité při rozhodování o výběru časopisu, ve kterém publikujete?

velmi důležité / spíše důležité / ani důležité, ani nedůležité / spíše nedůležité / zcela nedůležité

- Aktuální nastavení systému hodnocení vědeckých výstupů
- Časopis pro publikování doporučují kolegové/kolegyně
- Předchozí pozitivní zkušenosti s vydavatelem/editorem
- Časopis vychází v režimu otevřeného přístupu (preferuji časopisy s otevřeným přístupem)
- Relevance časopisu pro vědeckou komunitu
- Časopis vyhovuje publikační politice mé mateřské organizace
- Vysoká prestiž/kvalita časopisu
- Co nejvyšší počet bodů do RIV

- Publikuji pouze v časopisech, které nevyžadují poplatek za publikaci
- Vysoký impakt faktor časopisu
- Rychlejší doba publikace
- Časopis vychází v českém jazyce (preferuji pro publikaci ČJ)
- Časopis vychází v anglickém jazyce (preferuji pro publikaci AJ)

14. Působíte v redakční radě vědeckého časopisu?

- ano
- ne

15. Vychází tento časopis v režimu otevřeného přístupu?

- ano
- ne
- jiné (prosím upřesněte):

16. Působíte v odborných časopisech jako recenzent/ka?

- ano
- ne

17. Setkáváte se jako recenzent/ka spíše s anonymním nebo s otevřeným recenzním řízením?

- převažuje anonymní recenzní řízení
- převažuje otevřené recenzní řízení
- převažuje polootevřené recenzní řízení (recenzent zná autora, autor nezná recenzenta)
- jiné (prosím upřesněte)

18. Dostal/a jste v posledních třech letech za recenze v odborných časopisech honorář?

- ano, vždy
- většinou ano
- většinou ne
- ne, nikdy

19. Jaký byl v posledních třech letech nejnižší, obvyklý a nejvyšší honorář, který jste dostal/a za recenzi ve vědeckém časopisu?

- nejnižší honorář:
- obvyklý honorář:
- nejvyšší honorář:

20. Vkládáte své články, ať už ve formě pre-printu (verze před recenzním řízením) nebo post-printu (verze s kompletním recenzním řízením) do otevřených repozitářů?

- ano, vždy
- ano, ve většině případů
- ano, tak v polovině případů
- ano, ale jen v menšině případů
- ne, nikdy

Pokud chcete tuto otázku nějak okomentovat, vložte svůj komentář:

21. Do jakých repozitářů (otevřených uložišť) umísťujete své články? (Můžete vybrat jednu nebo obě odpovědi)

- repozitář mé mateřské instituce
- repozitáře zaměřené na konkrétní obor
- Pokud je to možné, specifikujte prosím konkrétně, kam své články umísťujete:

22. Souhlasíte s následujícími výroky?

velmi souhlasím / spíše souhlasím / něco mezi / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím

- Výzkumníci/výzkumnice by si měli ponechat práva ke své práci a umožnit ostatním ji využívat.
- Publikování s otevřeným přístupem podlamuje systém recenzního řízení.
- Publikování s otevřeným přístupem vede ke zvýšení publikace nekvalitního výzkumu.
- Ve chvíli, kdy autoři platí za publikování v časopisech s otevřeným přístupem, zbývá méně peněz na samotný výzkum.
- Otevřený přístup k vědeckým a medicínským článkům je pro veřejnost přínosem.
- Publikování s otevřeným přístupem znevýhodňuje instituce s velkou produkcí publikací tím, že je nutí vydávat velké finanční prostředky na publikace.
- Výzkum financovaný z veřejných prostředků by měl být přístupný ke čtení a využití bez bariér přístupu.
- Publikování s otevřeným přístupem je efektivnější než tradiční formy publikování.
- Články publikované v režimu otevřeného přístupu se více čtou a citují než ty, které neumožňují otevřený přístup.
- Anonymní recenzní řízení je pro kontrolu kvality vhodnější než řízení otevřené.

23. Máte jakékoliv poznámky k problematice publikování v časopisech s otevřeným přístupem? Prosím napište své komentáře sem:

24. Byl/a byste ochotný/á zúčastnit se individuálních rozhovorů nebo focus group na téma vědeckého publikování a otevřeného přístupu?

(Pravděpodobný termín: říjen-listopad 2014)

- ano, v Brně
- ano, v Praze
- ano, v Brně i v Praze

- ne

25. Jaká kategorie nejlépe charakterizuje Vaši instituci?

- Instituce terciálního vzdělávání (univerzita, vysoká škola)
- Veřejná výzkumná instituce
- Výzkumná organizace
- Nemocnice, zdravotnický obor
- Úřad státní správy
- Průmysl, komerční firma
- Jiné (prosím upřesněte)

26. Jak dlouho jste zaměstnán/a ve výzkumu a vývoji?

- méně než 5 let
- 5-9 let
- 10-14 let
- 15-19 let
- 20-24 let
- 25 let nebo déle

27. Jste:

- muž
- žena

28. Přejete si zaslat informace o výsledcích výzkumu?

- ano
- ne